1928

برنجی جلد

خلق بیلگیسی مجموعه سی

خلق بیلگیسی درنکی عمومی مرکزی طرفندن نشر اولونور

مدیری :

ضیاء الدین فخری

خلق بیلگیسی درنکی کاتب عمومیسی

آنقره

1928

خلق بیلگیسی طوپلایجیلرینه

رهبر

خلق بیلگیسی درنگی عمومی مرکزنجه نشر ایدلمشدر. خلق بیلگیسنك موضوعی، اصولی، ماده‌لری حقنده معلومات ویره‌ن بو اثر، معارف وکالتنجه سوز ده‌رله‌مه قومیسیونلرینه توزیع ایدلمشدر. خلق بیلگیسی علاقه‌دارلرینك اللرنده بهمه‌حال بولونماسی لازمدر.

سچمه

خلق شعرلری

خلق بیلگیسی درنگی استانبول ممثللکنجه نشر ایدلمشدر. مختلف خلق شاعرلرینك قوشما، دستان، آغیت، نفس کبی قیمتلی محصوللرندن نمونه‌لری و خلق ادبیاتنك اك اوریژینال قسمنی تشکیل ایده‌ن مانیلری و بوندن باشقا آتا سوزلرینی احتوا ایدن بو اثر، یکی حرفلرله ترتیب ایدلمش اولمسی اعتباریله آیریجه قیمتداردر. استانبول اقتصاد مطبعه‌سنده نفیس برصورتده باصیلمشدر.

بکتاشی شاعرلری

خلق بیلگیسی درنگی اعضاسندن، قونیه‌ارکك معلم مکتبی ادبیات معلمی سعدالدین نزهت بکك آنادولونك دینی وادبی خلق بیلگیسی یاقیندن علاقه‌دار ایدن بو اثری معارف وکالتی نشریاتی آراسنده یکی حرفلرله انتشار ایده‌جکدر. تورك خلق بیلگیسنه شیمدی‌یه قادار چیقان درت کتابیله بویوك خدمتلر ایفا ایده‌ن گنج معلمك یکی اثرینی اوقومایی توصیه ایتمکله ذوق دویویورز.

تورکیات مجموعه‌سی

استانبول دارالفنونی تورکیات انستیتوسنجه غیر موقوت نشر ایدیلیر. شیمدی‌یه قادار ایکی جلدی چیقمشدر. ادبیات فاکولته‌سی رئیسی کوپریلی زاده محمد فؤاد بك کبی بویوك بر صلاحیت طرفندن اداره ایدیلن بو قیمتلی علم مجموعه‌سیله بوتون درنك آرقاداشلریمزك علاقه‌دار اولمسنی تمنی ایلرز.

خلق بیلگیسنه عائد

تربیوی اثرلر

درنگمز اعضاسندن علی حیدر بکك (یاصه‌ر زانباقلر مملکتنده)، (مفکوره‌جی معلم)، (ملی تربیه) آدلی اثرلرینك مطالعه‌سنی، خلق بیلگیسنك هیجاننی یاراتمق و فایدالرینی آکلاتمق اعتباریله بوتون درنکجیلره حرارتله توصیه ایده‌رز.

برنجی جلد

خلق بیلگیسی مجموعه‌سی

خلق بیلگیسی درنکی عمومی مرکزی طرفندن نشر اولونور

مدیری :

ضیاء الدین فخری

خلق بیلگیسی درنکی کاتب عمومیسی

آنقره

1928

استانبول — اقتصاد مطبعه‌سی

فهرست مندرجات

1 — تدقیقلر :

2 — مادەلر ، نوطلر ، وثیقەلر :

3 — تربوی مقالەلر:

4 — کتابیات تنقیدلری وخلق بیلگیسی خبرلری :

خلق بیلگیسی مجموعه‌سی

ییل : 1928 تورك خلق بیلكیسی درنکی عمومی مرکزی طرفندن نشر اولونور جلد : 1

YÜRÜYECEĞİMİZ YOL

بر مدت اول آنقره‌ده تشکل ایدن « تورك خلق بیلكیسی درنکی » ؛ تدقیقلرینه ونشریاتنه واسطه‌اولاجق مجموعه‌سنی آنجق شمدی نشر ایده‌بیلمك امکانی‌الده ایتمشدر . مختلف ملاحظه‌لردن طولایی غیرموقوت اوله‌رق چیقماسی دهافایدالی ودهاحیاتی کورولن مجموعه ؛ فکرلرینی نشر ایده‌جکی مؤسسه‌نك ، مجموعه‌نك ایفا ایده‌جکی وظیفه وخدمتلره عائد دوشوندکلرینی ، مسلکداشلرینه عرض ایتمك مجبوریتنی دهیور .

*
* *

« خلق بیلكیسی مجموعه‌سی »؛ چالیشمالرینی باشلیجه درت‌ساحه اوزرنده طوپلامقده اولوب نشریاتنی بوپلانه کوره ترتیب وتنظیمه چالیشه‌جقدر . بوساحه‌لر شونلردر :

1 — تدقیق قسمی ؛

2 — عناصر قسمی ؛

3 — تربیه قسمی ؛

4 — کتابیات ، شئون قسمی ؛

بونلرك هربرینك ، درنکك فعالیت و غایه‌لرینه نظراً حائز اولدیغی معنا و اهمیتی قیدایتمه‌دن کچمه‌یه‌جکز . هرشیدن اول شونی سویله‌یه‌لم که ایللك باقیشده چوق یوکلو ، بلکه‌ده لزومندن فضله داغنیق اقسامی احتوا ایدن بوپلان ، حدذاتنده خلق بیلكیسی فعالیتنه عائد قوروله‌جق هرهانکی بر شبکه‌نك مساعی سیستمیندن باشقه برشی دکلدر . اجتماعی حیاتك تکاملنه حاکم اولان « ایش بولومی » خلق بیلكیسی فعالیتلرنده کندیسنی کوسترنجه‌یه قادار ، درنك بویله برپلان اوزرنده یورومکی غایه‌سنه قاووشمق اعتباریله چوق دوغرو بولمقده‌در .

مجموعه‌نك ایلك قسمنی تدقیقلره حصر ایدییورز : بوراسی خلق بیلکیجلرینك ، طوپلامش اولدقلری ماللزمه‌یی کندی فکرلریله ، بر ایضاح چرچیوه‌سی ایچنده ، نشر ایتمه‌لرینه مخصوصدر . خلق بیلکیسینك موضوعنه داخل اصلی و فرعی بوتون مسأله‌لر ، خلق بیلکیسنك اصوللرینه و غایه‌لرینه متعلق بالجمله ملاحظه و مطالعه‌لرله برابر مملکت فولقلورینك فلسفه ، اخلاق ، ادبیات ، اقتصادیات ، لسان ..... کبی هرهانکی برشعبه‌سی اوزرینه یاپلمش تتبعلر ؛ ایلك قسمك قادروسنه کیره‌بیلیر. ماهیتی اعتباریله علمی ، نظری صفتلرینی‌ده اضافه ایده‌بیله‌جکمز تدقیق قسمی اوزرنده ساده‌جه برنقطه‌یه اشارت ایتمك ایسترز : حدذاتنده تاریخه ، اجتماعی علملره یاردیمجی اولان خلق بیلکیسی ، مدنیت عالمنده هنوز یکی‌دینه‌جك برتاریخه مالکدر، بزده‌ایسه بوتاریخ، بوسبتون یکیدر وحتی‌بلکه باشلامامشدربیله . تدقیقلر یاپیلمادیغی ، ماللزمه طوپلانمادیغی کبی ، بونلرك یاپیلیش وطوپلانیش طرزلرینه ، اصوللرینه عائده هیچ بریول کوسترن اولمامش ، بوخصوصده هیچ بررهبر نشر وتعمیم ایدلمه‌مشدر ، بو وضعیتده تدقیق قسمنك احتوا ایده‌جکی علمی مسائلده ، نظری ملاحظه‌لرده ؛ خلق شأنیته استناد اعتباریله ضعیف اولان بعضی ترکیبی قناعتلره صاحب اولمق ، خطالره دوشمك احتمالی واردر .

فی‌الحقیقه بواحتمال ، خلق بیلکیسی مساعیسینك علمیلکی اعتباریله بزی لزومی قادار دوشوندورملیدر . بز برطرفدن ماللزمه‌نك طوپلانیش و تدقیق ایدیلیش طرزلرینی ، اصوللرینی کوستریرکن ، دیکرطرفدن مدققلرمزه ، خلق بیلکیسی مسأله‌لرینه قارشی علمك أساس شعاری اولان اعظمی مسامحه وتخمین دوشونجه‌سنك قوللانلماسنی ، قطعی حکملردن صاقینیلماسنی توصیه ایده‌جکز . بوکونکی علم اربابیمزك وظیفه‌سی ، فولقلور ساحه‌سنده ، خلق بیلکیسنك ماهیتنی ایضاحدن، اونك حقنده نظریه‌لر یوروتمکدن‌زیاده خلق بیلکیسی ماللزمه‌سنی طوپلامق ، صادق بر طرزده اونلره معکس اولابیلمکدر . بونکله برابر مدققلرمزی منفعل بر وضعیتده براقمق‌ده ایستمه‌یز . اونلری میخانیکی بر آلت کبی ساده‌جه طوپلامغه دکل ، عینی‌زمانده ، برآزده کندیسنك شعور وفلسفه‌سنی ایشلتمکه سوق ایتمکه بویوك براهمیت ویره‌جکز .

الحاصل بو قسم ، عمومی ترکیبلره ، کلی حکملره کیتمه‌دن یاپیله‌جق موقت و آز چوق علمی ایضاحلره ، اساسلری صاغلام قناعتلره مخصوص اولاجقدر .

*
* *

مجموعه‌نك ایکنجی قسمنی عناصره حصر ایدییورز : بوراده مدققلرمزك صادقانه

برصورتده طوپلامش اولدقلری خلق بیلگیسی مالزمه وعناصرینی اولدیغی کبی کوره‌جکز. خلق دیلینه ، خلق فلسفه‌سنه ، خلق شعرینه عائد آله کچیریله‌جك هرهانکی بر محصول ، صرف برمستنسخ وبر جامع اولان مدقق امضاسی محافظه اولنه‌رق نشر ایدیله‌جکدر . بالخاصه بو امضا محافظه‌سنه اهمیت ویره‌جکز . بو صورتله درنك ، بر طرفدن معشری سعی اشتیاقنی یاراتمغه چالیشه‌جق ، دیکر طرفدن ، خصوصیله بزده اکثریا کورولدیکی کبی، علم استثمارجیسی درکهسنه ، علم اخلاقنك تقبیح ایتدیکی بویله بروضعیته دوشمکدن صاقینه‌جق ، هرمدققه - درنکه ویردیکی محصول نه‌قدر جزئی ومتواضع اولسه‌ده- تورك خلق بیلگیسی تاریخنده ویریله‌جك موقعه حرمتکار قالاجقدر . [۱]

*
* *

مجموعه‌نك اوچنجی‌قسمنی تربیه‌یه حصر ایدیورز : ایلك باقیشده ، مجموعه‌مزده بویله برقسمك معناسی اولامیه‌جغی خاطره کلیرسه‌ده ، حقیقتده بویله دکلدر . بز بو قسمده ، خلق بیلگیسی فعالیتلرینك غایه‌سنی قصد ایدیور ، تدقیقلری ، علمك قوری و مجرد فضاسی ایچنده ئولو بر حالده یاشاتمقدن زیاده ، اونلری حیاتك هوای نسیمیسی ایچنده بولندیرمغه ، حیاتمزه خادم بر حاله کتیرمکه ، الحاصل مجردلکدن قورتاروب مشخص یاشاییشله علاقه‌سنی تأسیسه معطوف تطبیقی و تربیوی مساعی‌یی هدف ایدینیورز . خلق بیلگیسی درنکی ؛ خلق بیلگیسی فعالیتنك شدتله حس ایتدیردیکی بر تعضو احتیاجنه جوابدن باشقه‌برشی دکلدر. بوتعضوك ایسه ایکی طرفلی اولدیغنی پشیناً سویلمك لازمدر: برطرفدن خلقدن آلیر، اونك معنوی‌هویتنی تدقیق ایدرکن، دیکرطرفدن اوکا آلدقلرمزك ترکیبی و تهذیبی شکلنی ، غرب مدنیتنك مختلف اجتماعی مؤسسه‌لره متعلق تکنیقلرندن کچمش وایشلنمش شکللرینی ویرمك مجبوریتنده‌یز . تا که کرك خلق درنکه، کرك‌درنك خلقه صمیمی بر باغ ایله باغلانسین ، صرف بر مستشرق ، بر مورخ ، بر آثار عتیقه‌جی ذهنیتی ایله حرکت ایتمك، بوصورتله مجرد علم تدقیقلرینك ساده‌جه فردی ذوق وهوسنی طاتمق خودبینلکندن اجتناب ایدیلسین .

مساعی ساحه‌مزك بو قسمی اوزرنده یورورکن ایکی نقطه‌یه فوق‌العاده دقت ایتمکه چالیشه‌جغز: آ- خلقدن آلمق، اونك معنویتنی اوکره‌تمك، ب- بوتون آناتیله‌اوکره‌ندیکمز

---

[۱] شبهه‌سز ، درنکك بوتون نشریات فعالیتی ، مجموعه‌یه منحصر دکلدر . ایجاب ایدن خلق بیلگیسی مالزمه‌سی ، چوقلنی واهمیتی اعتباریله ، مجموعه‌دن یازده آیری برزساله وبروشور حالنده نشری ایجاب ایتدیریورسه ، درنك، بولزومی اجرادن کیری قالمیه‌جقدر .

بومعنوتی، مدنیتمزك چرچیوه‌سنه یرلشدیرمك خصوصلرنده تام برصداقت ودرین برمحبت.

بزی بوطرزده برفعالیته بالذات علمك ماهیتی سوق ایدیور. هربیلکی نظریه وعملیه‌یی مشترکاً محتویدر. علمی وتطبیقی قسملر، نظریاته مستنددر. بویله براستناددن محروم فکرلر، تطبیق قابلیتندن وثمره ویرمك استعدادندن اوزاقدر. بالمقابله عملی وتطبیقی جهتلرینی دوشونمه‌ین وتطبیقاته یارامایان علم وسطائی بر تفکردن، بوش بر معاقله‌دن بشقه بر شی دکلدر. علم، اساسنده حیاتی بر غایه‌یه مالکدر. شو قادارکه او، ایلك خطوه‌لرینی حسی دوشونجه‌لرله آتار. فقط بو، اونك حیات و فایدا ایله علاقه‌سزلغی دیمك دکلدر. بربو ملاحظه‌لرله، اون‌طقوزنجی عصرك تاریخه واجتماعی علملرله مدنیت تاریخلرینه خادم بر بیلکی شعبه‌سی اوله‌رق اورته‌یه آتدیغی «خلق بیلکیسی» فعالیتلرینی مملکتده متعضی، متساند برحاله کتیرمکه چالیشیرکن، عناصر قسمنده مالزمه‌سی طوپلانان، تدقیق قسمنده ایضاحلری یاپیلان ونظریه‌لری قورولان خلق بیلکیلرینی حیاته و جمعیته نقل ایتمك ایسته‌یورز. اوچنجی قسمك بوتون معناسنی وفلسفه‌سنی بوراده آرامالیدر. مقصدمز، خلق بیلکیسنك هرهانکی برساحه وشعبه‌سنده، مملکته یاباجی بر مستشرق ذهنیتی ایله، مجرد برتجسس ایله حرکت ایدن برمورخ قفاسیله، اسکی‌اشیایه مبتلا برآثار عتیقه‌جی دوشونجه‌سیله حرکت‌ایتمه‌مك، مشخص یاشاییشدن اوزاقلاشمه‌مق، مجرد وعمومی فکرلرله، مشخص وخصوصی فکرلر آراسنده دائما آرادیغمز رابطه‌یی تأسیس ایتمکدر.

* * *

مجموعه‌نك دردنجی وصوك قسمنی کتابیاته، درنك شئون وحادثاتنه حصرایدیورز: خلق بیلکیسنك موضوعلری، خلقك سینه‌سنده و کتله‌نك حافظه‌سنده یاشادیغی قادار کتابلرده‌ده بولنمقده‌در. خلق بیلکیسنی علاقه‌دار ایدن هرهانکی باصمه ویازمه برکتاب، ایجابنده تدقیق قسمی ایچون بریازی حاضرلایان، عناصر قسمی ایچون برمحصول طوپلایان مدقق مناسبتدار ایده‌بیلیر. مجموعه، بوکبی أثرلردن صره‌سی دوشدکجه قونت راندولر یاپه‌جق، اونلرله مدققلری قارشی‌قارشی‌یه کتیره‌جکدر. خاصة موضوعلرمزله رابطه‌دار یازمه اثرلرك کتابیاتنه، مختلف سببلردن طولایی دها زیاده اهمیت ویرمك فکرنده‌یز.

ینه بو قسمده درنکه متعلق شئون وحادثاتدن بحث ایدیله‌جکدر. اعضامزله درنك ومجموعه آراسنده جریان ایدن علمی مخابراتی، باشقه مملکتلرده بزم ایله فکراً وفعلاً علاقه‌دار اولان ذوات ومؤسسات ایله تأسیس ایدیله‌ن مناسباتی بوقسمه قید ایده‌جکز.

* * *

بو مطالعەلرە علاوةً شو نقاطی دە قیدە لزوم کوریبورز: پروغرامزدە، باشقە مملکتلردە کی خلق بیلکیسی حرکتلرندن بحثلر، ترجمەلر و تألیفلر کیرە بیلەجکی کبی، عرقداشمز اولان دیکر تورك اولکەلرینك فولقلورلری دە موضوع بحث اولاجقدر. یالکز کرك اجنبی مملکتلرك، کرك دیکر تورکلکلرك خلق بیلکیسی مشغولیتلرینی، آنجق بزە تعلقلری ویاردیملری طولاییسیلە، یوقلامغە اهمیت ویرملیدر. ایشك بر طرفدن نظریاتنی، دیکر طرفدن تطبیقاتنی آراشدیرركن اونلردن علمی حصەلر چیقارمق، مدققلرمزك رؤیت افقلرینی کنیشلتمك مقصدندن بر آن آیریلمایەجغز.

اشارت ایتدیکمز بو ایکی نقطەدن شبهەسز اك مهمی، عرقداش تورکلکلرك خلق بیلکیلریدر. زیرا اونلر، آنادولو فولقلورینك تدقیق ومقایسەسندە، بورادە ذکرە لزوم کورمدیکمز سببلردن ناشی، مدققلرمزە معاون ماهیتنی حائزدرلر.

*
* *

مجموعەنك نشریات پلانی کوسترەن مصاحبەمزە نهایت ویرركن بوقاریدە اشارت ایتدیکمز بر نقطەیە تکرار تماس ایتمك ایستەیورز. «خلق بیلکیسی مجموعەسی» نك تشریح ایلدیکمز بو پلانینك کنیش اولدیغی قادار داغنیق بولندیغنی اعتراف ایدرز؛ فقط اول امردە هر فعالیتك ایلك خطوەلرینك بو ماهیتی عرض ایدەجکنی قید ایدەلم. بو وضعیت عینی زماندە ضروریدر. زیرا یوقاریدە دیدیکمز کبی، هنوز فکر حیاتنك بولومی واقع اولمامشدر. بز بو ضرورتە تبعاً مساعیمزە باشلارکن، عینی زماندە، بویلە بر بولومك تدریجاً تأسسنە واسطە اولاجغمزی قوتلە ظن ایدیورز. فی الحقیقە خلق بیلکیلری فعالیتی، بو طرزدە کنیش وموضوع اعتباریلە داغنیق بر پلان ایلە دوام ایتدیکی مدتجە، ایش بولومنك طبیعی بر نتیجەسی اولەرق، مجموعەمزك فعالیت شعبەلرندن هر برینك تدریجاً استقلال احراز ایتدکلرینی کورەجکز، اوزمان هر هانکی بر فعالیت شبکەسنی منحصراً مالزمە طوپلامق ایلە، بر دیکرینی بو مالزمەنك تدقیقلرینی یاپمق ایلە، دیکر بر شبکەیی دە طوپلانمش وتدقیق ایدلمش خلق بیلکیلرینی تربیە ساحەسنە، حیات ساحەسنە نقل وتطبیق ایتمك ایلە مشغول وفعال بر وضعیتدە بولاجغز. اکر درنك و مجموعەسی؛ مملکتك فکر حیاتندە ماهیتنی عرض ایلدیکمز ایش بولومنی وجودە کتیرەجك بر محیط، بر زمین حاضرلارسە، بونك ایچون بکلدیکمز قوتلی فکر جریانی وجودە کتیررسە، بونی، وظیفەسنی هیچ دکلسە قسماً یاپمش اولدیغنە بارز بر اشارت اولەرق تلقی ایدەجکدر.

*
* *

الحاصل مجموعه؛ بو ایضاحاتدن آکلاشیلدیغی وجهله خلق بیلکیسی مسأله‌سنده اولاً خلقك محصوللرینی طوپلامغه، خلق بیلکیسی مالزمه‌سنه صادق بر معکس اولمغه چالیشیور. بو وظیفه‌سنی یاپارکن درنکجیلرك خلق بیلکیسی مالزمه‌سنك طوپلامه اصولنه وطوپلامه غایه‌سنه، طوپلانمش شیلرك ایضاحنه عائد تدقیقلرینی‌ده نظر دقته آلیور. دیکر طرفدن خلق بیلکیسنی ألده ایتمك، خلقه یاقلاشمق، منورله خلقی برلشدیرمك، جمعیتك ابتدائی مؤسسه‌لرینی آراشدیرمق تربیه ساحه‌سنده طبیعی نتیجه‌سز قالمه‌یه‌جق، فکر، حس ساحه‌سنده یتیشه‌جك ذکا و دهالرله او مالزمه یکی ترکیبلر شکلنی آلاجقدر. مجموعه، خدمتلری میاننده بو حرکتلری‌ده تعقیب ایدیور. درنکجیلرك بونلره عائد دوشونجه‌لرینه صحیفه‌لرینی آچیور. نهایت کتابیات وحادثات قسمی ایله‌ده عرض ایلدیکی نقطه‌لری تأمینی دوشونیور.

*
* *

مجموعه‌نك درت چرچیوه‌دن عبارت اولان پلانی، شمدیدن دوشونولمش اساسلی بر پروغرامك ماده‌لریدر. زمان اعتباریله بونلرك ایچنده آز مهم وچوق مهم اولانلری واردر. بالفرض، درنکك هنوز فعالیته باشلادیغی، یعنی ألده تدقیق حاده‌لرندن کچمش خلق بیلکیسی عناصری بولنمدیغی بر زمانده مالزمه قسمی، تربیوی قسمه نسبتله دها زیاده اهمیت عطفنه محتاجدر. بو اعتبار ایله قارئلر، هر مجموعه نسخه‌سنده محقق درت چشید تدقیقلره تصادف ایده‌جکلرینی ظن ایتمه‌ملیدرلر. بعضاً مجموعه‌نك، تماماً بر مالزمه مجموعه‌سی اوله‌رق چیقدیغی، بعضاً منحصراً تدقیقلری محتوی اولدیغی کوروله بیلیر. هله تربیه قسممز، ایلك زمانلر ایچون مجبوراً ضعیف اولاجق وبلکه‌ده هیچ یازلمه‌جقدر. قارئلرك بوتون بو حاللری؛ خلق بیلکیسی ساحه‌سنده چالیشمه‌نك، موفق اولمه‌نك بر ایجابی کبی نظر دقته آلملری لازمدر.

*
* *

شبهه‌سز درنکی ومجموعه‌سنی، بو هدف یولنده یوروته‌جك، اونی هیچ صارصیلمادن یلمادن غایه‌سنه قاووشدیراجق اولانلر، باشده درنکك فخری ریاستنده بولونان ملی حرثك عزمکار وکنج قوروبوجیسی نجاتی بك افندی اولدیغی حالده، مملکت کوشه‌لرنده اونك تشکلنه قوت ویره‌ن درنکجی آرقداشلردر.

بو دوشونجه‌دن قوت آله‌رق فعالیته باشلایان «خلق بیلکیسی مجموعه‌سی»؛ عینی زمانده حرف انقلابی ایله دیل انقلابنك برلکده یورومسی ایچون دیل تدقیقلرینه بالخاصه اهمیت ویره‌جك، کوزل تورکجه‌نك قایب اولمش خصوصیتلرینی و جوهرلرینی میدانه چیقارمغه چالیشه‌جقدر.

Halk Bilgisi Derneği

HALK BİLGİSİ HAKKINDA UMUMİ MALUMAT

MUKADDİME

خلق بیلکیسنك مختلف ملت وممکلتلرده آلدیغی شکللری ، وجوده کتیردیکی أثرلری ، تولید ایلدیکی اجتماعی فایدالری یقیندن بیلمك وطانیمق آرزوسندەیز . بو آرزونك تطبیقاتنه ایلك نمونه اولمق اوزره غراند آنسیقلوپەدینك اون یدنجی جلدنده مقید «فولقلور» مادەسنی یازان آ. ژانرووا - A. jeanroy نك ئەتودینك ترجمەسنی موافق کوردك . ویریلن معلومات چوق مختصر و مبهم اولمقله برابر ، بووادیدەکی مساعی‌یه عائد عمومی معلوماته ، ولو سطحی اولسون ، آشنا اولەبیلیورز . درنك ، ایلریده بواختصار و مبهمیتی ازاله ایدەجك تدقیقلری حاضرلایەجقدر .

H. B. D

انکلیزلردن آلدیغمز وبو کون ؛ أدبیات ، خلقی عنعنەلر وعادتلر علمی معناسنه کلن « فولقلور – folk - lore - خلق بیلکیسی » تعبیری قومشو ملتلرده بیله هنوز یکی بر تشکل عرض ایتمکدەدر . فی‌الحقیقه دوپویمەغری – De puymaigre یه نظراً اونی ایلك دفعه « آتەنەاوم – Athénéum » ك 1846 آغستوسنده منتشر 22 نجی نومروسنده کورمکدەیز . فقط مسئله حدذاتنده کلمەدن دها چوق اسکی اولوب عمومیتله ظن اولوندوغندن داها قدیم کورونیور وخلق شعرینك صاف لطافتنه قارشی حساس اولان اینجه ومستقل فکر صاحبلرینك یاشادقلری بوتون دورلرده کندیسنی کوستەرییوردی . بزده[۱] ؛ بوخصوصده امثالی آراسنده ایلك دفعه عقله کلن « مونتەنی – Montaigne » اسمنه مولیەرککنی‌ده علاوه ایدەبیلیرز . زیرا مشهور مردمکریز « میزانتروپ – Mizenthrape » نك برصحنەسنده آلسەست Alceste آغزندن سویلەر کوروندیکی بالذات کندیسیدر .

انکلترەده ؛ 1710 دن اعتباراً «سپەکتاتور spectator ك 70 و 77 نجی نومرولرنده آددیسون – Addison دوستلرندن برینك اعما بردیلنجی آغزندن طوپلادیغی وبالکه غریبەلر

[*] بزدن مقصود ، فرانسەدر .

مراقنك سوقیله مبالغه‌لاندیردیغی « شه‌وی شازی chevy chaes » باللادنده چوق جانلی برحیرت افاده‌ایدیوردی. خلق بیلکیسی تدقیقلرینی مژده‌له‌یه‌نلر آراسنده‌ایکی وطنداشمزی اونوتمق حقسزلق اولورکه اونلرده شفاهی عنعنه‌لرده أثری قالمامش اولان شارقیلرك مختلف طوپلامالرینی نشر ایده‌ن باللارد ـ Ballard « Brunettes » 1711 ou petits aires tendres و« 1727 Rondes a denser »ایله خلق تەملری حقنده مختلف مرثیه‌لروجوده کتیره‌ن مونقریف ـ Moncrif در.

بو أثناده ایلك دفعه اولارق انکلتره‌ده بو قبیل تدقیقلر علمی موقع قازاندیلر. 1760 ده ماقفه رسون ـ Macplerson هنوز یکرمی یاشنده ایکن نسبی برصداقتله حقیقی برصورتده ترجمه‌ایتدیکی اسقوچیانك خلق شارقیلرینه دائر «Fraqments of ancient Pocty» سنی نشر ایتمش و 1965 ده پەرسی ـ percy «Reliques of english pocty» سنی طبع ایتدیرمشدی. بو پارچالرك رەئالیست رنکی و قاپابساطتی آرتق صنعی ظرافتلر و مجرد محاکمه‌لرله حال اشباعه کلمش اولان بر نسلی تسخیر ایتدی. بو، او زمان خلق شعرینك لهنه اولارق مفرط بر حیرانیت اویاندیردی‌که بوندن ماقفه رسونك (1762-1793) و شاته‌رتون ـ Chatterton ك (1778) مشهور پاتستیش qastiches لری استفاده ایتدیلر و عینی زمانده والته‌رسقوت Malterscott ك أدبی استعدادینه چوق مؤثر اولدی.

فی‌الحقیقه مؤلف « 1802 - 1803 Minstrelsy of the scotltsh border » Chants populaires des froutières ecos sonse اسقوجیاحدودلرینك خلق‌نغمه‌لری نك نشرندن صوکرا رومانلرینی وجوده کتیردی.

انکلتره؛ فولقلورنك حرکتلرك منشالرینه مدیون اولدوغی أدبی سجیه‌یی اوزون زمان محافظه ایتدی. فولقلور ایلك دفعه آلمانیاده علمی براستقامت آلدی. بالخاصه‌شاعر اولدوغی قادار منقد وفیلوزوف اولان هه‌رده‌ر ـ Herder سایه‌سنده‌درکه ایلك زمانلرك برآز جعلی‌اولان و جدی متفکر برحیرانی‌یه تبدل‌ایتدی واصولی تحریات باش کوسته‌ردی. « 1778 Stimmen der valker in Lidern » آدیله آوروپانك مختلف ملتلرندن برقاچ وحشی جماعتدن طوپلادیغی پارچالرك ترجمه‌سنی نشر ایده‌رك خلق شعر ونغمه‌سنه افکار عمومیه‌یی آلیشدیران هه‌رده‌ر، « Essai sur osian et les chants des anciennes peubles نامنده‌کی أثرنده اونلرك قاراقته‌رینی و کوزه‌للکلرینی تعین ایتمکی تاسارلادی.

بو ایکی أثر مؤلفنك امید ایتدیکی شکلده گوزه‌ل موفقیتلر قازاندی . عینی ویاخود بونا شبیه موضوعلر حقنده بر بیغین مساعی‌یی وجوده گتیرتدی . بوجمله‌دن اولمق اوزره موزوس- *Museaos* ك - مع‌الأسف ادبی بر چاشنی ایله اورتمك لازم گلدیکنی ظن ایتدیکی - « *Volkcmarehe dsr Deutsechen 1782—1786* » آدلی حکایه کلیاتی وبالخاصه غریم - *Grimm* برادرلری ذکر ایتمك کافی‌در . (برنجی طبع ، 1812 - 1815 ایکی جلد ؛ ایکنجی طبع 1819 - 1822 اوچ جلد ، فولقلور تاریخنده اساسلی بر أهمیته مالك اولان اوچنجی طبع مقایسه اصولنه یول آچمشدر .) . فولقلورك حقیقی بابالری عد ایدیلن هه‌رده‌ردن و غریم برادرلردن صوکرا آلمانیا بوساحه‌ده‌کی نشریاتك قیمت و مقداری خصوصنده ایلك صیرایی ترك ایتمه‌مشدر. هرنه قادار فولقلورك ایلك مژده‌جیلری فرانسزلر ایسه‌ده اصل فولقلور حرکتی فرانسه‌یه کافی درجه‌ده گج انتقال ایتدی. حتی دیکر لاتین مملکتلر اوکا تقدم ایتدی . بو میانده ملی شعرلرینی ایلك دفعه طوپلامش اولمق شرفی پورتکیزه عائددرکه آلمایده غازه‌ت - *Almeida garett* « لورومان سه‌یرو *Le romanceiro* »سی 1839ده انتشار ایتمشدر . (ایکنجی طبعی 1863 ده‌در)

صوکرا ایتالیا گلیر : بوراده بر برینی تعقیباً سرعتلی برشکلده توممازه‌او -*tommaseo* 1831 ، مارقوآلدی *marcoaldi* -که 1855ده په‌ینی‌سولك بوتون‌أیالتلرینی طوپلامشدر. - تیغری - *tigri* (طوسقانه نغمه‌لری 1860) گورولمکده‌در . بوندن صوکرا اسپانیایی گورویورزکه : د . آغوستین دوران *D.A,Burant* نك زومانسه‌و ژه‌نه‌رال *Romanacero jeneral* 1857 » ی و ف. ژ . وولف - *E. J. Wolf* ایله ژ . هوفمان *J. Hofmann* ك «پریماوه دائی فلور دو رومانسه‌س *Primavera y flor de romances* برلین 1856 » سی بوراده‌کی خلقیات تدقیقلری میانده‌در .

بزه گلنجه ، ذهنیتمز چوق قلاسیك و خلق شعرینك اکثریا اهمال ایدیلمش اولان گوزه‌للکلرینی طاتمق خصوصنده پك محترز اولدوغمز ایچین داها زیاده اونلرله ترجمه‌لر واسطه‌سیله علاقه‌داراولمایه باشلادق. چونکه علی‌الاکثر بر ترجمه‌نك اصللرده‌کی خشونتی رفع ایتدیکی واقعدر . أفکار عمومیه بویله‌جه فوریه‌ل - *Fauriel* (1825) ك؛ بلکه بر آزده موفقیتی سیاسی فعالیتلر سایه‌سنده دوام ایده‌ن ؛.(موده‌رن یونانستانك خلق نغمه‌لری) نه و آرتود - *Artod* ك (اسقوچیا خلق نغمه‌لری) نه - که‌والته‌رسقوتك 826 ده‌کی طوپلامالرندن مترجمدر - وسنت آلبه‌ن - *saint - Albin* ك « آلمانیانك خلق

نغمه‌لری» (1847) نه و ایقس مارمیه‌ر - *X. Marmier* (1841) ك « شمالك خلق نغمه‌لری » نه قارشی حسن قبول کوسته‌رمشدر .

بوندن‌صوکرا لاویل مارکه- *La ville marqué* (1840، ایکنجی طبع 1846)نك « بارزاز بره‌یز - *Barzaz Breiz* » ی کوزلرمزی ملی خلقیات ثروتمزه قارشی آچدی. بومساعی ، صمیمی برطوپلامادن باشقه برشی دکلدی. زیرا بوقبیل أثرلری یکیدن تدقیق ایدیش وألدن کچیریشلرده خطا و تحریفلره تماس ایدیلیورسه‌ده صحتلی برتجسس حرکتی تولیدایده‌ن بویله أثرلر ایچین بوکافی‌دکلدر. بوندن باشقه‌بوتجسس‌خلق شعرندن‌سه‌مپاتی‌ایله بحث‌ایده‌ن برقاچ‌محرر جه‌نظردقته آله‌رق کندی‌أثرلرینه‌بونلردن نمونه‌لردرجنه‌قادارکیدلمشدی.

[ژورژسان - *Jeorge sand* ، پاسیم - *Passim* ، ئه . سووه‌ستر - *E.souvestre*: « لا بره‌تانی پتوره‌سك - *La Bretagne pittoreseque* ، له‌ده‌رنیه‌ر بره‌تون *Les derniers Bretons* صوك بره‌تونلر 1835-1837 ، لوفووایه‌بره‌تون - *Le poyer breton* بره‌تون اوجاغی 1844 ؛ پ. فه‌وال - *P. Feval* : بریتانیا حکایه‌لری 1844 ، ساحللر پریسی 1851 ؛ ژه . دونه‌روال - *J. DeNerval* : آتش‌قیزلری 1854 ؛ لابوهه‌م غالانت 1855 .]

اسو یجره‌ده منفاده بولوندوغی زمان (13 ایلول 1852)، آلمان متبحری فیرمه‌نیخ - *Firménih* دن ملهم اولان رئیس لوئی ناپولیون ؛ ناظری ه. فورتول - *H. Fortul* شرقیلرمزك برکل حالنه قلب ایدیلمسنی امر ایتمشدیکه ناظره کوره بوشرقیلرمز خلقك شعری وعمومی دهاسیله تربیه ایدیلمش بویوك وتام برآبده تلقی ایدیلیوردی . بواعتبارله حکومتك خلق شعرلرمزك عمومی برکلیاتی نشره تشبث ایده‌جکی ظن ایدیلیوردی . مملکتك هرطرفندن فولقلور مساعیسنی مرکزیلشدیرمکه مأمور اولان « فرانسز صنایع ، تاریخ ، لسان قومیته‌سی » نك فیلولوژی شعبه‌سنه برچوق مراجعتلر واقع اولدی . فقط مالزمه‌نك ادعا ایدیله‌ن تصنیف کوجلکی نشریاتی غیرمعین برزمانه تأخیر ایتدیردی . بونـ (1870) دن اعتباراً ساده‌جه « ملی کتبخانه » یه ؛ عامه‌نك أمرینه آماده بر وضعیتده ؛ قوتلمقله اکتفا ایدیلدی . کلیاتك نشر ایدیلمه‌سی قارشیسنده أمیدسزلکه دوشن هوسکارلر منفرد برصورتده چالیشمغه قویولدیلر ودرحال أیالتلرمزدن چوغی کندی خلق شعرلری کلیاتنه مالك اولدیلر . بو ناشرلردن الك ایلکلری وغیرتلیلری «فرانسه فیلامانلرینك خلق شرقیلری» (1856)صاحبی دوقوسه‌ماکر- *De coussemaker*،

« نورماندیا خلق شعرینه عائد تدقیقات » (1850) صاحبی دوبوروپەر – De beaureper ، أیالت خلق نغمەلری (1862) صاحبی د. آربود – D. Arbaud ، « رومان سەرودوقامپانی Roman cero de champagne (1862 ایکی جلد) صاحبی تاربە – tarbe ، « مسینا ایللرینك خلق نغمەلری » (1864 - 1881) صاحبی دوپویمەغر – De Puymaigre ، « پووانو خلق نغمەلری » (1865) صاحبی بوژو Bujeaud ، « آشاغی بریتانیە خلق شرقیلری » (1874 - 1890) صاحبلری لوزەل – Luzel و براز – Braz ، غاسقونیا خلق شعرلری » (1882) صاحبی بلادە – Bladé ، « ئەن خلق شعرلری » (1883) صاحبی کیلیون – gillon ... الخ اولدیلر . تقریباً اون سنەدنبری فولقلوریستلرك ویا عنعنەجیلرك – کە کندیلری داها چوق بو اسمله تسمیه ایدیلمکی ترجیح ایدییورلر – عددی بلا انقطاع آرتمقدە وبالخاصه فعالیتلری کیتدکجه کسب مشکلات ایدەجك برحال آلمقدەدر. فولقلور محصولاتی بوکون اك مبذول اولان ساحەلردن بری اولوب بوجریانه قارشیدورمق همن همن غیرممکندر . آوروپادە شرقی وحکایەلری طوپلانمامش هیچ برمنطقه قالمامشدر. وبوکی مساعی دنیانك دیکرقسملری ایچین‌دە کیتدکجه تعدد ایتمکە باشلامشدر. بوکبی أثرلردن بوکون ویارین ایچین ناتمام اولاجق برقاتالوغ تنظیمی بزم پلانمزە کیرەمەز. یالکز بو علمك استادلری یانندە کندیلرینی خلق بیلکیسی تدقیقلرینه حصر ایتمش اولان جمعیتلرله بونلرك تحریاتنه عائد نتایجی اشارت ایدەن طوپلامالرله ارائەنك کافی اولدوغنی ظن ایدییورز. اوتوز بوقادار سنەلك برزماندنبری أك صاغلام مساعی‌یی وجودە کتیرەن شمال مملکتلری‌در .

انکلترەدە: ماقس موللەر – Max - Muller ی ، آ. لانغ – A. lang ی، ژاقوپس – jacobs ی ؛ آلمانیادە : ث . بەنفەی – Sh. benfey ی ، آد کون – Ad . Cuhn ی، وو . شیواردەس – Schwartz ی ، وو. مان‌هارد w.Mannhardt ی ، ر . قولەر – R. Kohler ی ، ف. لیەبرەخت – F. Laiebrcht ی؛

روسیادە : د . وەسەلوفسکی D. Vesselofski یی ؛

فنلاندیادە:ژولیوس‌قرون– julius-krohn ی‌واوغلوقارل‌قرون– Kaarl Krohn ی؛

دانیمارقەدە ، سیوەند کورونتویك Svend - grundtvig ی ذکر ایتمك کافی‌در .

انکلترەدە ، ناشر أفکاری « لوفولقلورو فورد Lc folklore record » (1878 و متعاقب ییللردە) و « فولقلور ژورنال Folk-lore Journal » اولان « لوندرە

فولقلور جمعیق » (1878) ده آ. لانغ طرفندن تأسیس ایدیلمشدر. بونك یاننده لولاند *Le land* طرفندن اداره ایدیلن « ژیپس لور سوسیه‌تی *gypsy lor socyety* » نامنده‌کی جمعیت، تیسیقان - *Tsiganes*لرك خلق أدبیاتیجه کندیسنه‌ساحهٔ اختصاص اولارق قبول ایتدی. نهایت قامپه‌ل *Cambell* اسقوچیانك اسکی کدلت لسانته عائد فولقلوده مخصوص بر قولکسیون وجوده کتیردی. انکلیز امریقاسنده‌کی فعالیت بوندن داها آز دکلدر.

(1878) دن اعتباراً واشینغتونده‌کی سیمیت سون - *Smithson* أنستیتوسنه بر قونغره قراریله الحاق ایدیله‌ن قومیات دائره‌سی سنه‌لك راپورلر نشر ایدییور و چایلد - *Child* طرفندن - که *English and scottuh popular Ballads.* (1885) بوستون *Boston* نامنده‌کی أثریله خلق أدبیاتنه بر آبده یوکسلتمشدر. - ریاست ایدیله‌ن برفولقلور جمعیتی (1880)دن اعتباراً « آمریقا فولقلورغزته‌سی » نی چیقاریبور. آلمانیاده ح. واینهولد - *H. Weinhold* یکرمی جلدی محتوی « *zcitschrift fur volkèrspsychologie und sprachvvissenschaft* » ی تعقیب ایدن « *zeitchrift des vereins fur valkkunde* » ی اداره ووکنه‌سته‌د *Veckensted* 1888 ده « لاایشیریقت فور وولقسفونده *La zeitschrift fur volkskunde* » تأسیس ایدییور.

روسیه‌ده حکومت مفصل راپورلر نشر ایده‌ن احصائی و أتنوغرافیك هیئتلر تشکیل ایتدی. 1888 دن اعتباراً « ز. قاریویچ - *j, Karowicz* . وارشواده، انطوان هه‌رمان - *Antoin Herman* بوداپشته‌ده کمال اعتنا ایله محلی فولقلور مجموعه‌سی اولان « لاویسله‌ز *La Wisler* » و « *Lthnogische mittheilungen aus ungaru* » یی نشر واداره ایدییورلر. فنلاندیاده 1886 ده قرونلر - *MM. Krohn* طرفلرندن تأسیس ایدیلن « فین - اوغور *Fino - Ogourien* » جمعیتی مساعیسی آراسنده فولقلوره‌ده کنیش بر ساحه آییرمش اولوب مساعیسنك‌نتیجه‌سنی یدی جلد اولارق نشر ایتمشدر. لاتین مملکتلرده مدققلرك بالخاصه مالزمه‌یی طوپلامقله مشغول اولدقلری کورونور. بومالزمه‌یی تنسیق ایتمك وهیچ دکلسه مستقبل أثرك بر قسمنك طاسلاغنی وجوده کتیرمك تجربه‌سنی یاپانلر آراسنده فرانسه‌ده ژ. پاری - *G.Paris* یی « پیه مونته خلق نغمه‌لری 1890 » ، « فرانسز أدبیاتنده شرقماصاللری 1855 » و « کدوز - *Gaidoz* ی « مه‌لوزین *Melusine* » ده‌کی ماده‌لری و قونت راندولری 1880) ؛ وایتالیاده آنقونا - *Ancona* (ایتالیا خلق شعرلری 1878) و

ویغرا - *Nigra* یی (پیەمونته خلق حکایەلرینك یکی طبعنه مقدمه 1888) ذکر ایدەبیلیرز . بالمقابله هرنوعدن مشاهده و متنلر نامتناهی صورتده تعدد ایتمکدەدر . ح . گدوز و ئەرولان طرفلرندن تأسیس ایدیلن « مەلوژین » ك یانده سەبی‌یوت - *Sébillot* « خلق عنعنەلری مجموعەسی 1885 »نی اداره ایدیور . و بیلەمونت - *Blemont*و ءار نوی *Carnoy*ك نظارتی آلتندەکی « عنعنه جمعیتی » بر مجموعەدن باشقا اولارق « بین‌الملل عنعنه کلیاتی » (1888) نی چیقاریور .

مختلف طابعلر؛ بوتون ملتلرك خلق ادبیاتی ، مەزون نوو 1881 ؛ خلق شرقیلری و حکایەلری کلیاتی ، لورو 1881 » دن عبارت اولان بو قولکسیونلری نشر خصوصنده مسابقه ایتدیلر . نهایت فیلولوژی ایله محلی لهجەلرله اشتغال ایدەن باشلیجه مجموعەلر وقتیله خلق متنلرینی نشر ایتدیلر وحالاً نشر ایتمکدەدرلر : [رومانیا ، رومان لسانلری مجموعەسی، غاللورومان پاتوالری مجموعەسی، فرانسزو پرووانسال فیلولوژی مجموعەسی] بلچیقاده - لیەژده - موقوت بر فولقلور بولتەنی نشر ایدەن واللون فولقلور جمعیتی (1891) هنوز تشکل ایتمش دینەبیلیر .

ایتالیاده حال حاضرده طقوز جلدی انتشار ایدەن « ایتالیا خلقنك حکایەلری » کلیاتی آنقونا وقومپارەتی *Comparetti* اداره وادامه ایتمکدەدرلر .

سجیلیافولقلوری ژ.پیتره-*G. Pitré* وس.صالومون‌مارینو *S. salamone Marino* ك شخصلرنده یورولماز بر غیرتك ممثللرینی بولدیلر : برنجیسی شیمدی‌یه قادار یکرمی اوچ جلدی انتشارایدەن «قوریوزیتادەل تزادیسیونی پوپولاری *Curiosita delle tradizioni Oppolari*یی اداره ایدیوردی. نهایت ساباتی‌نی - *Sabatini* رومەن فولقلورینه برسەری تدقیق حصر ایتمك تصورندەدرکه بونك ایکی جلدینی نشر ایتدی (1890) .

اسپانیاده 1831 ده (ماشادوئی آلو ارەسی - *Machadny Alvares*)طرفندن تأسیس ایدیلن بر(اسپانیول عنعنەسی کلیاتی) نه مالکدر. پورتکیزدەغولو - *goelho*، براغا *Braga* لایته - *Leité* ، دوواسقونسەللوس *De vasconcellos* کی مؤلفلر بالخاصه « *revista d'ethnologia de glottologia* » ویاءرەویستالوزیتانا *revista lusitana*»ده متعدد مقالەلر نشر ایتدیلر.

فولقلور تدقیقلرینك بردنبره ألده ایتدیکی رغبت یالکز فولقلوریستلری لاعلی‌التعیین کندیلرینی بر مؤلف عد ایتمکه سوق ایدەن برقولایلغی حائز اولمسیله ایضاح ایدیلەمەز. آنجق تدقیقلرك وضع ایتدکلری مسئلەلرك ارائه ایلدیکی علاقه وکمیتله هیئت عمومیەلرینك

کوستردیکی تنوعی‌ده نظر دقته آلمق لازمدر. فی‌الحقیقه بو تدقیقلر شیمدی‌یه قادارچوغی حل اولونمایان بر طاقم مسئله‌لر وضع ایتدیلر . بو ساحه‌نك، ولو جاذب نوعدن بر شیئ ایچون اولسون ، حرکته کلمکی دعوت ایده‌ن مبهم وسعتی بعضی فکرلره بر تأثیر اجرا ایده‌ر کورونمکده‌در . بوتدقیقلر ، احتوا ایتدیکی اشتغاللر و استعدادلره نظراً ، صنعتکاری، روحیاتجی‌یی ومورخی علاقه‌دار ایده‌بیلیرلر. ابتدائی دوره حاکم اولان فولقلوریك حرکتك منشائی تشکیل ایده‌ن بوفعالیت ، حال‌حاضرده، بلکه چوق اهمال ایدلمشدر. متمادیاً نشر ایدیله‌ن آثار آراسنده هیچ برحکایه و شرقی کلیاتی یوق که جاذب بر افاده صافی، نادر بر حس شدت عرض ایده‌ن پارچه‌لری احتوا ایتمه‌سین . ژ. ویکه‌ر *G. vicair* ایله بوشور *Bouchor* اینجه و بیلگیلی بر صنعتك اونلردن ناصل استفاده ایده‌بیله‌جکنی کوسترمشلردر. فولقلور تدقیقاتنك پسیقولوژیك طرفی برچوق عالملری تسخیر ایدییور . فقط بر چوق خلق بیلگیجلری نشر ایتدکلری أثرلرنده ملی ومحلی سجیه‌نك ایزینی بولمق قورونتوسنده اصرار ایدییورلر .

بو اویله بر خطادرکه بوقادار کنیشلك ایچنده بربرینك صانکه عینی اولان متن موجودی تثبیت ایدیلدکدن صوکرا اولسون اورتادن قالقمسی لازمدر .

روحیاتك فولقلوردن ایسته‌دیکی شی : معین بر حرث درجه‌سنه ایریشمش ویا او درجه‌ده قالمش جماعتلرك حالت روحیه‌لرینه ؛ اونلرك دینی، اخلاقی، شعری احتیاجلرینه مشاهده وحتی ابداع ملکه‌لرینه دائر وثیقه‌لر احضاریدر .

فولقلورك چوق کنیش خدمتلر یاپه‌بیله‌جکی ساحه بالخاصه تاریخدر. بوعصرك ایللك نصفنده یاپیلدیغی کبی ؛ أنتوغرافیا وقبل‌التاریخ میتولوژی مسئله‌سنك حلنی فولقلوردن بکله‌مك ایجاب ایتمز .

خلق حکایه‌لرنده ابتدائی اسطوره‌لرك صوك عکسلرینی بولمقدن واونلری مرکزی آسیا آریالرینك دینی فکرینك شاعرانه بر انتقالی کبی تلقی ایتمکدن صرفنظر ایدیلدی. فولقلورده بوتون عرقلرك وحشیلرنده مشترك اولان فکرلرك تمثلنی آرامق و اونلری بالنتیجه بشریتك وحشی حیاتنه عائد روحیاتك شایان اعتماد بر وثیقه‌سی کبی تلقی ایتمك ـ که آ. لانغ *A. Lang* بوقناعتده‌در ـ بر آز موهوم اولور. فولقلور، آرزولرینك ساحه‌سنی تحدید ایتمسنه رغماً ، کافی درجه‌ده مفید برطرفی احتوا ایده‌ر ومحتملدرکه ادعالری نه‌قادار متواضع اولورسه ألده ایتدیکی نتیجه‌لر او نسبتده سریع وتطمینکار اولور. بوصورتله فولقلور خواص ادبیاتنده‌کی خلقه عائد عنصرلرك حصه‌سنی صحیح برصورتده

کوسته‌ره‌رك بوأدبیاتك تاریخنی تنویر ایده‌جك یکی ایشـیقلر تولید ایده‌جك و اونلردن هربرینك اوریژینالیته‌سنی داها ایی آکلامغه یاردیم ایده‌جکدر .

فقط اونك باشلیجه موضوعنك ؛ منشألرینی : أك آشاغی منطقه‌لرده و أك مختلف محیطلرده آراشدیرمق لازم کلن ، عادتلرك ، مؤسسه‌لرك ، اعتقادلرك ، آیینلرك ایضاحی اولدوغنی ظن ایدییورز .

ایشته فولقلورك بو کون یالکز شعر متنلرینی طوپلامقله مطمئن اولماماسنك وعینی زمانده أفسانه وحکایه‌لرله برابر اسکی اعتقادلرك بدیهی ایزلرینی محافظه ایدن خلق عبادتلرینی ؛ یاخود حیاتك دوغوش ، ازدواج ، اولوم کبی باشلیجه ایجاباتنه غیر مشهور خاطره‌لرینك وسمبولیك کتابه‌لرینك کیزلەنه بیلدیکی چوجوق اویونلرینی طوپلامسنك سببی بودر .

بو کبی تدقیقاتده أك بویوك صلاحیت و أك دەرین تنقید قدرتنی حائز اولان بر عالمك دیدیکی کبی : فولقلور بر تحری اصولندن زیاده هیچ دکلسه اعتقادلری ، موسسه‌لری وعادتلری ایضاحدن عبارت موضوعنی« تام‌شکل و تبلار حالنده دکل؛ فقط باشلانغجلرنده، انکشافنك بوتون درجه‌لرینی تعقیب ایتمك ، معروض بولوندوغی بوتون تأثیرلری حساب ایله‌مك ، عینی زمانده حصوله کتیره بیلدیکی بوتون مشابه تشکللری حال موازنته کتیرمك صورتیله ایضاح ایتمه‌یی نظر دقته آلان آیری بر علمدر .

تکرار تشکیل ایدیلمك ایسته‌نیلن زنجیرك داغنیق حلقه‌لرینی علی‌الاکثر مختلف خلقلرده ومختلف مملکتلرده طانیمق لازمدر. طبیعیاتجی زوال بولمش بر نوعی، قبل‌التاریخ بردورك بر حیوانی یکیدن کوسته‌رمك ایسته‌دیکی زمان بوندن باشقه درلو حرکت‌ایتمه‌یور و کنیش برقطعه اوزرنده داغنیق جزؤلری آرایور. غیب اولمش بر موجودك پلانی استقراء ایتمك ایچون بوجزؤلری بربری آردی صیرا وضع ایتمك‌لازمدر.

ألده تام بر نمونه‌سی اولمامقله برابر بزم فکرمزه کوره فولقلور تدقیقاتنك اصـولی بوندن‌عبارتدر. فقط بواصول‌مالزمه‌یینینك نامتناهی‌اولدیغی برساحه‌یه تطبیق‌ایدیلیور: زیرا موضوع بحث اولان شیٔ انسان وبوتون انسانلردر ! . . . » [ح . که‌دوز ـ مه‌له‌لوزین جلد 34]

بو بر قاچ سطر ، یالکز واقعاتك تثبیتیله تحدید فعالیت ایتمه‌ین فولقلور مساعیسنك استلزام ایتدیکی حاضرلقلری وعرض ایلدیکی مشکلاتی کوسته‌رییور .

تاریخ ، لسانیات ، أتنوغرافیا کبی متنوع بیلکیلری وبالخاصه اعظمی‌درجه‌ده اصول

وتنقید استعمالنی طلب ایدییور. بناءً علیه علمی شکلده یاپیلان فولقلور مساعیسی قولای أدبیاتك برشعبه‌سی اولمقدن بوسبوتون باشقه برشی‌در .

ترجمه ایدن :
HÜSEYİN AVNİ

یازان :
JEANROY

کتابیات :

مالزمه‌لر ، خلقه عائد مختلف طوپلامه‌لر، تنقیدلر ایچین مقاله‌ده موضوع بحث عالملرك، بالخاصه م . موولئه‌ر ، به‌نفه‌ی ، مان‌هارت ، لانق ... ك أثرلرینه باقکز .

HALK BİLGİSİNİN KADROLARİ

خلق بیلکیسنده ، متوغللرك یاپه‌جغی شی ، اولاً بو بیلکیلری طوپلامقدر . فقط ایش یالکز واقعه‌لری مشاهده وجمع ایتمکله قالماز ، آیریجه باشقه بونلرك ناصل تصنیف ایدیله‌جکنی‌ده بیلمك لازمدر . داها دوغریسی مشاهده‌لرك ثمره بخش اولماسی ایچون واقعه‌لرك داها اول کلش تحریاتچیلر طرفندن هانکی قادرولرك ایچنه یرلشدیرلدکلرینی اوکجه‌دن اوکره‌نمك ایجاب ایده‌ر. بو، نه‌قادار ایی بیلینیرسه واقعه‌لر اونسبتده فضله و ایی کورولور. فقط « خلق بیلکیسی» تام‌انکشاف حالنده بولونان برعلم اولدیغندن وبیکلرله واقعه‌لر هنوز مجهول و اونلری تصویر ایده‌جکلره منتظر بولوندقلرندن خلق بیلکیسنه متعلق رهبر وخصوصی تدقیقنامه‌لر بالضروره ناقصدر . بوایسه بزم ایچون داها ایبدر ؛ زیرا نباتات وحیواناته دائر یکی شیلر کشف ایتمك احتماللری ضعیفله‌مش اولدیغی حالده خلق بیلکیسنه عائد کشفلرده بولونمق امیدی بوصورتله باقیدر .

اجتماعی واقعه‌لر بر الماسده اولدیغی کبی برچوق سطحلری محتوی مکعبلر شکلنده کورونورلر؛ اونلری تصویر ایتمك ایچون بوسطحلرك هربرینی آرقه آرقه‌یه وبرنظام‌داخلنده نظر اعتباره آلمق لازمدر . ایسته‌نیلن یردن باشلانابیلیر . لاکن اوندن صوکره بونظام ادامه ایدلملیدر. بوسطحلرك تعدادی - بوراده دیدیکم کبی - برقادرودر .

بن بونلردن مختلف حرکت نقطه‌لرینه عائد اوچنی ذکر ایده‌جکم :

1 — «Paul Sébillot» ك فرانسه خلق بیلکیسی (1904 - 1907) قادروسی.

2 — انكلیز خلق بیلگیسی رهبرینك قادروسی .

3 — « Hoffmann - krayer » ك ، اسویچره خلق عنعنه‌لری جمعیتی طرفندن حمایه ایدیلن سنه‌لك فولقلور كتابیاتی قادروسی .

بدیهیدر كه علاقه‌دار اولدیغمز علمك ترقیسی داها معضل و كیت كیده كنیشلیه‌بیله‌جك قادرولر استلزام ایده‌جكدر . بو خصوصلرده خاصةً وقتندن اول حاصل اولمش فكرلرله قورو نظریه‌دن صاقینمق لازمدر .

« Paul Sébillot » واقعه‌لرك خارجی كورونوشلرینی نظر اعتباره آلوب اونلری داخلی رابطه‌لرینه نظراً دكل، كوزه كورونه‌بیلن شكللرینه كوره تصنیف ایتمشدر. بونلری درت بویوك قسمه آییرماسی‌ده بوندن ایلری كلیور. برنجی جلد : كوك و یر، ایكنجی جلد: دكز و طاتلی صولر ، اوچنجی جلد : حیوانلر و نباتلر ، دردنجی جلد : خلق و تاریخ. باطبع تالی تقسیمات‌ده یاپیلمشدر، مثلا اوچنجی جلدده ایكی كتاب واردر :حیوانلر ـ نباتلر. برنجیسنده :

(a) ممه‌لی یابانی حیوانلر .

(b) ممه‌لی اهلی حیوانلر.

(c) یابانی قوشلر.

(d) اهلی قوشلر.

(e) زاحفه‌لر.

(f) بوجكلر.

(g) بالقلر.

كذا بوشعبه‌لرك هر بری‌ده ممكن اولدیغی قادار عین نظام داخلنده صره‌لانمش فصللره آیرلمشدر . بوصورتله ممه‌لی اهلی حیوانلره عائد اولمق اوزره :

1 — منشألری .

2 — چیفتلشمه وقوزولامه‌لر .

3 — سوت.

4 — بونلر حقنده ضلالتلر و باطل اعتقادلر .

5 — تفأل وتصادفلر .

6 — انسان وحیوانلری .

7 — طاولانك واوتلاغك جنلری.

8 — حیوان شکلنده جینلر وپریلر.

9 — سحر و بویولر.

10 — خسته‌لقلر و بیطرلق.

11 — قودوز.

12 — ماصال وافسانه‌لر.

کورولیورکه، مثلا سحر و بویولری تدقیق ایتمك ایچون باشدن آشاغی *P. Sébillot* ك یاپدیغی ایشی یاپمق ایجاب ایدییور. کذا ماصاللر وافسانه‌لرده بوتون شعبه‌لره داغیلمشدر وبوندن باشقه بو ماصال وافسانه‌لردن تحلیل ایتدکلرینك، طوپلانانلرك آنجق جزئی بر قسمنی تمثیل ایتمکده اولدیغنی خاطرلاملیدر. خلق اعتقادلرینه و دوکون، جنازه، اولیایی زیارت آیینلرینه عائد معلومات ایسه داها داغنیقدر. شرقیلر چوق نادر وصنعت، صناعت، أو حقنده‌کی معلوماتده داها اندردر. دیمك اولیورکه (*P. Sébillot*) خلق بیلکیسی نامی آلتنده اسکی عنعنه‌جیلکی تشکیل ایده‌ن فرانسه خلق فعالیتلرینك آنجق برقسمنی تصویب ایتمشدر. بو اثرك محلی تحریاتجیلر اوزرنده‌کی تأثیری ده نسبةً ضعیف اولمشدر.

لونده‌ره جمعیتنك یاپدیغی رهبر اساس اعتباریله بو تحریاتجیلر ایچوندر. فقط بونده خلق بیلکیسی اوقادار توسیع ایدلمش ایدی‌که، خاصةً اوروپا خارجنده‌کی نیم مدنی اهالی ایله مشغول اولان اتنوغرافیانك بوتون برقسمنی احاطه ایتمشدر. بو رهبرك میس *Charlotte Burne* طرفندن 1914 ده ترتیب ایدیلن ایکنجی طبعنك پلانی ایشته شودر:

برنجی کتاب — 1: یر و کوك، 2: نباتلر عالمی، 3: حیوانلر عالمی، 4: انسانلر، 5: انسان طرفندن یاپیلمش اشیا، 6: روح و آخرت، 7: فوق‌البشر مخلوقلر، 8: تفأللر ورملر، 9: سحربازلق، 10: خسته‌لق وخلق هکیملکی.

ایکنجی کتاب — 1: عرف وعادات وسیاسی واجتماعی مؤسسه‌لر، 2: فردی حیاته متعلق آیینلر، 3: ایشلر وحرفتلر، 4 تقویمی بایراملر وسائره، 5: اویونلر، سپورلر و اکلنجه‌لر.

اوچنجی کتاب — فقره‌لر، شرقیلر وآتا سوزلری. (*Dictons*)

1: ماصاللر a — حقیقی اولمق اوزره سویله‌نلر، b — اکلنجه اولمق اوزره سویله‌نلر.

2: شرقیلر وباللادلر.[*]

[*] خصوصی بر شکلده تنظیم ایدلمش شرقیلر

3 : ضرب مثللر و بیلمجه‌لر ،

4 : سوز تمثیللری و آتا سوزلری .

فضله اوله‌رق لاحقه‌لری تشکیل ایده‌ن دردنجی کتاب : *terminologie* سؤاللر ، ایندو اوروپائی ماصاللردن نمونه‌لر ومقایسه‌لی کتابیات .

بو رهبر – کورولدیکی وجهله – *P.Sébillot* کتابنککندن داها چوق شموللی برساحه‌یی احاطه‌ایدیبور. ذاتاً غایه‌لری‌ده بردکلدر. میس *Burne* یالکز محلی تدقیقاتجیلره دکل، عمومیتله عالملره‌ده مدیر وعمومی فکرلر ویرمك ایسته‌مشدر. بو ، یاپیلمش اولمقدن اوزاق برایش اولان تام برانکلیز خلق بیلکیسی تعریفی اولمایوب نمونه‌لك اولارق انتخاب ایدلمش ومؤلفك مقایسه‌لی اتنوغرافیا اصولی واسطه‌سیله تفسیر ایله‌دیکی ، انکلتره‌یه عائد برطاقم واقعه‌لرك اساسنه دائر ، بر نوع عمومی نظریه‌در .

ایشته نهایت (هوفمان قرایه *Hoffmann - Kraye*) طرفندن خلق‌بیلکیسی سنه‌لك بیبلیوغرافیاسنده قبول ایدیلن قادروده بودر . بو بیبلیوغرافیانك 1917 ، 1918، 1919 سنه‌سنه مخصوص اولانلری « *Bâle* » شهرنده انتشارایتمشدر. بونك تالی‌تقسیماتی اکثریتله جوغرافی اولدیغندن بن یالکز باشلیجه اقسامنی کوستریبورم .

I — عمومی‌خطلر (کتابیات ، اصول، الخ ..)

II — کوی.

II — مبانی (أولر ، انبارلر ، کلیسالر ، الخ..)

IV — اشیالر.

V — اشارتلر (املاك وعقارات مارقه‌لری ، الخ ..)

VI — خلق صنعتلری (دوقومه‌جیلق ، اویماجیلق ، چوملکجیلك ، تخته ودمیر ایشلری وسائره)

VI — خلق روحیاتی .

VIII — قیافت وعناصری (حلیات ، الخ ..)

IX — مأکولات ومشروبات.

V — عرف وعادات (برمسلکه‌کیرمه مراسمی، جمعیتلر، لونجه‌لر ، تقویمی بایراملر، اویونلر واویونجاقلر، الخ ..)

XI — خلق حقوقی .

XII — اعتقادلر (دینلر واسطوره‌لر ، اعزه‌یه طاپمه ، بویوجیلك ، جنلر وپریلر ، فاللر، موصقالر الخ)

XIII — خلق هکیملکی.

XIV — خلق ادبیاتنك عمومی خطلری (نظر یه‌لر ، الخ .)

XV — خلق شعرلری (شرقیلر ، آتاسوزلری ، موسیقی ، رقصلر ،الخ .)

XVI — ماصاللر (پری ماصاللری ، کولونج فقره‌لر ، افسانه‌لر.)

XVII — خلق تماشاسی (تمثیللر ، قیر اکلنجه‌لری)

XVXI — تقویملر ، سالنامه‌لر، الخ

XIX — خلق دیلی (لهجه جیلك، معمالر، ضرب مثللر، خصوصی دیللر و «آرغو»لر[*])

XX — اسملر (محل،قوم، عائله اسملری،مخلص، اله، حیوان،نبات، اسملری،الخ)

خلق بیلگیسنك زمانمزده ناصل بر وسعت کسب ایتدیکی واضح برصورتده کورولیور. بو شعبه‌لرك بعضیلرنده فرانسز عالملری حرکتك ایلك متشبثلری اولمشلردر . مثلا خلق عبادتلری ایلك اول اون سکزنجی عصر نهایتنده *Dulaure* ، اوندن صوکره استادانه برطرزده‌ده اون دوقوزنجی عصرده « *Gaidoz* » طرفلرندن تدقیق ایدلمشدی . حیوانات و نباتاته ویریلن اسملره متعلق خصوصی علمك مؤسسی و سوز کوتورمز استادی *Eugène Rollaud* در . معمالر ، ضرب مثللر و آتا سوزلری تقریباً ایکیوز سنه اول (*Sollin de Plancy*) *Leroux de Lincy* طرفلرندن اطرافلیجه تدقیق ایدلمشدی . چیفتلك وسائره‌نك علمی بر صورتده تدقیقی اساسنی قوران‌ده (*De Fovielle*) در .

فقط بوتون بوخصوصی تحریات یکرمنجی عصرك ایلك سنه‌لرینه قادار داها زیاده فردی و نوعما فرعی ایدی. بونلر آنجق زمانمزده ، خلق بیلگیسنك مستقل برعلم اولارق تشکل ایتمه‌سنی انتاج ایده‌ن بر اصول تحتنده و منتظم بر ترتیبه کوره طوپلانمشدر . 1917 سنه‌سنه عائد بیلیوغرافیا ، او زمان بین‌الملل مناسباتده‌کی مشکلات حسبیله ناقص اولماسنه رغماً (1700) دن فضله کتاب اسمی احتوا ایدیور. بوده تحریاتمزك اوپاندیردیغی علاقه‌یه برعلامتدر . علاوه ایده‌یم که آلمان وسلاو مملکتلرنده خلق بیلگیسنه مخصوص یکرمی قادار مجموعه ایله منحصراً بو علمه و بوکا متعلق تدریساته دائر اون قادار دارالفنون کرسیسی موجوددر .

---

[*] آرغو بالخاصه عوام طبقه‌سندن هرهانکی برزمره‌نك استعمال ایتدیکی خصوصی لهجه‌یه دینیر.

بناءً علیه خلق بیلگیسیله مشغول اولمق ایستەینلر ، (*Hoffmann Krayr*) ، (*Miss Burne*) و (*Sébillot*) دن برینك قادروسنی انتخاب ایدەبیلیر. بكا كلنجه، بن (*Hoffmann Krayer*) كگنی ترجیح ایدەرم. زیرا بوقادروداها تام وواقعەلری دوغریدن دوغری‌یه تدقیقه و اولدن تخمین ایدیلەین كشفیاتك استلزام ایدەجكی تبدیلاته داها الویریشلی بر ماهیتدەدر. دائما ، ممكن اولدیغی قادار ، مشاهده ایدیلن شأنیتی رهبر اتخاذ ایدەرك علمی تصنیفلری، آنجق یكی احتیاجلره كوره اصلاح ایدیلەبیلن چكمجەلی بر دولاب تلقی ایلەملیدر. ایشته بونك ایچوندر كه بن بوراده «تصنیف»دن دكل، فقط ساده «قادرولر»دن بحث ایتدم .

محلی ایجابات و شخصی امكانلرك تأثیری آلتنده تدقیق موضوعی اولارق خلق بیلگیسنك خصوصی بر شعبەسی انتخاب ایدلدیكی زمان عین موضوع حقندەكی (مونوغرافی) [*] لری‌ده قاریشدیرمق و بونلردن تالی بر قادروده چیقارمق فائدەلیدر . بو صورتله بر نوع رهبر ألده ایدیلەرك هانكی جهتلرده بوشلقلر قالدیغی دها آچیقجه كورولور . فرض ایدەلم كه بو سفر شرقیلر موضوع بحثدر. بونك ایچون (*Tiersot*) ك « فرانسز آلپلری شرقیلری» قادرولری ، یاخود (*Nillien*) نك (*Nivernais*) [*] شرقیلری قادرولری ویا (*Trebucq*)ك « وانده *Vendée* » ویرەنه شرقیلری قادرولری قبول ایدیلەبیلیر . ایشته « *Millien* » ك نسبةً مكمل اولان قادروسی :

برنجی جلد ــ قصەلی شرقیلر .

1 ــ خیالی ورومانكاری موضوعلر.

2 ــ حرب وعسكرلك .

3 ــ بسیط موضوعلر ، كوچوك سركذشتلر .

4 ــ لطیفەلی، كولونج شرقیلر.

ایكنجی جلد ــ یانیق و دیندارانه شرقیلر .

1 ــ دینی موضوعلر ، معجزەلر ، الخ .

2 ــ افسانوی ، هائلوی و فاجعەلی موضوعلر.

---

[*] یالكز بر موضوع حقنده معلوماتی احتوا ایدەن اثرلر .

[*] Nivrnais فرانسەنك قدیم برایالتی اولوب اون دردنجی لوئی زماننده الحاق ایدلشدر. بوكونكی (Niévre) ولایتی تشكیل ایتمكدەدر .

3 — جنائی شرقیلر .

4 — تاریخی شرقیلر .

بو قادروده مؤاخذه ایدیله‌بیله‌جك شی دوكون شرقیلری، حصاد شرقیلری الخ... كبی مراسمه عائد شرقیلره خصوصی بر یر بیراقیلمامش اولماسیدر . فقط بو ترتیبك نمونه‌لری باشقه ولایتلرده داها زیاده بولوندیغی حالده (*Nivernais*) ده پك اوقادار موجود دكلدر. خلاصه داها اولكی قادرولری محلی شرائطه انطباق ایتدیرمك لازمدر .

ترجمه ایدن
SAİT NAZİF

یازان :
VAN GENNEP

MASALLARI NASIL TOPLAMALI

آرقداشلرمزدن معلم انور بك ، بزه، مجموعه‌مزده تكرار نشر ایدلمك اوزره 1338 سنه‌سنده دیاربكرده مرحوم ضیا كوك آلپ طرفندن نشر ایدیلن «كوچوك مجموعه» نك اون یدنجی نسخه‌سنده مندرج (خلقیات : ماصاللر) باشلقلی مقاله‌نك صورتنی كوندرمشدر . ملی وحرثی اویانمه‌مزده بویوك تأثیری اولان مرحوم استادك آدینی حرمت وشكران دویغولریله آكمه‌مزه وسیله ویره‌ن یازینك (خلق بیلگیسی مجموعه‌سی) نده یكیدن نشرینی تأمین ایلدیكندن دولایی آرقداشمزه تشكر ایدرز . درنكجیلر ، بو یازیده ، كندیلری ایچون بویوك فایدالر و ارشادلر بولاجقلردر .

H.B.D

یازیسز ویازیلی ادبیاتی اولمایان ابتدائی جمعیتلرك مدنیت تاریخی قومیاتدر. مدنی ملتلرك ایچنده‌ده «خلق» نامی ویریلن شفاهی عنعنه‌لره مالك برقسم واردر . بوزمره‌نك بوتون عنعنه‌لری سطرلره كچمه‌مش ، صدرلرده قالمشدر. ابتدائی جمعیتلر كبی بو خلق زمره‌لری‌ده قومیاتك موضوعنی تشكیل ایده‌رلر. فقط، قومیاتك بونلردن بحث ایدن قسمنه ، آوروپالیلر آیری براسم طاقه‌رق ، «فولقلور» دییورلر . بزده بو كلمه‌یی «خلقیات» كلمه‌سیله لسانمزه نقل ایله‌دك [1]

[1] (فولقلور) ، بزده تعمم ایتدیكی كوندن بری (خلقیات) شكلنده ترجمه ایدلدی . كوك آلپده ، بو سوزیله ، خلقیات ترجمه‌سنی قبول ایدیور دیمكدر . بزكرك لغوی دوغروق، كرك مونسلك نقطهٔ نظرندن دولایی (فولقلور) ك (خلق بیلگیسی) طرزنده ترجمه‌سنی موافق بولویورز .

H.B.D

خلقیاتك تدقیق ایتدیکی شفاهی عنعنه‌لردن برنجیسی «خلق ماصاللری» در. کوچوك مجموعه‌ده تورکلرك بر چوق خلق ماصاللرینی نشر ایتدك. بونلرك اکثریسی دیاربکر تورکلرینك ماصاللریدر. برایکی تانه‌سی‌ده آنادولونك دیکر قسملرندن آلنمشدر: «کل اوغلان» ماصالیله «کوچوك همشیره» کبی. خلق ماصالی، هرماصال سویله‌ینده آلینماز. چونکه ماصالك کندینه مخصوص تعبیرلری، کندینه مخصوص لسانی واردر. ماصاللری خصوصی تعبیرلریله، خصوصی شیوه‌سیله نقل ایدن آنجق اوجاقدن یتشمه ماصالجیلردر.

ماصالجیلر اسکی اوزانلغك، قادینلرده دوام ایدن قسمیدر. اوزانلق، بابادن اوغله قالدیغی کبی، ماصالجیلقده آنه‌دن قیزه انتقال ایدر. ارکك ماصالجیلرده وارسه‌ده، اکثریا ماصالجیلر قادین جنسندندر.

ماصالجی، کندی ساحه‌سنده بر نوع صنعتکاردر. آغزندن چیقان هر کلمه یرنده قوللانیلمشدر. بو کبی ماصالجیلرك بر کلمه‌سنی بیله دکیشدیرمه‌مه‌لیدر. ماصال، آغزلرندن ناصیل چیقارسه عیناً ضبط ایتمه‌لیدر. حقیقی بر ماصالجینك ایکی اوچ ماصالی، باشقه‌لرندن آلنه‌جق بیکلرجه ماصاله مرجحدر. بناءً علیه، خلقیاتجیلر بر حقیقی ماصالجی‌یه تصادف ایتدیلرمی، اونك بوتون ماصاللرینی ضبط ایدرلر، باشقه‌لرنده‌کی ماصاللره قولاق بیله آصمازلر.

کوچوك مجموعه‌ده‌کی ماصاللر مع التأسف بواصوله موافق اولارق طوپلانه‌مامشدر. چونکه، بر حقیقی ماصالجی بوله‌مادق. مع مافیه، ماصاللره رنك ویرن عنعنوی عباره‌لری، تعبیرات مخصوصه‌یی عیناً ضبط ایتدك.

حقیقی بر ماصالجی ایله مناسبتی و قرابتی اولانلردن مات نامنه رجا ایدرزکه، همان بوتون ماصاللرینی عیناً ضبط ایتسونلر، چونکه، خلق ماصاللری بر ملتك اك زنکین خزینه‌لرندن بریدر. ملتك اسکی سجیه‌سی، اسکی مفکوره‌لری ماصاللرنده محفوظدر.

آوروپانك بوتون ملتلری، ملی سجیه‌لرینی، اسکی مفکوره‌لرینی آکلایه‌بیلمك ایچین، مملکتلرنده نقل اولونان عموم خلق ماصاللرینی ضبط ایتمشلردر. بوماصاللرك قهرمانلرینی هرکس طانیر. چونکه، بوکسلك ادبیاته‌ده تلمیح طریقیله کیرمشدر. بوماصاللرك چوجق تربیه‌سنده‌ده بویوك رولی واردر. قرائت کتابلری هپ بوماصاللرله دولودر. کوچوك چوجوقلرك دقتنی، علاقه‌سنی یالکز بو ماصاللر جلب ایدر. اونلر، ایلك قهرمانلق درسلرینی، مفکوره ایچین فداکارلقلری بو ماصاللردن او کره‌نیرلر. «موریس قوشور» فرانسز ماصاللرندن کنج قیزلر ایچین کوچوك پیه‌سلر چیقارمشدر. آنادولوده چیقان بوتون غزته‌لردن رجا ایدرز. بزم یاپدیغمز کبی اونلرده کندی محیطلرنده‌کی تورك

ماصاللرینی طوپلایه‌رق نشر ایتسینلر. حقیقی بر ماصالجی بولامازلرسه‌ده ضرری یوق، یالکز ماصالك اساسنی تشکیل ایدن عنعنوی جمله‌لری، مخصص تعبیرلری، عیناً محافظه ایتسه‌لر کافیدر. بوتون ماصاللر طوپلانجه، ایچندن، چوجوق تربیه‌سنه یارایانلری، ملی سجیه‌یی تقویه ایدنلری سچیلیر، دیکرلری آتیلیر. ملی ماصاللرمزی چابوق طوپلا‌‌ زسه‌ق بوس بوتون ضایع اوله‌جقلرینی‌ده نظره آلمالی‌یز. اون سنه‌دنبری اوغرادیغمز قتاللر، مهاجرتلر یوزندن نه‌قدر ماصالجی وماصال غائب ایتدیکمزی الله بیلیر. بوسویله‌دکلرمز، خلقیاتك دیکر قسملری ایچین‌ده وارددر. بعض مجار، روس، آلمان خلقیاتچیلری آنادولونك وسائر تورك اولکه‌لرینك ماصاللرینی طوپلایوب تورك لسانیله، فقط کندی یازیلریله نشر ایتمشلردر. استانبولده‌کی کنجلریمزدن رجا ایده‌رز. بوطوپلانان ماصاللری ملی یازیمزه نقل ایتسینلر. بویوك خانملرمزدن بری «تورك ماصاللری» نامیله بر کتاب نشر ایتمشدی. بو ماصاللر استانبوله عائد تورك ماصاللری اولدیغی ایچین چوق قیمتلندی. فقط، اسکی کتابت لسانده یازیلدیغی ایچین بوقیمتی قسماً ضایع ایتدی. استانبول کنجلری بو کتابی خلق تورکجه‌سنه نقل ایتمه‌لیدرلر. سائر استانبول ماصاللرینی‌ده آیریجه طوپلاملیدرلر. آنادولو خلق ماصاللرینك اولجه شفاهیلکدن، تحریریلکه کچنلری‌ده واردر.

قورقود آتا کتابی بونلرك ایلك یازیلمش اولانیدر. بو کتاب، حکمدارلری بایندر بوینه منسوب بولونان بر اوغوز ایلنه عائددر. تاریخجه معلوم اولان اوغوزایللری ایچنده بوماهیتی حائز بولونان آق قویونلولردر. چونکه آق قویونلولرك حکمدار سلاله‌سی بایندر بوینبندی. او حالده بو کتاب، آق قویونلو اوزانلرندن بری طرفندن یازیلمشدر. آق قویونلولر اوغوز تورکجه‌سنك آذری لهجه‌سیله قونوشورلردی. قورقود آتا کتابندن صکره، یازیلان عاشق کرم، شاه اسماعیل، عاشق غریب وامثالی خلق کتابلری‌ده ابتدا آذری لهجه‌سنده یازیلمشدر.

بر ماصالی ضبط ایدن، بونی هانکی قصبه‌نك ویا کویك اهالیسندن وهانکی قریه‌دن ضبط ایتدیکنی قید ایتملیدر. بو آدام، تورکمنمی، یوروکمی، یوقسه بوکبی عنوانلری حائز ایلمایان تورکمی، اکر هنوز بوی‌وایل حیاتی یاشایانلردنسه، هانکی ایلدن وهانکی بویدن اولدیغنی‌ده کوسترمك لازم کلیر. بونی آکلایه‌بیلمك ایچون صورمق اصولنی بیلمه‌لی. مثلا: برکون جرابسلی بر تورکمن بکنه نه اولدیغنی صوردم. ابتدا تورکمنم دیدی. تورکمنلر آراسنده، سزی باشقه تورکمنلردن نه آدله آییررلر دیه صوردم. بزه «بکدین» دیرلر دیدی، آکلاشیلدی که بونلر اوغوزك بکدیلی بوینه منسوبدر. ماصالی ضبط ایده‌ن،

ماصالجینك ایلندن ، بویندن باشقه ، اجتماعی وضعیتنی ، سجیه‌سنی، هویتنی‌ده دفترینه قید ایتمه‌لیدر . ماصالجی ماصالی کیمدن آلمش و اوده کیمدن آلمش ، ممکنسه بونلری‌ده زنجیرلمه اولارق یازمالی ، تا که الده ایدیلن ماصالك هانکی زمره‌یه منسوب اولدیغی وهانکی شخصدن آلندیغی تماميله معلوم اولسون .

ZİYA GOG ALP

Musikı Tetkiklerine Başlarken

تورك موسیقیسنك خلق بیلکیسنی، شهر، کوی، قطعه، خطه فرقلری کوزه‌تمه‌دن و (جدی) ایله (عادی) قیمت آیریلقلرینی نظر دقته آلمه‌دن طوپلامق اندیشه‌سنی تطمین ایده‌جك منبعلر ایکی‌در :

1 — یاپیلمش اولان تدقیقلر .

2 — یاپیله‌جق تدقیقلر .

فی‌الحقیقه ، بوکونه قادار ، تورك اولمایان مراقلیلر ، کرك استانبول کبی بویوك مرکزلریمزده وکرك آنادولوده ـ ملیت فرقلری کوزه‌تمه‌دن ـ برچوق خلق موسیقیلری طوپلامش وقسم اعظمنی نشر ایتمشلردی ، که بونشریاتك تام برکتابیاتنی میدانه کتیرمك مراقم ، بنی ، مهم برکتبخانه فهرستی ایله قارشیلاشدیردی . بالخاصه روس مدقق‌لرك ایچه تدقیقلرده بولوندقلرینی آکلامشدم . بومأخذلرك قسم اعظمنی ـ بونجه تحریلریمه رغماً ـ مع‌الاسف الآن کوره‌مدم‌ایسه‌م‌ده، کوره‌بیلدکلرمدن ایدینديکم فکرلرشونلر اولدی:

آوروپالی مدققلر ، (آلاتورقا) ایله (تورکو) فرقندن بی‌خبر ، تورکیه‌ده نه ایشتدیلرسه نوطه‌یه آلمغه قالقشمشلر ، فضله اوله‌رق‌ده هیچ برپارچایی خطادن سالم بر شکلده ضبط ایده‌مه‌مشلردی . حتی ، «ف. لوشان» اسمنده‌کی مدقق، شمالی سوریه‌ده‌واقع (زنجیرلی)قریه‌سنده‌یکرمی خلق تورکومزی غراموفون ایله ضبط ایتدیکی حالده ـ که غراموفون ایله آلنان ایلك خالص تورك خلق موسیقیلری ایشته بونلردر ـ بوپارچالرده، صوکرادن ـ آلمانیاده ـ قوواتلردن نوطه‌یه کچیریلیرکن بوزولدیلر . بونکله برابر ، کوزه‌ل ضبط اولونمش پارچه‌لرده واردر . کچن‌سنه موسقوواده باصیلان وئه‌تنوغراف (آ. قونتشه‌وسکی) طرفندن طوپلانمش پارچه‌لردن مرکب بر « شرق تورکولری » مجموعه‌سنده ، (آغلامقدن کوزم دولدی)، (آقشام اولدی) ، (کیده‌نه باق ، کیده‌نه) ، (انتاریسی آله بکزه‌یور) و (بلك اوغلی)

اسملی استانبول خلق شرقیلریمزك اولدقجه اصانه مطابق بر شکلده یازلدقلارینی کوردم. بو اسکی نوطه‌لر، برچوق یکی تصادفلره یول آچه‌بیلیرلر. مه‌لودیلری اونوتولمامش پارچالرك کفته قطعه‌لری بوکبی نوطه‌لرده خطاسزجه ضبط ایدلمش بولونور. نته‌کیم، (ف. لوشان) ك ضبط ایتدیکی شرقیلردن بری، معروف بر استانبول هواسی اولدیغی و تام لحنی الآن هیچ بر استانبوللی اونوتمه‌دیغی حالده، شو تام کفته‌سنی آنجاق او مأخذی کوردکدن صوکرا خاطرلایه‌بیلدك:

اسکداره کیدرز ایکن بر مندیل بولدم،
مندیلك ایچنه لوقوم دولدوردم، (مکرر)
کاتب بنم بن کاتبك ایل نه قاریشیر،
کاتبه صیرمه‌لی چیکن نه‌ده کوزه‌ل یاقیشیر. (مکرر)
ایسته‌م، ایسته‌م، سلطنت قبول ایتمه‌م.
پایطونه بیندیره‌یم،
چالغیلر چالدیره‌یم،
یار سنی کزدیره‌یم،
یار سنی اکلندیره‌یم.

تا اون‌سکزنجی عصره عائد بك‌اسکی برروم ایلی اویون هوامزکده ایشته بوصورتله آوروپالی سیاحلر طرفندن نوطه‌یه ضبط ونشر ایدلدیکنی، بویولده تدقیقلرده بولونورکن تحقیق امکانی بولمشدم.

تورکیه موسیقیلری حقنده یاپیلمش تدقیقلر میاننده اون‌دوقوزنجی عصر بدایتنه عائد شیلر وارسه‌ده، ایلك آنادولو خلقیاتی یازیسی شودر:

Enno Littann : Türkische Volkslieder aus Kleinasien [Zlsch. d.deutschen morgen landischen Gesellsbhaft. Leipzig] 1918Heft 2.

بلا استثنا بوتون تورك موسیقیلری حقنده غربده یاپیلان نشریاتك تام کتابیاتلری «آنادولو تورکولری» اسملی کتابمده مندرج بولوندیغندن فضله معلومات ایچون قارء اورایه مراجعت ایده‌بیلیر. خلاصه، شیمدی‌یه قادار یاپیلان تدقیقلرك طوپلانمه‌سی، اسکی تورك خلق بیلکیسی نامنه مهم برایش موضوعیدر.

بوندن بویله یاپیله‌جق تدقیقلر ایسه ایکی ایش موضوعنه یول آچار:

1 ــ خلق موسیقیسنی، زمان، مکان، بدیعی قیمت، مذهب آیریلغی فرقلرینه باقه‌دن طوپلامق، نوطه‌یه آلوب نشر ایتمك.

2 — جمله‌سنی علمی تصنیف ومقایسه‌لره تابع طوتوب نتیجه‌لر استحصالنه چالیشمق.

برنجی یوله عائد اصول ماده‌لرینی ، خلق بیلگیسی درنگنه اولجه تقدیم ایتدیکم ایضاحنامه‌ده [*] صیراسیله کوسته‌ردیکم ایچون بوراده یالکز برماده‌یه تکرار تماس ایله اکتفا ایدییورم ، که اوده ، آلاتورقا دیدیکمز شهر موسیقیلریمز بسته‌لری ایله ایچ آناطولونك خالص تورکولرینك بربریله قاریشدیرلمه‌ملری لزومی‌در . آلاتورقا بسته‌لر ، خیلی مترقی بر فنه [تەقنیق] استناد ایتدیکی ایچون ، بوفنك واسطه‌لرینك – یعنی چه‌یره‌ك سسلرك ، مقاملرك ، اصوللرك ، ونسبتاً متکامل سازلرك – تأثیرلری آلتنده تکون ایتدیلر ، خصوصی بر منظره آلدیلر ؛ شبهه‌سزکه بوفن واسطه‌لرینك بلا استثنا اعتباری (convetionnel) شیلر اولدقلری ادعا ایدیله‌مزسه‌ده ، بحق طبیعی وعنعنوی دینیله‌بیله‌جك عنصرلرینك پك محدود بولوندیغنی انکارده امکان یوقدر . سیسته‌م تونالك « دیاتونیك » قسمی ، بر ایکی مقام واصول فورمولی ، سازلرك بعضی خصوصیتلری کبی ؛ متباقی هرشی نظریاتجی وعالم موسیقیجیلرك تدریجی علاوه‌لری شکلنده تکون ایتمشدر . تورکولرده ایسه بوکبی نظری تصنعلر ایله تأثیرلری یوقدر ؛ و بر کویلو موسیقیشناسی شهر و آلاتورقه موسیقیلرندن – اگر سنه‌لرك محصله‌سی اولان اعتیادلرینی ایدینه‌مه‌مش بولونیورسه – هیچ برشی آکلاماز ، حتی جمله‌سنی نفرتله قارشیلار . ماده‌نك اك جانلی نقطه‌سنه کلدك : آلاتورقه ایله اعتیادی اولانلرده – دقتسز حرکت ایدرلرسه – اك باکر وصاف تورکولرك کندینه خاص کوزه‌للکلرینی تعمیق ایده‌مزلر . حتی ایشته ینه بویوزدندرکه ، خصوصی صورتده خلق شارقیسی طوپلایانلریمزده ، کندی آلاتورقه موسیقی تربیه وذوقلرینه اویانلری ترجیحاً نوطه‌یه آلوب – داها دوغروسی آلابیلوب – اك اوریژینال قسملری استخفافله کچیورلر : طوپلادقلری هوالرك ، استانبول ایله اك صیق مناقله‌سی بولونان خط بوینده‌کی ویا اسکله موقعنده‌کی یرلره عائد ، یعنی آلاتورقه بوزماسی ویا تأثیرنده میدانه کلمش شیلر اولدقلری کورولیور . [بونوع آناطولو پارچه‌لرینك چوق یکی اولدقلرینی‌ده اهمیتله اشارتله‌یه‌لم ؛ آلاتورقه ، مثلا کبی غربی آناطولو مرکزلرینه بیله اون ، اون بش سنه‌دنبری کیرمکه باشلامشدر ؛ شرقی آناطولو ایسه بوگونه قدر شهر نغمه‌لرینك تأثیرلرندن یوزده دوقسان اوزاق قاله‌بیلمشدر .] یعنی ، آلاتورقامسی تورکولرك ، شهرلرك اك عادی پیاسه پارچه‌لری قدار بیله قیمتی بولونمادیغنی سه‌چه‌میورلر .

---

[*] بوایضاحنامه «خلق بیلگیسی طوپلاییجیلرینه رهبر» اسمیله نشراولونان کتابده مندرجدر.
H. B. D

شبهه‌سز که عادیلرلرده طوپلانمسی لازمدر، فقط آرانیلان صاف صنعت منبعلری اوز آنادولو سسلرنده فیشقیرمقده‌در .

روسیه تورکلرینك موسیقی خلقیاتنده‌کی تدقیقلری ایله معروف (ریباقوف) ، اورا تورکولرینی ایکی نوعه آییریور : « کوی » دینیلن اصولسز ، « طاقاق » ده‌نیلن اصوللیلر. اوز آنادولو موسیقیلری‌ده عینی وجهله ایکی نوعدر: عمومیتله « اوزون هوالر » دینیلن اصولسز ، « اوطوراق ، قیریق ، کسیك » دینیلن اصوللیلر. یعنی آنادولوده خالص تورکلکك الڭ قوی‌لو عنعه‌لری محفوظدر. ایشته ، خصوصی صورتده تورکو طوپلامق حسن نیت وهیجانی دویمش اولانلریمز ـ که بر ایکیسینك نوطه املالرینی کوردم ـ بو ایکی نوعدن یالکز اصوللیلره اهمیت ویره‌رك دیکرلرینه یاقلاشمیورلر بیله. چونکه، کوی [یعنی کوك ، سما (1)] ، اوزون هوا کبی اسملرینك ده دلالتی وجهله اصل انکین آنادولو افقلرینك ، یایلالرینك و سمالرینك افاده‌سی اولان اصولسزلری نوطه‌یه آلمق کوچدر . بوحقیقتلر بزی شو احتیاجه سوق ایدییور : نوطه‌یه آلمه ایشنك یالکز اختصاصی مجرب نوطه‌جیلر طرفندن ومعین مرکزلرده یاپیلمه‌سی لزومی. یعنی ، تورکولر اك صوك سیستم ماکنه‌لرله آلینه‌رق ، دولان اوریژینال پلاقلر معین بر ویا ایکی مرکزده تصنیف واوراده کاغده املا ایدلمه‌لی . نوطه‌جیلغك آیری آیری بر استعداد و اختصاص مسئله‌سی اولدیغی ، هرنوطه اوقویانك موفقیتلی بر املاجی اولامایه‌جغنی آکلاملی‌یز. اویله عالی درجه‌ده موسیقی تحصیلی کورمش استادلر واردرکه ، آیریجه املا (dictéemusicale) درسلری آله‌رق املا ملکه‌لرینی تربیه ایتمش اولمادقلری ایچون ایجابنده اك اهمیتسز براملا تجربه‌سنی بیله باشاره‌مازلر . آوروپاده بیله املاجیلغك اهمیتی صوك زمانلرده آکلاشیلمغه باشلادی : هوغوریمان دییورکه : « موسیقی املاسی ، پك مهم برشعبه اولوب ، موسیقی تدریساتنده الآن فضله اهمال کورویور. موسیقی املاسنده معلمك سویله‌دیکی ویا چالدیغی کوچوك موسیقی جمله‌لرینی طلبه یازمغه چالیشیر » بریغین مطبوع املا تمرینلری واردر .

موسیقی خلقیاتجیلرینك اك کوچ ایشی موضوعی ایسه ، طوپلانان تورکولرك تصنیف ومقایسه‌لری تشکیل ایده‌رکه ، یوکسك بر علم ، تفکر ومسلك سویه‌سنه احتیاج کوسته‌رر . [2] ایشته بوموضوعك بعضی مهم بحثلری :

[1] هجری سکزنجی عصر رجالندن خوجا عبدالقادر مراغی‌ده اورتا آسیا تورکلرینه‌ومغوللرینه عائد (کوك) نوعلرندن بحث ایتمشدر .

[2] لسان بیلمك ، قونسرواتوار تحصیلنه ، فکری تربیه‌یه صاحب بولونمق کبی . بو کبی عالی موضوعلره اوکنه کلدنك ال اوزاتمه‌مسی علم نامنه تمنی ایدرز

1 — تورکیه داخلنده‌کی عرقاً تورك اولمایان جماعتلرك ویا هم‌حدود ملتلرك خلقیاتنی اله کچیروب متقابل تأثیرلرك ، آلیش ویریشلرك درجه‌لرینی تثبیته چالیشمق ؛ نتیجه‌نك تورك حرثی لهنه اوله‌جغنی شیمدیدن خبر ویره‌لم . چونکه کمی فائقیت بزده‌در، وآریجه بوتون تورك عالمنك موسیقی خلقیاتی آراسنده — لسانده‌کی قادار — اساسلی بر تشارکك الآن یاشادیغی‌ده آکلاشیلمشدر . بو بحث ، بالخاصه ، ئوز تورك نغمه‌لری بدیعیاتنك حدودلرینی چیزمه‌مزه یارایه‌جقدر .

2 — تورکولرك قدملری درجه‌سنی تثبیته چالیشمق : بوخصوصده کفته‌لرك مضمونلری ایشه یارایه‌جقدر. کفته‌لر اوزرنده خلق ادبیاتی متخصصلری ایله تاریخجیلرك مشترکاً تدقیقلرده بولونمه‌لری لازمدر . برطاقم قهرمان اسملری ایله تعبیرلر غایت کوزه‌ل تاریخ ایزلری کوستره‌بیلیر .

3 — خلق شرقیلرینك اقلیملرله مناسبتی ماده‌سی که معروفدر ؛ مثلا ، قره دکیزك تیتیز ، آتیك ، تیز تورکولرینه اورفه‌ده تصادفه امکان یوقدر . مشابه تقریبلر مهم آیدینلقلر کوستره‌بیلیر . قره دکیز هوالرینه خاص ریتمده بر پارچایه تصادفاً راست کلینسه ، اجنبی بر مسافر کبی اوراده یاشادیغی آکلامقده کوچلك چکیلمز ؛ خلق شارقیلرینك پك قولای سیاحت ایتدکلری معروفدر . (لوشان)ك ، « کاتب بنم بن کاتبك .. » استانبول تورکوسنی آطنه‌ده نوطه‌یه آلدیغنی براز اول یازمشدق که ، عینتابلی آوه‌دیس اوغلی آوه‌دیس اسملی بر ارمنیدن دیکله‌مشدی .

4 — هرمنطقه‌یه خاص شرقی قادرولرینی جدیتله تثبیت ایله ، آرالرنده مقایسه‌لر یاپمق ، مملکتك اجتماعیاتی حقنده فکر ایدینلمکه یارایه‌جقدر . موسیقی ، صنعتلرك الك اجتماعیسیدر . کیرمدیکی مجلس ، محیط ، صنف وکوشه یوقدر. صالونده ، معبدده ، اردوده ، فقیر وزنکین مجلسلرنده ، داغده وشهرده ، هریرده اونی حاضر بولورز . خلقیات تدقیقلرنده‌کی برنجی موقعی ایسه اوکا کوره دوشونولسون .

موسیقی خلقیاتی ساحه‌سنده مملکتمزده هرشی یکیدن یاپیله‌جقدر؛ بناءً علیه کنجلکه چالیشمه جسارتی تمنی ایده‌رز . بوعلمك هریرده هنوز پك کنج بولونمه‌سی بین‌الملل مساعیده آز زمانده مهم برموقع قازانمه‌مزی تأمین ایده‌بیلیر . اساساً ، تورکیه‌نك ، خلقیات اعتباریله دنیانك الك زنکین مملکتلرندن بری اولدیغی حقیقتنی بوتون مدققلر شیمدیدن قبول ایتمشلردر .

MAHMUT RAĞIP

DİL YOKLAMALARI

سینوب ومحیطنده اوغوزلرله دیکر تورك زمره‌لرینه عائد کوی آدلری

- برتدقیق مناسبتیله [*] -

غالبا آلتی یدی سنه اول، دارالفنون تورك لسانیاتی مدرسی، فاضل محترم نجیب عاصم بك «تورکجه‌یه خدمت» عنوانلی آلتنده «اقدام» ده بر قاچ مقاله نشر ایتمشدی. بو مقاله‌لرك برنده، خلاصةً «تورکجه‌یه ایدیله‌جك خدمتلردن بریسی‌ده «لهجهٔ عثمانی» ایله «قاموس تورکی» یه کیره‌مه‌مش اولان لغتلری ضبط ایتمکدر» ده‌نیلیوردی. بو میانده، بالمناسبه آیریجه یکی برتتبع ساحه‌سی اولمق اوزره‌ده «قصبه، کوی، محله وسائر هر درلو آدلرك و صفتلرك بویله‌جه ضبطنده تاریخی، جوغرافی و أتنوغرافی بر چوق فائده‌لر» موجود بولوندیغی موضوع بحث ایدیلمشدی.

هرایکی ساحه‌ده‌کی مساعینك تورك لسان، تاریخ وأتنولوژیسنه عائد اهمیتنی صلاحیتدار قلمیله ایضاح ایده‌ن استادك بومقاله‌لری اقدامده نشرایدلدیکی وقت بزده «سینوب ولایتی»نك خلقیات وحرثیاتنه دائر بعض کوچوك آراشدیرمالرله مشغول بولونیوردق. بناءً علیه، بوآراده محلی خلق لهجه‌سیله خلق دیلنه عائد اولدوقجه اطرافلی تدقیقلر یاپمش و ایکی یوز اللی قادارده لغت طوپلامشـدق. طوپلادیغمز بو کلمه‌لرك قسم اعظمی نه «لهجه» ونه‌ده «قاموس تورکی» ده مندرج دکلدی. بونلرك؛ بعضی اجتماعی حادثه‌لرك تأثیری آلتنده دکیشمش اوله‌بیله‌جکلرینی دوشونه‌رك لسانی شکل وماهیتلری حقنده داهاصریح برفکر ألده‌ایتمك مقصدیله «دیوان لغات الترك» اوزرنده‌ده آیریجه تدقیقاتده بولوندق. تدقیقاتمزدن مثبت برنتیجه آله‌بیلدك. یعنی بوکلمه‌لردن برچوقلرینك کرك شکل و کرك اساس اعتباریله - اوده لهجه‌یه عائد اولمق اوزره - همان پك آز فرقلرله خلق لسـانده قوللانیلمقده، اسکی صفوتیله یاشامقده اولدیغنی کوردك.

مؤخر تدقیقلرمزله داهابرطاقیم یکی‌یکی لغتلر الده ایده‌رك بونلرك عددینی همان درت یوزه ابلاغه موفق اولدوق. بناءً علیه، بوتون بو کلمه‌لر، آز چوق لسانی ایضاحلرله، «سینوب ولایتنك تاریخ، جوغرافیا، خلقیات وحرثیاتنه دائر تدقیقلر» عنوانلی -هنوز غیر مطبوع بولونان- اثرمزك ایکنجی جلدنده یازیلیدر.

---

[*] آنادولیده تورکاره عائد یر اسملری : تورکیات مجموعه‌سی ، جلد ۲ ، ص ۲۴۳ - ۲۵۹ ، ح . نهال - احمد ناجی .

استادك مقاله‌لری مناسبتیله ذکر ایدیلن شو کوچوك مقدمه ایله هم بو ساحه‌ده‌کی آراشدیرمالرمزك ماهیتنی آکلاتمش اولمق وهم‌ده مهم بر نقطه‌یه ، قیصه‌جه ، تماس ایتمك ایسته‌دك : مختلف مجموعه‌لرده یاپیلان نشریاتدن آکلایورزکه آنادولوده بو یولده ، خصوصیله داها شمولّی بر صورتده ، صرف مساعی ایده‌ن واپی‌ده ملزمه طوپلامش اولان برچوق ذوات واردر . بناءً علیه ، بو مهم اوغراشمالرك داها مثمر بر نتیجه ویره‌بیلمه‌سی ایچون متفرق بر شکلده طوپلانمش اولان وتورك لسانیاتی نقطهٔ نظرندن بیوك بر قیمتی حائز بولونان بوتون بولغتلری بر مجموعه‌ده نشر ایتمك وشوصورتله بر کل حالنده تدوین ایدلمش اولماسنه چالیشمق لازمدر . اویله ظن ایدیورزکه بو ایش ، هرحالده طوپلامه خدمتندن هیچ‌ده آشاغی اولمایان برقیمتی حائز بوله‌جقدر . اونك ایچون بوتون صمیمیتمله تمنی ایده‌رم‌که « تورکیات مجموعه‌سی » ، « تورك خلق بیلگیسی مجموعه‌سی » کبی نشریات عضولری بوشرفلی ایشده اك صلاحیتدار بر واسطه اولابیلسینلر .

* * *

نجیب عاصم بکك سالف‌الذکر مقاله‌لرنده ، قارئلرینه یکی بر تتبع ساحه‌سی اولمق اوزره ویردیکی بومهم موضوعده آیریجه نظر دقتمزی جلب ایتمش وبزی یکیدن تحریاته ، نوط طوپلامغه سوق ایتمشدی .

اول امرده شو جهتی عرض ایده‌لم‌که ، بو وادیده سبق ایده‌ن مساعیمزی محترم مدرسمزك توصیه‌سنه مدیونز . ثانیاً جمع وتلفیق ایتدیکمز بو « ملزمه » ـ ولوکه آز علمی اولسه‌ده ینه ـ تورکیات تدقیقلری محاسبهٔ عمومیه‌سنده کار ستوننه قید اولنه‌بیله‌جك بر ماهیتده‌در ظن ایدیورز .

بش آلتی آیدن فضله دوام ایدن متمادی آراشدیرمالر نتیجه‌سنده « سینوب ولایتنك قصبه ، کوی ، محله وعائله اسملری » نه دائر برخیلی نوط طوپلادق . شونی‌ده علاوةً ذکر ایده‌لم‌که تدقیقاتمز اثناسنده تصادف ایتدیکمز محلی بعض ارکك و قادین آدلرینی‌ده بر خصوصیتی حائز کورمك اعتباریله آیریجه قید ایتدك . خلاصه ، بو ساحه‌ده مفید بر اثرجك میدانه کلمش اولدی . بواثری ، ایلریده بر بروشور حالنده و « سینوب ولایتنك قصبه ، کوی ، محله و عائله آدلری اوزرینه بعضی تدقیقلر » عنوانی آلتنده نشر ایتمك آرزوسنده‌یز .

شو قادارکه اخیراً ایکنجی جلدی نشر ایدیلن « تورکیات مجموعه‌سی » نده اوقودیغمز یکی برتدقیق بزی ، کرك علاقه‌ٔ اعتباریله وکرك بوساحه‌ده برخدمت اولور ملاحظه‌سیله

موضوع بحث اثرمزك يالكز «اوغوز بويلری ودیكر تورك زمره‌لری ايله مناسبتدار كوی آدلری» نی نشره سوق ايتدی .

تدقيقلرمز آراسنده وبو آدلر خارجنده مثلا : ياغی بصان، جاجه‌سلطان، چوبان شادی، ملكشاه، دیزدار اوغلی، امیر تولی، أسن غازيلی، توشمانلی كبی شايان دقت پك چوق كوی آدلری داها واردركه بونلری، بو كوچوك مقاله‌مزك شمولی خارجنده اولديغندن ، بالطبع مسكوت براقدق .

أتنولوژيك بر ماهيتی حائز قصبه ، كوی آدلرينك جمع وتدقيقنده اهميتی، بومیانده آنادولونك توركلشمه‌سی واوغوز بويلرينه عائد اويماقلرك صورت و طرز توزعنده تعقيب اولونان خط حركت حقنده‌كی مطالعاتمزی بالمناسبه مذكور اثرك مقدمه‌سنده اطرافيله ايضـاح ايتمش اولديغمزدن بوراده آنجق او كويلردن باحث ليستـه‌يی تقديم ايله اكتفا ايدييورز .

يالكز بوراده برنقطه‌يی قيصه‌جه ايضاح ايده‌لم : اوده ، اولاح . نهال – احمد ناجی بكلرك مشترك تتبعنامه‌لری باشلی باشنه و اطرافلی بر تحليله احتياج مس ايتديره‌جك قادار مهم وشايان تدقيقدر. ثانياً ، بز، تتبعنامه‌ده مندرج، « كونه‌ی » آدلی كويلری ابوالغازينك تورك شجره‌سنده اوغوزك طورونلری ميانده ذكر ايتديكی « كونه » ايله مناسبتدار عد ايتمه‌نك ، حتی اساس اعتباريله، دوغرو اولاميه‌جغنی مطالعه‌سنده‌يز. تدقيقاتمز بوخصوصی داها مقنع بر شكلده ايضاح ايده‌جك بر اساسه‌ده مستنددر .

فی الحقيقه ، بو آدده‌كی كويلر اولجه بزمده نظر دقتمزی جلب ايتمشدی. فقط، محلاً ياپديغمز تدقيقاتدن‌ده ايجه آكلادق كه « كونی ، كونه‌ی » داهازياده خلق ديلنده كويلرك وضعيت جوغرافيه‌سنه كوره ويرلمش بر آددر و فضله كون كوره‌ن يره اطلاق اولونور . بناءً عليه دوغرودن دوغرويه « كونه ، كونش » كلمه‌سيله علاقه‌داردر . نته كيم، سينوبده – آيانجق قضاسی داخلنده – « أركن كونه ، چيتاق كونه‌ی ، فركته كونی » اسملی كويلر موجوددر . حتی بو كلمه‌نك عكسی برده « قوز » كلمه‌سی واردركه بوده ، بعضاً « قوزی » شكلنده قوللانيلمقله برابر ، كونش كورمه‌ين ير ديمكدر . كذلك ينه بوراده – كرزه قضاسی داخلنده – « قوز أوره‌ن، قوز آلان » اسملی برقاچ كوی‌ده موجوددر. وبونلرده كلمه‌نك بوتون شموليله كون كورمه‌ين وادی ، ياماجلر آراسنده مبنی‌در . بناءً عليه ، « كونی ، كونه‌سی » آدلی كويلرك ايستوريك و أتنولوژيك مناسبتلرندن زياده لسانی بر

ماهیتی حائز اولدقلری نظر اعتباره آلنمالیدر. ایشته بز ، بوسببلردن دولایی ، «کونه‌ی» آدلی کویلری بو مقاله‌مزده ذکر ایتمدك .

*
* *

(A) — عمومی آدلر:

1 — غوز کوی : آیانجغك (60) کیلومترو جنوب غربیسنده .

2 غوز کوی : « (30) « « شرقیسنده .

3 — اوغوز کوی : کرزه‌نك (65) کیلومترو شرق جنوبیسنده ، کوپلی آغزی کوینك بر محله‌سی (*)

4 — غوز کوی : کرزه‌نك (35) کیلومتروجنوبنده، شیخ حسین کوینك بر محله‌سی.

5 — غوز کوی : کرزه‌نك (25) کیلومترو جنوب غربیسنده ، قیزیلجالی کوینك برمحله‌سی .

(B) — بوز اوقلره عائد آدلر :

1 — قیالی [آصارجق -] بوی آبادك (30) کیلومترو جنوب غربیسنده .

2 — قیالی [جمعه -] « (20) « « « .

3 — قیالی [یکران -] « (15) « جنوبنده .

4 — بایات : بوی آبادك (25) کیلومترو شرق شمالیسنده .

5 — قارا اولی : کرزه‌نك (15) کیلومترو جنوب غربیسنده،یاماجق کوینك محله‌سی.

6 — دودورغه : بوی آبادك (30) کیلومتروشرق شمالیسنده، (بایات) کوینك یاننده .

7 — قیریق : کرزه‌نك (60) کیلومترو جنوب شرقیسنده . (بو کوی ، بویوك و کوچوك قیریق نامیله ایکی محله‌دن عبارت اولوب شمالنده « چپنی » ، جنوبنده « قاراقویون» کویلری واردر.)

8 — قریقلی : کرزه‌نك (30) کیلو مترو جنوب غربیسنده ، چناقچی کوینك بر محله‌سی [یاقیننده «امورلی» و «غوز» نامیله برر کوی واردر]

9 — بکدیلی : بوی آبادك (30) کیلومترو غرب جنوبیسنده . (محرفاً «به‌دللی» صورتنده تلفظ اولونور.)

(*) محله آدلرینی حتی الك مفصل خریطه‌لرده بولابیلمك بالطبع امکانسزدر . ألمزده ، سینوبك صحیٔ اجتماعی جوغرافیاسنی وجوده کتیرمك مقصدیله یاپیلمش وهر کویك جوغرافیا، حیات اجتماعیه وصحیه‌سنه دائر معلوماتی حاوی ایکی یوز قادار خصوصی تدقیقنامه واردر . بناءً علیه بو قسم آدلری اونلردن آلدق .

(C) -اوچ اوقلره عائد آدلر:

1 — چپنی : آیانجغك (60) کیلو مترو جنوب غربیسنده.

2 -- چپنی : کرزه‌نك (65) « « شرقیسنده .

3 چپنی : بوی آبادك (40) کیلومترو شرقنده (محرفاً «چتمی» صورتنده‌ده تلفظ اولونور)

4 — سالار کوی : بوی آبادك (15) کیلومترو غرب شمالیسنده .

5 — سالارقولی : « (60) « شرق جنوبیسنده .

9 — سالار داغی (اورمانی) : آیانجغك (50) کیلومترو جنوبنده .

7 — ایمور : کرزه‌نك (40) کیلومترو غرب جنوبیسنده .

8 — امور کوی : بوی آبادك (15) کیلومتروشمالنده (یاقیننده‌سالار کویی‌واردر.)

9 — امورلی : بوی آبادك (25) کیلومترو شمال غربیسنده .

10 — امورلی: کرزه‌نك(30) کیلومتروشمال‌غربیسنده، حاجه‌سلطان کوینك بر محله‌سی. (بوقریه‌داخلنده‌تورك‌امراسندن «حاجه‌بك» مدفوندر. «قاربوغا» نامیله برمحله‌سی‌داهاواردر.)

11 — امورلی : کرزه‌نك (35) کیلومترو جنوبنده، شیخ‌حسین کوینك بر محله‌سی.

12 — بوکدوز : آیانجغك (25) کیلومترو جنوب غربیسنده .

13 — بوکدوز: کرزه‌نك(65) کیلومتروشرق‌جنوبیسنده، کوپلو آغزی کوینك‌محله‌سی.

14 - قنیق : سینوبك (30) کیلو مترو جنوب غربیسنده .

(D) -دیگر مختلف آدلر:

1 — دانشمند : آیانجغك (15) کیلومترو جنوبنده : قوزجغاز کوینك برمحله‌سی.

2 — دانشمند : آیانجغك (30) کیلومترو غربنده، قاضی‌اوغلی کوینك برمحله‌سی.

3 — قاراقویون : کرزه‌نك (60) کیلو مترو جنوب شرقیسنده. (یدی کیلومترو شرق شمالیسنده « قارا اوبا » نامیله بر کوی واردر.)

4 — تورکمن: کرزه‌نك (40) کیلومترو غرب جنوبیسنده .

5 — تورکمن: « (30) « شرق‌جنوبیسنده، چوراق کوینك برمحله‌سی.

6 — تورکمن : کرزه‌نك(25) کیلومتروجنوب‌شرقیسنده، دومانلی کوینك برمحله‌سی.

7 — تورکمن : آیانجغك (15) کیلومترو شرق جنوبیسنده .

8 — خورزوم کویی : سینوبك (40) کیلومترو جنوب غربیسنده .

9 — خاوزار کویی : کرزه‌نك (30) کیلومترو جنوب شرقیسنده ، چوراق کوینك برمحله‌سی. (بوکویده خاوزار اوغوللری نامیله برده عائله واردر.)

10 — قالاچ کویی : کرزه‌نك (50) کیلو مترو جنوب شرقیسنده ، کوندوزلو کوینك برمحله‌سی. (یاننده « چپنی » کویی واردر.)

11 — قالاچلی: کرزه‌نك (30) کیلومترو جنوب غربیسنده، آلتون‌یایلا کوینك برمحله‌سی.

12 — قازاقلی : بوی ابادك (40) کیلومترو جنوب غربیسنده .

13 — تکه : سینوبك (20) کیلومترو غربنده (بوقریه‌نك یکرمی یدی خانه‌لی « قارابوغا » نامیله برمحله‌سی‌ده واردر.)

14 — تکه‌لی : بوی آبادك (20) کیلومترو جنوبنده .

15 — قاراماللی: کرزه‌نك (30) کیلومترو جنوب غربیسنده، آلتون‌یایلا کوینك برمحله‌سی.

16 — قوزانلی: بوی آبادك (25) کیلومترو غربنده .

17 — آیدینلی: بوی آبادك (30) کیلومترو شمال شرقیسنده، چوقورخان کوینك برمحله‌سی.

18 — آیدینلی : بوی آبادك (15) کیلومترو شمالنده، أکین‌ویران کوینك برمحله‌سی.

19 — قیزیلجه آلما : آیانجغك (30) کیلومترو جنوبنده .

20 — قیزیلجه آلما : سینوبك (35) کیلومترو جنوب غربیسنده. (بوکویك تکه، دوغان نامرنده ایکی محله‌سی‌ده اولوب یاننده « صاری بوغا » آدنده برده کوی واردر.)

(E) — شایان تدقیق بولدیغمز بعض آدلر :

1 — زیوا : کرزه‌نك (30) کیلومترو جنوب غربیسنده
2 — هیوا : « (50) « جنوب «
چقورجه آلات کوینك برمحله‌سی

(بوایکی آدك ییوار-آوا ایله درجهٔ مناسبتی تدقیقه ده‌کر .)

3 — قارلو : کرزه‌نك (30) کیلومترو غرب شمالیسنده . بونك برده « قیریقلی » نامنده محله‌سی واردر . (قارلوق ایله درجهٔ مناسبتی تدقیق ایدلملیدر)

4 — یماقلی: کرزه‌نك (65) کیلومترو جنوب شرقیسنده (بواسمك یماك، کیماك ایله مناسبتی.)

5 — قیرغین داغی : بوی آبادك (30) کیلو مترو شمالنده . (قارغین ایله درجهٔ مناسبتی تدقیق ایدلملیدر. یاقیننده بایات ودودورغه کویلری واردر .

6 — قارایا پولی : کرزه‌نك (40) کیلومتره جنوب غربیسنده ، یعقوبلی کوینك برمحله‌سی. (قار أولی ایله مناسبتی؟) (یاقیننده، (15) کیلومترو جنوب غربیسنده « قیریق » نامیله بر کوی واردر.)

MEHMET ŞAKİR

MUHİTTİN ABDAL VE ESERİ

« تورك يوردى » مجموعه‌سنده [جلد 5 ، نومرو 27] خلق بيلكيسى درنكى اداره هيئتنك قيمتلى ركنى محترم « حسن فهمى بك » ، « اوتمان بابا ولايتنامه‌سى » عنوانلى مهم برمقاله نشر ايتديلر . بومقاله‌ده بحث ايديلن اثر ، « حاجى بكتاش » كتبخانه‌سنك ميدان أوينه عائد قسمى ايچنده اولوب اليوم آنقره معارف كتبخانه‌سنده محفوظدر .

كتابه « ولايتنامۀ اوتمان بابا » دنيلديكى كيبى « ولايتنامۀ شاهى » ، « ولايتنامۀ سلطان بابا » ده دينيلير . اثرك مندرجاتى ميانده « عثمان بابا » ديمك اولان « اوتمان بابا » حقنده شو يولده توصيفلر واردر : « ياصى ياغرينلى ، ألا كوزلو ، قيزيل بكزلى ، مجسم هيبتلى ، نظرى عبرتلى ، ظاهرى قوتلى ، باطنى نهايتسزدى . اوغوز ديلين سويلردى . دائما كنديسى ايچون « اول شرفلى قوجه بنم » ديردى . »

ايشته شو قيدلرى كوردكدن صوكرا اخيراً بايزيد كتبخانه‌سى فاضل مديرى « اسماعيل صائب افندى » نك لطف دلالتلريله ألده ايتديكم « محى الدين آبدال » ديوانى حقنده اولدقچه واضح برفكر ايدينه‌بيلدم .

أكى « 4,5 » و بويو « 8 » سانتيمتره اولان بو اثر ، « 399 » صحيفه‌دن عبارتدر. هرصحيفه‌سنده « 9 » سطر يازى واردر . درونده « 203» منظومه موجوددر ؛ بونلرك « 99 » ينى « نسيمى » نك « تويوغ » لرى طرزنده يازلمش « مانى » لر تشكيل ايتمكده‌در . كتابك ايلك صحيفه‌سنده « هذا ديوان محى‌الدين » قيدى وارسه‌ده ، اثرك مستنسخى وهانكى تاريخده استنساخ ايدلديكى معلوم دكيلدر. ديكر طرفدن كتابى يازان خطاط ، نظملرى نثر كيبى يازدقدن ماعدا بر طاقم املا خطالرى‌ده ياپمشدر. اكثر بيتلرده دخى هجا عددى بربرينه اويمامقده‌در .

اثر صاحبى « محى‌الدين آبدال » حقنده بزى آز چوق تنوير ايدن ايكى منظومه ، ديوانده مندرجدركه ، املاسنى محافظه ايده‌رك عيناً يازييورم :

— 1 —

ألا كوزلو سلطان بابا
اولولردن اولوسن سن
يدى اقليم درت كوشيه
عرشه كرسه طلوسن سن
يوزين كورن بحسول باى اولور
كافرلر ايمانه كلور
سنى سومينلر نه اولور
شاه كرم على‌سن سن

شاهی‌سك اکسکلی قولك   ایچنلر آیلمز طلوك
اینجه‌دن اینجه‌در یولك   تمام کرچك ولی‌سن سن
طوغری سوزین یول قلیجی   چالدیغك ایکی بولوجی
دشمشلر الین الیجی   حقك قدرت الی‌سن سن
دهانندن کوثر اقر   نظرك قوله حق بقر
قوقك جمله عالمه قوقر   محمدین کلی‌سن سن
پارلایوب اته‌شین ینار   جمله عالم شعلنه جونار
صوصاینلر سندن قانر   آب حیات کلی‌سن سن
محی‌الدین ابدال نیلرسن   دیبسز دکزلر بویلارسن
نه بیلورسن نه سویلرسن   عقلنمی وار دلی‌سن سن
محی‌الدین طولدر بیانك   هرکز اولمسون زیانك
اولیانك انبیانك   بر کمینه قولوسن سن

— 2 —

ارنلر اشکنده   یصلانوب یاتدم بن
ارنلره بلی دیدم   صدقله اقرار اتدم بن
شاهمده رهبرم اولدی   همان قبلم نورم اولدی
غنی اوطمان پیرم اولدی   انك اته‌کین طوتدم بن
اکنمه کیدم عبایی   ترك ایتدم قوقبایی
سورم سلطان بابایی   جانله کوکل قاتدم بن
کلر آچیلور چاغنده   بلبللر اوتر باغنده
هوس ایله طور طاغنده   قیونی بیله کوتدم بن
خوجمدن سبق آلدم   اوقودم سباقم بلدم
اوستاده ایردم اوستاد اولدم   کور نه اوستاده ایردم بن
مقصودم دیدار ایلدم   کوکلدن نظر ایلدم
نقد ایله بازر ایلدم   آلانه کوهر صاتدم بن
قدیم لیل ونهارم   حیات باد سحرم
هم صدفم هم کوهرم   اوزکه معدنده بن (؟)
بن محمدك کولیم   اهل کمالین قولی‌یم
دوست باغنك بلبلیم   جنت باغنده اوتدم بن
کم بیلور عاشق حالندن   سویلشم حال دلندن
محی‌الدینم عشق الندن   اوش دلی اولدم بن

اکثر بیتلری وزنسز اولان بو ایکی منظومه، بزه کوستریبورکه، « محی‌الدین آبدال » « اوتمان بابا » یه منسوب بر درویشدر؛ زیرا، یوقاریده یازدیغمز « ألا کوزلو » وصفی عیناً برنجی منظومه‌ده موجود اولدیغی کبی، اوتمان بابانك نامی‌ده هرایکی منظومه‌ده « اوطمان بابا » و « سلطان بابا » اوله‌رق کچمکده‌در؛ بناءً علیه، « محی‌الدین

آبدال » ك بحث ایتمك ایسته‌دیکی ذاتك هجری « 882 » ده وفات ایدن « اوتمان بابا » اولدیغنه محقق نظریله باقیلابیلیر. شوقدار وارکه، « محی‌الدین آبدال » اونك درویشیمیدر، یوقسه « اوتمان بابا » تکیه‌سنده « بابا » اولان بریسنه‌می منسوبدر ؟ بونی قطعی صورتده تعیین ایتمك قابل دکیلدر ؛ چونکه، طریقت منسوبلری، اکثریا « بابا » لر یرینه، « پیر » لره منسوبیتله افتخار ایدرلر. « محی‌الدین آبدال » ك « اوطمان بابا پیرم اولدی » دیمکدن مقصدی، احتمال، اوتمان بابا طریقتنه منسوب بربابایه انتساب ایتدیکنی سویله‌مکدن عبارتدر ؛ فی‌الحقیقه، « محی‌الدین آبدال » ك داها مؤخر بر زمانده یاشادیغی احتمالنی ویردیرن بعض قیدلر موجوددر. نته‌کیم دیوانده مقید اولان شو ایکی منظومه، آز چوق بونی تأیید ایتمکده‌در :

— 1 —

بزه سر لشکر اولمغه | شاه کرم علی کرك
مرشددر رهبر اولمغه | آدم آق یازلی کرك
عالم آدمه چقمغه | اولو آتشلر جاغمغه
اوروب لشکر چکمکه | کنه سلطان بالی کرك
محی‌الدین درویش اولمغه | اولمزدن اوکدین اولمکه
بر کشی نصیب آلمغه | ادب ارکان قولی کرك

— 2 —

شاه مردان خروج ایتدی | دلدله اولدی سواری
ویر صلوات محمده | علی صالدی ذوالفقاری
بر حاجی بکتاش وار ایدی | علی مثللو ار ایدی
منکرلر کورمز کور ایدی | یورتدی جانسز دیواری
محی‌الدین قینادی طاشدی | بویدی سوزنك قصدی
کابری کل تکری ذوستی | حقدن آیرو بیلمیه آری

کورولیورکه، محی‌الدین آبدال، بو منظومه‌لرده « حاجی بکتاش » ایله « سلطان بالی » دن بحث ایدیور. « بالوم سلطان » عنوانیله شهرت قازانان « سلطان بالی » نك « اوتمان بابا » دن قرق سنه صوکرا وفات ایتدیکنه باقیلیرسه، « محی‌الدین آبدال » ك، هر ایکی بابا ایله کوروشمش اولماسی احتمالی سرد ایدیله‌بیلیر ؛ حالبوکه، « اوتمان بابا » منسوبلری ایله « حاجی بکتاش » منسوبلری آراسنده ایلك زمانلرده بعض اختلافلر اولدیغی « اوتمان‌بابا ولایتنامه‌سی » نده مذکوردر. بوکا بناءً، محی‌الدین آبدالك، بالذات اوتمان‌بابایه

منسوب اولسه‌یدی ، «حاجی بکتاش ولی»دن و « بالوم سلطان » دن حرمتله بحث ایتمه‌مه‌سی لازم کله‌جکدی . خصوصیله « قلندریلك » ، « حروفیلك » و « بکتاشیلك » ك تداخلی‌ده مؤخردر . حالبوکه ، محی‌الدین آبدالك دیوانی ، کندیسنك مفرط بر حروفی اولدیغنی کوسترمکده‌در. ایشته بو دلیللر ، « محی‌الدین آبدال » ك برقلندری باباسی اولان « اوتمان بابا»نك زمانتی ادراك ایده‌مه‌دیکنی کوسترمکده‌در . مع‌مافیه بو خصوصده قطعی برحکممز اولمادیغنی و یکی بر طاقم وثائق ظهور ایدنجه‌یه قادار بو ذاتك یاشادیغی دوری تعیین ایده‌مه‌یه‌جکمزی‌ده علاوةً سویله‌یه‌لم. بو کون، محقق اولان بر شی وارسه اوده «محی‌الدین آبدال»ك، «اوتمان بابا» طریقتنه منسوب اولماسی وحروفیلکی تمامیله بنسه‌مش بولونماسی‌در؛ فی‌الحقیقه، « فضل‌الله حروفی » یه منسوبیتله افتخار ایدن واونك حقنده بوتون حروفیلرك سویله‌دکلرینی تکرار ایله‌ین « محی‌الدین آبدال » ، « نسیمی » دن ملهم اولمشدر . « نسیمی » نك « تویوغ » لری طرزنده یازدیغی « مانی » لر بوخصوصده کافی دلیلدر.

صفات ذات اولمشم ذات صفات اولمشم
نطق خاتم بنم بن هفت آیات اولمشم

***

محی‌الدینم درویشم حق یولنه کیرمشم
اون سکز بیك عالمی بر ذره‌ده کورمشم

***

محی‌الدینم ز حلم ابجدم خط وخالم
حرف نقطه‌یی بولدم وجه هو جیم و دالم

***

محی‌الدینم بن باشم درت کرپك ایکی قاشم
ز فك رمزنی بلدم یدی خطله قاشم

***

محی‌الدینم اوش کتاب حقدن ایردی بوخطاب
امرد وجهنده عیان یدی طمو سکز باب

***

محی‌الدینم روشنی بنده‌در حق نشانی
خرقه‌م چهار عنصردر تاجم سبع‌المثانی

***

محی‌الدینم هو الله اسمك الحمدلله
بش پارمق اون درت مفصل معنیٔ لفظةالله

***

محی‌الدین باقی ندر | بو سوزك حقی ندر
درت قپونك ایچنده | ایکی اوتوز ایکی ندر

*
* *

محی‌الدین بو سوز ندر | طقوزده طقوز ندر
درت عناصر ایچنده | درت کز اون سکز ندر

*
* *

محی‌الدین غب غب ندر | بوصوری حساب ندر
چار عناصر ایچنده | یتمش ایکی باب نه‌در

*
* *

محی‌الدینم آشفته | یدی کونم بر هفته
یتمش یدی پرده‌یی | کچدم نون ایله کافده

دیوانك « 34 » صحیفه‌سنی اشغال ایدن « 99 » مانی ، تماماً حروفیلك اساسانی ترنم ایتمکده‌در .

محی‌الدین آبدال ایدر فضل الله
جمله‌مزی وار ایدن سجانه‌زدر

بیتیله‌ده « فضل‌الله حروفی » یه دائر شایع اولان مشهور تلقی‌یی سویله‌ین «محی‌الدین آبدال » عین‌زمانده، متصوف بر اخلاقجی‌در. دیوانده، اکثریتی تشکیل‌ایدن منظومه‌لر تعلیمی بر ماهیت عرض ایتمکده‌در . حقیقی بر سالك اولابیلمك ایچین نه کبی وصفلرك لزومی اولدیغنی اوندن اوکره‌نمك ممکندر .

ایسته‌یوب پیکار باشن بولمق کرك
صوبی پیکار باشندن آلمق کرك
صوصایان چون پیکاره صویه کاور
کشی صویه یولیله کلمك کرك
اقراردر ایمانك بحری کلیدی
أر اولان بلینده قالمق کرك
بکم عاشقلغك نشانی بودر
عاشق معشوق یولنده أولمك کرك
عاشق اولان معشوقنی بولونجه
خزان اولوب بکیزی صولمق کرك
ألدن چیقان یار کنه أله کیرمز
الده ایکن قدرینی بیلمك کرك
محی‌الدین آبدال یارك محبتی
اکسیلمیوب کوکله طولمق کرك

*
* *

وارمه‌غل بریره کل اولمادقجه
سکا بر مرشد کامل اولمایجه
سنك یولك واروب منزله ایرمز
کوکلدن کوکله یول اولمایجه
کشی آلچق قپولردن کچه‌مز
اکیلوب ضم قدمی دال اولمایجه
اول عاشقه زهی عاشق دیمزلر
آقوب کوز یاشی سیل اولمایجه
قولم دیمك ایله کشی قول اولماز
اوزی مسکین نفسی قول اولمایجه
اوزی وحدت جسمی صحت بولامی
کشینك مشکلی حل اولمایجه
جاهلك صحبتنده جان بته‌می
صحبتی خاص سوزی بال اولمایجه
بویون چکمك کوز قپمق کار ایله‌مز
دلبره سویله‌یوب دیل اولمایجه
محی‌الدینم دیمکله بولونمدی
چوپ قیملدارمی هیچ یل اولمایجه

کورولیورکه، بوتون تکیه شاعرلرنده اولدیغی کبی، اونده‌ده، «یونس امره»نك بارز تأثیرلری واردر؛ مع‌مافیه، «محی‌الدین آبدال» حروفیلکی بنمسه‌دیکی قادار، «تصوف»ی بنمسه‌مه‌مشدر. متصوفلرك شعرلرنده کورولن توحید تلقیلری، بونك شعرلرنده نادراً کورولور.

محی‌الدینم بوحقیقت ایچنده حق بولدم انا الحق سویلرم

قبیلندن بیتلرله «انا الحق» سویله‌مکده اولدیغی وزمانتك «منصور»ی بولوندیغی سویلرسه‌ده «وحدت وجود» تلقیسنك علمی جهتنه تماس ایدن شعرینه تصادف ایدلمز. او، ملاقی اولدیغی کاملدن فیض آلدیغنی و آرتق کندیسنه مراجعت ایدنلرىده تسلیك ایده‌بیله‌جکنی سویله‌مکله اکتفا ایدر.

ای حقك طالبی کزمه آواره
کل بویون صوك قوللق ایله بر أره
دردلی ایسه‌ك ایسته بول طبیبکی
زیرا طبیب بیمار ایدر بیماره
سکا کرك اولانی ایسته أردن
کشی مکه‌یی بولور صوره صوره

حکیم بنم درلو قماش بنده‌در
دکان آچوب کیردم بر اولو شاره
چاغرك شو طرفلره کم کلسون
اوش بوکون متاع چیقاردم پازاره
عارفك اسرارینی فاش ایله‌دم بن
نه‌مناسب دییه‌م اهل انکاره
اوقودم بیلدم دیر ایسه دیمه‌سون
هرکیمده کیم وار ایسه شول اماره
محی‌الدینك پازاری حق ایله‌دی
که کوز کرك کله حق کوره

منسوب اولدیغی مسلکی بحق بنمسه‌ین واونی تعلیمی اثرلریله نشر وتعمیمه چالیشان «محی‌الدین آبدال» شاعرلر آراسنده ممتاز برموقع صاحبیدر. خصوصیله عرشی، محیطی... الخ کیبی «حروفی شاعرلری» طرزنده عروض وزنیله شعرلر یازمایوب، عین حروفیلك تلقیلرینی هجا وزنیله ترنمه چالشمه‌سی، کندیسنه، ادبیات عالمنده دها یوکسك بر موقع بخش ایتمکده‌در. اونك، یاشادیغی دور، قطعی برصورتده تعین ایدر ودیوانی‌ده طبع اولونورسه، شبهه‌سز حروفیلك وادبیات تاریخی قوتلی برشخصیت دها قازانمش اولور.

SADETTİN NÜZHET

HALK BİLGİSİ

بزده خلق بیلگیسی حرکتلرینك یکی باشلادیغی بر زمانده، خلق بیلگیسنك مختلف غرب مملکتلرنده‌کی تلقیلرینی بیلمك فایده‌دن خالی دکلدر. فرانسز آنسیقلوپه‌دیسندن ژانرووانك ئه‌تودینی نقله بزی سوق ایدن عامل، «آنسیقلوپه‌دی بریتانیقا» نك (فولقلور ماده‌سنه‌ده باش وورمامزه سبب اولدی درنك، خلق بیلگیجلرمزك دوشونوش فقلرینی کنیشله‌ته‌جك اولان بو قیمتلی ترجمه‌سندن دولایی «ویده بها» خانم افندی‌یه تشکر ایده‌ر.
H. B. D

«فولقسه‌پوز *volksepos*»، «فولقسفه‌ست *volksfest*»، «فولقسلید *volkslied*» کبی آلمانجه کلمه‌لرینی تقلید ایده‌رك 1846 ده مسترطومسون «فوقلور *Folk-lor*» کلمه‌سنی انکلیزجه‌یه ادخال ایتدی. مدنی وغیر مدنی، اسکی، قرون وسطائی، یکی بوتون ملتلرك عوامی حقنده هرشی یازمق ایچین فولقلور، بالطبع غایت مبهم و عمومی بر اسمدر. هر ملتك و هرمملکتك بر لسانی اولدیغی کبی فولقلوری ده واردر.

آشکاردرکه ، هرهانکی برفولقلوری بوتون طبقاتیله ، آکلاشیلابیلیر بر طرزده ومنتظماً برآرایه طوپلامق دیمك ، او ملتك ماضیسنده‌کی وحال حاضرنده‌کی دینی ، اخلاقی واجتماعی وضعیتنی اورتایه قویمق دیمکدر. بوتون دنیاده‌کی ملتلرك فولقلوری مکمل بر « افکاربشر تاریخی » وجوده کتیریر .

عنعنه‌ده‌کی اطرادسزلقلر شیمدی‌یه قادار طبیعت بشر علماسنه غایت علاقه بخش بر موضوع حالنده قالمشدر. همان همان بوتون سیاحلر وتاریخجیلر تا هرودوتدن باشلایارق بوکونه قادار بو شعبه‌یه برچوق غریب شیلر علاوه‌سنه موفق اولمشلردر . هرهانکی برمملکتك عامیانه عتیقه‌لرینی اینجه‌دن اینجه‌یه قاریشدیرمق وبالخاصه انسانلك کندیسنککیله مشغول اولمق ، صوك زمانلره قادار چوجوقجه برایش دییه تلقی ایدیلیردی .

یالکز ، روما و یونان فولقلوری ، بدیعیاتی دولاییسیله بوقاعده‌یه بر استثنا تشکیل ایتمشدی . صنعتکارانه معامله‌لرله کوزه‌للشدیریلن بو عنعنه‌لر ، آنتیقه‌جینك نقطهٔ نظرندن اوزاقلاشدیریلارق بر درجه دها نافع بر شکله وضع اولندی . بوندن صوکره آنتیقا ولاتیومك دالغالانان عنعنه‌لری چوق آز ، پارچه پارچه ، وآنتروپولوژیستلر ایله اجتماعیاتجیلره کافی کلمه‌یه‌جك قادار کوچوك بر ساحه‌دن طوپلانمغه باشلاندی . بوراده ، دها بر چوق یرلرده‌ده اولدیغی کبی انسان اوکره‌نمك ایسته‌دیکی شیئ قرارلاشدیرمازدن اول دریندن درینه تحریاتده بولونماسی لازم کلدیکنی آکلادی .

فولقلور تحریاتی ، علمی برشکلده اولا آلمانیاده باشلادی. 9 - 1778 ده *Herder* لك مشهور خلق شرقیلرینك نشر ایدیلمه‌سی ، بر ملتك مختلف ذهنی محصولاتی، خرافه‌لری، اوضاعی ، عاداتی ، قانونلری ، حکومت اداره‌سی و هرکونکی حیاتی حقنده کنیش ، و انجذابلی بر علاقه‌نك اویانمه‌سی علامتلرینی کوستردی . بو یکی کون *Grimm* برادرلر وبالخاصه 1812 ده *Kinder - und haus-Mährchen* و1835 ده *DeutscheMythologie* طرفندن غایت خوش قارشیلانمش ومتعاقب نشریاته دوام ایدیلمشدر. ایکنجی اثر برنجیسنك اساسی اوزرینه وضع اولونمش ، وبرملتك یازیلمامش عادتلرینی ، شفاهی عنعنه‌لرینی عاقلانه، صادقانه بر طرزده بوتون خصومتی بر طرفه براقه‌رك ، بی طرفانه ، واسع بر جمع عملیه‌سنك پك فائده‌لی نتیجه‌لر ویره‌جکنی کوسترمشدر. کورولدیکی وجهله بر طاقم غیر قابل تلافی خاطره‌لرك قایب اولماسنه رغماً حفظ ایدلمش اولان قسمی توتونیق یرلیلرینك یالکز لسانده‌دکل، دینده‌ده بولنشدکلرینی اثبات ایتمکله برابر، تخالف ایتدکلری نقطه‌لری‌ده معین وثیقه‌لرله کوستردی . آلمان کویلرنده یوك بوکه‌ن اختیار قادینلرك آغیزلرندن

طوپلانان وفولقلور تعبیراولونان بومعلومات Bopp لـُو دیکرلرینك لسانیاتده‌کی مساعیلرینی تتویج ایدن بر کشفدن عجائب برعلاقه واهمیت اکتساب ایتدی. بو کشف بوتون آریانی عرقلرینك اصلاً براولماسیدر. Teuton لرکده Celt لرو Hindu لری احتوا ایدن عینی بویوك صنفه منسوب اولدیغنی اثبات ایتدی. بوتون بونلری احتوا ایدن آریانی عرقی، وقتیله آسیای وسطاده یاشایوب شرقه و غربه داغیلمغه باشلامازدن اول معین وصفلری حائز برلسان، مدنیت و دین وجوده کتیرمشدی. دیی حسیاتك بر ایدینیدیکی بر چوق عجائب اشکالك تحریاتی متعاقب Tyr, Dyaus, Zeus, Yo (vis) Zio لـُك هویتلری اثبات اولندی. و بوصورتله مقایسه‌لی اساطیر، مقایسه‌لی لسانیاتك غیر قابل انفکاك بر دوستی حالنه کیردی. (میتولوژی‌یه و فیلولوژی‌یه باقیکز) بناءً علیه هرخرافه‌نك، هیچ اولمازسه آریانی عائله‌سنك چوجوقجه، صاچمه، مناسبتسز خرافه‌لرینك علمی تدقیقه شایان، وعلمی نتیجه‌لر ویره‌جك برر موضوع تشکیل ایتدکلری آکلاشیلدی. یالکز، هرمسئله‌ده تا چوجوق حکایه‌لرندن باشلایارق خرافه‌لره، خرافه‌لردن اساطیره، واساطیرکده آصللرینه رجوع ایتمه‌لیدر. اجنبی تعدیلاتده اهمیت عطف ایده‌رك وقوع بولدقلری یرلری وتاریخلری‌ده حفظ ایتمه‌لیدر. بوصورتله، برکلمه‌نك تاریخی کبی، بر حکایه‌نك تاریخی‌ده حرب سفرندن دها علاقه بخش اولدیغی آکلاشیلیر. بر وقتلر، چوق کیمسه‌لرك بونی ادراك ایتدیکی، ویکی فولقلور ساحه‌سنده ایجه خادملرك توره‌دیکی کورولدی. تدقیقه وتصنیفه مساعد معلومات تزاید ایتمکه باشلادی. هریکی مقایسه Indo - European خلقی آراسنده جریان ایده‌ن حکایه‌لرك، موضوع، اساس اعتباریله عینی اولدیغی کیتدکجه آرتان بر بداهتله اورته‌یه قویدی. لافونته‌نك قارئی Panleatantra یی ویا Hitopadesa یی اوقویان هیچ بر عجایبه‌ك بولمادی. هندی (آیا) سنك حکایه‌لری سه‌لت، نورووچ و آلمان مربیه‌لرینککندن هیچ فرقسز اولدیغی آکلاشیلدی. فی الحقیقه بعضی حکایه‌لرك واسع بر تخالفه میدان ویردکلری کورولمکده‌در. بوکاده سبب حکایه‌لرك بر یردن دیکر بر یره هجرت ایتمه‌سی و بعضاًده صرف تصادف اثری اولارق قسماً بربرلرینه بکزه‌مه‌سیدر. قوپیه ایدلدیکنی وبربرلرندن آلندقلرینی ظن ایتمك امکان خارجنده‌در. دائمی مشابهتلرینك اسبابنی، اصلاً بر اولمالرندن باشقه هیچ برشی اثبات ایده‌مز. اونلر ابتدائی ویا عضوی خرافه‌لر اولوب هندستاندن آوروپایه قدر عینی اسکی لسان طبقه‌سنك ممثللریدرلر. دیکرلری، ایکنجی ویا غیرعضوی اولانلریدر. بونلر طبیعی ویا صنعی وسائطله برمملکتدن دیکرینه نقل اولونان مختلف لسان طبقه‌لرینی احتوا ایدر.

ابتدائی آریانی خرافه‌لری بر ویا ایکی نوع اولارق تصنیف ایده‌بیلیرز : خرافه واسطوره. بونلر بوکون بالذات موجوداولوب براخلاق درسی ویرمك ایچون درحال ایجاد ایدیلمش اولدقلری تقرر ایتمش بر حقیقتدر، مثلا، قرال ایله آری حکایه‌سی هندستانده، یونانستانده ، نوروچده عینی، فقط اویله بر طرزده نشوونما بولورکه، شفاهی ویاتحریری اولارق بربرلرینه درحال نقل‌ایدیلمس اولماسنی اثبات ایتمك ممکن دکلدر. خرسز افندی *master, thief* حکایه‌سیله *Hitopadesa* ده ، *Herodotus*، الحمرا ماصاللرنده ، نورو چده و اسقوچیانك غربنده‌کی یوکسك اراضیده‌ده بلکه بر خرافه‌نك آصلنی وجوده کتیردیکی ظن اولنور . عضوی خرافات ، عضوی اساطیر قادار مبذول دکلدر . خطالی استفاده‌لره ، اکری بوکری تاریخی حقایقه استناد ایده‌رك وجوده کلمش اولان بو کبی ماصاللر هیچ اولمازسه خیالده غیر شعوری برطرزده تشکل ایتمش اویونجاقلردر . عینی شخصلر وعینی وقعه‌لر متعدد اسملر وشکللر آلتنده‌ده تکرار تکرار کورونورلر . توتونیق و هندو فولق‌لوری سیندره‌للا و آیاق قابی حکایه‌سی ، *Surya Bai, Legendos Rajoh achtlleus and odipous Persens and Ileseus, Hellen and odyseur, Baldur, Busteur, Sigurd* حکایه‌لرنده قاچیریلان وبولمق ایچون اوغراشیلان بر قیز مسئله‌سی واردر . هر آریانی مملکتده *slion* محاربه‌سی دفعه‌لرجه تکرار ایدلمشدر . کیوم تل اسمیله تداعی حصوله کتیردیکمز حکایه‌یی انکلترده وویلیام قلاودسه‌ل اسمی آلتنده ، آلمانیاده، دانیمارقه‌ده ، ایرلانداده، لاپلاند وآریانی عرقلرینه عائد اولمایان ممالکده بیله، تورکیاده، مونغولستانده مختلف اسملر آلتنده دیکله‌مکده‌یز . دها پك کنج یاشنده ایکن ئولن قهرمانك حکایه‌سنی‌ده *sigrit, Isfendiyar, Baldur* ویا *achille* اسمی آلتنده روایت ایدرلر . بوتون بو حکایه‌لر اقلیم، دین ومدنیتك تحت تأثیرنده قالیر وتخالف ایدرلر. حکایه‌ده‌کی اشخاص کونشه‌عائد اساطیرك شمال‌عرض دائره‌لرندن جنوب‌عرض‌دائره‌لرینه کتیریلدکاری زمان ومختلف مملکتلرده‌کی چیچکلرك و صنمی آلهلرك دکیشدیکی کبی دکیشرلر . *Odin* نك الوهیتی قبول ایدیلمه‌دیکی یرده وحشی بر آوجی ویا *Hellegrim* اولیویریر . حتی مدنیتك بویله وحشی آوجیلرك وجودینه میدان ویرمه‌دیکی زمان او حالا *Hellegrim* نامی آلتنده اجرای وظیفه ایلر . بو ساحه‌ده علمی مه‌تودلر قوللانیلدیغنی تقدیرده چوق ایی نتیجه‌لرك ألده ایدیله‌جکی آکلاشیلماسی ، دیکر عرقلری‌ده چالیشمغه تشویق ایتدی وبوصورتله انتروپولوژی ایله اتنولوژی چوق مهم سرمایه صاحبی اولدیلر.

بوتون دنیاده‌کی وحشی قبیله‌لری نظر اعتباره آلاجق اولورسه‌ق اونلر حقنده اك مهم معلوماتی بابادن اوغله کچن فولقلورلرنده بولابیلیرز . فقط شونی اونوتمیالم که مقایسه‌لی اساطیر ، مقایسه‌لی اخلاقیاتك تأییدلرندن وتوصیفلرندن عاری قالاماز. شعورلو برموفقیتله ترجمه ایدیله‌بیلیرسه هرعادتك نافع برتاریخی واردر . هرهانکی برقبیله‌نك نره‌ده ، نه‌وقت وناصل اولانباتاته، ویاحیوانلره، یاخود خورتلاقلره طاپندقلرینی آکلارسه‌ق آنتروپولوژی مسئله‌سنك اساسنی حل ایتمك پك قولایلاشمش اولور . حتی بو کونکی عصری، اجتماعی ویاخصوصی حیاتده‌کی اولیمه، دوغوم وئولوم وقعه‌لری دقتله آراشدیریلیرسه ایلك انسانلرك هیچ اولمازسه حیاتلری طرزی حقنده بسیط برمعلومات ألده ایدیله‌بیلیر .

ترجمه ایده‌ن :

VEDİDE BAHA

HOCA OĞLU - HÜKMÎ

حیاتنك ، ازلری ، زمانك حسسز ، انصافسز ألیله تماماً سیلنمش اولدیغی ایچون ، بوتون غیرتمزه رغماً ، اطرافنده‌کی کثیف قاراکلغی داغیتارق سیماسنی تنویره موفق اولامادیغمز ساز شاعرلرندن بری‌ده ، خوجا اوغلیدر . کندیسندن، آنجاق محصوللری واسطه‌سیله خبردار اولدیغمز خوجا اوغلی ، یاشادیغی، یتیشدیکی دوری تعیین خصوصنده بردستانیله بزه بالذات رهبرلك ایدییور :

نصوح پاشا ایله حجه کیدنلر
عجب نام قودیلر عربستانه
واروب بیت‌اللهه طواف ایدنلر
مستحق دکلمی باغ جنانه.

نه‌در بو عربك ایتدیکی ایشلر
ییدیلر قیلنجی کوره‌لم نیشلر
سوکولدی جبه‌لر ، کسیلدی باشلر
بویاندی کوهرلر قیرمزی‌قانه.

ینه ظاهر اولدی کشف و کرامت
عربك باشنه قوپدی قیامت
حجاج مسلمین کچدی سلامت
ایریشدی حاجیلر امن وامانه

٭

خواجه اوغلی عالم بیلورمی بیلمم
بودوزنلك بویله قالورمی بیلمم
بر کلمش بردخی کلورمی بیلمم
بویله بر قهرمان آخر زمانه

بودستانده حکایه‌ایدیلن وقعه، عصیان‌ایده‌رك حج یوللرینی قاپایان [1] حجاز بدویلرینك، دستانك برنجی قطعه‌سنده اسمی کچن نصوح‌پاشا طرفندن تنکیلی وحجه کیده‌نلرك امنیت وسلامتنك تأمینیدر. نصوح پاشا، آیدین محصللغندن [1120] ده شام والیلکیله حج امیرلکنه تعیین ایدیلمش اولدیغنه کوره، حجاز بدویلرینك تأدیبی حادثه‌سنك اوسنه‌جریان ایتمش ودستانك‌ده ینه عین تاریخده یازیلمش اولماسی لازم کلیر. شوحالده خوجا اوغلنك، اون ایکنجی عصرك ایلك نصفنه منسوب اولدیغنی تثبیت ایتمکده محذور اولماسه کرکدر.

*
* *

حکمی‌یه دائر معلومات ایدینه‌بیلمك برآز اول بحث ایتدیکمز نصوح پاشایی یاقیندن طانیمقله ممکندر. نصوح پاشا، صوفتا ایکن سردن کچدی آغالغنی الده ایتدکدن صوکرا بکلر بکی پایه‌سیله (1110) ده صاروخان، (1115) ده آیدین محصلی اولوب اصلاً آیدینلی وعثمان اوغلی لقبیله مشهوردی. شدید وشجیع اولدیغی جهتله، (1120) ده شام والیلکیله حج امیرلکنه تعیین اولونمش و او سنه عاصی بدویلری پریشان ایده‌رك حج یولنی آچمش، بوخدمتیله حکومت مرکزنده ایی اعتبار ومحبت قازانمشدی. فقط پاشا، جسور اولدیغی قادارده حریص ومقامه، ثروته، دبدبه‌یه فضله دوشکوندی. بوکا بناءً شام ولایتی کندیسنه کوچوك کلمش، نفوذینك دائره‌سنی کنیشلـه‌تمك فکریله، علاوةً « صیدا، بیروت، طرابلس شام » ك‌ده عهده‌سنه توجیهنی ایسته‌مشدی. مع‌مافیه بوطلبی، استانبولی قوشقولاندیرمقدن باشقا برشیئه یارامامش، تفرد ادعاسنه قالقیشدیغی ظن اولونارق، ایلریده دولتك باشنه برغائله جیقارماسی احتمالی دوشونولمکه باشلامشدی. نهایت هرهانکی بر تهلکه‌نك اوکنه وقتنده کچیلمك اوزره اعدامی قرارلاشدیریلمش،

[1] بوعصیان حادثه‌سی‌حقنده راشد تاریخنده ایچه تفصیلات واردر. [1153 طبعی، ج 2، ص 43]

بوقرار (1126) تطبیق اولنمشدر. [1] اعدامنه قرار ویریلدیکی زمان، نصوح پاشانك لساننده یازیلمش بردستان موجوددرکه، بو، حکمینك اثریدر:

ایام دولتده عثمان اوغلیدم
بولکه فدادر سر پادشاهم
بر کلمش بر دخی کلورمی بیلمم
بن کبی قهرمان ار پادشاهم.

*

حرمکده مقیم ایدم بر زمان
کعبه یولن ایتدم امن ایله امان
امرکله چوللرده اولورسه‌م قربان.
بیلنسون خیر ایله شر پادشاهم

*

رضا اولدم امر حقدن کلنجه
چاره یوقدر پیمانه‌مز طولنجه
روز محشر حق دیوانی اولنجه
کلندی سؤالم ویر پادشاهم

*

عربان حجازه اولمشکن غالب
اولدقمی خنکارم بز قتلی واجب
ذره‌جه مهرکه اولمقدق طالب
بنی قوللرکه صور پادشاهم

*

حکمیا فراقم ایلسون مشهور
زیارتله اولسون قبرمز معمور
چوللری صولادی مثال یاغمور
آلنمزدن آقان تر پادشاهم

بودستانه نظراً، حکمینك‌ده اون ایکنجی عصرك ایلك نصفنده یاشادیغنی، بناءً علیه خوجا اوغلی ایله معاصر اولدیغنی قبول ایتمك ضروریدر.

بزه قالیرسه، کرك خوجا اوغلی، کرك حکمی، نصوح پاشانك آداملرندندی. هر ایکیسی پاشا ایله حجازه کیده‌رك عاصیلرك تنکیلنه معطوف حرکتلره اشتراك ایتمش، بری افندیسنك ظفر و موفقیتنی ترنم ایتدیکی کبی، دیکری‌ده فلاکتنه آغلامشدر. او دورده ایالتلرده‌کی وزیرلرك، بکلرك معیتلری آراسنده خلق شاعرلرینك‌ده موقعی بولونماسی دولاییسیله، بویله برتخمینك خطا تشکیل ایتمیه‌جکی ظننده‌یز.

MEHMET HALİT

---

[1] مورخ راشده نظراً، نصوح پاشا، بر متغلبدن باشقا برشی دکیلدر. حیاتنه، سجیه‌سنه دائر راشد تاریخنده قیمتلی معلومات موجوددر. [1153 طبعی، ج 2، ص 97 - 98]

« AHİLER » E DAİR HALKTAKİ BİLGİLER

اخی بابالردیه قیرشهرندن طبق صیغیرجق صویی کتیره‌ن شیخلر کبی سنه‌نك بر موسمنده برطاقم آداملر آنادولویه، روم ایلی‌یه داغیلیرلردی. مکه‌دلیللری کبی اصناف بونلری مسافر ایده‌ردی. اصناف مسجدی اولان یرلرده اصناف مسجدلرنده واکثریتله بویوك جامعلرده بر جمعه کونی مدرسه‌لرك اجازت مراسمنه بکزه‌ر بر اجتماع اولوردی. اصنافدن اوسته، قالفه چیقاجقلر، صنعته یکی کیره‌جکلر بو آداملرك الیله پشته‌مال قوشانیرلر، شدباغلارلردی.

بو آداملر قیرشهرنده‌کی اخی اوران تکیه‌سی شیخنك وکیللری ایدی. اجنبی مملکتلره قادار اوزانان، بولغارستانه، بوسنه‌یه دایانان بوشیخلر، دولتلر آره‌سنده سیاسی مخابره‌یه بیله سبب اولمشلردی. مکه دلیللری کبی دینی بر ماهیتلری اولوب اولمادیغی صورولمشدی.

اخی بابا تعبیری یالکز قیرشهرندن کلن بو زمره‌یه مخصوص دکلدی، آنقره کبی یرلرده بوتون اصنافك بر اولوسی واردی که اوکا اخی بابا دیرلردی. اخی بابانك اصنافدن اولمه‌سی هریرده مجبوری دکلدی. ناصلکه چانقیری اخی باباسی اشرافدن بریسی ایدی. آنقره‌ده اخی بابا طاباق اصنافنك اولولرندن یاپیلیردی. اخی اورانك بر طاباق اوسته‌سی اولمه‌سی واوصیره‌لرده اخی بابالغی اخی اوران شیخلرینك توجیه ایتمه‌سی بونی ایجاب ایتدیرمشدی. چانقیریده‌ده طاباق اولوسنك موقعی واردی. اخی بابانك بولنمادیغی زمانلرده یکیت باشیلردن ترکب ایده‌ن لونجه‌یه طاباق اولوسی یعنی طاباقلرك یکیت باشیسی ریاست ایده‌ردی.

اخی بابالق توجیهی اخی اوران تکه‌سنك الندە بولونیوردی. حتی مشروطیت دورنده بر شهرده اخی بابانك عزلی ایچون قیرشهرینه مراجعت واقع اولمشدی.

دقتی جلب ایده‌ن جهت اخی بابالق رتبه‌سنك هریرده بولونمایشی ایدی، مثلا قسطمونیده، ادرنه‌ده یوقدی. مع مافیه قیرشهرندن کلنلر وظیفه‌لری ایچون حسن قبول کوریورلردی.

بروسه کبی بعض یرلرده اخی بابالق وظیفه‌لرینی بعض طریقت شیخلری یاپیوردی. اکثریتله سعدی شیخلرینك الندە ایدی. سعدیلرده شدقوشاندیغی و بوکا اهمیت ویردیکی ایچین اصنافك پشته‌مال قوشانمه، شد باغلامه ایشلرینی بنمسه‌یورلر، سنه‌لك مراسملرینی، واکلنجه‌لرینی تسعید ایدییورلردی.

اصنافك، جمعه‌لری، اصناف مسجدلرنده فتوتنامه اوقودقلری اولوردی. اکثریتله بوکا کوتورنامه دیرلردی.

اخی اوران تکه‌سی حاجی بکتاش تکه‌سنك رولنی اوینامق ایسته‌یوردی . عثمانلی تاریخنك آنقره فتحی دولاییسیله تماس ایتدیکی اخیلرك تصوفی بر طریقت اولدوغنی ظن ایده‌ردك . شیخلکی شاهلغه قلب ایتمك ایسته‌مشلر ، ایکنجی مراد آنقره‌یی آلدیغی زمان شهری بونلرك النده بولمش صانیوردق .

آنقره‌لیلره کوره اخی شرف‌الدینك جدلری سمرقنددن کلمشلردی. خیمانه‌نك بعض یرلرینی سمرقنده بکزه‌ته‌رك اوراده یرلشمشلر واوطوردقلری کویلره (یاش سمر)،(سمر اوزی) کبی آدلر ویرمشلردی . تاریخك تماسی ، فتوتنامه‌لرك کشف ایدلمه‌سی ، ابن بطوطه‌نك معلوماتی اخیلر ایچون هر کسده برمراق اویاندیردیغی کونلرده بونلرك اصناف تشکللرندن عبارت اولدوغی ظنی حاصل اولمشدی . اورتا تاریخده بوتون دنیاده اولدوغی کبی بزده‌ده اصناف تشکللری واردی، غربده هراصنافك برعزیزی وارسه، بزده‌ده پیرلری موجوددی. فقط،اخیلرك اصناف تشکللرینه منحصراولمادیغنی، مؤخراً اصناف اولولرینك اخی رتبه‌سنه نائل‌اوله‌رق یولداشلرینی زاویه‌سنده طوپلامش اولدوغنی کشف ایده‌مه‌مشدك. برده اخیلر دییه برطریقت فرض ایدییوردق. حالبوکه اخیلر، زمره‌نك اولولرینه اطلاق ایدیلیردی. عربجه‌ده (فتا) (فتیان) دنیلدیکی کبی بزده یکیت ویکیتلر ده‌نیور ، باشلرینه یکیت باشی‌تسمیه اولونیوردی .

بوخطانك منشأی ابن بطوطه‌نك‌ده ظن‌ایتدیکی کبی (اخی) کلمه‌سنك قارداش‌معناسنه عربجه فرض ایدلمه‌سی اولمشدی. اخی کلمه‌سنه بابا کلمه‌سنك‌یاپیشمه‌سی‌ده کوستریوردی که، بوظن، یاکلیشدی. اساساً خلقك تلفظی‌ده بونك عکسنه ایدی. طبقی اسکی‌تورك لغتلرنده اولدوغی کبی اخی ، آقی، جومرد معناسنی افاده ایدن تورکجه برکلمه ایدی. فتوت اربابندن بحث ایده‌ن فارسی وعربی اثرلرده بوکلمه‌یه تصادف ایدیله‌مه‌یشی‌ده مسئله‌یی‌ده تنویر ایتمکه کافی کله‌بیلیردی .

عثمانلی دورنده اصنافلر خارجنده فتوته منسوب برتشکل کوروله‌میور. اسکی آنادولو فتوت‌زاویه‌لری‌داغیلمش، اسکی‌اخیلر، اجتماعی‌حیاتك حمله‌کارانکشافلری ایچنده عنوانلرینی ده کیشدیرمشلردی؛ اده‌بالی براخی ایکن حکمدار باباسی اولیور، اخی‌حسن برقوماندان کبی بروسه قلعه‌سنه بایراق آصیوردی . مع‌مافیه عائله‌لر اسکی قوقولرینی طاشیوردی. اخی حسنك اوغلنه عائد مزار طاشنده (المبارز) وصفنی بولدوغمز کبی ، اخی خوشقدمك اوغلی علی‌یه عائدمزار طاشنده‌ده عینی تعبیری قازلمش کورویورز . آنادولودن کلمش بر اخی چوجوغی اولان حاجی عوض پاشاده ، باباسی اخی بایزیدك اسمنی وقفیه‌لرنده

و چوجوقلری مزار طاشنده صدر کبیر اخی بایزید دییه ذکر ایتدیرییورلردی .

آنادولوده «صحبت» دەنیلن ومنتظم بر تشکیلاتە تابع اولان برتشکل کوزه چارپار . بونلر شهرلرده، ازجمله چانقیریده یکرمی، یکرمی بش کیشیلك بر هیئت حالنده منتظماً قیش کیجه‌لرنده اجتماع یاپارلر . آره‌لرینه یابانجی آلمازلر ، آلسه‌لر بیله خصوصی بر مراسمه تابعدر . معین ساعت کلنجه بویوروں ایده‌رلر . بونلرك باش آغا دییه بر رئیسلری واردر . صحبت ایچون خصوصی اوطه‌لری حاوی اولرده بولونور . باش آغانك یری ، سازك یری آیریدر. راقی ایچمزلر، قیشی منتظم بردیسیپلین آلتنده ذوق ایله کچیررلر . اخی زاویه‌لرنده کیزلیلك ، مراسم اولدوغی حالده آلیشقین اولدوغمز تصوفی غایه‌لرك بولونماه‌سنی استغراب ایده‌رز . صحبت عالملرینی ابن بطوطه‌نك تعریف ایتدیکی اخی زاویه‌لرندن هیچ فرقلی بولمایورز . اونلرك عینی دکلسه بیله تقلیدیدر . بوعالملرك ایچنده بولونمش اولان وبو کبی خلق ایشلریله اساساً اشتغال ایده‌ن چانقیری مبعوثی طلعت بکدن صحبتلرك عریض وعمیق بر تدقیقنی بکله‌رز.

خلق ایچندن آلنان بو معلومات مکتوب اثرلردن اقتطاف ایدیله‌ن معلومات ایله تلفیق ایدیلنجه اخیلر مسئله‌سنك ایچه تنور ایده‌جکنده شبهه یوقدر . متعاقب مقاله‌لرده بو التقاطلری امکان درجه‌سنده یاپمق ایسته‌یورم .

— I —

هامەر ادریسدن نقلاً «اخیلر واسع اراضی‌یه مالك اعیاندن عبارت ایدیلر» دییور که، تاریخده ایلك تماس ایتدیکمز وارلغك معناسی وافاده‌سی آنجق بو اوله‌بیلیر . هیچ شبهه یوقدر که بو ، اخیلر زمره‌سنك تعریفی دکلدر . زمره‌نك باشنده اولانلردر . اخی حسن ، اخی محمد تعبیرلریله آکلاتیلانلر ، زاویه صاحبی اولان و بر طاقم کیمسه‌لری زاویه‌سنده طوپلایان ، انعام ایده‌ن کیمسه‌لردی . اخی کلمه‌سی تورکجه اولدوغنه ، فتانك قارشیلغی بولوندوغنه کوره بوتون منسوبلره اطلاقیده جائز اولمق لازم کلیر . آنجق کرك بزم عصریمزه قادار کلن تشکللرده ، کرك حاللرینی حکایه ایده‌ن اثرلرده ، اخی ، اخی بابا ، یکیت باشی تعبیرلری هپ اداره ایدنلره ویریلمکده‌در. اخیلری تدقیق ایده‌رکن مختلف اختلاطلر کوزه چارپیور : اخیله‌شن اصناف تشکللرینك عنعنه‌لری، اخی اوره‌ن تکه‌سی واسطه‌سیله کیره‌ن وبکتاشی مراسمیله برله‌شن عنعنه‌لر، اصل فتوت یولنك عنعنه‌لری.

بونلر تصفیه ایدیلنجه فتوت عنعنه‌لری ، فتوت شلواری ، فتوت کاسه‌سی و بونلری الدن اله ویره‌ن بویوکلر تدقیق موضوعمزك صوقاتیلمامش قسمنی تشکیل ایده‌ر. آشاغیدن

یوقاری کیدلدیکی زمان کورمکه آلیشدیغمز صوفیه طریقتلرینك تأثیرنده قالیورز. حالبوکه بوزمره زهد وتصوفدن عاری، اخلاق ومردلکلری ایله جمعیت ایچنده ممتاز برسپور هیأتندن باشقه ماهیت عرض ایتمه‌مکده‌درلر. بونلره عاشق پاشا غریبنامه‌سنده تماس ایتمش، آلپلر دییه باشلایان ایضاحاتنده طریقتله‌شمش برشکل ایله کوسترمشدر. اجتماعی حیاتك چوق اوزاق صفحه‌لرینی بزه کوسترن قابوسنامه‌نك ایضاحاتنده شونلری بولویورز: بشنجی عصر اورتالرنده یازیلان بو اثر جوانمردلر، سپاهیلر دییه ایکی زمره‌دن بحث ایدییور. سپاهیلرك تماميله شوواله‌رسلك بروضعیت کوستردیکی آکلاشیلیور. جوانمردلری عیارلرله قاریشدیرییور. عیارلردن بحث ایده‌رکن هر عیار؛ جوانمرد، هنر صاحبی، هر ایشده صبرلی، وعدینه صادق، عقللی، کوکلی تمیز، شخصی ایچون باشقه‌سنك ضررینی ایسته‌مز، مظلومك ظلم کورمه‌سنه تحمل ایتمز، سوزی اوزی دوغرو، کار و کسبی حلالدر دییور. سپاهیلرله عیارلری مقایسه ایده‌رکن، سپاهیلر همان عیارلر کبیدر، اساساً تام بر سپاهی اولمق ایچین عیارلغی اکتساب ایتمك لازمدر، یالکز آره‌لرنده فرقلر واردر، کرم، سخا کوسترمك، مسافر آغیرلامق، تمیز کیمك بر سپاهیده بلکه داها فوق العاده بولونه‌بیلیر. یالکز سپاهیلرك قادین سومه‌سی، اوکونمه‌سی واردرکه بونلرك عیارلقله تألیفی ممکن دکلدر، عیارلقده بونلر شدتله ممنوعدر. عیارلری بوعصرلرده بوتون شرقده یرلشمش کورویوروز. تاریخ بوکبی اجتماعی تشکللره یالکز تماس ایتدکلری حادثه‌لر سببیله موقع ویرمکده‌در. بالطبع بو تماسلر صرف منفی اولانلردر. بو یوزدن عیارلرك دها زیاده فنالق جبهه‌لری مشاهده ایدیلیر. عثمانلی تاریخی‌ده اویله یاپمایورمی؟ آره‌صیره مداخله ایتدکلری ایشلر، واقعه‌لر سببیله بغدادده موجودیتلرینی متعدد صحیفه‌لرده کورویورز. قابوسنامه‌نك بر حکایه‌سی بوتون شهرلرده عیار تشکیلاتنك موجودیتنی اشراب ایده‌ر. حکایه‌یی دیکله‌یه‌لم: بر کون کوهستان عیارلری محفللرنده طوپلو ایکن یانلرینه یابانجی برذات کیرییور. کرك اخی محفللرینه، کرك عیار محفللرینه یابانجی کیره‌مه‌یوردی، قاپیلرده مطلقا کوزجی بولونیوردی. بو یابانجی یه «نه جیسك، نه ایسته‌یورسك؟» دییورلر. «مرو عیارلرندن بولونیورم. سزدن ایکی سؤال صورمغه کلدم. جواب ویریرسه‌کز سزك بو یوکلکلکزی تصدیق و قبول ایده‌جکز، اکر ویره‌مزسه‌کز بزم اولولوغمزی سزك تصدیق و قبول ایتمه‌کز ایجاب ایده‌ر» جوابنی آلیورلر. سؤاللری شونلرمش: «جوانمردلك نه‌در؟» بو برنجی سؤال؛ دیکری‌ده شو ایمش: «هرهانکی بر یولده بر ویا برقاچ عیار دورویور. اونلر صحبت ایچنده ایکن بر پیاده تلاش وهیجان ایچنده،

قورقو ودهشت ایچنده ایریشیور ویانلرندن کچوب گیدییور. برمدت صوکره بر سلاح برسواری ایریشیور، بللی که بریسنی تعقیب ایدییور. صورییور: «بورادن شوقیافتده، شو شکلده برآدام کچدیمی؟» نه جواب ویره‌جکسکز؟ بیلیورسکزکه بوسواری دمین کچن پیاده‌یی اولدورمك اوزره تعقیب ایتمکده‌در. کچدی دیرسه‌کز بیچاره حریفی غمز ایتمش اوله‌جقسکز، غمازلق ایسه عیارلغه آصلا یاقیشماز. شاید کچمه‌دی دیه‌جك اولورسه‌کز یالان ارتکاب ایتمش اوله‌جقسکز، یالان ایسه عیارلغك اك بیوك دوشمانیدر.»
بو سؤال قارشیسنده بوتون عیارلر مبهوت قالدیلر، ایچلرنده همدان عیارلرینه منسوب فضلی نامنده بریسی واردی. آیاغه قالقه‌رق بو سؤاللره کندیسنك جواب ویره‌جکنی سویله‌دی. مساعده ایتدیلر، دیدی که: عیار صبرلی ومتحمل اوله‌جقدر. اوآنده کندیسنه سؤال توجیه ایدیلن عیار بولوندوغی یردن حرکت ایده‌رك بر قاچ آدیم ایلریده توقف ایده‌ر. سواری طبیعی بوحرکتی حس ایتمز، فرقنه وارماز، صوکره کندیسنه توجه ایده‌رك دیرکه، بن بورایه کله‌لی بری بورادن بویله بر آدام کچمه‌مشدر.» یابانجی بوجوابی بکنمش ومرو محفلنك تفوقنی قبول ایله‌یه‌رك چیقوب کیتمشدر.

بوحکایه، مروده، کوهستانده، اصفهانده عیارتشکیلاتی اولدوغنی آچیقجه کوسترمکده‌در. صوکره مسلکك اك درین عنعنه ومراسمنه تماس ایله‌مکده‌در. محفللرده عیارلرك طوپلاندیغنی کورویورز. آرالرنده مناقشه موضوعلری زهد و تصوف تکرله‌مه‌لری دکل، فضیلت وفداکارلق کبی شیلردر. کرچه بونی معهود «حیلهٔ شرعیه» ایله مناسبتدار کورنلر واردر. آنجق مردانه حیله‌ایکی وطنداش آراسنده مقاتله‌یه مانع اولمقده‌در. بوراده سپاهی‌روحیله، عیار روحی کندیسنی کوستریور. سپاهیجه مسئله‌نك حلی قاچان آدامی حمایه‌ایده‌رك سببسز اوچنجی برمقاتله زمینی‌احضار ایتمکدی. عیارلرك فتوت اهلی‌اولدوغنی ابن خلدون (جلد 2 صحیفه 535) تاریخنده تصریح ایله‌مکده، عباسی حکمداری ناصر عیارلر کبی فتوت شلواری کیدی دیمکده‌در.

706 سنه‌سنده ناصر بوتون ایمپراطورلقده‌کی فتوت تشکیلاتنی‌داغیدییور، کندیسنی طانیان بوتون امرایه، سلطانلره امرلر ویره‌رك بوندن صوکره فتوت شالوارینی آنجق کندیسندن آلمق صورتیله کیه‌جکلرینی، فتوت کاسه‌سنی کندیسندن ایچه‌جکلرینی، بویله یاپیلمادیغی تقدیرده هیچ کیمسه‌نك اهل‌فتوتدن اولدوغنی ادعا ایده‌میه‌جکنی، بیلدیرییور. ابن اثیرده (جلد 12 صحیفه 168) بونی تأیید ایده‌رك؛ علاوةً دیورکه: «بوتون مملکتلردن امرا و سلاطین بغداده کله‌رك ناصرك الندن شلوار کییور وکاسه ایچیور.

یالکز بغدادده ابن سفت نامنده بریسی مخالفت ایده‌رك سوریه‌یه قاچیور ، هرنه قادار ناصر بو آدامی قاندیرمق ایچون خبرلر گوندرمش ، بویوك بویوك وعدلرده بولونمش ایسه‌ده قبول ایتمه‌یور؛ احبابلری کندیسنه بوفرصتی‌قاچیرمامه‌سی ایچون‌نصیحت‌ایتمشلرسه‌ده « دنیاده ناصره یگانه اولارق مخالفت بکا کافی شرفدر» دییور.

آکلاشیلیورکه ، فتوت مسلکی بر سپورجیلر جمعیتی حالنده بوتون شرقده مستولی بولونیور . فنا ایشلرك اوکنه گچیورلر ، مظالمه قارشی حرکت ایدییورلر ، بو صورتله سیاسی برصفحه‌ده عرض ایله‌یورلر . تشکیلات حکمدارلك دقتنی جلب ایده‌جك ، اونی اندیشه ایتدیره‌جك قادار مهم و واسعدر .

عباسی خلیفه‌سی دها گنج ایکن بوتشکله داخل اولمشدی. تدقیقاتمزه نظراً جلوسنك ایکنجی سنه‌سنده یعنی (578) ده عبدالجبار نامنده بر ذاتك الندن کاسه ایچمش ، شلوار گییمشدی .

ابن خلدون برچوق وقتلرینی سوق اندازلقله گچیردیکندن دولایی عباسی خلیفه‌سنی تخطئه ایتمکده و بونی دولتنك طبیعی هزالنه عطف ایله‌مکده‌در . مملکتی تمامیله صاران فضیلت و ادمان ایله حیات سوره‌ن بویله معظم بر تشکله باش اولمق ایسته‌ین حکمدارك بوش حرکت ایتمدیکی میدانده‌در .

«صبح‌الاعشا»نك اون درنجی‌جلدنده بربیندقیه رساله‌سی گوزه‌چارپیور. عباسیه‌دورندن چوق صوکره یازیلان بوصحیفه‌لر اوصاف وعنعنات خصوصنده عینی‌اساسلری ذکر وتعداد ایله‌مکده‌در . کوپرولو زاده فؤاد بکك ایلك متصوفلرده‌کی تدقیقاتنه گوره بالآخره صلاح‌الدین ایوبینك بوتشکلك باشنه گچدیکنی گورویورز .

سلچوق دورنده یازیلان و آشاغیده بعضی صحیفه‌لرینی اقتباس‌ایده‌جکمز فتوتنامه‌دن‌ده، تشکلی‌تصوفدن، بارد زهددن پاك گوریورز. یالکز بودورك اقتضاسی‌اوله‌رق فتوتنامه‌ده آلپلغك صبر وسکون ایچنده قالدیغنی آکلایورز .

HASAN FHMİ

ANADOLU HALK EDEBİYATI

مشهور تورکیاتجی رادلوفك علی العموم تورك خلق بیلگیسنه تعلق ایدن سکز جلدلك آلمانجه بر اثری واردر. بو اثرك صوك جلدی عثمانلی تورکلرینك خلق ادبیاتندن باحثدر. ماجار تورکیاتجیسی ایغناش قونوش بو جلده اوزون بر مقدمه یازمشدر. قونوش بو مقدمه‌ده آنادولو خلق ادبیاتنی اوچ غروپه آییرمق صورتیله برر برر تدقیق ایدر. مجموعه‌مزك بو نسخه‌سنده قونوشك برنجی غروپه عائد مطالعه‌لرینی نقل ایدییورز. دیگر ایکی غروپه عائد تدقیقلرینی‌ده کله‌جك نسخه‌مزده نشر ایده‌جگز. قونوشك مقدمه‌سی بر بوتون اولمقله برابر بونك ایچنده ایلك غروپه متعلق ده‌شو نجه‌لر اولدقجه تام و آیری بر جزؤ تشکیل ایتمکده‌در. ماجار تورکیاتجیسنك ایلری سوردیکی فکرلر آره‌سنده، اوزرنده دورلماسی لازم گلن نقطه‌لر یوق دکلدر؛ خاصةً سلطان محمودك تخته کچمه‌سیله علاقه‌دار عکس العمل ... کبی بعض جهتلرده تاریخی ذهوللر، عجله یاپیلمش تعمیملر موجوددر. مقدمه‌نك نشرینی اکمال ایدنجه، حقنده بر تنقید یاپمق، بو طریق ایله بحث ایتدیکمز ذهوللری تصحیحه چالیشمق نیتنده‌یز.

*
* *

عثمانلی تورکلرینك خلق شعریله خلق دیلی بو کونه قدار (1899) بزه مجهول قالمشدر. حتی خلق دیلی تعبیری چوق دفعه قولاغمزده یازی لسانته ضد بر عکس براقیر. معلوم اولدیغی اوزره عثمانلی خلق لسانیله یازی لسانی آره‌سنده‌کی فرق بویوکدر. دین کبی بر چوق حرث عامللرینك تأثیریله تورکجه‌یه کیره‌ن عرب، عجم کلمه و قاعده‌لری بو لسانك ماهیتنی دکشدیرمشدر. عمومك قوللاندیغی لساندن، یازی لسانی اوقدر آییریدرکه، آنجق بر اجنبی دیلی کبی آیروجه اوکره‌نیلمك شرطیله آکلاشیلابیلیر. عثمانلی لسانی، عثمانلی سلطنتنك ایلك دورلرندن، یعنی اون بشنجی عصردن اعتباراً تبدله معروض قالمشدر. بو لسان بدایتده دها زیاده عجمجه‌نك تأثیری آلتنده ایکن صوکرالری، خاصةً اون آلتنجی و اون یدنجی عصرلرده تمامیله عرب تأثیرینه تابع اولمشدر. بو عصرك صوکنده کوریلن و سلطان محمودك تخته کچمه‌سیله علاقه‌دار اولان روفورم نتیجه‌سنده خلقك غرب حرثی قارشیسنده قیدسز دوره‌مایه‌جغی آکلاشیلمشدر. محررلر و سیاسیلر یواش یواش یالکز «عثمانلی جمعیتی» دکل، عین زمانده عثمانلی لسانی‌ده «ملی» اولمالیدر، دیمکه باشلامشلردر. بونلر عثمانلی

تورکلرینك ملیلشمه‌سی ایچون بویوك بر غیرتله چالشدیلر و اون یدنجی عصرك تقریباً اورته‌لرنده ادبی اسلوبده بر انقلاب یاپه‌رق ایران ، عرب عنصرلری یرینه، دها زیاده خلق عنصرلرینی قوللانمغه موفق اولدیلر. بو صورتله اهمال ایدلمکله قالمایه‌رق عین زمانده حقیر کوریلن کویلونك قابا دیلی ایلك دفعه دقتی چکدی ، بساطتی نسبتنده معنا اعتباریله درین اولان ضرب مثللر بویوك بر تأثیر اجراسندن کیری دورمادی . خصوصیله شناسی واحمد وفیق پاشانك ضرب‌مثل کلیاتنك انتشارندن صوکرا اسکی ادبی لهجه، یرینی خلق لساننه براقمایه تماماً میل ایتدی . یکی عالم ومحررلر خلق دیلینك فقیراولمدیغنی وایسته‌نیلن مفهومی افاده‌یه قابلیتی بولندیغنی آکلایه‌رق بونی قوللانمقده تردد ایتمه‌دیلر. حتی دها ایلری‌یه کیده‌رك سیاسی انقلاب حرکتلرینك باشـنه کچوب وطن وملت حقنده سربست تلقینلره بیله تشـبث ایتدیلر. آرتق ادبیات یالکـز منورلره دکل، بلکه بوتون ملته ، بوتون جمعیته عائد بر مؤسسه اولمه‌لیدر قناعتنی تردد ایتمه‌دن اورته‌یه قویه‌یورلر ، بونك‌ده آنجاق خلق لسانی واسطه‌سیله اولابیله‌جکنی بحق ادعا ایدیه‌یورلردی . حقیقتاً بو تاریخدن صوکرا یکی تورکیانك محرروشاعرلری، عرب وعجم تأثیرندن اوزاق وخلق طرفندن آکلاشیلابیله‌جك برشکلده یازی یازدیلر .

خلق لسـاننده‌ده طبیعی بعض عرب و عجم کلمه‌لری واردی . فقط بو کلمه‌لر منسوب اولدقلری لسانلرده حائز بولوندقلری آهنك ومعناایله قوللانلمیه‌یور، بالعکس کرك سسلرینی، کرك معنالرینی دکیشدیره‌رك بوسبوتون باشـقه بر ماهیت آلیه‌یورلر ، یعنی تورك لغتنه ، تورك مالی اولارق کیریه‌یورلردی . بونکله برابر ینه خلق لسانی، حقیقی ماهیتی و بدیعی اوریژینالیته‌سی ایله هنوز طانیمامش و عثمانلی تورکلرینك خلق ادبیـاتنك موجودیتندن هیـچ کیمسه خبردار اولمامشدی . خلق نثرینك یکانه وعمومی اولارق معلوم بولنان متنی بوقاریده ذکر اولونان ضرب مثللره منحصر کبیدی. یالکـز عثمانلی خلق شعریله علاقه‌م دولاییسیله کرك روم‌ایلیده و کرك آنادولوده عثمانلیلر آره‌سنده یاپدیغم سیاحتلرده هرهانکی بر آوروپا ملتی قدر عثمانلیلرکده زنکین برفولقلوره مالك اولدیغنه بالذات مطلع اولمشدم . بوراده خلق شعری حقنده یازدیغم، وقتیله ماجار علم آقاده‌میسی طرفندن نشرایدیلن کلیاتی تماملیه‌جق ماهیتده‌در. بونلر ده (1889 - 1890) تاریخلرنده پترسبورغ علم آقاده‌میسنك تکلیفیله قسماً اسـتانبول ، ازمیر و آیدین جوارنده ، قسماً قونیه ، کوتاهیه و آنقره شهرلرنده یاپدیغم آراشدیرمه‌لرك نتیجه‌سیدر .

شیمدی اولا عثمانلی خلق شعری حقنده عمومی معلومات اعطاسـنه و بونك مختلف

نوعلرندن بحث ایتمه‌مه مساعده ایدیلسین . عثمانلیلرك خلق شعری مختلف آوروپا ملتلرینك خلق بیلگیسی آره‌سنده اك یوكسك بر موقع احرازینه لایقدر . كرك تشكلده‌كی تنوعی و كرك زنكینلك و محتواده‌كی مراقی موجب خصوصیتی اعتباریله مقایسه‌لی خلق لسانیاتی بونلره بویوك بر دقتله كوزینی چویرمه‌لیدر. چونكه بونلر شرق ایله غرب آراسنده قورولمش بر كوپری وضعیتنده اولوب كرك هندستان أسطوره‌لرینه كیدن اوزاق شرقك موضوعلرینی و كرك یاقین غربك دنیا تلقیسنی و أتنوغرافیك حاللری حائزدر. بوتون بونلری كتابمزده‌كی متنلره نظراً بر قاچ اساسلی غروپه تقسیم ایدییورز : ایلك غروپه منظوم حكایه‌لر داخلدر. كور اوغلو ، شاه اسماعیل ، عاشق غریب ، عاشق كرم .. الخ كبی خلق كتابلرینی و خلقك قهرمان تیپلرینی یاشاتان رومانلرینی بو غروپدن صاییورز. ینه بو رایه یكرمی بش خلق ماصالنی علاوه ایدییورز كه بو ماصاللر ، خلق رومانلرینی تعقیب ایتدكلری كبی ، شكل و محتویات اعتباریله‌ده آوروپا خلق ماصاللرینه توافق ایتمكده‌در .

ایكنجی غروپه لیریك موضوعلی اثرلر داخلدر. 352 پارچه درت مصراعلی مانی ، یعنی فكرلی منظومه ، 229 پارچه جناسلی مانی و صوكرا (باغیرمه) نامی آلتنده جمع ایدیلن 95 خلق بیتی ؛ بونلر قسماً عشق ، قسماً حیدود ، یاخود عسكر شرقیلریدر.

اوچنجی و صوك غروپ خلقه عائد فاجعه‌لرك تجربه‌لرینی تشكیل ایدر. بورایه قره كوز اویونلری داخلدر . بونلردن تمام اولارق ویردیكم دوقوز دانه‌سنی دوغریدن دوغری‌یه ایشیتدیكم طرزده یازدم. اك نهایت لسان علاقه‌سی دولاییسیله خواجه نصر الدینك قونیه‌ده یازدیغم 136 لطیفه‌سنی محلی شیوه‌سیله تثبیت ایتدم . (بونلری قونیه‌ده یوسف سامی افندیدن ألده ایتدم) .

— 1 —

تصویری شعرلرله منظوم حكایه‌لردن عبارت خلق رومانلری و ماصاللر برنجی غروپه داخلدر . خلق رومانلرینك چوغی ، عجمستان و آذربایجاندن كوچوك آسیایه كلن بویوك حكایه‌لردر . بونلرك هپسی ، نثر ویا نظم حالده ، اسلام تروبادورلری دییه بیله‌جكمز ساز عاشقلرینك قهرمانلقلرندن بحث ایده‌ر. بو حكایه‌لرده هر قهرمان بر عاشقدر ، عاشقلر شایان حیرت عدا ایدیلن سازلرینك سحركار تأثیرینه و قیلیچلرینك قوتنه كووه‌نرك هجوملر یاپارلر ، سركذشتلره آتیلیرلر ، سركذشتلرنده هر نوع مانعه‌لره راست كلیرلر ، فقط بو مانعه‌لری ، قسماً معجزه‌لرله ، قسماً مهارتلری و قوتلریله بر طرف ایده‌رلر . نهایت غالبیت مكافاتی اولارق ، حیاتی بر غایه بیلدكلری شیئه ، مثلا سوكیلیلرینه نائل اولورلر. (اورخانك صاغدیجنه قاووشماسی كبی) بو كبی عاشقلر ، الآن آنادولونك اوته‌سنده ،

بریسنده کورولور . سازلریله قصبه قصبه ، کوی کوی دولاشارق اجداد قهرمانلقلرینی حکایه ایده‌رلر .

خلق رومانلرنده سرگذشتك ساده قسملری نثر ، جانلی ، شاعرانه قسملری ایسه منظوم اولارق نقل ایدلمشدر . بونلرك موضوعلری اکثریتله معلومدر. آرالرنده الڭزیاده مشهور اولانی‌ده « کور اوغلو » حکایه‌سیدر . بو حکایه تورك اوریژینالیته‌سنه الڭ یاقین اولان بر خلق رومانیدر .

« کور اوغلو » ایلك اوجه (منشأنده) شیعیلرك مدافعی اولارق میدانه چیقار . بالآخره آنادولو تورکلکنك الڭ بویوك قهرمانی اولور . لاکن بوراده ، بالعکس سنی شووالیه‌سی حالنده ، شیعی حاکمیتنه قارشی طورر. کور اوغلو حکایه‌سی، عادتا بر حایدودك تاریخی ، ماصالی و عین زمانده بر شاعرك مقدراتیدر . حکایه‌نك قهرمانی ، الڭ کوچ برماجرایه آتیلیر ، اولا قرق ، صوکرا ، بوندن چوق فضله حایدودله ایشه کیریشیر . فقط زمان زمان سازینه مراجعت ایده‌ر، سازیله صیقینتیلرینی، اضطرابلرینی ترنم قویولور. آدی « کور اوغلو » در . [بردره بکی ، بر سایسك کوزینه میل چکمش ، انتقام آلمق ایچون سایسك اوغلی کندیسنه بونی اسم اولارق انتخاب ایتمشدر]

سرگذشتك جریان ایتدیکی محل (بولی) شهریدر . حکایه‌نك حصوله کلمسنه‌ده شدتیله مشهور اولان بر دره بکی سبب اولمشدر : دره بکینك ، مملکته کیره‌ن هرکسدن ویرکی (یول باجی) آلمق عادتی ایدی. بردفعه برکروان بولی اووالرندن کچیوردی. عادت اوزره بولی بکنه ویرکی ایچین مراجعت ایدلمشدی . بکك ماهر بر سایسی (آخیرجیسی) واردی . کندیسنه بر آت سچیلمه‌سی ایچون اونی کروانه کونده‌ردی . سایس بر آت سچدی ، بیندی . یولك یاریسنه کلدیکی زمان آت هرحانکی بر شیدن اورکه‌رك ایلری‌یه کیتمه‌دی . سایس بونك اوزرینه باشقا بر آت سچدی ، اوندن‌ده عینی شکلده استفاده ایده‌مه‌دی ، بو انتخابلرك صوکنده، نهایت کوزینه ایلیشه‌ن صاری وضعیف برآتی آلدی، بیندی . آت قورقمادی ، کندیسنی بکك قوناغنه قادار کوتوردی . بك ، بو سفیل آتی کورور کورمز اوقادار قیزدی که ، سایسی باغلاتدی؛ کوزلرینی چیقارتدی وضعیف آته بیندیروب دفع ایتدی . آت ، زاواللی کوری زوجه‌سنه و چوجوغنه قاووشدیردی ، چوجوق، باباسی‌اوزاقلرده یاشادیغی زمان کوچلو،قوتلی برکنج اولمشدی. اودرجه‌ده‌که، طوتدوغی آغاچلری کوکیله برابر طوپراقدن چیقاریوردی. باباسنی کتیره‌ن آتله بکدن انتقام آلمغه قرار ویره‌رك چاملی بلده قوناقلادی . یانسنده‌ده بو آرالق قازاندیغی آرقاداشلری

واردی . اطرافی کندیسندن قورقمغه باشلادی ، شقاوت ماجراسنك برچوق صفحه‌لری ایشته بوراده باشلایورکه بونلر کتابده یازیلیدر .

ایکنجی حکایه ، « شاه اسماعیل » در . شاه اسماعیل، برپادشاهك اوغلو اولوب کیجه رؤیاسنده کندیسنه عشق شرابی ویریلمش ، بونی ایچنجه یوروك قبیله‌لرندن بر قیزی ، کلعذاری سه‌ومشدر . لاکین مقصده ایرمك ایچون دیولرله، مشهور قادین‌پهلوان وعرب اوزه‌نکی ایله مجادله ایتمك ، حاصلی برچوق مشکلاته قاتلانمق مجبوریتنده قالمش ، اوزون محاربه‌لردن صوکرا پری ودیولرك یاردیمیله وصالك لذتنی طاتمشدر.

« عاشق غریب » حکایه‌سی ایسه ، منظوم بر روماندر . بو حکایه‌ده قهرمان آرتیق قیلیجله قاوغا ایتمز ، مسلح دوشمانلره قارشی چیقماز ، سلاحی آنجاق سازیدر ، بوتون قوتی ، امیدی سازنده‌در . غایه‌سی قهرمانلق دکیل ، بلکه ، رؤیاده کوره‌رك سودیکی حاجی صنام نامنده برینك قیزینی بولمقدر. عاشق غریب ، رؤیاسنده عشقك فسونکار ایچکیسنی ایچدکدن صوکرا شاعر اولمش، قلبندن دوداقلرینه هجوم ایدن کوزل شرقیلری ترنمه باشلامشدر. آرتیق سوکیلیسنی آرامقدن باشقا یاپاجق برایشی یوقدر، یوله قویولور ، هرطرفده شاعرلری مسابقه‌یه دعوت ایده‌ر ، نهایت رؤیاده کوردیکی قیزی بویوك مانعلره غلبه ایده‌رك ألده ایله‌مکه موفق اولور .

بو حکایه ابتداده اوته‌سنه بریسنه شعرلر سرپیشدیریلمش منثور بر پارچا ایدی ، بز کتابمزده آنجاق اللی بر شارقیسنی کوستردك . بوشارقیلردن رومانده‌کی حرکتلر حقنده بر نتیجه چیقارمق قابلدر . کرك شکل ، کرك محتویات اعتباریله (تورکو) دینیله‌ن خلق شرقیلرینی آندیران بو شعرلردن ایلریده بحث ایده‌جکز .

عاشق کرم اضطراب چکن بر عاشقك حکایه‌سیدر ، یوقاریده تماس ایتدیکمز ایکی مسعود قهرمان ، سوکیلیلرینه نائل اولمشکن بدبخت کرم ، آنجاق اوبر دنیاده سعادته ایریشیر . کرم برپرنسدر ، باباسی اولان شاهك سراینی ترك ایده‌ر ، سوکیلیسنك ایزینی (برارمنی پاپاسنك قیزی اولان اصلی‌یی) آرامق ایچین... سنه‌لرجه دولاشمش، شعرلریله سازینك تللرینی آجی آجی تیتره‌تمشدر. اصلی‌یی کوکسنه باصدیرابیله‌جکی زمان طالعسزلك بوکا مانع اولور . حکایه‌ده ، اصلی‌ده احتراص آتشی ایچنده یانمقله برابر، حقیقی معناسیله عشقك آجیسنی طادان ، داها زیاده کرمدر . زواللی اصلی اونك کولندن بر درلو آیریلاماز ، قیرق کون قیرق کیجه آغلار ، اوندن صوکرا کرمك قالان کوللرینی سوپوردیکی زمان صاچلرینه برقیویلجیم دوشه‌رك اوده درحال طوتوشور ، هرایکی عاشق

آنجاق بوصورتله ، کول اولمق شرطیله برلشیر .

عاشق کرم پیرلرك وعاشقلرك استادیدر، شرقیلری بو کون دخی سویله‌نییور. آنادولوده هیچ بر یر یوقدرکه بدبخت کرمك شرقیلرینی صیق صیق دیکله‌مش اولماسین ، بویوك صاریقلی و کنیش شالوارلی لطیفه‌جی مداحلر، شاعرلر حالا تورك کویلولرینك قهوه‌لرینی زیارت ایدرلر ، اورالرده ، بونك کبی بر چوق ماصاللری تکرارلارلر . بونلر آنادولو تورکلرلرینك عصری عاشقلریدر . یالکز؛ آکلاتدقلری ماصاللر ، اوته‌ده‌بریده سازلریله ترنم ایتدکلری شارقیلر ، ینه اسکیدر .

کوراوغلو قهرمانىنك وپرنس اسماعیلك ماجرالری وعاشق کرمك حزین افولی‌وبوکا بکزه‌ر موضوعلر آنادولوده ألآن ، دیکله‌ینلری آغلاتیور ، اونلره عائد منقبه‌لر ألملی بر ادا ایله آکلاتیلیور، اولجه سویله‌دیکمز کبی بونوعدن خلق کتابلرینك اکثریسی نثردر. بالخاصه قهرمانك حیاتی و اونك شاشقین، پریشان یوللرده دولاشماسنه عائد اولان قسملر بوزمره‌دندر . حکایه اینجه بر نقطه‌یه کلوبده سامعینی برابر سوروکله‌یه‌جکی زمان سازه و بسته‌یه مراجعت اولونور ، بونلرده کورولەن مصراعلر (8) ، (10) ، (13) هجه‌لیدر . بوتون بو خلق کتابلری اسکی بر منبعه ارجاع ایدیله‌بیلیر . او کتابلرك لسان و موضوعلرندن استدلال ایدیله‌بیلدیکنه کوره بونلرك ایلك وطنی آذربایجان و ایران تورکلرینك اقامت‌ایتدکلری یرلردر. بوخلق کتابلری، حقیقت‌حالده تورکمه‌نلرك قهرمانلق ماصاللریدرکه صیراسنه کوره عثمانلی ویاخود ایران تورکلری آراسنه واصل اولمش، آنادولو و آذربایجانه کوره سنی ویا شیعی بر رنك آلمش ، و هر حالده، آنادولودن اول آذربایجانده یاشامشدر . بو کبی اثرلرك آذربایجانه عائد خصوصیتلری حالا محافظه ایتمکده بولونماسی بونی‌تأییدایده‌ر. شونی‌تردد ایتمکسزین قطعیتله سویله‌یه‌بیلیرزکه بونلرك منشائی تماماً خلقك روحیدر . بونلردن مفرز بعضی شارقیلر بو کتابلرك طانمادیغی یرلرده بیله ترنم اولونمقده‌در ، بن بوحالی بالذات آنادولو شرقیلرنده کوردم .

بونوع خلق کتابلری یاواش یاواش ئولملك اوزره‌در . ، نته‌کیم ، عاشقلرده آرتیق بیتمکده‌در ، بونك ایچین تورك خلق حکایه‌لرینك بعضیلرینی نشر ایتمکده‌کی آرزوم هر حالده فائده‌سز اولماسه کرکدر. بالخاصه ، لهجه‌سی، بوکونکی عثمانلی تورکلری لهجه‌سنه یاقین اولان برعاشقك آغزندن بونلری تثبیت ایتمکده، ملاحظه ایدلدیکندن داها زیاده منفعت واردر .

منظوم حکایه‌لرك ایکنجی غروپنه حقیقی خلق ماصاللری نامی ویریلن (قوجا قاری

ماصاللری) داخلدر . بو جلدده بن (24) ماصال کوستردم که بونلری دوغرودن دوغرویه خلق آغزندن آلدم . قسماً استانبولده ، قسماًده بروسه ، ازمیر ، آنقره آیدین کبی آنادولونك بویوك شهرلرنده طوپلادم . بو ماصاللردن بعضیلری خصوصی برصره تعقیب ایدەرلر : بونلرده برنجی قسم، برتکرلەمەدن عبارتدر ، بوتکرلەمە ماصاله لطیفەلی برمدخل وظیفەسنی کورور ، تورك ماصال نقللرنده، معنا اولمایانشکلده کولونج اولان ، بو آلداتیجی قسمدر . سامعلرك دقتی بو قسمله جاب اولوندقدن صوکرا حقیقی ماصال نقل اولونمغه باشلانیر .

بزم کتابمزده بش مختلف نوعده ماصال یازلمشدر . بوندن صوکرا خلق ماصاللری شوشکلده بر صیره تعقیب ایدەر :

مقصدینه نائل اولەمایان قیزلر ، مقصدینه نائل اولان قیزلر ، طاقیر داغ ماصالی ، فقیر آدامك قیزی ، قارا ییلان، قهرمان قره مصطفی ، بدلا محمد ماصالی، شاه (بندرس)ك ماصالی ، آغلایان نار و کولن آیوا ، حاجی احمد آغا ، موسی بك ، تاسا (صیقینتی) ، کدر قوشی ، بوینوزلی ییلان ، قورقو ، حلواجی کوزەلی ، کل پریسی، قهوەجی کوزەلی ماصالی ، کوزەل احمد ، بیللور کوشك ، عقللی وبدلا چوجوق ، بختیار بك ، پری چوجوق ، سیمرغ (عنقا قوشی) ، قهوەجی عمر ... بو موضوعلر ، قسماً آوروپا ماصاللرینكده موضوعیدر ، قسماًده ایران ماصاللریله آرالرنده قرابت واردر . بونلرك علی‌العاده شکللری شویله‌در :

پادشاه شهزادەسیله ویاسلطان قیزلریله برابر، پرنسك مربیسی، لالا، صوکراتوصیەلریله معجزه کوسترەن درویش ، فقیر طبقەدن اودونجی ، فقیر قادین ، کل‌اوغلان ، بالقجی ، قوشجی ، قهوەجی ، اکمکجی ... بوماصاللرده دنیوی شخصیتلردن باشقا جینلرك دخی زنکینلرینه و قراللرینه تصادف ایدییورز . ایی وفنا اولان جینلر ، شیطانلر بربرندن آیری یاشارلر و چوق نادر اولارق یکدیکرلریله تماس ایدەرلر . بوکا مقابل اونلرك دینوی شخصلرله تماسی دهازیادەدر. ایی اولانلر انسانلره ایلك ایتدکلری کبی فنالری‌ده دشمن‌درلر. أیی اولانلر آراسنده برنجی صنف پریلراشغال ایدەر ، یاری پریلر، سحربازلر، سحرباز و حیوان شکلنه کیرمش‌اولانلر بونلرك حاکمیتی آلتندەدر. تورك پریلرینك آیری دولتلری، آیری‌قراللری واردر. انسان شکلنه کیررلرسه یشیل‌البسەلرله اورتولو کورونورلر، صوکرا انسان شکلندن ماعدا ، کووەرجین قیافتنی آلیرلر ، سیاحت ایتدکلری وقت بعضاً بر قرال ویا قرالیچه اولورلر . غروپلر (اوچلر ، یدیلر قرقلر) حالنده یاشارلر.

قلبلرنده دنیوی بر عشق اویانجه‌یه قادار پری اولارق قالیرلر. دنیوی شخصلر ، پریلرك قرال‌ویاقرالیچه‌لرینه مفتوندرلر، بعضاً بونلرده پری‌شکلنه کیره‌ر و رؤیاده عشقك سحرلی قدحندن بر مایع ایچه‌رك اسکی شکللرینه عودت ایده‌رلر . مع‌مافیه بو کبیلر چوق وقت رؤیاده کوردکلری پریلرك آرقسنه دوشه‌رك اونی ، اوزاقلرده، مجهول اقلیملرده آرارلر.

قرقلر ، اکثریا فنا حیات یاشایانلره ، اوچلرده اضطراب چکه‌نلره یاردیم ایده‌رلر ؛ لحوسه قادینلره ، یارالیلره باقانلره ، کیمسه‌سز و فقیرلره بونلر معاون‌درلر . یاریم پریلر، اکثریا فانی قیزلردر . بونلر خبرلری اولمادن پریلر آراسنه دوشرلر و طلسمله دنیویلره قارشی کندیلرینی محافظه‌یه موفق اولورلر. طلسمی قایب ایده‌رلرسه حیاتلری درحال نهایت بولور . بونلرك اقامتکاهلری پریلرك باغچه‌لریدر . اوراده سحرلنمش حیوانلرك نظارتنده یاشارلر ، بو باغچه‌لرده پورتقاللر ، آغلایان و کولن المالر، قونوشان ودانس ایدن داللر... الخ واردر. باشلیجه‌سی « زنجی عرب » اولمق اوزره پریلرك یاردمجیلری پك چوقدر . زنجی عرب ، بردوداغی یرده ، بر دوداغی کوکده بر مخلوق اولوب هروقت افندیسنك امرینه آماده ،وهرشیئی یاپمغه مقتدردر . پری‌یه بوندن باشقا (قمر طای) و (آیغیر)ده یاردیم ایده‌ر . بونلرك ایچدکلری کل صـویی ، یمکلری بادم‌در . هواده او قادار سرعتله اوچارلرکه ، روزکار بیله یتیشه‌مز . آخیرده سفیل وضعیف بر بیکر بولونور ، بوموافق بر آدام بولدیغی تقدیرده مکمل بر آت اولور وکوزیکی « قاپا ، آچ » دیه‌رك افندیسـنی ایسته‌دیکی یره، حتی یرك یدی‌قات آلتنه ، آلتی‌قات سماله کوتورور. «قمرطای» سحرلی المانك محصولیدر سحرلی الماپی، پری ـ یعنی درویش ـ اولادی اولمایان پادشاهك قاریسنه، قابوقلرینی‌ده آته یدیرلمك‌اوزره پادشاهه ویرر. آیغیرلرك وطنی دکزدر. دکزدن چیقار و تکرار کیره‌رلر، بونلرده پریلر کبی‌قرق دانه‌در، آقشاملری پیکارصویی ایچمك اوزره سحرلی آت ، دکزدن چیقدیغی زمان بریسی نعل واکر ورور واوستنه بینرسه درحال آت اوکا صورار « افندم نه ایستیورسك » وایسـته‌دیکی یره اوچار . بونلردن بعضیلری شیطانك اولادلری ، یعنی روزکار دیولریدر ، برآدامك امری آلتنده بولونورلرسه اونی مدافعه‌لر ایده‌رلر، مقصدینه ایریشدیریرلر .

پری‌عالمنك الك‌بویوك‌موجودیتی زمردعنقادر. بوبعضاً قوشلرك‌پادشاهی، بعضاًده‌بوتون پریلرك‌قرالی‌در. بو،رسلطان‌قیزی‌ایله اوله‌نیر، قدرتی جنلردن‌اوستوندر. سحری، کرامتی هرشیدن چوقدر . زمرد عنقا یاکلش یوله صاپمش‌اولان پرنسی مقصدینه ایریشدیریر. یدی‌قات کوکلرده‌دولاشیر ومکمل‌سرایلره مالکدر. بونك‌سرایی پیکار باشنده‌در. کندی

مملکتنك یولنی شاشیران پرنس اوبر دنیایه کوندرمك اوزره قرقدانه قویون کسدیریر، بویوك بر طولوم صو دولدورور . بونلرك هپسنی بر چوال ایچنه قویارق ؛ صرتنه آلیر، اوکا « غیق » دییه باغیریرسه « أت » ، « غاق » دیرسه « صو » ویرمه‌لیدر . صوکرا اوچماغه‌باشلارلر. اولا آلتون، متعاقباً کوموش داغلردن کچرلر، نهایت یراوستنه واریرلر. پریلر عالمنده قسماً بر قرال ، قسماً پرینك امری آلتنده اولان سحرلی حیوانلر واردر. ییلان ، بالیق ، خوروس صیچان ، طاوشان الخ.. بو حیوانلرك قرالی‌بعضاً انسان شکلنه کیره‌رك دنیویلرله اولنیر. اکثریا بونلرك کوبك استقامتلرنده برآناختار بولونور، برآدام بوآناختاری بولورده آلیرسه قارشیسده بر قاپی کورور ، قاپی‌یی آچوب ایچریه کیره‌جك اولورسه بر پازاره‌کلیر، پازارده برچوق صنعتکارلر چالیشمقده‌در، بورادەکی‌بوتون‌حیوانلر معجزه صاحبی‌درلر .

ایی‌جنلردن بریده ضرورت حالنده یشیل صاریق ایله کورونن درویشلردر، بوجنلر یا دنیاده کزه‌رلر ، یاخود سماده او‌چارلر ویاخود جامعلرده بولونورلر . بونلرك منبعی آتشدر . آتش و ییلدیزلرله محو اولورلر ، انسانلری آلوب برابر اوچارلر و اونلره ایی نصیحتلرده بولونورلر، معظم‌شکللره بورونور، شکللرینی‌دکیشدیریرلر. فنالری‌قورقوتور، أییلره مکافات ویریرلر. اختیار پیر، بالخاصه رؤیالرده کورونور. فناجنلرله یاپیلان‌محاربه‌ده قهرمانلره یاردیم ایده‌ر ، سحری ، صنعتاری مکملدر .

بونلرك طلبه‌سی چوق دفعه پادشاه اوغوللری‌در که اوزاقلردن کووه‌رجین قیافتنده ، کلیر ، سحر اوکره‌نیرلر .

بعضاً رؤیاده درویش ، سلطانك قیزینی پرنسه سه‌ودیرر . المالرندن قرالیچه‌لرك اولادلری اولورسه چوجوغه اسم ویرر، ودائما اونك محافظی اولارق قالیر .

تورك ماصال عالمنك فنا جنلرینه کلنجه: بونلر، انسانلردن اوزاقده یاشارلر، داغلرك، ییلالرك انسان آیاغی باصمیان جهتلرنده ، مغاره‌لرده ، یر آلتلرنده اوطوررلر وهپسنك رئیسی (دیو) شیطاندر . شیطان بعضاً انسان شکلنه کیرر ، بعضاًده حیوان ؛ باشنده بوینوز، آیاقلرنده مهموز واردر. یاننه یاقلاشیلاماز . زیرا آتشدن یارادیلمشدر . اشکالی کورونمز، زیرا عنصرلری روزکاردر. لاکن هپسنك برطلسمی موجوددر، قایب‌اولورسه قوتسز ، قدرتسز قالیرلر . دیو ، قاراکلق سرایلرده ، درین مغاره‌لرده، پیکاردیبلرنده اوطورور، انسان، بالخاصه کنج قیز آتی ییر وجثه‌سی پك بویوکدر. بونلر، اکثریا پریلره خدمت‌واونلرك‌باغچه‌وکوشکلرینی‌محافظه ایدرلر.یانلرینه‌فنامقصدله‌یاناشانلرك‌دوشمانی‌اولدقلری

کبی کوزه‌ل سوزلره‌ده کوزه‌ل مقابله‌ده بولونورلر . دیو آناسی ، شیطانلرك اوستاسی ، سحره اوغرامشلرك کوزجیسی‌در . بونك ایکی اوزون مه‌سی واردر . بری صاغ ، دیکری صول اوموزینه اصیلی‌در . یولده راست کلن اوکا آناجغم دیمزسه و یاخود مه‌نی چکوب امزسه وای حالنه . بر کیمسه اوکا کوزل سوزله یاناشیرسه اونی آلیر وانسان أتی قوقوسی آلان یاورولرندن صاقلار . دیولرك اك تهلکیسی (روزکار دیوی) اولوب کندیسنه هیچ بر سلاح تأثیر ایتمز ، هیچ بر کوز اونی کورمه‌ز ، روز کاردن چابوق اوچار ، اوکا یالکز ، طلسمنی بیلن غالب کله‌بیلیرکه بو طلسم ایسه اوزاق برآداده‌در . بوآداده بر او کوز ، او کوزك ایچنده برقفس و قفسده‌ده اوچ کووه‌رجین واردر . ایشته بو اوچ کووه‌رجینی ئولدیره‌ن دیوی‌ده محو ایدر . دیکر فنا جنلردن بری‌ده اژدرهادر . شکلی انسانه بکزه‌مه‌ز، بلکه قانادلی و آتش صاچان بر ییلان‌در. 3 — 7 قافاسی‌واردر. یالکز یوزنده انسانه بکزر جهتلر بولونور، قویو ایچریلرنده‌کی سرایلرده اوطورور ، دیولر کبی انسان اتی ایله کچنیر ، کنج قیزلری قاچیرر ، صومنبعلرینی قاپار ؛ وای اونك اوطوردیغی یرك، یاخود شهرك حالنه ! مرحمتسز ودیودن زیاده قانه صوصامش‌در ، هرنه قادار قدرتی آزسه‌ده اکثریا پادشاه چوجوقلریله مجادله‌یه کیریشیر ، محاربه‌ده اکثریا بر حمله‌ده آلتی قافاسی کسیلیر و صوکرا اژدرها باغیرر : « آدامسه‌ك بر کره دها وور ! » اکر بر کره دها وورولورسه تکرار جانلانیر . لاکن : « پرنس » بنم آنام بنی بر کره دنیایه کتیردی » دیر و وورمازسه اوزمان محو اولور . یدنجی قافاسی‌ده قویویه دوغرو کیدرکن دوشر وصوك سوزینی سویلر: روحمی آلان مالمی، ملکمی‌ده آلسین!

اژدرهالر آراسنده مغلوب اولمایانی ده واردر : بونلردن بری Compalak اژدرهاسیدر . بونك طلسمنی دخی محو ایتمك شرطیله کندیسنی ئولدیرمك ممکندر . اژدرهانك یانه ، اك ایسی ، قرق کون اویقویه دالدیغی زمان کیتمکدر . اوزرندن قرق قیل چکیلیر ویاقیلیرسه اونی محو ایتمك قابل اولور ، هرقیل یاقیلیرکن اژدرها اویانیر، تماماً یوق‌ایتمك ویانه یاقلاشدیرمامق ایچون سحرلی برایکنه قوللانمق‌لازمدر. تورك‌ماصاللرنده بونلردن ماعدا ، برده سحرباز قادین (جادی قادین) واردر. جادی ، دیو آناسندن‌ده فنا اولوب مهارتی سحربازلغنده‌در . قدرتی دیو قدر دکیلسه‌ده پره‌نسلره سحرلر ، بویولر یاپار وسه‌ون قلبلر آراسنه مانعه‌لر قویار . بعضاً‌ده دیولره و اژدرهالره معاونتده بولونور ، قیزلری قسماً دیو ، قسماً‌ده پری طبیعتلیدر . اکر آنالرندن قاچمق ایسترلرسه جادی قاری اونلری ضبط ایده‌مه‌ز . دیو آناسی کبی بوده سیاحت ایده‌نلرك یولنه چیقار : ایی

یرینه فنا نصیحت ویرر. آووچ دولوسی آلتون ویریلیرسه آراصیرا ایی نصیحت‌ده ویردیکی اولور، نظری او قادار فنادرکه بر قیزه باقماسی اونك فلا کتیله مساویدر. جادی‌یی محو ایتمك، باغچه‌سندن بر کل قوپارمقله قابلدر. باغچه‌نك کوزجیسی بر کدی‌درکه بر آرسلانه و یاخود قاپلانه بکزه‌ر. فقط، حقیقت حالده سحربازك قیزی‌در. شکلنی شخص و اشیایه بکزه‌دیر. بوده سحر صنعتنی بیلیر. آناسندن قاچمق ایسترسه جادی آنانك سرایی باغچه‌سنده، ایکی قویو واردر، برندن بال، دیکرندن قان آقار، عاشق قاندن وقیز بالدن ایچر، اوزمان ایسته‌دکلری یره کیده‌بیلیرلر، هرشکله کیره‌بیلیرلر.

فنا جنلردن بری‌ده عفریت‌در. بو، اژدرهایه مشابه‌اولوب یوللرده بردن‌بره طوپراقدن چیقارق‌او کنه کله‌نی محوایده‌ر. بونلردن‌باشقه برطاقملری داها موجوددرکه بزم‌کلیاتده‌یوقدر.

یکرمی بشنجی ماصال (مداح) نامی آلتنده نشر ایدیلمشدر. بونلر رمضان کیجه‌لری خلقی اکلندیریجی حکایه‌لردر. قهوه‌نك برینك اورتاسنه وضع ایدیلن اسکمله‌یه مداح اوطورور، بر ألنده بر بز واردر، دیکریله‌ده بر دکنکه دایانیر. بز سسی دکیشدیرمك ایچون آغزی قاپامغه یاردیم ایدر، دکنك ایله‌ده (میمیك) تماملانیر. مداحلر، یالکز حکایه آکلاتمازلار، اویناریلار‌ده. آکلاتدقلری حکایه‌لرده‌کی شخصلری، کندی لهجه‌لریله قونوشدیرمقده خاصةً ماهردرلر. حکایه‌لرینك موضوعی کولونج وخلق حیاتندن آلنمشدر. مداح چوق وقت عربجه وعجمجه کلمه‌لره مراجعت ایدرکه حکایه‌جینك معلوماتلی اولدوغی ذهابی حاصل اولسون. بونوع خلق اکلنجه‌لری عرب تأثیریله حصوله کلمش اولسه بیله موضوعك تورك روحنده مندمج اولدوغی محققدر. ایشته مداح حکایه‌لری بونك ایچون (اوریژینال)در. بوحکایه‌لر، بلااستثنا محلی واستانبوله عائداولوب برچوغی حرث اعتباریله مهمدر. نم بوراده یازدیغم برمداح حکایه‌سی، استانبول محله‌لرینك برنده برمداحك آغزندن آلنمشدر.

خلقك یاراتدیغی حکایه ادبیاتی ایچنده نصرالدین خواجه‌یه مربوط اولانلرده موجوددر. بونلر لیطوغرافله باصیلمشدر. نصرالدین خوجایه عطف ایدیلن حکایه‌لر صاییسز اولوب بر قسمی‌ده بالآخره تنظیم ایدلمش واپیجه‌سی فرانسزجه‌یه و آلمانجه‌یه نقل اولونمشدر. بونلرك خطاسی أدبی محصوللری تقلید ایتمسی‌در. او اعتبارله بونلر خلقك دیلنی عکس ایتدیرمیورلر. بن ممکن مرتبه خلق دیلنه و نصرالدین خوجایه یاقین اولماسی محتمل اولانلری طوپلادم. بوخصوصده بکا الك‌چوق یاردیم ایدن یوسف‌سامی افندی‌در. خوجانك زمانی و تاریخی رولی حقنده خلقدن ایشیتدکلرم شونلردر: «خوجا قیرشهرلی بر عثمانلی تورکیدر، دوغدیغی تاریخ معلوم دکیل‌سه‌ده تیمورلنك زماننده یاشادیغی

سویله‌نیور . شو حالده خوجا 1402 تاریخلرنده برحیات ایدی ، دینیله‌بیلیر . زیرا تیمور بو صیرالرده آنادولوده بعض شهرلر ضبط ایتمشدی . دیکرلری آراسنده شو حکایه دقته جالبدر : « تیمور قیر شهره دوغرو کلیر کن ، شهر خلقی بونی طویدی و شهره ضرری طوقونماسنی محتمل کوردی . اهالی خوجایه کیتدی ، نصیحت آلمق ایچون خوجایه رجا ایتدیلر که ، شهره هجوم ایتمه‌دن اول تیمورله کوروشسون. خوجا بویوك برصاریق صاردی وهمان چیریل‌چیپلاق شهر قاپوسنه چیقدی وتیمورلنکی کوزله‌دی . تیمورکلدی، عجائب قیافتده خوجایی کورونجه نه‌لی اولدوغنی صوردی . خوجا جواباً دیدی که : بن اللهم و بوراده بعض شیلر کوسته‌ره‌جکم . تیمور قرار کاهدن چوق کوچوك کوزلی برآدامی قارشیسنه چیقاردی وخوجایه : بونك کوزلرینی بویوك یاپ دیدی . خوجا جواباً : ــ بن طوپراق اللهی‌یم. کوبکدن یوقاری ایشلرله اوغراشمام. اکر ایسترسه‌کز کوبکدن آشاغی اولان ده‌لیکی بویوله‌تیم .

بو سوز تیمورك خوشنه کیتدی، بونك اوزرینه شهره ضرری دوقونمادی. بوکابکزر تیموره عائد حکایه‌لر آنادولوده چوقدر هر حالده خوجا ، تاریخی بر شخصدر ، تربه‌سی آق‌شهرده‌در، تربه حقنده موجود منقبه‌لرك صاییسی یوقدر. انسان تربه‌یی کورونجه کولر، اوچ طرفی آچیقدر، بر طرفی دیوار وبویوك کلیدله اورتولودر. بونلرده‌کی مزاح ، غایت صافدر . لطیفه‌لر خلقك روحنی کوستریر . بونك ایچون خوجایه عائد اولمایان بر چوق لطیفه‌لر ، خوجایه عطف ایدیلیر. نصرالدینه تورك خلقنك مزاحنك ممثلی دیه باقیلابیلیر. منشأی ، تورك خلقیدر. بر قسمی ایله آوروپا نکته‌لر آراسنده بعض تبدللر بولونورسه‌ده بویوك قسمی تورك ذهنیتنه اویغوندر . دها طوغروسی اسلامی تورك اوریژینالیته‌سیدر . لطیفه‌لرك، ماصاللرك آکلاتیلدیغی دیللرده، حقیقی خلق دیلی حقنده بزه برفکر ویرمکه کافیدر.

ترجمه ایده‌ن : H . F

یازان : İKNAŞ KONUŞ

ماده‌لر، نوطلر، وثیقه‌لر

BATIL İTİKATLAR

خلق بيلگيسنك محتويات اعتباريله زنكين اولان بر قسمی‌ده اعتقادلردر . بونلر ، خلقك فكری ، دينی ، بديعی ، اخلاقی ... هردرلو تلقيلرينه معكس اولمشدر . آوروپا فولقلوريستلری ، اعتقادلره صوك درجه اهميت ويرييورلر. صوك كونلرده آلمان خلق بيلگيجلرندن هوفمان قره‌يه‌رك « Handvvörterbuch des deutschen aberglaubens » آدلی أثری فورمه حالنده لاپيزيقده « vvalter de gruyter et co . » طرفندن نشر ايدلمكده‌در . بزده بو ساحه چوق زنكيندر وهيچ ايشلنمه‌مشدر ملی تعليم وتربيه اعضاسندن ودرنكمزك قيمتلی ركنلرندن علی حيدر بك افندی، وقتيله طوپلامش اولدقلری وبر رجمله حالنده تثبيت ايلدكلری باطل « اعتقاد » لردن برقسمنی مجموعه‌مزده نشر ايدلمك اوزره بزه ويرديلر. بونوع مالزمه نشر ايدلدكدن صوكرا هيئت عموميه‌سی بالآخره موضوع موضوع برترتيب آلتنه آلنيرسه خلق فلسفه‌سنك وروحياتنك أساسلرينی ايضاحه خادم عناصر بولنمش اولاجقدر .

H . B . D

قولاغنده بنی اولان كعبه‌يه كيده‌ر ✻ پارماغنده بن اولان كوزه‌ل يمك پيشيرر .

صباحلين اويانان أيی آدمه راست كليرسه ايشی أيی كيده‌ر، فنا آدمه راست كليرسه فنا كيده‌ر .

آيی ايلك دفعه قفس آرقه‌سندن كوره‌ن آدمك او آيی فنا كيده‌ر .

جمعه كونی ديكيش ديكه‌نك قسمتی باغلانير ✻ آچيق شمسيه چوريلنجه فيرطنه اولور .

يكی بر ايشه باشلانديغی زمان ألی چابوق بری كليرسه او ايش چابوق بيتر .

أوده اذان اوقونورسه جنازه چيقارمش ✻ أی غازيلر شرقيسی سويله‌نيرسه آيرياق اولورمش .

چوجوق باجاغنك آراسندن باقارسه أوه مسافر كليرمش .

مانغالده آتش آياغه قالقارسه أوه مسافر كليرمش .

بوش بشيك صاللانيرسه چوجوغك قارنی آغريرمش .

كوزدن اوچمك آيريلغه دلالت ايده‌ر ✻ ديرسكدن اوچمك حجه كيده‌جكنه علامتدر .

ليلكی اوچاركن كوره‌ن وكندی آياقده بولونان كيمسه چوق كزرمش .

يولجينك آرقه‌سندن صو دوكولورسه چابوق كليرمش ✻ صو اويونی آيريلقدر .

اركك فسی كيه‌نك صاچی دوكولور ✻ چوجوق امكله‌رسه مسافر كليرمش .

كوز قاپاغی اينجه اولان ذكی اولورمش ✻ كوزك رنكلی قسمنده بن اولورسه ذكی اولور .

كوز قاپاقلرينی اوست اوسته يدی دفعه قاپامق جنلری حرصلانديرر .

چقور كوزلی خائن اولور ✻ سفرده ياريم براقيلان اكمك انسانی كيجه قورقوتور.

سفره‌ده لقمه‌نك برطرفه صیچراماسی آج مسافرلك کله‌جکنه علامتدر .
بویی چوق اوزایان چوجوغك باشنه اکمك کوره کبی ووروبجه آرتق اوزاماز .
برآدم غیر اختیاری وآنی اولارق تیتره‌رسه عزرائیل یوقلارمش .
ایلك چارشاف کیه‌نك چارشافی سیاه اولمار * کوزی بویوك اولان آچ کوزلیدر.
بورنی بویوك اولانلر نانکوردر * چوجوغك قورقولغی کسیلیرسه چابوق یورور .
دوز قاشلر ذکایه دلالت ایده‌ر .
سیاحتده برآدمك قارشیسنه طاوشان چیقارسه اوغور دکلدر، قورد چیقارسه اوغوردر.
انسانك اوزرنده اوروجك کزه‌رسه مسافر کلیر * سیاه قارغه اوترسه مکتوب کلیر.
بایقوش اوتمك فنادر * قره اوروجك کورمك کدره علامتدر .
کوپکك اولوماسی اوغورسزلقدر * خروس وقتسز اوترسه هوا ده گیشیر .
امتحان قاپوسنه ایکنه صوقولورسه چوجوق چابوق چیقارمش .
قاوغا آننده طیرناق بربرینه سورتولورسه قاوغا شدت پیدا ایده‌رمش .
ایلك کدیکی زمان قیرمزی پارچه کتیررسه اوسنه چوق یانغین اولورمش، بیاض پارچه کتیررسه اوسنه کلین چوق اولورمش .
دوست باشه، دشمن آیاغه باقارمش .
صاجایاق مانغالده یاتیق دوروورسه عائله رئیسه‌سنك ایچنه صیقینتی کلیرمش.
مسافرك آیاق قابیسنه طوز قونورسه چابوق کیده‌ر .
برأوه برمسافر کلیر وچوجوغه نظری ده که جکندن شبهه ایدیلورسه آیاق قابیسندن برپارچه کسیلیر، آیاق قابی اوست اوسته بینه‌رسه سوقاغه کیدیلیر .
آیاق قابیلر ترس چوریلیرسه انسان چابوق ئولورمش.
انسانك آیاغنك آلتی قاشینیرسه یکی آیاق قابی کیه‌رمش .
برمجلسده آیاغه ویا آیاق قابی‌یه دائر بحث آچیلیرسه دشمن آکارمش .
آیاغنك باش پارماغی بویوك اولان طالعلی اولورمش * طابانی دوزاولان اوغورسز اولور.
رؤیاده آیاق قابی کیلیرسه صیقینتی اولورمش * آووچ قاشینیرسه پاره کلیر .
الی بویوك اولان طالعلی اولور * الی اوزون اولان خرسز اولورمش .
کدی آلنی قولاغنك آرقه‌سنه کوتورورسه مسافیر کلیرمش .
کیجه آینایه باقان دلی اولور .
کیجه آنه‌سنی بابام کلیور دییه آلداتان چوجوقلره آنه‌سی حرصلی کلیر دییه داریلیر .

یازین ایلك دفعه بیاض کلەبك کورمك ایسەکە ، سیاه کورمك فنالغه دلالت ایدر.
خسته رؤیاسنده آینا کورورسه اوله‌جکنه دلالتدر.
قولاغنك آرقه‌سنی کورن جنتلك اولورمش * قولاق چینلاماسی خاطرلانمغه دلالت ایدر.
برانسانك صاغ قولاغی قیزاریرسه ایلکنی سویله‌دیکلرینه ، صول قولاغی قیزاریرسه فنالغنی سویله‌دکلرینه دلالت ایدر.
قولاغی اوزون اولانك عمری اوزون اولور * قولاغی بیوك اولان طالعلی اولور.
قولاغی کوچوك اولانك نشانلیسی کوزل اولورمش * مائی کوز نظر ایدر.
کوز دالارسه مسافیر کلیر * کوزینك یاننده أت بنی اولان حساس اولور.
صاغ کوز سیریرسه سوینیر * یشیل کوزلیلر خائن اولور.
کوزینك بیاضی فضله اولان خائن اولور.
طرناغنده بیاض اولان یکی البسه کیەر * پارمقلری آرقه‌یه بوکولن کیمسه معرفتلی اولورمش.
چهارشنبه کونی طرناق کسەن حجه کیدەر * بازار کونی طرناق کسەنه هدیه کلیر.
صالی کونی طرناق کسن قره خبر آلیر * قرق پرشنبه کسەن زنکین اولورمش.
پارمقلری سیوری اولان حساس اولورمش * ألی صوئوق اولانك قلبی صیجاق اولورمش.
پارمقلری چاتلاتمق شیطانه تسبیح چکمك دیمکدر.
بش طاش اوینامق یاغمور یاغمه‌مغه دلالت ایدر.
بش طاش اوینانیرسه طاشلر طاغلدیغی کبی عائله‌ده داغلیرمش.
کیجه ساقز چکنه‌نیرسه أولو أتی چکنه‌نیرمش.
مانغالده صاجایاق قاپانمش و بوش براقیلیرسه أولو صویی دیه باغیریرمش.
کسیلمش صاچه باصیلیرسه باش آغریرمش * انسانك ایاقلری اوزرندن آتلانیرسه بویی قیصالیر.
چوجوغه آقشام اوزری اکمك ویریلیرسه آننه‌سی باباسی أولورمش.
أوله‌نك اوزرندن کدی کچرسه خورتلاق اولور.
کیجه پنبه البسه کیوب آینایه باقانی جنلر آلوب قاچیریرمش.
کیجه آینایه باقانك قسمتی قاپانیرمش * کیجه آینایه باقان غربته کیدر.
سفره‌یه فضله قاشیق کلیرسه مسافر کلیر * سفره‌دن تمیز طاباق قالدیریلیرسه قسمت قالقارمش.
سفره‌ده صوك لقمه‌یی براقان انسان کیجه رؤیاسنده قورقارمش.
لقمه ألدن دوشونجه مسافر کلیر * چوق قیرینتی یاپانك چوق چوجوغی اولور.
یمك یه‌نیرکن بری کلیرسه قائن والده‌سی اونی سورمش.

سفره‌ده طباقده یمك براقمق فقیرلکه علامتدر * لقمه‌سنی او نوتورسه یقینلرندن بری آچدر.
یمك ییه‌رکن شرقی سویله‌ین داوولجی‌یه واریرمش .
آیاقده یمك یه‌نیرسه آیاغندن شیطان چکرمش * پلاوله اکمك یه‌نیرسه شیطان چاتلارمش.
اسملری بر اولانلر یان یانه اوطورورلرسه شیطان چاتلارمش .
آیی ایلك دفعه کوره‌ن آلتینه باقارسه او آیی کوزل کچر .
ألما قابوغی نهایتنه قدر قوپاریلمادن صویولورسه شیطان چاتلارمش .
برشی غائب اولدیغی زمان برباغه کور دوکوم یاپیلیرسه شیطان صاقلادیغنی براقیرمش .
ایلك دفعه یاتیلان برمحلده کورولن رؤیا دوغرو چیقارمش.
غروبده چوق قیرمیزیلق اولورسه قان دوکولورمش .
کیجه ییلدیز قایارسه انسان أولورمش .
ایکی کیشی عینی زمانده صو ایچرکن نه مراد دیله‌نیلیرسه او اولورمش .
قویروقلی ییلدیز کورولورسه محاربه اولورمش .
کدینك داماغنده محد اولورسه اوغورمش * سیاه کدی تکین دکلدر .
انسانك اوزرینه آت سینکی قونارسه یولجی کلیرمش .
کیجه اوطه‌ده کدی قالیرسه سینك کبی دولاشان روحی یوتارمش .
عقربی آتشه آتمقله بویو بوزولورمش .
تکیر کدینك باشنده بش سیاه چیزکی اولورسه اوکا پیغمبر ألی دکمشدر .
دوز بیاض خروسك یدی محله‌یه ایشیتکی دوقونورمش .
دوز صاری کدیله تکیر کدی أییدر .
بر ییلان کورولدیکی زمان شاه ماران دنیلیرسه زیان ویرمزمش .
رؤیاده بوجك ـ بیت ـ کورمك زنکینلکه دلالتدر .
کیجه کوپك حاولارسه یانغین اولورمش .
دیلك اوجنده قاباریق اولمق آرتیق ییدیکنه علامتدر .
آیك یقیننده بر ییلدیز اولورسه یانغین اولورمش .
انسانك اوستنده دیکیش دیکیلیرسه قسمت باغلانیرمش .
بیله‌کنده داماملری صیقنجه قاباران انسان جومرددر .
دیل ایصیریلیرسه طاتلی یه‌نیر * دیلی سیوری اولان یالانجی اولور .
درت یاپراقلی یونجه بولان مسعود اولور * سفره‌ده لقمه قالیرسه آچ واردر .

جمعه كونی بر بوتون نارك دانه‌سنی دوكمه‌دن كيم يرسه جنتلكمش .
اذان اوقونوركن مناره‌يه باقان امتزايه اوغرار .
محاربه زمانی آی طوتولورسه توركاره ظفر ، كونش طوتولورسه دشمنلره ظفرمش .
ايكی كيشی عينی حاولويه اللرينی سيلرلرسه قاوغا ايده‌رلر .
يوك قاپوسی آچيق قاليرسه محاربه اولورمش .
لقمه‌نك بوغازده قالماسی أوده كيلردن برينك آچ اولديغنه علامتدر .
جمعه كونی باشم آغرييور دييه‌نك باشی بوتون هفته آغريرمش .
باشنده وقتسز بياض برتل بولونان كيمسه‌يه دولت قوشی قونارمش .
يوروين چوجوق امكلرسه مسافر كلير .
چكه‌سنده سياه برأت بنی اولان خانم أبی أو قادينی‌در .
چوجوغك قونداغی مسافرلكده قاليرسه قارنی آغرير وآغلارمش .

ALİ HAYDAR

«DERTLİ» NİN BASİLMAMİŞ KOŞMALARI

كچن عصرك قلاسيق - خلق شاعرلرندن اولان « دردلی » نك حياتی وأثرلری حقنده طلعت بك آرقاداشمز بر كتاب نشر ايتدی . كتاب شيمدی‌يه قادار ايكی تنقيده معروض قالدی. مثبت ومنفی طرفلری احتوا ايدن بو تنقيدلرك برنجيسی ضياء الدين فخری بك طرفندن «حيات» مجموعه‌سنده ياپيلمشدی. ايكنجيسی سعدالدين نزهت بك طرفندن بو صحيفه‌لرده ياپيليور. اوراده‌كی فكرلر صاحبلرينه عائددر. بز بوراده كتابدن خارج سكز قوشمايی نشر ايدييورز . بونلردن (II ، IV ، V) نومروليلری قونيه‌ده‌كی درنكجيلردن ذكی (III) نومروليسی‌ده استانبولده‌كی درنكجيلردن سعدالدين نزهت بكلر طرفندن بزه كوندرلمش ، ديكرلری « بولی » و حواليسنده طرفمزدن ياپيلان تدقيقات اثناسنده أله كچيرلمشدر . عزيز آرقداشلرمك ياردیمنه تشكر ايده‌ركن بونلری‌ده مجموعه‌نك مالزمه قسمنده اولديغی كبی نشر ايتمكی فائده‌لی بولدق . بالآخره شاعرك داها بر چوق قوشمالرينك أله كچه‌جكندن امينز . بو صورتله طلعت بكك اثرينی اتمامه چاليشيرسه‌ق كنديمزی بختيار عد ايده‌جكز .

I

بكا ديرلر نه يانارسك غربتده
بيلمزلر چكديكم . . . .
تا ازلدن بويله چكيلمش قلم
نيجه شاد اولايم . . . . [1]

[1] نقطه‌لی يرلر ، « جونك » ده اوقونامامشدر .

جوری کندیسنه علم ایله‌مش
جبه عاشقلرین نادم ایله‌مش
آغام کوچوجکدن تعلیم ایله‌مش
حالا اونوتمامش اومعتادیدر .

شویله بیل کیم دوشدم عشقکله نارہ
کرفتار اولمشز درد وافکارہ
هرنه سوز سویله‌سه‌م اوستمکارہ
دیکله‌مز سوزمی ایل أولادیدر .

وارمی مجنون کبی صحرایه دوشن
لیلایی ذکر ایدوب مولایه دوشن
عالمده چوق آما سودایه دوشن
« درتلی » بوسودانك پك بربادیدر .

II

بونی بنده قویماز عشق جانانم
سرمی سودایه صالدم آغلارم
کون بکون آرتمقده دردله غمم
سینه‌می عشقکله دلدم آغلارم.

موج اوروب چشممك سیلابی طاشدی
درد و غم دریاسی سرمدن آشدی
کوکل سفینه‌سی کردابه دوشدی
خلاصه چاره یوق بیلدم آغلارم.

آه ایتمه‌دن قدم اولدی آه دال
شادلق اکسیلوب آرتمقده ملال
وطنم چشممه کورونور خیال
دیار غربتده قالدم آغلارم .

أی « درتلی » قالمشم بن بو حیرتده
دیار غربتده و هم و ظلمتده
هپ ایللر عشیرتده نازده محبتده
بن یارمدن جدا دوشدم آغلارم.

III

چیقدم یوجه‌سنه سیران أیله‌دم
یار ایله گزدیکم یرلر پریشان
فرقت کلدی دور ایلیوب آغلادم
یر بن دکل جمله عالم پریشان.

فرقتك اوجندن کورونمز داغلر
آلدیردم یاورویی آه ایدوب آغلار
ییقیلمش یاپلمش ویراندر باغلر
بلبل فغان ایدر کللر پریشان.

عاشق « درتلی » کندی چالار سازینی
قاره طوپراقلره سورر یوزینی
آلیویرك شو دردلینك سازینی
بوزوقدر پرده‌لر تللر پریشان.

IV

یورو کوکل یورو دوستکدن قالما
دائم خاطرینی صوروویر کیتسین
أسکی دوشمانی صاقین دوست اولور صانما
آرقاسندن بییق بوروویر کیتسین.

اکر عارف ایسه‌ك دنیادن أل چك
یالان میدان آلدی تو کندی کرچك
باقدك یر دوشمانك سنی سوه‌جك
صاقالینه پیاز ویویور کیتسین.

أی « درتلی » بو عالم دوست دوشمان اولور
کیشی سودیکنه صوك پیشمان اولور
أوفکه بالدن طاتلی چوق زیان اولور
خیر ایت یوزك خاکه سوروویر کیتسین .

V

ترك دیار ایتدم الوداع سنی
سودیکم صاغلقله قال شیمدن کرو
عشقك ایله یاقدك بو جانی نی
که هردم آغلاتدك بیل شیمدن کرو .

نار عشقك ایله کول اولوب بیتدم
بن سنی کندیمه صادق یار صاندم
قهرکی چوق چکدم غیری اوصاندم
قفادارك اولسون ایل شیمدن کرو .

نامردی دیلرسك وصفکه ایرمز
آغلارم کوزمه اویقولر کیرمز
حقیقتلی یار دوست سزه ألویرمز
وار باشکه سلطان اول شیمدن کرو .

قال بنم سودیکم حوری ایسه‌کده
کیشی زاده دکل پری ایسه‌کده
یوسف کنعانك بری ایسه‌کده
یار سندن أل چکدم بیل شیمدن کرو .

کل یتر جور ایتدك باری وار ألدور
کوزلرمك یاشی بولانیق سیلدر
« درتلی » کیده‌جکی دوشمان ایلیدر
دوشماندن انتقام آل شیمدن کرو .

VI

کیزلی جوابم وار أکان سویله‌یم
ایمانك عشقنه دور دلیقانلی
صفاسی بر دمدر جفاسی هر دم
کوکسی مرحمتلی بر دلیقانلی .

قانادك یارسنك استانبول بورسه
نامه‌لر کوندردم حلبه قارصه
لب سکر کون ایستر اولورسه
اصلا حجاب ایتمه ویر دلیقانلی .

عاشقلر کندی‌یه چوق سودا دکر
بر پارچا قارتلانسه‌لك محبت قالقار
یاناقلر قیللانور صوکرا کیم باقار
کنجلکده دورانی سور دلیقانلی .

بیچاره « درتلی » یی اوغراتدك دردده
کل مخفی اولالم کیزلیجه یرده
لب شکر کدن بر بوسه ویرده
ایسته‌ر قیلینجکله وور دلیقانلی .

VII

شورده بر یاورویه میل آلدیردم
نیده‌یم کلمیور یوله آناسی
بر ترجمان کرك حالم سویله‌یم
اوزمان دردمدن بیله آناسی .

باشمه کتیردك اولانجه ایشی
اصلا قورومایه کوزیکك یاشی
دو کولسون آغزنده قالماسین دیشی
بکا ایدیجکن بوله آناسی .

مائل اولدم قاشی ایله یوزینه
مولام علت ویرسین ایکی کوزینه
اصلا کوتو سویله‌یه‌مم قیزینه
دیله‌ووم مولادن بوله آناسی .

بو « دورتلی » مجبرانم بویله کیدرسه
دیکه‌بیلک آغالر دیلی نه سویلرسه
اکرکه قیزینی بکا ویریرسه
اول زمان دهالر آلا آناسی .

VIII

بو کوزللك سکا کوکدنمی سورمه
هی داللی بوداقلی یاپراقلی چاپقین
بیلمم آنادنمی حقدنمی ویرکی
نم کی بش اون چیراقلی چاپقین.

شیمدی کوزللرك ایمانی پاره
نه‌بك آلیشمشلر طاتلیجه کاره
. . . .
بویله برغایتده مراقلی چاپقین [1]

« دورتلی » یم کون بکون دردم آچارلر
شیمدی کوزللره بها بیچرلر
صانیرسك اوغرندن طوغلر چکرلر
اوغرنده طوغ دیکن بایراقلی چاپقین .

İSHAK REFET

[1] نقطه‌لی قسم ، « جونك » ده اوقونامامشدر .

KARŞILIKLI MANİLER

— Deyiş —

مانیلردن برقسمی ؛ قیزلر ودلیقانلیلر آراسنده ، بعضاً آنا - اوغل ، بابا - اوغل آراسنده متقابلاً سویله‌نمش طرزده‌در . ارضروم معارف امینی مصطفی رشید بکه عائد اولان وطربزون خلقیاتنه تعلق ایدن بر دفتر ایچنده بوطرزه عائد برنمونه کوردك . نمونه‌یی ممنونیتله ، درنکجه بعضی کلمه‌لره عائد اولمق‌اوزره ویریلن ایضاحلرله برلکده نشر ایدیورز.

H. B. D

ارکك

کافرك قیزجغزی
سانا دییورم سانا
قوینده‌کی ممه‌نك
برینی‌ویرسه‌ك‌بانا.

قیز

دومان دره یوقارو
قلاووزدر قلاووز
برینی ویرسه‌م سانا
بری قالور یالکز.

ارکك

آیاغنده‌کی چاریق
قلیسردر قلیسردر
هاچان آییرامازسك
ایکیسنی‌بیله ویر.

قیز

سودالق ایده‌ن آدام
عجبا یورولورمی
ایکیسنی‌ده ویرسه‌م
ممه‌سز قیز اولورمی .

ارکك

کیدوبده باقاجغم
شو طومبانك طاغنی
ممه‌کی ویرمیورسه‌ك
باری ویر یاناغکی .

قیز

یایلانك چمننده
سنی صورارم سنی
یاناغمی ویریرسه‌م
کیمسه بکنمز بنی .

ارکك

آها بن کیدییوروم
داها نه دییه‌جکسیك
بندن باشقا آه طوموز
قوجه بکنه‌جکسك

قیز

او بنم قوزوجغم
دره یوقاری کلسین
هاچان سن کیدییورسك
الله سلامت ویرسین [١]

müstensihi

M . R

---

[١] اوچنجی پارچه‌ده‌کی « قلیسر » کلمه‌سی ، دری نوعلرندن « قلاسه » نك آلدیغی شکلدر . «هاچان» اسکی کتاب متنلرنده‌کی « قچن ، حچن » ك تلفظ طرزی اولوب ، بوراده « مادام‌که » معناسنده‌قوللانلمقده‌در. «آها» ایشته مقامنده‌در. «بیله» برابر دیمکدر. یالکز، کلسین، دییه‌جکسیك، ویرسین ... کبی کلمه‌لر یالانوز ، کلسون دییه‌جکسون ، ویرسون شکلنده اوقونمالیدرکه مانیلرك محلی سویله‌نیش طرزی جانلانسین .

MUĞLADA KIZDÜYÜNLERİ

بویوك تورك انقلابی اعتقادلر ، اجتماعی حیات، اداره ودیگر بوتون عمومی حیاتمزده تاصل ده کیشیکلکلر یاپمشسه ، عادتلرمز وخویلرمز اوزرندهده قوتله مؤثر اولمشدر . بومیانده برچوق عادتلرمز وخویلرمزده ده کیشمکدهدر. بزم موغله محیطنكده بوصورتله ده کیشمکده اولان برچوق عادات واخلاقی واردر .

موغله محیطنك خصوصیتلری فضلهدر . مدنیت مرکزلرینه یاقین بولونماسنه رغماً مواصله واسطهلرینك آزلغی خارجدن کلهجك ودهکیشیکلکلرده عامل اولاجق جریانلرك آغیر صورتده یرلشمهسنه سبب اولمشدر . معمافیه اوطوموبیل دورینه کیردکدن وقیریق، دوکوك شوسهلرك اوزرنده دوشه قالقه ، مترقی محیطلرله حقیله تماسه کلدکدن صوکرا بوتبدللر چوق سریع وباش دوندوروجی برطرزده وقوع بولمغهباشلامشدر: أسکیعادتلر، دوکونلر ، اکلنجهلر ، خصوصی حیات یاقینده تمامیله ماضی اولاجقدر . بز بوراده بوکون بوحیاتدن برصفحهیی تثبیته چالیشهجغز .

موغلهنك خصوصیتلرندن بری (قیز دوکون) لریدر. دیگر محیطلرده ، اکلنجهلرده ، اویونلرده ، دوکونلرده آز،چوق بر (قوزموپولیت) لك واردر . مثلا ، بعض یرلرده قادینلر اکثریتله (چیفتهتللی) وقونیه طرفلرنده (قاشیق اویون)لری اوینارلر. فقط موغلهده کرك قیز دوکونلرندهکی مراسم ، کرکسه اویونلر باشدن باشه خصوصیتی حائزدر .

1 — دوکوندن أول :

بر قیز أولهجکی وقت الیوم دخی جاری اولان (کوروجیلك) اصولیله أبویندن ایستهنیلیر . سوز کسیلدکدن صوکرا دوکون تدارکاتنه باشلانیر . دوکون تدارکی چوق کلفتلی ومصرفلیدر. هرایکی طرفك بربرلرینه ویرهجکلری هدیهلر جداً عظیم فدا کارلغی موجب اولویور. واقعا بر (منع اسرافات) قانونی وار. بوکا رغماً ینه اسکیعادتلره درین برصداقتله مربوطیت کوسترهرك اونلرك الك کوچوك تفرعاتنه بیلهفوق العاده رعایت ایدیلیور .

دوکوندن أول اوغلان طرفی کلین ایچین — عمومیتله — الك أیی قوماشدن ایکی قات البیسه یاپار . قیزك أونده بولونان باباسنه ، آناسنه ، قارداشلرینه برر هدیه حاضرلار. أركك طرفی بوهدیهلری ویرمکله برابر قیز طرفندن اونمثلی ودها فضله مصرفلی هدیهلر آلیر . قیز طرفی اوغلان ایچین ، الك أیی قوماشدن کوویٔ ألبیسهسی اولهرق بر قات

آلبیسه ، قاین باباسنه، قاین آناسنه، کوروجه‌سنه، قاین برادرلرینه و بوتون اقربالرینه بر هدیه حاضرلامغه مجبوردر، بو هدیه‌لره « Dürü » تعبیر ایدرلر. اقربا نه‌قدر فضله ایسه « Dürü » عددی ده اوقدر فضله‌در . دورونك ایچنده قاین والده‌یه ، کوروجه خانمه بوروجکدن بر کوملك و بر قات آلبیسه واردر. بو آلبیسه‌لر ، یوقاریده دیدیکمز کبی، آك أیی قوماشدن یاپیلیر. دیکر اقربالره ینه بوروجك کوملك ، باش اورتوسی ، مندیل ، یاخود صیرمه ایله ایشلنمش (چه‌وره) ویریلیر . بو دورولر کلینله برابر کووه کینك أوینه کیدر وزفاف صباحی بویوك بر بوغچه ایچنده اورته‌یه قونور، بوتون شهر خلقی، یعنی قادینلری کلیرلر، دورولری سیر و تماشا ایدرلر . دورولر بر هفته قدر هرکسه تشهیر ایدلدکدن صوکرا یرلرینه داغیدیلیر .

دورونك موغله‌ده خصوصی بر قیمت و اهمیتی واردر. دورو کوتورمه‌ین کلینك عائله حیاتی دها ایلك کوندن زندان اولور. برنجی کوندن قاین والده ایله، زوج ایله کورولتو وقاوغا باشلار. بو عادتك أسکی تورکلردن قالما اولدوغی شبهه‌سزدر. أسکی تورکلرده أولنمه أثناسنده طرفینك بر برلرینه هدیه‌لر ویردیکی معلومدر. اسملرده بزه یابانجی دکلدر. یالکز اسکیدن تورکلرده هدیه‌لرك أك فضله‌سنی ارکك ویردی . بو هدیه‌لر ، آلاجغی قیز ویا قادینك او جمعیتده‌کی مرتبه‌سیله متناسب اولوردی . کووه‌ی « آغیرلق » نامی آلتنده برپاره ویریردی . قیزك پدرینه بر آت ، والده و همشیره‌سنه آیروجه پاره ویریلیردی. بابایه ویریلن هدیه‌یه « باشلق » ، آنایه ویریلنه « سود حقی » ، بالدیزه ویریلنه « قفتانلق » دیرلردی. بو عادتلردن بعضیلری محیطمزده بوکون بیله حاکمدر. مثلا، یوز کوروملکی، أل اوپمه‌لك کبی . بونلر ، زفافدن صوکرا کووه‌ی و کلینه ویریلن هدیه‌لردرکه ، ألیوم بوتون آنادولوده جاریدر ، حتی بعض یرلرده اسملر بیله ده کیشمه‌مشدر وحکمنه شدتله مربوطیت کوسترلمکده‌در .

معمورة العزیز ولایتنك بعضی یرلرنده بولونان عشیرتلرك آرالرنده‌کی قدیم خصومتلر اکثریا بوباشلق یوزندن چیقمشدر. اون بش لیرالق بر «باشلق» ویرلمه‌دیکی ایچین طرفیندن بش، اون آدامك ئولدوکنی وخصومتك سنه‌لرجه دوام ایتدیکنی اوورالرده بولوندوغم وقت کوردم. موغله‌ده‌کی بو عادتلرك‌ده قدیم تورکلر زماننده‌ن بری سوروکله‌نوب کلدیکی شبهه‌سزدر قناعتنده‌یم .

2 - قیز دوکونلری :

دوکون یاپیلمازدن برقاچ کون أول قیز أوینه منسوب برقادین « اوقویوجی » نامیله

أشه دوسته کونده‌ریله‌رك دوکونه دعوت ایدیلیر. اوقویوجی‌قادینه هردعوت ایدیلن أودن پاره ، ذخیره و أشیا و یریلیر . دعوت ایدیلنلر دوکون کونی کلین اولان قیزك أونده طوپلانیرلر ؛ دوکونه کلن قیزلر فوق‌العاده سوسلیدرلر .

موغله‌ده أسکیدن اولدوغی کبی‌شیمدی‌ده «أکری باش» موداسی جاریدر. مع مافیه بوده کیت کیده خارجدن کلن تأثیرلره تابع اولمغه باشلامش ، یاواش یاواش ده کیشمکه یوز طوتمشدر .

«اکری باش» ده آلتونلی فس‌قوللانیلیر. بوفس کوچوك ویا یوان برطاس کبیدر. فسك تپه‌سنده آلتوندن ویاخود کوموشدن بر «تپه‌لك» واردر. بوتپه‌لك انجه تل ایشی، یاخود کوچوك بر «تابلا» شکلنده‌در . تپه‌لکك أطرافنده غایت صیق ، کوچوك آلتونلر و بونلرك اوج طرفنده‌ده بویوك قطعه‌ده آلتونلر واردر. کوچوکلر أسکی یکرمیلکلر ، بویوکلر سکسانلك، یاخود بشی برلك یاریمیدر . بوفس سواری صاقاندیریغی کبی ینه صیق یکرمیلك آلتونلردن یاپیلمش بر «صاقا» ایله چکه آلتیندن طوتدورولور و اوستی ده یاپما ، مختلف شکلده چیچکلرله طاشغین بر طرزده تزیین ایدیلیر . قیزك باشی عادتا برلیلك یوواسنی آندیرر . بالخاصه باشك بو شکلده تووالتنه فوق‌العاده أهمیت ویریلیر . بوباشك تنظیمی ایچین خصوصی باش یاپیجی قادینلر واردر . بونلر قیزك باشنی فوق‌العاده اهتمام ودقتله سوسلرلر وبوسوسله‌مك ساعتلرجه دوام ایدر .

دوکون آقشامی قیزلر دوکون أوینه کلیر و باغچه‌ده دائروی بر شکلده طوپلانیرلر . دعوتلی قیزلر اسکمله‌لرده اوطوررلر . دعوتسزلرده - چونکه دوکون أوینه هرهانکی بر قادین کیره‌بیلیر - آیاقده دوررلر . بوصورتله عادتا بر دیوار تشکیل ایدرلر . میدانك اورته‌سی آچیق و بوشدر . بو میدانك بر کنارینه چالغیجیلر اوطوررلر . چالغیجیلرك چالغیلری ابتدائی و بسیطدر . بر «دستی دومبه‌ك» نامی ویریلن «داربوقه» ایله ایکی «دف» وبرتورکو سویله‌ین قادیندن عبارتدر . اورته یرده‌ده بر قادین دولاشیر و قیزلری اویونه قالدیرر . هرقیز کندیلکندن قالقماز ، مطلق ناز ایدر و بر دعوت بکلر . اونك ایچین قیزلری اویونه قالدیرمق ایچین خصوصی برقادین طوتارلر. قیزلر بر بر اوینارلر. اوینایان قیزلرك آناسی ، أقربالری ، أش ودوستلری قیزه پاره چه‌ویررلر . یعنی یا مندیله صارلمش ، یاخود آووچله قیزك اوزرینه پاره آتارلر. بوپاره‌لر قیزلری اویونه قالدیران قادین طرفندن طوپلانیر ، چالغیجیلرك اوکنه قونور . پاره نه قدر فضله ایسه اوینایان قیزده اوقدر غرورلانیر، اعتبار کوردیکنه قانع اولور. چالغیجیلرده پاره نسبتنده جوشارلر .

دف ودومبه‌لکی هوایه دوغرو قالدیره‌رق ، صاللایه‌رق ممنونیتلرینی کوستریررلر . قیزلر بو صورتله اویناددقن صوکرا اڭ صوکده کلین اویونه قلقار . کلینك اویونی اهمیتله ، دقتله تعقیب ایدیلیر ، بتون نظرلر کلینك اوزرینه متوجهدر . بعضی بوش بوغاز ، چکه‌سی دوشوك قوجه قاریلر دایانامازلر ، کندیلرینی کوسترمك آرزوسنه مغلوب اولورلر وهر کسه ایشیته‌دیره‌جك طرزده سویله‌نیرلر :

— ماشاءالله ، قرق بیك کره ماشاءالله !

3 — شکر پاره‌لامه :

کلین اویناددقن صوکرا براودایه کوتورولور. اودانك اورتاسنده براسکمله قونور. چالغیجیلرده کلینك یاننه کیدرلر . اوداده کلینك یوزینه بر دوواق اورتولور . کلینك ایکی قولنه خصم واقربالری کیره‌رك آهسته بریورویشله وچالغیجیلر اوکده دف چالدقلری ، تورکو سویله‌دکلری حالده میدانك اورته‌سنه کلینی وکلین اورته‌ده‌کی اسکمله‌یه اوطورر. بعده بربویوك تپسی کتیریله‌رك کلینك باشنك اوستنه طوتارلر. یاقین اقرباچای، آشنا ودوستلری مختلف قیمتده پاره آتارلر . تپسینك اوستی پاره ایله دولار . بوپاره قیزك آناسنه عائددر. دعوت ایدیلوبده کله‌مه‌ینلر بالآخره پاره کوندریرلر . بوکا « شکر پاره‌لامق » دیرلر . بو « شکر پاره‌لامق » عادتی أکثریا کوندوز ودوکونك برنجی کونی یاپیلیر .

أسکیدن دوکونك صوك کیجه‌سی کلینك ألینه «قینا» یاقارلردی وپاره‌یی ألینه‌قورلردی. بوقینا یاقیلیرکن‌ده چالغیجیلر برآهنك مخصوص ایله چالارلر وبرتورکو سویلرلردی. قدیم اولدوغی آکلاشیلان بوتورکو شودر ، بوکا موغله‌ده « قینا هواسی » [*] دیرلر :

— 1 —

کتیرك کلینی قینا یاقالم
بمزسه آزجه قاتالم
کلینك سوزینی طوتالم

نقرات

آکلین ، آکوزه‌ل ! قینانك قوطلو اولسون
کووه‌ینك یاننده سوزك طاتلی اولسون.

— 2 —

هانی بونك قایناناسی
کیره‌چ اوجاغنده یاناسی
قوطلو اولسون کلینك قیناسی

[*] بوهوا استانبول قونسرواتووارینك آناطولو خلق شرقیلرینك ایکنجی دفترنده انتشار ایتمشدر. موغله‌تورکولری موغله‌نك موسیقیشناس کنجلرندن عمرافندی‌زاده حافظ صبری بك طرفندن طوپلانمشدر.

نقرات
آ کلین ،آ کوزه‌ل ! قیناك قوطلو اولسون
کووه‌ینك یاننده سوزك طاتلی اولسون.

— 3 —

چام بوداغی أکوب کلیر
قیز اوغلانه ده کوب کلیر
آل دوواغی سورودجه
کووه‌ی آتله‌ده‌یوب کلیر
نقرات
آ کلین ، آ کوزه‌ل قیناك قوطلواولسون.
کووه‌ینك یاننده سوزك طاتلی اولسون

4 — جهاز کونی :

دوکوندن أول قیزك جهازی باباسنك أونده تشهیر ایدیلیر. بوتون ألبیسه‌لری، چماشیرلری، یاپدیغی أل ایشلری ، یاتاق ، یورغان ، خالی والحاصل قوجه‌سنك أوینه نه کوتوره‌جکسه آچیلیر ومنتظم برسرکی کبی اودایه یاییلیر، هرکس‌ده کلوب سیرایدر. بوکا « جهاز کونی » دیرلر . زفافدن صوکراده بو أشیا ، صباحدن اعتباراً تشهیر ایدیلیر .

کلین زفافدن صوکرا صباحلین قالقنجه تووالتی یاپار ، بویوکلرك أللرندن اوپر ؛ کوچوکلرده کلینك ألی اوپرلر . کلین طرفندن کوچوکلره هدیه ویریلیر . بوکا « یوز کوروملك » دیرلر .

5 — قیز آردی :

دوکونك هفته‌سنده ایلك دفعه « اوغلان أوی » ، « قیز أوی » نه کلیرلر . اوزاق یرلردن کلمشلرسه بر ایکی کون قالیرلر، یاقین اولانلرده بر آقشام یمك یرلر. بودعوتلرده بوتون اقربالر بولونور .

*
* *

بوعادتلر یاواش یاواش قالقمقده‌در . قادینلرك کیینمه‌لرنده ده أساسلی ده کیشکلکلر واردر . مثلا ، أسکیدن اوچ کیجه دوکون یاپیلیردی . منع اسرافات قانونی دوکونی برکونه ایندیردی. شیمدی أسکی قینایاقالردن، اوچ کونلك آهنکلردن برشی قالمامشدر .

MUSTAFA CAVİT

MANİLER

خلق أدبياتنك شكللرى ايچنده اوريژينال خياللرى احتوا ايتمك اعتباريله « مانى » لرك أهميتى بويوكدر . اوزرلرنده خلقك تحسس طرزينه ، تحسسلرينى افاده و تبليغ قابليتنه ، دوشونوشنه ، ديلنه عائد مختلف تدقيقلر ياپيلمق امكان و استفاده‌سى اولان « مانى » لردن هر نسخه‌ده الليشر پارچه بولوندوراجغز . ايلك نسخه‌مزده خلق بيلگيسنك أدبى قسمى ايله اشتغال ايده‌ن آرقاداشلرمزدن بايبوردلو محمد طورخان بكك بايبورد وحواليسنده طوپلامش اولدوغى مانيلردن الليسنى ضياالدين فخرى بكك بعض كلمه‌لره عائد اولمق اوزره ياپديغى حاشيه‌لرله برابر نشر ايديورز . [1]

وان ژه‌نه‌پ، خلق بيلگيسى ايله أدبيات تاريخى آراسنده ايش بولومنى دوشونوركن بويولده بر بولومك شخصيتلرك تشكلى اعتباريله ياپيلماسى لازم كلديكنى سويليور ، شاعرلرك ، أديبلرك و حكايه‌جيلرك بالذات كورونه‌دكارى دورلرك خلق بيلگيسى طرفندن ، شخصيتلرك تشكل ايتديكى دورلرك‌ده أدبيات تاريخى طرفندن تدقيق اولونمسى ايجاب ايتديكنى ايضاح ايديور. [2]

بو باقيمدن مانيلر، أدبى خلق بيلگيسنك تام معناسيله موضوعى‌در . زيرا شاعرلرك شخصيتى بونلرده كورولمز . اونلر تماماً معشرى‌درلر . يالكز بعضى پارچه‌لرك مصراعلرنده ، كلمه‌لرنده ، تلفظلرنده عائد اولدقلرى منطقه‌نك خصوصيتلرى واردر . نته‌كيم بو نسخه‌مزده نشر ايتدكلرمزك شرقى آناطوليه خاص رنكلرى طاشيديغى آشكاردر . ايلرده ، خلق أدبياتمزك بو مهم ساحه‌سنه عائد طوپلاما عمليه‌سى كاملاً بيتدكدن صوكرا ياپيلاجق علمى تدقيقلر و تحليللر شبهه‌سز بو نقطه اوزرنده اعظمى فعاليتى صرف ايده‌جكلردر .

H. B. D

— 1 —

قاوون ايچنده چكيت
بيلنده آلتون ديويت
سوه‌رم انكارم يوق
اورته بويلو بر يكيت . [3]

— 2 —

شوكلن آتليميدر
باقك قير آتليميدر
هركلن يارى صورار
يار به‌له طاتليميدر . [4]

[1] طوپلادقلرى مانيلرى بوشكلده مجموعه‌مزده نشر ايتمك ايسته‌يه‌نلره صحيفه‌لرمزك دائما آچيق اولديغنى سويلمكه حاجت كورمه‌يورز.

[2] وان ژه‌نه‌پك Folk - lor عنوانلى كتابنده سرد ايتديكى بو فكرلر [p : 10 - 20] احمد خليل بك طرفندن « حيات » مجموعه‌سنك سكسان ايكنجى نسخه‌سنده نشر ايدلمشدر.

[3] چكيت ، « چكردك » ك برنوع تلفظ طرزى .

[4] به‌له ، « بويله »نك شرقى آناطولوده تلفظ طرزى .

— 3 —

یشیل شالیم سنده‌در
بر اوجی‌ده بنده‌در
جنتدن حوری چیقسه
ینه کوکلم سنده‌در .

— 4 —

داغلرك باشی قاردر
غملی یوره کیم داردر
دردسز آدام اولورمی
هر کسك دردی واردر .

— 5 —

قارشیده هرك ایده‌رلر
هر کنی ترك ایده‌رلر
قورقارم نازلی یارم
سنی بندن ایدرلر . [1]

— 6 —

بهار یشیل یاپراقدر
باشنده‌کی پاپاقدر
چوق ناز ایتمه سودیکم
أك صوکمز طوپراقدر . [2]

— 7 —

آه ایتمه ایشیدیرلر
قاپو بر قومشودرلر
بن اولدیکم قاییرمام
یاره صو طاشیدیرلر . [3]

— 8 —

منی منی‌یی أکلر
منی‌یه کلن بکلر
منی کرچك دکلدر
بر آزده کوکل اکله‌ر . [4]

— 9 —

پنجره‌ده دیکنلر
بیاض ایشلملك دیکنلر
صارار‌دی واغان کچدی
یار حسرتی چکنلر . [5]

— 10 —

برقیز کوردم آغاریر
باغچه ویریر باغ آلیر
بر کوردم برده کورسه‌م
جمله یارام صاغالیر . [6]

— 11 —

کوندوز در کچیلمه‌یور
کیجه‌در سچیلمه‌یور
کوکل برطوپ ابرشیم
دولاشدی آچیلمایور . [7]

— 12 —

صو کلیر آقار کیده‌ر
یارکلیر باقار کیده‌ر
یارك شاهین باقیشی
جانمی یاقار کیده‌ر ،

---

[1] هرك ایتمك : أکیله‌جك تارلانك احضاری ایچون یاپیلان عملیه .
[2] پاپاق ، قالپاغك دیکر آدی .
[3] بوراده قاییرمق ، قایغوا‌یتمك ، اندیشه ایتمك معناسنه‌در .
[4] منی ، نظم شکللرندن بری اولان « مانی » نك شرقی آنادولوده آلدیغی تلفظ شکلیدر .
[5] واغان کچمك ؛ بردنبره صاراروب صولمق .
[6] صاغالمق ؛ صاغ اولمق ، ایلیشمك ، شفا بولمق .
[7] بو مانی ، بایبورد حوالیسنك اصل مالی دکلدر . برنجی ، ایکنجی ، دردنجی مصراعلرك صوك کلمه‌لرنده‌کی تصریف حالی ، دها زیاده ، استانبول شیوه‌سنه کوره‌در .

— 13 —

هی یاورولر یاورولر
آناچ اولمش یاورولر
ایلك دردی صاغالدی
بنم دردم یاورولار . [1]

— 14 —

بو بوكار اشمه پوكار
یارامی دەشمه پوكار
یارم بوردن كچنده
صو ویر سویلشمه پوكار . [2]

— 15 —

طاغ اوستنده وار یوللر
سو كیلم مكتوب یوللار
دعا ایدك قومشولر
قاووشسون حسرت قوللر

— 16 —

یارالرم كوز كوزدر
ألك سینەمده كزدیر
دیلمدیر وازكچەلم
كوكلم دیر اونه سوزدر .

— 17 —

اوغلان اوركدر
باللی بوركدر
قالدیریك صاقلاك
بن بركون كركدر

— 18 —

استانبول یازه بكزەر
چیل اوردك قیزه بكزەر
یارمك یاناقلری
تازه كیرازه بكزەر

— 19 —

استانبول یازدر قیزلر
كوزەلی آزدر قیزلر
بنی جانمدن ایتدی
كویدەكی نازلی قیزلر

— 20 —

آی آیدیندر ایشیقدر
تركم دولو قاشیقدر
قوجا قاری سن زورلاك
اوغلك باكا عاشقدر .

— 21 —

بو باغلر اولو باغلر
میوەسی صولی باغلر
یارعقلمه دوشەندە
كوك كورلەر بولوط آغلار . [3]

— 22 —

بو باغلر بەله باغلر
لاهور شال بله باغلار
قوش قونماز بلبل اوتمەز
چول اولسون بەله باغلر . [4]

---

[1] آناچ ، یاورونك بویودكدن صوكرا آلدیغی حال ، عضوی تكملی كوستریر برتعبیر .

[2] اوچنجی مصراعدەكی (كچندە) ، كچدیكی زمان ، كچدیكی وقت مقامندەدر . دیكر مانیلردەدە بوكا تصادف ایدیلەبیلیر .

[3] اوچنجی مصراعدەكی (دوشەندە) دوشدیكی زمان مقامندەدر.

[4] برنجی ودردنجی مصراعلردەكی (بەله)، بویلەدیمكدر، ایكنجی مصراعدەكی«بل»ك مفعول حالیدر.

— 23 —

بو باغلر اولو باغلر
اطرافی صولو باغلر
حسرتلر قاووشانده
کوك اوینار بولوط آغلار .

— 24 —

بوصو آهسته کیده‌ر
دولاشیر دوسته کیده‌ر
ییقیلاسین چول بایبورد
صاغ کلن خسته کیده‌ر

— 25 —

بوکیجه اوچ کیجه‌در
صویی سرخوش کیجه‌در
کیدك صورك یارمه
یالکز یاتمق نجه‌در.

— 26 —

دوت آغاجی دوت ویریر
یاپراغنی قیت ویریر
سه‌ووب سه‌ووب آلماسی
اوده باشقه طاد ویریر . [1]

— 27 —

صاری توله صاریلیر
نه‌سویلسه‌م داریلیر
اولدیکمه غم چکمه‌م
دوشمان سکا صاریلیر.

— 28 —

آی آیدیندر آیلماز
کیجه طورنا یاییلماز
أرکن قیزك ممه‌سی
امه ایله دویولماز .

— 29 —

بر آی دوغدی کنارسز
یار وفاسز بن عارسز
اویله بر آه چکرم
آتشمدن یانارسز. [2]

— 30 —

چایر انجه بیچیلمه‌ز
صو بولانیق ایچیلمه‌ز
بکا دیرلر یاردن کچ
جاندن طاتلی کچیلمه‌ز.

— 31 —

ها ایکیمز ایکیمز
کلابدندر یوکمز
سن طولو اول بن یاغمور
یاغاق کیده‌ك ایکیمز. [3]

— 32 —

اوغلان برچمك نه‌چوق
فسکدن ایچری صوق
نظر داغلر ده‌ویریر
سنده برکز کوزدن قورق. [4]

---

[1] قیت = قحط

[2] یانارسز ، «یانارسکز» ك شرق آنادولو لهجه‌سی تصریف طرزنده آلدیغی حال .

[3] یاغاق ، کیده‌ك ؛ « یاغالم » ، « کیده‌لم » ك شرق آنادولو لهجه‌سی تصریف طرزنده آلدیغی حاللر .

[4] برکز = بر دفعه .

— 33 —

قرنفیل بوغمق بوغمق
اولورمی یاردن دویمق
یاردن دویدم دیەنك
جائزدر بوینك اورمق.

— 34 —

بوكارك طاشنه باق
كوزمك یاشنه باق
كیمی سەوسەم یار اولماز
طالعسز باشمه باق .

— 35 —

كیدەرم آرتق آرتق
باش آچیق یاقا ییرتیق
دیدم درددن قورتولام
درد كلدی درددن آرتق [1]

— 36 —

كیدەرم دور دیەن یوق
كباب اولدم ییەن یوق
آیریلق كوملكنی
بزدن باشقه كین یوق.

— 37 —

اوغلان سن اوقومشسك
نه دردی چوق ایمشسك
كوزەللر پای پای اولمش
سن اوراده یوقمشسك . [2]

— 38 —

باغه كل بوستانه كل
زلفك دستەله كل
نی كورمك ایستەرسەك
یالاندن خستەله كل .

— 39 —

آی آیدین آچدی كوزەل
ألنده تشتی كوزەل
أكیل بر بوسه آلیم
یوره كم كچدی كوزەل . [3]

— 40 —

منی دیمكه كلدم
قایماق یمكه كلدم
مراقم منی دكل
یاری كورمكه كلدم .

— 41 —

آق قوللوم آق بیلەكلم
صرتی كوموش تفنكلم
نەلرده كزرسك
بنم آرسلان یورەكلیم .

— 42 —

منی منی‌یه كلام
بندن او یاره سلام
آغلایوب اینجینمەسین
دولانوب ینه كلام . [4]

---

[1] قورتولام = قورتولایم
[2] پای پای اولمق = تقسیم ایدلمك
[3] تشتی : چماشیر ییقانەجق بوبوك لكن
[4] كلام = كلەیم .

— 43 —

چاره سردم کلم
کل اوطور بنم کلم
نه دیدمده کوسدوردم
لال اولسون بنم دیلم

— 44 —

کل بنم آلیشیغم
بال ایله قاریشیغم
ایل یانده کوسیلی
کیزلیده باریشیغم . [1]

— 45 —

مانغال باشنده قالدم
اینجه فکره دالدم
قاپیلر چالندقجه
نازلی یار کلیر صاندم

— 46 —

طوت آغاجی ده کیلم
یل وورانده أکیلم
أکیل بر بوسه‌ك آلیم
بن بابانی ده کیلم . [2]

— 47 —

کیده‌رسه‌ك أشك اولیم
ایشلیکه‌ك پشك اولیم
هر یرده قوناقلارسه‌ك
کیجه یولداشك اولیم . [3]

— 48 —

آل شالیم یشیل شالیم
قارلی داغلر آشالم
آرامزده اوزون یول
بز ناصل قاووشالم .

— 49 —

بو داغی آشام دیدم
آشام دولاشام دیدم
بر وفاسز یار ایچین
هر کسه پاشام دیدم .

— 50 —

بو داغلر لیلی داغی
لیلی‌نك لیلی داغی
قوشمشم غم چیفتنی
سه‌وه‌رم لیلی داغی . [4]

MEHMET TURHAN

---

[1] آلیشیق = مونس ، باریشیق = سه‌مپاتیك معناسنه .

[2] دکلم، شرق آنادولوده ده‌کیلم طرزنده اوقونور. أکیلم = أکیله‌یم، آلیم = آلایم.

[3] ایشلیك = ایچلك ، منتان ، ایشلیکه‌ك = ایشلیککه ، بشی = منتان آردی . اولیم = اولایم .

[4] قوشمشم تصریفنی (قوشمیشام) شکلنده اوقویکزکه مانینك تثبیت ایدلدیکی محلك تلفظ خصوصیتی یاشاتیلسین .

«NİĞDE» VE MUHİTİNDE TOPLANMIŞ KELİMEER

صله احتیاجلریله وقت وقت نیکده و محیطینده یاپدیغمز جولانلر اثناسنده محلی لهجه یه عائد بعض کلمه‌لری نوط حالنده تثبیت ایتمشدك. خلق بیلگیسی درنگنك چیقاردیغی مجموعه‌ده بو نوطلری نشر ایتمکی موافق بولویورم. حدذاتنده طوپلاناسی هنوز بتمه‌مش بر تدقیق ساحه‌سنك داغنیق محصوللرینی، پراکنده اولارق نشر ایتمك طوغرو اولمادیغنی یقیندن بیلمکله برابر، دیلمزك ساده‌لشمه‌سنه طوغرو اولان علمی واجتماعی حرکتلره یاردیم ایدر ملاحظه‌سیله، لسان سیستمی یاپمق زمانی بکلمکه لزوم کورمه‌دن ألمزده کیلرینی میدانه قویمغی فایدالی بر ایش عد ایتدك. بو کوچوك مساعیمزله، هنوز تمامیله تشکل ایده‌مه‌مش، أدبی لسانه کیرمه‌مش اولان خالص تورکجه‌دن برقاچ کلمه‌یی یازیمزه صوقابیلیرسه‌ك کندمزی بختیار عد ایده‌جکز.

لغتجه‌مز تماماً محلی ومحیطی ماهیتده ایسه‌ده بونلردن برچوغنك همان عینی شکلده، ویاآز فرقلرله قونیه، قیصری، آنقره، آطنه محیطلرنده قوللانیلدیغنی بر چوق دلیللریله کورمکده‌یز. نجیب عاصم بکك کلیس وارضروم لهجه‌لرینه دائر درت، بش سنه‌اول وجوده کتیردیکی دیل تدقیقلرینه مشابه تدقیقلر وجوده کلدکجه تورکجه‌نك وجود بولمسنی تأمین ایده‌جك فعالیتلرده حاضرلانمش اولویوردیمکدر.

*
* *

لغتلری تثبیت ایدرکن حرف صیراسنی تعقیب ایتمکله برابر، مثلا (آشیق اویونی)، (آت یورویشلری) کبی نقطه‌لرده الفبا ترتیبنی بوزمقدن کندمزی منع ایدمه‌دك. بو صورتله بر کلمه‌نك تعلق ایتدیکی مختلف کلمه‌لری طوپلایسیله کوستردك. عینی زمانده کلمه‌لرك تلفظ و تصوتی، هنوز تقرر ایدن یکی حرفلرمزله تثبیت ایدیبورم. بونلرك بین‌الملل فونه‌تیك الفبا ایله یازلمسنی ایلکن موافق بولدمسه‌ده، حرفلرمزك مساعده‌سز اولمدیغنی دوشونه‌رك اوندن واز کچدم. «خلق بیلگیسی مجموعه‌سی» نده دوام ایده‌جك اولان بو طوپلامه و یوقلامه‌لرمز، اکر دیل اصلاحی مساعیسنه برپارچه مؤثر اولاجق اولورسه، مساعیمز استهداف ایتدیکی هدفه آزوچوق وارمش اولاجقدر.

§ آبارو – Abaru : برنوع تعجب اداتی.

§ آپارتمق – Apartmak : چالمق، اغفال ایتمك.

آت خستالقلری :

§ داماق – Damak : آتك داماغنك خستالانمسی.

§ آشیق باشی – Aşık başı : آشیغك اوزرندن شیشمه‌سی.

§ بچیرغان – Bıçırgan : حیوانك بیلگلرنده چاموردن وتخریشاتدن متولد یارا.

§ شه‌میك – Şemik : بوقاغیلغك اوزرنده‌کی قسمك شیشمه‌سی.

§ صاقاغی – Sakağı : حیوان نزله‌سی.

§ فندق ـ Fındık : بوقاغیلقدن یوقارده قابارجق حاصل اولمق .

§ قره قوش ـ Kara kuş : آشیق کمیکنك شیشمه‌سی .

§ مانقافا ـ Mankafa : آتك قافاسنك شیشمه‌سی .

آت دونلری ـ رنکلری :

§ آچیق آل ، آچیق دورو ، آل ، قیرمزی ، ئووه‌یبك قیری ، بقله قیری ، بنلی قیر ، باموق قیری = بم بیاض ، پکمز کنی ، دمیری قیر .

§ دورو ـ Doru : (کستانه ، قویو ویا آچیق قهوه رنکده اولور) .

§ سیلی قیر ، قار یاغدی ، قورت قیری ، قورت قولاسی .

§ قولا ـ Kula : قویو صاری .

§ قیر : بیاض ، قیزیل‌قیر ، مرجان قیر ، یاغیز ، یشیل .

آت نشانلری :

§ آغچه قاناد ـ Ağça kanat : قویروغی ویله‌سی‌قیر اولان نشانسزآت (مقبول دکل)

§ آغزی کلیتلی ـ Ağzı kilitli : آقما نشانی‌آلت دوداغنه کچن‌آت (نهایی، نه‌فنا)

§ أکر بللی ـ eger belli : بلی‌چوقچوقوریعنی عمودفقریسی‌مقوس‌اولان‌آت(مقبول‌دکل)

§ آلا باجاق ـ Ala bacak : آتك‌درت آیاغنك بیلـکدن یوقاری بیاض‌اولماسی(مقبول‌دکل)

§ آلنی آقمالی ـ Alnı akıtmalı : [آلننده برمته‌لك بویوکلـکندن باشلایارق بویه‌ن بیاض نشانلی‌آت. (مقبول)

§ آلماجقسز ـ Elmacıksız : آلماجق کمیکارینك بری ویا ایکیسی‌اولمایان‌آت(مقبول‌دکل)

§ آلما کوز ـ Elma göz : کوزلری بویوك وپارلاق‌آت . (مقبول دکل)

§ ایت‌أللی ـ İt-elli : طرناقلری دیشاری‌أکری اولان‌آت. (مقبول دکل)

§ پاپاز آتی ـ papaz atı : درت‌آیاغی‌سه‌کیلی‌آت. (فنا)

§ پارمق‌نشانی ـ parmak nişanı : (آتك صاغریسنده ویا بویننده باش پارماق کیره‌جك‌قاداراولان چوقور (مقبول) .

§ پوشت‌نشانی ـ puştnışanı : (آتك‌صاغریسنده‌بولونوب تویك‌ترسنه‌دونمه‌سندن‌متحصل سه‌لوی‌درکه‌آت‌صاحبنك‌عائله‌سنك‌فنالغنه‌رمزایمش (فنا)

§ چیفته ـ çifte : آتك‌آلننده بولونان بر چیفت سه‌لوی (مقبول‌دکل)

§ دوموزکوزلو ـ Domuz gözlü : کوزلری اوفاق ودونوق‌آت (مقبول دکل)

§ دومنی‌أکری ـ dümenieğri : قویروغی یانه آتان آت (مقبول دکل)

§ سوت أکریسی ـ süteğrisi : اوك آیاقلری ایچنه أکری‌اولان‌آت (مقبول دکل)

§ سه‌کیلی – sekili : (آیاغی بیاض آت بالخاصه آل، قولا، یاغیز ودوروآتلره. برآیاغنك اوجنه قادارسه‌کیلی اولماسی مقبول ومعتبردر. (مقبول)

§ سه‌لوی – selvi : آتك بوینده صاغ ویاصولده بولونان قیویرجق نشان (مقبول)

§ شاهین اللی – Şahin elli : طیرناقلری ایچنه آکری اولان آت (مقبول)

§ شهریار نشانی – Şeriyar nişani : (قارین آلتنه قادار دوام ایدن کردنی ییرتیق نشانی (أندردر) (مقبول)

§ صاغریسی دوشوك ویا طاوشـان صاغریلی – (Sagrısı düşük veya tvşan sağrılı : صاغریسی آشاغیده اولان آت (مقبول دکل)

§ طاوشان طوپوقلی – Tavşan tupuklu : (آرقا آیاقلرینك ایکی بیلك مفصلی یاتیق اولان آت. (اکر بیلکلری یورور کن یره‌دکرسه اوزمان مقبول دکلدر) (مقبول)

§ قاطر یاتاغی – Katır yatağı : (قویروق صوقومندن بله‌قادار اولان وباجاقلرده بولونان سیاه چیزکی (مقبول دکل)

§ قانات – kanat : آتك آرقا بوش بوکرندن یوقاری‌یه آقان نشان (مقبول)

§ قبر موت – kabri mevt : آتك اوك آیاغنده بولونان سه‌لوی (أك فنا)

§ قورت بوزوکلی : Kurt büzüklü : صاغریسی چوق دار اولان آت (مقبول دکل)

§ قولتوق یلکی – koltuk yeleği : اوزه‌نکینك ده‌که‌جکی یرده پوشت نشانی اولان آت. (مقبول)

§ کرداپ – ğirtap : سه‌لوی‌یه بکزه‌ر بر نشان (مقبول)

§ کردانی ییرتیق – gerdani yırtık : کردانده بر شان اولان آت (مقبول)

§ کفنلی – بر اوك آیاغی سه‌کیلی آت (صاحبنك کفننك قولتوغنده اولدوغنه رمز ایمش) (فنا)

§ کل کچ قولاق، که‌و که‌چ – Gel kec kulak, kev keç : قولاغی دوشوك آت.

§ نشانسز – Nişansız : (هیچ بر لکه‌سی اولمایان ؛ دورو ، یاغیز ، آل وقولا آت ؛ (بویله بر نشانسزك باشقا مقبول نشانلری اولسه‌ده پارا ایتمز)(فنا)

آت یورویشلری :

§ ئه‌شکین ، اوزه‌نکی – (اوزنکیله‌یه‌رك یوروتمك) ، دردت نال، راهوان ، قره‌ئه‌شکین،

§ قویون یورغاسی ، طیریس – (آتك لینك لینك کیتمسی) ، یورغا

§ اتیك – Atik : چه‌ویك ، چالاك، قورناز

§ آجیمیق – Acimık : پیغمبر دوکمه‌سنه بکزه‌ین برنوع اوت.

§ آراقجیل : Arakcil : (سبوزك دیکنی دخی دینیله‌ن یومرق بویوکلکنده برنوع دیکن اولوب کویلولر سود سوزکجی اولارق قوللانیرلر .

§ آرایه ویرمك – Araya yermek : اسراف ایتمك ، هدرایتمك.

§ آرخاب – Arhap : كوپكلرك بوينته طاقيلان حلقه ، طوق .

§ آرغاج – Argaç : منسوجاتده طولانى ايپلر .

§ آرق – Ark : صو بولاغى ، صو مجراسى. [1]

§ آرقاج – Arkaç : داغلرده قويونلرك كيجه ياتدقلرى قويتو يرلر .

§ آرمود – Armut معلوم ميوه. { انواعى ؛ [آربه آرمودى ، شاه آرمودى ، بك آرمودى ، بال آرمودى ، شكر آرمودى ، كوپدوشن وياقورد دوشن آرمودى، قيش آرمودى ، كلاى آرمودى، كوز Güz آرمودى]

§ آرى – Ari : بال ياپان حيوان تميز ، صاف [2]

§ آريق – Arık : ياغسز، ياوان [3]

§ آزيق – Azık : ييه‌جك شيئى .

آشيق اويونلرى :

I — دوشمه‌لى آشيق : آشيغى برطرفه براقق صورتيله اوينانان اويون .

II — چيزكيلى آشيق : مدور برچيزكى ايچنده اوينانان آشيق.

III — دالاق ، بالله : چيزكيسزودالاغك وضعيتنه تابع بر اويون .

IV — طوك – چيك : آشيقلرى يوقارى آتمقله اوينانير.

§ آتمار – آتمەر Atmar - Atmer : كنديسيله ألده اوينانان آشيق .

§ آپسو – Apsu : اوللادى،قبول ايتمەدیكدر .

§ آياق آتمق – Ayak atmak : آتمەرى سربست آتمق.

§ ئەبە – Ebe : اويونه ايلك باشلايان ويا اويونى اداره ايدن.

§ ئەنەك – Enek : اويونه كيره‌ركن مالك اولونان شئ.

§ أكمكجى چيراغى – Ekmekçi - çırağı : آشيغك چوقور طرفى ،چيك.

§ تپه آتمق – Tpe atmak : يوكسكدن آتمق .

§ چتيرمق – Çıtırmak : آشيقلرك ديبندن وورمق.

§ خوروز – Horoz : كل‌على .

§ چيك – çik : آشيغك چوقورطرفى.

§ دالاق – dalak آشيغك : دوز طرفنده دورماسى .

---

[1] آرق، (خرق) دن توركجه‌لشمش .

[2] آرى، دورو – ترتميز.

[3] « أتلك كسدك آريق چيقدى » تعبيردر

§ دومبای ـ dombay : آشیغك ایكی دینی‌اوزرینه دیكیلمسی .

§ دیڭیق ـ dınık : آشیغك سیوری‌اوجلری .

§ صاقا ـ Saka : ألده اوینانان آشیق [1]

§ صاندالیه آتمق ـ Sandalya atmak : دیزی‌دیزی اوستنه آتارق آتمق .

§ صولوق ـ Suluk : صاقانك چیزكی‌اوزه‌رنده قالمسی.

§ طوك ـ tök : آشیغك قبه‌لی طرفی.

§ قارط ـ Kart : دالاق .

§ قولاق‌جیناسی‌ـ kulak cınnası : صول‌قولاغی صاغ‌أل‌طوتارق صاقایی‌قول آراسندن آتمق.

قیللی ـ kıllı : اویونده أك صوكرا كان .

§ كل علی ـ kel ali : خوروزیعنی آشیغك‌قازاندیرمایان‌طرفی‌دركه‌دالاغك مقابلیدر .

§ یالجی ـ yalcı : آشیقلرك‌هپسنك كل علیسی یوقاری‌یه كلمك اوزره دیزیلمه‌سیدر.

§ آش یرمك ـ aş yermek (كبه‌نك‌حالنده ینه‌جك بعضی‌شیلره فضله‌اشتهاك كوسته‌مك‌ـ دركه‌بواشتهاك‌اكثریاچوق‌طوزلوویاچوق‌أكشی‌شیلره‌اولور.

§ آصاح ئه‌صاح ـ asah esah : [2] دوغرو.

§ آصمه اوتی ـ asma otı : دیوارلره وآغاجلره اصیلان برنوع اوت.

§ آغیر أذكی ـ ağır ezği : اعتدال دم‌ایله، تعمیق‌ایده‌ركدن .

§ آغیز: آغوذ ـ ağuz : ağız : [3] سودی‌یه‌نه‌ن‌حیواناتك‌دوغوروشلرنده‌ایلك‌سود.

§ آقار صو ـ akar su : اینجی‌ایله قاریشیق سیه‌ج. [4]

§ آقلاك ـ aklan : داغ تپه‌سنده‌كی‌صویولاقلری.

§ آك ـ an : تارلانك ویا باغك اكیلمه‌یه‌ن یرلری.

§ آكاری ـ anarı : (أدات) دنبری، اعتباراً .

§ آكی ـ anı : حیوانلرك داماقلرینه ویادیشلرینه‌عارض‌اولان برنوع خسته‌لق.

§ آكیز ـ anız : فره‌ز ، أكین بچیلنجه قالان كوك .

§ آلاچ ـ alaç : آلاجه‌لی كوپك.

§ آلاچیق ـ alaçık : [5] برطرفی ویابرقسمی‌آچیق قولوبه . چادیر ویاصوفا.

[1] أتمكم أتمك ، صقام صو (یعنی اویونده‌نه‌برشی غیب ایتدم، نه‌ده قازاندم.)

[2] اصاح أصاح ؛ (اصح) دن.

[3] (سن‌نه‌سودم ایچ‌كیم‌آغوذم بن) سلطان ولدك توركجه‌دیوانی.

[4] سیه‌ج كلمه‌سنه‌باق .

[5] آلاچیق : آلا‌ـآچیق (یاری آچیق) اختصار اولونمش.

§ آلادی – Aladı : عجله ، چابوق ، اووه‌دی.

§ آلازلاما – Alazlama : بردنبره یانیویروب کچن قابا آله‌و.

§ آلیچ – Aliç : برنوع میوه‌در. صاری ، قیرمزی نوعلری واردر .

§ آنادوت – Anadut :قانی‌یه صاپ، ویا اوت یوکلتمك ایچون قوللانیلان اوچ چاتال آغاچ.

§ آنارات – Anarat : تماماً ، بوسبوتون .

§ آناغی – Anağı : [1] تعجب أداتی .

§ آناوول – anavul : صویك تقسیم یری .

§ آنناچ – آننه‌چ Anneç Annaç : تام قارشی ، مقابل طرف .

§ آن‌قاصدان – [2] Ankastan : یالانجقدن یا بهه‌دیمکدر.

§ آوجارسز – Avçarsız : باتاواتسز ، معناسز سوز سویله‌ین آدام .

§ آوصونلامق– Avsunlamak :[3] [سحر وأفسون ودعا ایله خسته‌لقلری وخسته‌لری ایی ایتمك ، چتمك.

§ آوغین: آوغون–Avğun، Avğin: تارلا وباغچه‌یه صوکچمك ایچین دیوارده آچیلان دلیك ویولاق.

آوقوشلری :

آغاچه ، آری قوشی ، آلا صیغیرجق ، اورککلکی ، اورده‌ك (انواعی : آلاجه اورده‌ك ، ألماباش، بحری، بیاض‌اورده‌ك، جورره Cürre ،صونا = دیشی یشیل باش،عنقوت ankut ، قیل‌قویروق، کیجه‌غاغا، ماجاراورده‌کی، یشیل‌باش ، اسحق ، اوغوقوشی ، بادم قارغاسی ، باغرتلاق ، بال‌بان، بالقجیل ، بایقوش ، بلی‌باغلی، بوزصیغیرجق، بیلدیرجین، بیلدیرجین قلاغوزی،تارلاقوشی ، چاووش‌قوشی،هوهو، اوبوبوق– Übübuk ، چایلاق،چفیغیللی، چوللق، چیل ککلك، [هوپال: Hopal داغ کووه‌رجینی، اورمان‌کووه‌رجینی، پال،آلاقاناد] ، دوغان[4]، زیتون‌قوشی،ساقا،ساقا قوشی [5]، سینی [6]شاهین،صاری آصمه(صاریلق ایجیرقوشی)، صاقساغان(صاقجه)،صوچاپقینی(یالی چاپقینی)،صوچوللوغی،صوطاووغی،طوراج: Turac ، طورنا، طوی، یابانی‌هندی ، قارا باطاق ، قارا طاووق، قاراقوش، قارتال، قارغه، (یشیل،قارا،آلاجه) ، قاز (آق‌قاز،قاراقاز) ، قاناریا، قوغو

---

[1] آناغی ؛ (آنا ؛ قیز) دن کلیر .

[2] آن‌قاصدان ، (عن‌قصد) دن کلیر .

[3] آوصونلامق ، أفسونلامق کلمه‌سنه باق .

[4] ککلك آوینه یارار .

[5] قورصاغی بردستی دولوسی صوآلان برقوشدرکه آلدیغی صویی داغ‌لرده‌کی طاش‌چوقورلرینه بوشالتیر .

[6] کوزه‌ل کوزلو برقوشدر ، ییرتیجی‌در . (سینی کوزلو) تعبیری مشهوردر .

قوشی، قیزقوشی، قیقیریق : kıgırık [1] قینالی ککلك ، کرکس ، کوزی سورمه‌لی ، مزکرده‌ك : mezkerdek، مکی : mekkî [2] ، میشه قارغاسی ، یافه .

§ آولاغی – Avlağı : قوزولرك آلتی کونلك اولونجه‌یه‌قادار قونولدوغی آغیل.

§ آیارتمق – Ayartmak : اغفال ایتمك .

§ آیاز – Ayaz : چوق شدتلی و یاقیجی صوئوق .

§ آیازما – Ayazma : [3] یونانلی ویا منبعلی‌مناستر.

§ آیریق – Ayrik : مزروعاته چوق‌ضررلی براوت.

§ آیلر – Aylar : مارت ، آبرول ،Abrul = (نیسان) ، مایس، هه‌زیران (حزیران) ته‌موس (تموز) ، آغستوس ، ایلك کوز آیی (ایلول) ، اورتا کوز آیی (تشرین اول) ، صوك کوز آیی (تشرین ثانی) ، قره‌قیش (کانون اول) ، زمهری (زمهریر : کانون ثانی)، کوك ، (شباط)

§ آییردم – Ayirdim : [4] تقسیم یری .

§ ئه‌به – ebe : قابله ، بویوك آننه ، اویونده اوکجول .

§ ئه‌به‌رمك – ebermek : کتیرمك .

§ ئه‌پ – ep : ده‌لی.

§ ئه‌په‌نه‌ك – epenek : قولونج.

§ ئه‌ته کجه ، ئه‌ته‌کجه‌ك – etekce ، etekcek : اوچ أتك انتاری .

§ ئه‌تلك – etlik : قیشین‌ئمك اوزره باصدیرماسی،قاوورماسی یاپیله‌ق ایچین کسیلن‌حیوان.

§ ئه‌دیك – edik : چوجوق آیاق‌قابیسی .

§ ئه‌رسه‌ك – ersek : أر ایسته‌یه‌ن ، أوله‌نمك تمایلنده بولونان قادین .

§ ئه‌رسه‌مك – Ersemek : ئه‌ر ایسته‌مك ، ئه‌وله‌نمك اشتیاقنی دویمق .

§ ئه‌ر کن – Ergen : أولی اولمایان کیمسه .

§ ئه‌ر کنلك – Ergenlik : أرکنلرك یوزنده چیقان چیبانلر .

§ ئه‌رەم‌پەرەم – Eremperem : دارماداغنیق .

§ ئه‌رنلرچیچکی – Erenlerçiçeği : ککیك کبی‌قوقان برنوع چیچك .

---

[1] بوقوشك بیکارجه‌سی بر سورو حالنده‌کزه‌ر وبیك سنه‌یه قریب یاشارمش .
[2] قیزیل باجاقلی اورده‌ك کبی برقوش .
[3] شرق ولایتلرنده چولده‌کی کوللره (آیازما) ده‌نیر .
[4] (یول آییردیمی) تعبیردر .

§ ئه‌ریشده – Erişte : یوفقه حالنه کتیرلمش خاموری اینجه اینجه کسوب قوروتمق صورتیله قیش ایچون یاپیلان برنوع یمکلك .

§ أریك – Erik : معلوم میوه . انواعی؛ اوزوم أریکی ، ایت أریکی ، ایلتیری، بال أریکی، یوزی قیزیل ، جان أریکی ، دیلموصون أریکی [1] ، صاری أریك ، طاتلی أریك ، طوپاق أریك، طوپاق صاری أریك ، قارا أریك ، کوز أریکی güzeriği ، ماما أریکی .

§ ئه‌زگی – ezgi : تعمیق ایتمه ، اینجه‌له‌یه‌رك آراشدیرما .

§ ئه‌سسیلمك – essilmek : انکینله‌شمك ، اکسیلمك.

§ ئه‌سنه‌ك – esnek : کوچوك قاریش (باش پارمقله شهادت پارماغی آراسنده‌کی مسافه)

§ ئه‌سیره‌مك – esiremek : سرخوش اولمق [2]

§ ئه‌شمه – eşme : قویونلرك کوندوز استراحت ایتدکاری محل .

§ ئه‌فه‌ك اوتی – efekotu : برنوع اوت .

§ ئه‌فتیك ایتمك – Eftik etmek : برشیئله اکلنه‌رك وقت کچیرمك [3]

§ ئه‌کدی – Ekti : ریاکار.

§ ئه‌کری دوما – Eğridoma : دام کناری.

§ ئه‌کن – Egen : اوموز [4]

§ ئه‌که‌رکه – Ekerge : اکیلن یرلر .

§ ئه‌که‌رمومی – Eker mumu مهرمومی ، کراب اوغلی.

§ ئه‌کرتمه‌ج : Egirtmeç کیرمه‌ن ، ایپلك اکریلن آلت .

§ ئه‌کز : Eniz فیره‌ز ، آکیز

§ ئه‌کیج – eyiç
§ ئه‌ییش – eyiş
: خامور کسمکه ویاقازیمغه وطاندیر قاریشدیرمغه یارایان آلت .

§ ئه‌ننیك – ennik
§ ئه‌للك – ellik
: أکین بیچرکن پارماقلره طاقیلان پارماقلقلر .

---

[1] دیلموصون نیکده‌ده بر کوی اسمیدر .

[2] (هپ عاشقلر اسیره‌یوب قوشارلر : بر بکتاشی نفسندن)

[3] (ئه‌فتیکم دارالدی)

[4] ئه‌صیران : (ایی جیران) تعبیرندن چیقمشدر .

[5] (أکنم اوزره برلبادم یوقلنی : حیرانی)

أما :

انواعی آماسیا أماسی ، أکشی أما ، أو دولدوران ، امام علی أماسی ، ایوه‌زأماسی، خندق أماسی ، طاتلی أما ، طاوشان باشی (یازلق و کوزلك) ، طاهر أماسی ، فرنك أماسی ، فه‌ریك أماسی ، قادین کوبکی أماسی ، قیش أماسی ، کلین أماسی ، کووه‌کی أماسی ، میسکه‌ت أماسی .

§ أم – Em : علاج [1]

§ ئه‌مبه‌ل – Embel : بیز ، اشك دکنکی .

§ ئه‌ملیك – Emlik : زماننده صوکرا قوزولایان قویون .

§ ئه‌مه‌ته – Emete : حالا ـ حاله [2]

§ ئه‌میت – Emit : کوچوك آغاج بوداغی .

§ ئه‌ن – En : عرض ، کنیشلك (ئه‌ن وبوی ـ طول وعرض)

§ ئه‌ن – En : حیوان طانیمق ایچین یاپیلان و وورولان اشارت .

§ ئه‌نکه‌ل – Engel : قابا صابا اوتلر وچالی چیرپی ییغینی .

§ ئه‌نیك – Enik : کوپك یاوروسی ، کوپك .

§ أو اوشاغی – Ev uşaği : قاری .

§ أو بارق – Ev bark : یتوتت ایدیله‌جك یر .

§ ئه‌وه‌رمك – Evermek : ئه‌ولندیرمك .

§ ئه‌ینه‌هان – Eynehan : اوبور، چوق ییه‌ن .

§ ایی – ibi : هندی [3] .

§ اییك – ibik : غاغا .

§ ایت آلیجی – it alici : ینی آلیجی .

§ ایت نانه‌سی – it nanesi : یابانی صو نانه‌سی.

§ ایت اوزومی – it üzümü : سیاه دانه‌لی میوه ویره‌ن بر نوع شجره .

§ ایچلیك – içlik : کوملك ، فرنك کوملکی .

---

[1] (ایت بوقی امه‌یارادی) ، (ئه‌مه‌سدد یاراماز) ، (یارالرم‌قبول‌ایتمز ئه‌م نم : سیرانی)

[2] (عمه) دن کلیر .

[3] (libis) مصر قدیمك حشرات‌وزواحفی‌اتلاف ایده‌ن برنوع قارالیلکه ویریله‌ن فرانسزجه و یونانجه اسمدرکه تورکجه‌یه رومجه‌دن کچمش اولماسی محتملدر .

§ ایچکیلك – içgilik : صوجق .

§ ایچمه – içme : معدن صویو منبعی (صیجاقده اولور)

§ ایحمق – ihmak : (دەوە حقندە) چوكمك ، اوطورمق ، موانست ایتمك .

§ ایرغالامق – irgalamak : برینی کوکده‌سندن صاللامق .

§ ایرکورمك – irgörmek : لایق و مناسب کورمك .

§ ایرکیلمك – irgilmek : قوزقو ایله صیچرامق .

§ ایریلك – irilik : قوزولرك آلتی کونلك اولونجه‌یه قادار قوندوغی آغیل .

§ ایریم – Irım : چیقماز سوقاق [1]

§ ایزغین – Izgın : کته‌نجك تخمی، یعنی بذریاغی چیقاریلان وکتن‌تخمنه بکزه‌ین‌برنبات.

§ ایزمه‌ل – Izmel : صاچ قیلندن اورولمش ایپ .

§ ایزوز – izoz : سونه‌په آدام.

§ ایسکه‌لیت – iskelit : بانچوان چاپاسی .

§ ئیسوت – isüt هاووچ ، هه‌ووچ .

§ ایشده‌ك – işdek : مهرمؤجل ، قوجا مالندن قادینك حصه‌سی .

§ ایشکیل – işgil : شبهه [2]

§ ایصدار – isdar : خالی وکایم تزکاهی .

§ ایکدیش – idiş : طاشاغی بورولمش ویا چیقاریلمش حیوان .

§ ایله قارشی – الاشی ile karşi - ilaşi : دوسته، دوشمنه قارشی عیب اولور.

§ ایله‌تمك – iletmek : برابرنده کوتورمك .

§ ایلدیرامق – ildiramak :
§ ایلدیردامق – ildirdamak: خفیف و فرسز یانمق [3]

§ ایلغید ایلغید – ılgıt-ılgıt : (مایعات حقنده) اینجه اینجه.

§ ایلغیدیر – ılgıdır : ایپ بوکرکن ایپلکی خفیفجه ایصلاتمق ایچون اینجه اینجه صو آقیتان بورو.

§ ایلمك – ilmek : ایکی شیٔ بربرینه دیکه‌رك ویا باغلایارق طوتدورمق .

---

[1] (ایریمی قیریمی دولاشدم) تعبیری واردر .

[2] (ایشکیللی بوزور ارینکیلده) (ایشکیلم اوپرکن طاتلی سوزنده : امینه‌م امینه‌م کوزه‌ل امینه‌م تورکوسندن)

[3] (ایکندین کونشی ایلدیرادی ، أمنلر قیلدیرادی « بجریکسز حرکته کلدی »)

§ ایلیجه – ılıca : [1] صیجاق صو منبعی .

§ ایلیزما – ilizma : آز وساکن آقان صو .

§ ایلیستیر – ilistir : سوزکچ ، که‌وکیر ، کفکیر .

§ ایلیکمك – ilikmek : ایلمك ، ایلمه .

§ ایمیزغانمق – Imızganmak : اویوقلامق .

§ ایمیشقان – ımışkan : یالتاق .

§ ایمیل ایمیل – imil - imil : یاواش ، یاواش ، ایچندن پازارلقلی اولارق.

§ اینبال – inbal : بوزله‌نکیچ ، اوجی دمیرلی حیوان دکنکی.

§ اینکیل – inkil : بولاد .

§ اینی – ini : قادینك قائن برادری .

§ ایویل ایویل – ivil - ivil اینجه اینجه ، تعمیقاً.

§ ایویل قورد – ivil kurt میقروب .

§ ایومك – ivmek : عجله ایتمك.

§ اوتورو – ötürü : دولایی

§ اوتوره‌ك – ötürek : جیویق حیوان غائطه‌سی.

§ اوجار – ucar : نام، نشان ، خبر ، علامه .

§ اوچ أتك – üçetek : اوچ اتکلی انتاری .

§ اوچقور – Uçkur : دون ویا شالوارباغی

§ اوچ کل – uçgül : برنوع یونجه(صاری ، ماوی ، بیاض چیچکلی نوعلری واردر)

§ اودلانمق – utlanmak : صیقیلمق ، متهم اولمق [2]

§ اودله‌ك – ötlek : قورقاق ، اودی خفیف آدام [3]

§ اوده‌ك – ödek : تضمینات [4]

§ اوربا (روبه) – Urba(rube) ألبسه [5]

---

[1] « ایلیقجه » دن کلیر .

[2] اودلو صوچلو (ضرب مثلدر)

[3] اودوم قوپدی ، قورقدم دیمکدر .

[4] « اوده » کلیر .

[5] فرانسزجه « robe » کلمه‌سندن کلیر .

§ اورپوندو – ürpündü : سوت، شکر ویوورطه‌دن یاپیلان یمك.

§ اورتمه – örtme : أوك برنجی‌قاتنده‌کی بالقون .

§ اورکر – ürker : اولکر.

§ اورکون – ürkün : دام کناری .

§ أوروم – örüm : قویونلرك کیجه یاییلماسی .

§ أورون – ürün : سودویوغورت.

§ اوره – üre : دول ویره‌ن قیصیر آت .

§ اوره‌له‌مك– Örelemek : غیرمنتظم صورتده اورمك ویاپمق.

§ اوره‌ن – Ören : قوراق و صوسز أراضی .

§ اورلوك – üzlük : کوچوك چوملك .

§ اوزمك – üzmek صیقنتی ویرمك ، فکراً یورمق، برشی قیروب براقمق.

اوزوم:

انواعی : آطنه سیاهی ،آق اوزوم، باتلاق اوزوی، پارماق‌اوزوی،چاووش اوزوی ،جه‌وشه‌ن اوزومی « چاووشه بکزه‌ر» سه‌ییل اوزوی ، شابی« شهابی »، شاراواماز « شهره وارماز » ، قارا اوزوم، قاواق یاپراغی، قیزیل اوزوم « قیزیل‌شهاب » ،طوپاق آق اوزوم ، کوپ‌دولدوران، کیشنیش‌اوزوی ، مورشابی، موط اوزوی ، میسکه‌ت‌اوزوی، نوربراوزوی ، یاپنجاق اوزوی .

§ اوزه‌رلك – üzerlk : نظر اوتی (1)

§ اوسبا – useba : طوپراقدن یاپیلان چوملك .

§ ئوستوبو – üstübü : کتن چوپی ، کتنك ایشه یارامایان قسمی .

§ ئوستون– üstün - körü : سطحیجه ، باشدن صاوما برشکلده .

§ اوسوکله‌مك(هوسوکله‌مك) – öslüklemek: برشی، بالخاصه آتشی قاریشدیرمق وداغیتمق.

§ اوصوقمق – usukmak : عقلی باشنه آلمق ، عقللانمق ، یوصمق .

§ اوغرا – uğra : اکمك یاپارکن خمورك یاپیشماماسی ایچون سرپیلن قالنجه اون .

§ اوغرون – oğrun : گیزلی .

§ اوغلاق – oğlak : آلتی آیلق‌کچی یاوروسی.

§ اوغلامان – oğlaman : آلتی آیلق دالاب اولارق بر یاشنده دوغوران کچی .

§ اوغما – oğma : اوندن یاپیلان کوبلو قوصقوصی .

§ اوغول – oğul : اولاد، یکی‌دوغمش آری یه‌نه‌کی .

(1) خلق آراسنده‌دومانی نظرلق اولارق خاستالره‌یوتدورولور و بعض قوجه‌قاری علاج ترتیبلرینه‌یارار.

§ اوقلاز (اوقلاس) – oklaz : ایی ، یخشی .

§ اوکاری – onarı : بر شیئك جبهه‌سی ، اونمایه قابلیتلی اولان .

§ اوکرنمك – üğrünmek : خفیفجه صاللانمق ، خفیفجه صاللانارق یورومك .

§ اوکره‌ك – ögrek : قیصراق سوروسی .

§ اوکجول – öncül : اوکدن کیده‌ن ، برنجی کلن .

§ اوکماق – unmak : شفا و صلاح بولمق ، ترقی ایتمك .

§ اوکمك – önmek : کوزه‌تله‌مك .

§ اوکولشمك – ögürleşmek : دوستلاشمق ، قارداشلاشمق ، یکدیکره آلیشمق.

§ اوکورمك – ögürmek : خنجره‌نك تحرشندن کلن معده بولانتیسی.

§ اوکه‌چ – öneç : ایکی‌یاشنی دولدوران ارکك قویون [1].

§ اوکه‌سه – önese : آوجیلرك آو بکله‌دیکی ، اوکدیکی یر [2] .

§ أول – öl: رطوبت ، نم [3].

§ اولاق – ulak : ته‌ك یری .

§ اولامق – ulamak : اکله‌مك ، بتیشدیرمك ، علاوه ایتمك.

§ اولامه اوتی – ulama-otu : بوغوم بوغوم بر نوع اوت .

§ اولکول – ölgül : جنازه أوی ، اولو چیقان أو .

§ اولمز – ölmez : بر نوع دیکنلی اوت .

§ اولمق – ulmak : تفسخ ایدوب دوکولمك ، اسکیوب پارچالانمق [4] .

§ اولوق – uluk : تفسخله پارچالانمش و داغیلمش .

§ اولومق – ulumak : کوپك آغلاماسی.

§ اوله‌ت – ölet : مرض مستولی .

§ اوله‌ش – üleş : لاشه .

§ اوموك – ümük : غیرتلاق ، اکسه کوکی .

---

[1] دها یاشلیسنه « قارت اوکه‌چ » دیرلر .

[2] بونی غربی آنادولوده « حکمه » و بعض یرلرده « کومه » دیرلر .

[3] آوللی طوپراق ، راطب طوپراق

[4] اکثریا جسد حقنده قوللانیلیر

جان ایپنی تن یوکندن
صارارکرمن اولار بر کون (سیرانی)

§ اوومك – övmek : عجله ايتمك ، مدح وستايشده بولونمق [1]

§ اووون – övün : يمك زمانى ، بروقتده يديلن يمك .

آرقه‌سى ايكنجى نسخه‌ده .

HÜSEYİN AVNİ

«DADAL OĞLU» HAKKINDA

اون دوقوزنجى عصرده آنادولونك يتيشديرديكى حقيقى خلق شاعرلرندن بريسى ، قوزانلى «دادال اوغلو» در. شاعر ، ياقين برزمانك شخصيتى اولسنه، آنادولونك اورته وجنوب قسملرنده آدى وشعرلرى تعمم ايتمسنه رغماً حياتنك حقيقى ايزلرى حقنده شمدى يه‌قدر هيچ برئه‌تود ياپلمامشدر. بش، آلتى آى اول برغزته ستوننده [2] انتشار ايتمش كوچوك برتدقيقك بعض پارچه‌لرينى قوشمه‌لرينى نشر ايتديكمز شاعرك حياتنى نسبةً تنويره مدار اولور، دوشونجه‌سيله اقتباس ايديورز:

«... شاعردن بحث ايتمه‌دن أول مورخ جودت پاشايى ديكله‌مك وألزم براستطراد تاريخى ياپمق بزى داها ايى تطمين ايده‌جكدر . فى الحقيقه جودت پاشا «معروضات» نده آكلاتيور :

«قريم محاربه‌سى اثناسنده هرطرفدن عساكر معاونه جلب وسوق اولوندوغى صيراده عجبا قوزان اوغلى ده محاربه‌يه كونده‌ريله بيلورمى ديه بحث اولونيوردى . انكليز باش ترجمانى اولان پيزانى رشيد پاشايه كاوب أكر تأمينات ويريرسه‌كز بز قوزان اوغلنى محاربه‌يه سوق ايده‌رز ديمش. رشيد پاشا بوندن اوركوب قوزان برمدت داها بوحال اوزره كيدرسه اورايه اجنبى ألى كيره‌ر وقوزانده برحكومت ممتازه شكلنى آلور، باشمزه بلا اولور. شيمدى صيره‌سى دكل، لكن ايلروده قوزانى ضبط وربطه آلماليز ديردى... » جودت پاشانك آكلاتديغى بوحال دينه‌بيلير كه، تا سلجوق انقراضندن برى دوام ايده‌ن فه‌ئودال برحياتك تجليسيدر. عثمانلى ايمپراطورلغى، ظاهرى سطوت وحشمته رغماً داخلى سكون واستقرارى ، بالخاصه ادارى ومعنوى برلكى تماماً تأمين ايده‌مه‌مش ايدى. بالآخره، مجيد زماننده فؤاد پاشا بوسنه وقوعاتى قارشيسنده قالدى . اسنان عسكريه آزالمش ايدى .رشيد پاشايى اشغال ايدن قوزان مسئله‌سى قونوشولدى . بو آراده غيرمسلملرك عسكره آلنمق مسئله‌سى چيقدى. جودت پاشانك فكرينى صورديلر. جودت پاشا دين ومليتى مختلف أفرادن عبارت براردونك عسكرى موفقيت تأمين ايده‌مه‌يه‌جكنى ، دينى حسلرده وحدت بولونمايه‌جغنى ايلرى سوردى. فقط نه‌ياپمالى ؟ قرعه دائره‌لرى دارالمش ايدى . جودت پاشا بومسئله‌ده شويله مطالعه يوروتديكنى بالذات آكلاتيور :

---

[1] قادر مولام اوومش ياراتمش
سردار ايتمش كوزللرك اوستنه
سياه زلفن تل تل ايتمش طاراتمش
دوكو ويرمش آق كردانك اوستنه [سيرانى]

[2] حاكميت مليه، نومرو 2375، 15- شباط - 928، برمصراع مناسبتيله مقاله‌سى: ضياءالدين فخرى.

« ... أوت شیمدی دولت اور عبالی‌یه مثلنجه هپ اهالئ مطیعه اوزه‌رینه یوکلنور . بویله کیده‌رسه عناصر اصلیه‌مز اولان تورکلره کوندن کونه ضعف کلیر . حالبوکه بزده تنسیقات عسکریه‌دن مستثنا چوق یرلر وار . آنلر تحت انضباطه آلنیرسه‌لر قرعه دائره‌لری توسع ایده‌ر و عنصر اصلیمز اولان تورکلر خیلی‌دن خیلی‌یه نفس آلور ... » نتیجه‌ده جودت پاشا قوزان وحوالیسنك اصلاحنه لزوم کوسترمش، برقاچ کون صوکرا فرقهٔ اصلاحیه تشکیل ایدیلمش و کندیسی بو فرقه‌نك قومیسرلکنه تعیین اولونمشدر . وقایعك سیر وجریانی بزه کوسته‌رییورکه پاشانك بو وظیفه‌یه تعیینی اصابت اولدی . زیرا تحقق ایتدیکی وجهله ، قان دوکمه‌دن ، ممکن مرتبه مصلحانه یوللر تعقیب ایدیله‌رك قوزان و حوالیسنده‌کی عشیرتلر اطاعت آلتنه آلنمش ، أکثریسی مملکتك باشقه یرلرنده اسکان ایدیلمش ، بوصورتله رشید پاشانك أندیشه‌سنه لزوم قالمادن باب‌عالی تصورینی تطبیق ایده‌بیلمشدر .

جودت‌پاشا اوحوالی‌یه عائد تاریخی وجوغرافی‌معلومات ویریور :

« ... أکثر اهالیسی سلچوقیلردن قالمه تورکلردرکه قرسخ (وارشاق) عشیرتندن متشعب جماعتلردر . بو طاغلولر قوزان اوغوللرینك پیاده عسکری اولوب چوقور اوواده جیحان نهرینك صاغ جهتنده‌کی کوچبه عشیرتلر دخی آنلرك سواری عسکری ایدی ... الخ »

شیمدی دادال اوغلی‌تاریخی بر چوچیوه ایچنده دها ایی کورونیور: شاعر ، جودت پاشانك قومیسرلکنی یاپدیغی فرقهٔ اصلاحیه‌نك قوزان و حوالیسندن داغیتدیغی افشار عشیرتلرینه،قوزانك اوزون یایلاسنده‌کی عشیری زمره‌لردن برینه منسوبدر . پادشاه فرمانیله أولری بارقلری داغیتیلان دادال اوغلی و عشیرتی ، محترم مدقق شکری بکك سویله‌دیکنه باقیلیرسه ، سیواسك عزیزیه‌سنه کوندریلمش، « سینده‌ل » کوینده اسکان ایدیلمش .

شاعرك قوشمه‌سی ، جودت پاشانك آکلاتدیغی تاریخی وقعه‌نك برتجلیسنی یاشاتیور ، وزنك آهنکی، لسانك تمیزلك وساده‌لکی ایچنده بزشاعرك حماسی‌برادایه یوروغش اضطرابنی کورمکده‌یز .

ضیاالدین فخری بکك بوتدقیقدن باشقه درنك آرقداشلرمزدن‌و « طرسوس » غزته‌سیله آطنه معارف مجموعه‌سی محررلرندن علی رضا بك ، طرسوس غزته‌سنك نیسان - 928 نسخه‌لرنده قوزانلی شاعره دائر بعض حسبحاللر نشر ایتمشدر . محرر ، بو مصاحبه‌لرنده ، شاعرك یاشادیغی منطقه کویلرنده یاپدیغی بر سیاحتك خصوصی انطباعلرینی قید ایدرکن ، اونك آدینی (دادان اوغلی) صورتنده قید ایدییور . هر ایکی آدك دلالت ایتدکاری معنایی بیله‌مدیکمز ایچون احمد شکری و ضیاالدین فخری بکلرك (دادال اوغلو) و علی رضا بکك (دادان اوغلو) شکلنده‌کی تثبیتلرندن هانکیسنك دوغرو اولدیغنی سویله‌یه‌مه‌یه‌جکز. هرحالده آرقداشلرمز قوزانلی خلق شاعرینك اسمنك خلق آراسنده تلفظنی ایشیدیرکن (ل) ، (ن) حرفلرینك التباسی قارشوسنده قالمشلردر . بز محلنده یاپیلاجق أدبی و لسانی تدقیقلردن صوکراه شاعرك اسمنی قطعی شکلده تعیینه طرفدار اولمقله برابر شکری بکك قیدینی موقةً قبول ایدییورز. (دادال اوغلو)نه عائد قوشمه‌لری مالزمه قسمنده نشر ایدرکن اونك حیاتی و تاریخی هویتنی تعیین مجبوریتنده قالان درنك غزته صحیفه‌لرنده چیقمش بر ایکی یازیدن بشقه مراجعت ایدیله‌جك منبع بولامامشدر . ایلریده کرك درنکجیلر طرفندن محلنده یاپیلوب کوندریله‌جك ، کرك شعرلری اوزرنده یاپیلاجق تدقیقلری آیریجه نشر ایده‌جکز.

مالزمه‌قسمنه درنك رئیسی اسحق رأفت بکك بعضی کلمه‌لره عائدحاشیه‌لریله برلکده قید ایدیلن بوشعرلرندن، دادال اوغلونك کلمه‌نك تام‌معناسیله برخلق شاعری اولدیغی ، یوقاری زمره‌نك وصفلرك شعر اثقیلرندن

آزاده قالدیغی ، بناءً علیه خلق بیلکیسنك اصل موضوعی اولان صاف ، ابتدائی شعری یاراتدیغی قولایجه آکلاشیله بیلیر . درنکمزك فعال و قیمتلی عضوی احمد شکری بکه بو یاردیملرندن طولایی تشکر ایدرز .

H . B . D

دادال اوغلنك شعرلری

I

اور ککلك اوجار باشکدن
دمیر کسه‌رلر طاشکدن
صوردم بیلن یوق یاشکدن
اسمی کاردر ایشلك پیروت .

باشك بره بره پوسلی
آل مندیللی اکری فسلی
دودو دیللی قومرو سسلی
کوزل ایستر باشك پیروت .

هر قویاقدن برصو آقار
باتیارك ، سنبل قوقار
آبلاق صغینلرك باقار
خوش صفالی باشك پیروت .

بویوك بکلردن آمانلی
ارجیاس باشك دومانلی
ولیم دیر کوکلوم کومانلی
« بیك بوغا » در أشك پیروت [1]

II

چیقدم یوجه‌سنه سیران ایلدم
جبن اوزی چایر چمن کورونور
بر فرقت کلدی‌ده جوشدم آغلادم
آل یشیل باغچه‌لی قامان کورونور

بیتر قیر شهرینك کللری بیتر
چیغریشیر دالنده بلبللر اوتر
اوفاجق کوزه‌للر هپ یکی یتر
کوزه‌لك قاشنده‌کمان کورونور .

شاشدم هی اللهم بن‌ده بك شاشدم
دور ایتدم آق داغی بوروغه دوشدم
یوزغادك اوسته‌نه بر آتش صاچدم
یانار اویلوم اویلوم دومان کورونور .

کوکل آرزولادی نیکده‌یی بوری
کونبکون آرتمقده یکیدك زاری
چفته بدستانلی قوجا قیصری
أرجیاس قارشیکده قارلی کورونور .

---

[1] پیروت : مرعش طرفنده بر طاغ آدی ـ اور : کورکولی ، اوسته ـ باتیار : بر نوع چیچك ـ صیغین : که‌یك جنسندن برحیوان ـ قوباق : صولرك خط اجتماعی ـ بیك بوغا : البستان جوارنده بر داغ .

دیر دادال اوغلویم ذاتیدن ذاتی ،
چکك اکرله‌ین کوکجه قیر آتی ؛
کوچمك دکل بزم ایلك مرادی ،
آغیاره کیده‌جك یوللر کورونور . [1]

III

بنی یای ایله‌دی بو آه وزارلر
چاك چالیب دوه‌لر نازلاشیب کیده‌ر
آلتی عرب آتلو طولو جدالر
ألنده طورنالر سویله‌شیب کیده‌ر .

بویونی بکزه‌تدم اول سلوی داله
یاناقلری بکزه‌ر طومورجق کله
سحرك وقتنده دوزولمش یوله
بوی برقطارینی کوزله‌شیب کیده‌ر .

کینه شنلیکله‌ندی دره‌لر دوزلر
اوتاغن یوکله‌نمش کیدیشین کورلر
سیمدن چوخه کیمش کلینلر قیزلر
هانی یایلادیرده اوزله‌شیب کیدر .

دادالیم‌ده دیرکه یورکده دردم
کوزه‌لی مدح ایتمك دیلده وردم
. . . .
یورکده یارالر صیزلاشیب کیده‌ر . [2]

IV

قاقدی کوچ ایله‌دی آوشار ایللری
آغیر آغیر کیده‌ن ایللر بزمدر
عرب آتلر یاقین ایلر ایراغی
یوجه داغدن آشان یوللر بزمدر .

بلمزده قلنجمز کیرمانی
طاشی ده‌لر مزراغمك ترمانی
حقمزده دولت ایتمش فرمانی
فرمان پادشاهك داغلر بزمدر .

دادال اوغلو یارین غوغا قورولور
اوته‌ر توفنك داوولبازلر وورولور
نیجه قوچ یکیتلر یره سریلر .
أوله‌ن أولور قالان صاغلر بزمدر [3]

---

[1] جبن : سیوری سینك ـ جبن اوزی : موقع آدی (قیر شهر حوالیسنده) قامان : قیر شهر کویلرندن بریسی ـ بور : نیکده‌نك قضاسی

[2] نقطه‌لی محللر ، متنده اوقونه‌مامشدر .

[3] قاقدی : قالقدی ـ آوشار : افشار (بر عشیرت آدی) ـ کیرمانی : کرمانده یاپیلان ایکری قیلنج ـ ترمان : سیوری اوچ .

V

یورو یکیت یورو یولیله یورو
اغستوسده أریر داغلرك قاری
غایت کوزل اولسه یکیدك یاری
اویکیت یانـه نازینان کلیر .

سکا دیرم سکا ای قینه‌لی طاش
کوزمدن آقیتدك قانلر ایله یاش
کوللرده اوینایان ایکی یشیل باش
کوللرك صفاسی قازینان کلیر .

یورو یکیت یورو یولکدن قلما
هر یوزه کوکلی دوست اولور صانما
اولومدن قورقوبده سن کیری دورما
یکیتك آلنـه یازیلان کلیر .

مسیس کوپروسنده قوللرم باغلی
آیریلق ألندن جکرم داغلی
کوکسونه وارنجه بایزید اوغلو
سکا کان بکلر سوزینن کلیر .

دادال اوغلوم دیرکه قوللرم یازیلی
آنیم کوك قیر آتدر یانم طازیلی
کلیر قویونلری یانی قوزیلی
قاریشمش صاغمالی یوزینن کلیر [1]

VI

یالانجی دنیایه کلدم کله‌لی
بر آتی سوه‌رم برده کوزه‌لی
ده کوب اون بشنه کندم بیله‌لی
سوه‌رم قیر آتی برده کوزه‌لی.

آت قوشو طوتماسین چیقدیغی زمان
یالی قاوال کبی بیقدیغی زمان
آت درت ، قیز اون بشنه یتدیکی زمان
سوه‌رم قیرآتی برده کوزه‌لی .

آتك هویوك صاغری ، قالقان دوشلیسی
قلم قولانلیسی چکیج باشلیسی
کوزه‌لك دال بویلی صامور صاچلیسی
سوه‌رم قیر آتی برده کوزه‌لی [2]

---

[1] نازینان : ناز ایله ـ قازینان : قاز ایله ـ سوزینن : سوز ایله ـ یوزینن : یوز ایله ـ بایزید اوغللری : کوکسونده ومرعشده اوطوران تاریخی برعائله‌در . یوز : حیوان سوریلری .

[2] یال : یله ـ احمد شکری بکك نوطلرنده بوقوشمه‌نك پارچه‌لری سکز قاداردر . بونلرك ایچندن آنجق اوچنی صحیح برصورتده اوقویه‌بیلدك .

VII

نه‌دیکك آت عشقر میدر یا دلدل
اره‌نکی بوزه‌در دیر تورکمن اوغلو
اکرله‌ت قیر آتی محزون قالماسین
بینر دو کوشورم دیر تورکمن اوغلو .

کل قارا احمد دیر که ایتمه عنادی
بیلدیر دەدەك دەدەمزی صینادی
بم قوغه یغمك قالقماز قنادی
چکرم چنکه‌کی دیر تورکمن اوغلو.

علی پاشام هر ئولکه‌یی باغلادی
آه ایتدی‌ده طورون دیی آغلادی
هر اوبادن اوچ بش ییکیت هوغلادی
صیفتاح هوغلایان‌ده بر تورکمن اوغلو.

النده قارغیسی اویلوقده ساطیر
کسیلن کلله‌لر میدانده یاتیر
قورقما بکم قورقما صلوات کتیر
آرقامزدن کلن قوچ تورکمن اوغلو.

قارارتیسی چوق اردوسی فنا
دو کوشه‌ن ییکیتلر بویانیر قانا
قساوتمی چکر دوغوران آنا
نوبت بچاغه بیندی دیر تورکمن اوغلو.

کزدیر دادال اوغلو قیر آتی کزدیر
نالاری دوکولمش یکیدن دوزدیر
قارغینك اوجنه ماشاالله یازدیر
ایله‌ت صادق بکه ویر تورکمن اوغلو.[1]

VIII

ایلغیت ایلغیت سحریلی أسیور
کاوور داغلرینك باشی دومانلی
کوکل بنمش عشق آتنه آشیور
بره بکلر جنونلغم زمانمی.

آشاغیدن اسکان اوی کلنجه
صاراروبده کل بکزمز صولنجه
مالم ، ملکم ، سیفی کوزلوم قالنجه
قایپاق عثمانلیلر سزه آمانمی.

آشاغیدن اسکان اوی کلیور
کوتولرده قوچ ییکیته کولویور
کتابك دیدیکی کونلر اولویور
یوقسه دور دوندی آخر زمانمی .

دادال اوغلوم سوداسی وار باشمده
کوندوز خیالمده کیجه دوشمده
آلیشقان توفنکله داغلر پیشنده
عزرائیلدن باشقه‌سنه قارشی قومامی [2]

AHMET ŞÜKRÜ

---

[1] عشقر : بطال غازینك بندیکی آتك آدی ایمش - اره‌نك : رنك - هوغلامق : یاردمه قوشمق ایچون طوپلانمق - صیفتاح : استفتاح ، ایلك - صینادی : تجربه ایتدی - چنکه : چکه .

[2] ایلغیت ایلغیت : سرین سرین - کاوورداغی : قوزان ایله کلیس آراسنده برداغ آدی - سیفی : کوزه‌ل کوزلی برقوش اسمی - اسکان : حکومت طرفندن اسکان ایدیله‌ن قسمه مخصوص تعبیر - قایپان : سوزنده طورمایان ، حیله کار آدام .

« KÖROĞLO » NA DAİR

پارس ملی کتبخانه‌سنده [S. T - 109] نومرو ایله مقید ال یازمه‌سنك [1] اون دردنجی یاپراغنك ظهری ایله متعاقب صحیفه‌ده قارشیلقلی ایکی منظومه‌یه تصادف ایتدم . هر ایکیسنك‌ده موضوعی معلوم بر وقعهٔ تاریخیه‌یی، عثمان پاشانك تبریز ، شروان ، دمیر قاپی اوزرلرینه واقع اولان سفرلرینی حکایه ایدییور. بوعثمان پاشانك ئوز ده‌میر اوغلی اولدیغی شبهه‌سزدر. قائلنك افاده‌سندن کندیسنك بوحربلره اشتراك ایتمش اولدیغی تخمین ایدیله‌بیلیر. تقریباً اونجی عصرك صوك نصفی ایله اون برنجینك باشلانغیجنده یاشامش اولان بوشاعرك اسمی « کور اوغلو » در . منظومه‌لری املالرینی عیناً محافظه ایدرك نقل ایدییورم :

I

عثمان پاشا ایدر دولتلو خنکار
انشاءالله سلطانم شروان بزومدر .
سن همت ایله عنایت آللهدن
مروت علینکدر میدان بزومدر.
دمر قپودن شروانه کچلدی
انجه صواش اولدی قنلر صچلدی
قردق یزیدیی یوللر آچلدی
کدن ایپك یوکی کروان بزومدر.

---

[1] بو ال یازمه‌سی حقنده قاتالوغده یازیلان شوندن عبارتدر : 51 ورقدن عبارت آلبوم. اوچ قسمدر : 1) مختلف شاعرلرك منتخباتی. 2) غایت مختصر برانشا 3) مختلف : مکتوب ، شعر ، حساب ..الخ . یازی مختلف اللردن چیقمش . تقریباً XI نجی عصر . $19\frac{9}{10}$ سم طول و $12\frac{3}{10}$ سم کنیشلکنده هرصحیفه‌ده وسطی 14 - 9 سطر وار.

کتابك قابنده فرانسزجه اولارق Poids de Caire و آلتنده درهم ، قیراط کبی طارتی مقدارلری تثبیت ایدلمشدر . ینه فرانسزجه اولارق : ورق 51 . 7 ، 8 ، 11 ، 12 ، 31 ؛ 35 ، 42 - 48 بیاضدرلر . 11 کانون ثانی 1872 .

مجموعه‌نك ایلك اون آلتی ورقدن عبارت قسمنده مختلف شاعرلرك غزللری واردر : کریمی نیازی ، حیاتی ، اسحق ، نجاتی ، آهی ، اصولی ، شمعی ، باقی ... الخ . برده (مصلی) مخلصلی غزل . ینه ورق 10ده «درکفت مصلی» دییه برمخمس وار. «المحررالفقیر بکربن محمد»ك بوکانظیره‌سی هرایکیسنك موضوعی «محمدبن قرامانی» نامنده جزایردن ظهورایتدیکنه اشارت اولنان برینك وصفنده‌در. ورق 14ده تقی اوغلو نامنده بر شاعرك قوشمه‌سی . کور اوغلونك شعرلرندن صوکراده قاراجا

شروان ایلندن تبریزه اولشدق
انجه باشلر کسدك قانه بولشدك
عجم اولەرینی سیر ایتدك دولشدك
ولایت خونکارك سیران بزومدر .
عثمان پاشا ایدر کلك وارلسون
تدبیر تدارك نەکدر کورلسون
.... [1] یکیده منصب ویرلسون
کندو قولوکوزدر احسان سزکدر .
کور اوغلی ایدر کولبنکی یتردك
ارنلرك صنجاغنی کوتردك
قتر قتر حیالرین کتوردك
کیدن ..... شروان بزومدر .

II

عثمان پاشا تبریزده اولور اولیجق
هالم تسلیم ایلك سلطان مراد
برون برون اولدی عرشك یوزنده
زارم تسلیم ایلك سلطان مراد .
نم اولدوجکم شاهه طویرسون
یارنلرم خیر دعا بیورسون
وزیرلکم بر قلونه بیورسون
یرم تسلیم ایلك سلطان مراد .
. . . . . بلوك بلوك بلونن
عجب شهیدمی اوله بزدن الینن
باشلرینه آلتون اوسکوف ورونن
قولوم تسلیم ایلك سلطان مراد .
عجم اولرنده بلی بوکلدی
کوزلرندن قنلو یاشلر دوکلدی
جبه خانم استنبوله چکلدی
مالم تسلیم ایلك سلطان مراد .

اوغلانك بر قوشمەسی. بوقسمك الك صوك صحیفەسنده خطایی نك برغزلی . ایکنجی قسمده «کتاب الانشادر» دیەباشلایان و بش . آلتی مکتوبی احتوا ایدن برپارچه ایله نهایتده قارما قاریشیق بر حالده بعضی مکتوب نمونەلری، بالخاصه تجار طائفەسندن بعضی کیمسەلره مرور و سیاحتلرینه مانع اولنمامق اوزره رؤسادن دیکر رؤسایه کوندرلدکاری آکلاشیلان التماسنامەلر واردر. عمومیتلەیازیلر پك مختلف اللردن چیقمشدر . اکثریا پك فنا بر خط ایله یازیلیدرلر . ورق 15 - 14 دەکی تقی اوغلو ، کور اوغلو وقاراجا اوغلانك یازیلرینی حاوی قسم برتك الدندر. عینی صحیفەده شایان دقت بعضی اکلر کورولیور .

[1] نقطه ایله کچیلن محللر اوقونامامشدر .

کور اوغلی سویلدییه بو سوزی
فلك طپراغه دوشردی کل یوزی
الدم دمر قوبله تبریزی
شارم تسلیم ایلك سلطان مراد. [1]

شیمدی‌یه قادار بو اسمده بر خلق شاعری موجود اولدیغنه دائر بر قیده تصادف ایتمدیکمدن بو ایکی منظومه‌یه بر اهمیت عطف ایتدم. کرچه ینه پارس ملی کتبخانه‌سنده‌کی مساعی صیراسنده تصادف ایتدیکم دیکر اَل یازمه‌لرنده آشاغی‌یه نقل اولنان اوچ عدد منظومه واردر. بونلرکده قائلی کور اوغلو ایسه‌ده موضوعلرنده اولکی ایکیسی کبی صریح بر وقعهٔ تاریخیه‌یه اشارت اولمادیغندن بونلرك کور اوغلو دستانندن مفرز پارچه‌لر اولدیغی خاطره کله‌بیلیر.

III
[2] (S. T. 1411)

آلای آلای اولوب کلان تورنالر
تورنم کلدوغیکوز یولده اروارمی
بزیم مرادیمز خبر آلمقدر
. . . .

. . . . . یوللر کسندر
احمق اولور سودوکنه کوسندر
بلورم سودوکم صاغدر أسندر
شول طولا یوللمدن بزه کل وارمی.

تورنم قشدر الایلرك اوزاتمه
اوزادوبن داغلر باشی کوزتمه
سویلون قوشی کبی . . .
. . . .

مائل اولدم بر الیجی دوغانه
عجب میدر بونده کوزل سونه
کور اوغلی کبی بر دلی سرسم دیوانه
داغلرده بللرده کزر قول وارمی.

---

[1] بو صوك منظومه عثمان پاشانك تبریزده وفاتنی آکلاتیور. بونك تاریخی هامه‌رده 993 اولارق کوستریلیور. [ج 7، ص 147]

[2] باقی ومعاصرلرینك «حروف هجا صیراسیله» برچوق غزللرینی محتوی زنکین برمجموعه. برچوق یرنده «ازتذکرهٔ ترجانی» دیه اشارتلر وار. بوندن ماعدا باقی دورینك کوزل برتصویری دیمك اولان «سهیلی» ایله «ماردینی عقلی چلبی» نك منظوم مکتوبلری وار. مذ کورقوشمه ورق 17 ده‌در.

IV

[1] (S. T. 389)

ورصفی

غاقانی اوستومه اوغرادی   یولی بغدادی طورنانك
اغالر جانه کار ایتدی   سه‌سی بغدادی طورنانك
کوك طونك المش اکننه   همم اولمز کلمز عیننه
آلجی شاهن بوینه   قانی بغدادی طورنانك
طورنه کچر قتر قتر   کوك یوزنده سماع طوتر
عاشقه بر کدار یتر   تلی بغدادی طورنانك
کمی اینج کمی یوری   ایدر عاشقنه جوری
بواغار ییلاسنه طغری   یولی بغدادی طورنانك
طورنه دکل صفین ایمش   یورکنه دوکن ایمش
کور اوغلی ایدر بوکون ایمش   قانی بغدادی طور نك

V

[2] (S. T. 303)

کور اوغلیم دیوب اشوب یورومه
کل کور اوغلی کل ایوازك الدردك
خزنکین داغلره اشوب یورومه
کل کور اوغلی کل ایوازك الدردك

بلنه کمشلی خنجر داقنور
درت یانته ملین ملین باقنور
مدد اغجنم دیوب جکنور
کل کور اوغلی کل ایوازك الدردك

---

[1] داغنیق برچوق اشعاری محتوی . صاحبنك مدرسلکه منسوبیتی اکلاشیلیور . برچوق قصات اسملری. باقی‌نك برقاچ غزلنك اوزرنده (حرر فی قصبة ابلحه من قصبات لواء صاروخان) بازیلی . (نوله دهر ایچره شام یوغیسه . .) اوزرنده ، باقی افندینك اول غزلیدر) قیدی . تاریخلر چوق . تاتار خانی غازی فتح کرایك پادشاهه کوندردیکی غزللر . مخلصی غزانی ، سلطان مرادك ، سلیمك ، سلیمانك غزللری . برچوق نعتلر (مقاملر اشارت اولنمش : پنجکاه ، راست ، دوکاه الخ ..) صوکرا آرا یرلرنده‌کی مصراعلر اوزرنده‌ده « حسینی ، بوسلك ، روح عجم .. الخ » بر یرده : « شاه‌نامه اوقوندیغی زمانده بو اوچ مقامده اوقونمق کرکدر : بری ماهور ، بری غزال ، بری نهاوند . » ورصفی‌نك بولندیغی صحیفه‌ده فصل پنجکاه و اوچ شرقی وار . برصحیفه اولنده فصل حسینی وحسینی‌دن شرقیلر .

[2] زنکین برمجموعه ، خلق شاعرلرندن برچوق قوشمه‌لر : « سلیمان ، مسکین عاشق ، قول محمد ، اوکسوز عاشق ، قول عاشق ، قول اوغلی ... » بوندن ماعدا « خاوری ، خیالی ، یحیی ، آهی ، باقی ، فضولی ، ذاتی الخ » نك اثرلری وتاریخلر .

خبر ایلدیلر بر برونه
ال کتدیلر امیر خانك داغنه
پیشکش ایلدیلر بولی بکنه
کل کور اوغلی کل ایو زك الدردك

کور هر . . . . یازیلر
اناسنك فریادید قاضیلر
کور اوغلنوك . . . قورتلرنی ارزولار
کل کور اوغلی کل ایوازك الدردك

نقل ایتدیکمز کور اوغلونه عائد یازیلردن باشقه بر موسیقی رساله‌سنده تصادف ایتدیکمز آشاغیده‌کی پارچه‌یی‌ده کور اوغلی اسمنك تصریح اولنماماسنه رغماً مآلاً علاقه‌دار کوردیکمزدن اقتباس ایدییورز :

VI

[1] (S. T. 1377)

سماعی سوڭی حسینی
بکا قوچاق درلر بکلر پاشالر
هی بکذادم پاشالر
بومیدانده چوقلر کاور پاشالر
هی بکذادم پاشالر
درت یانمز دومان اولدی مسلر
هی عیواضم مشلر
کل سودیکم طولاشا داغلری
یار اللری یار چوللری
کل بکذادم کوزللکك چاغیدر
هی بکذادم چاغیدر
سنسز شکر یسم بکا اغیدر
هی بکذادم اغیدر
سندن اوتری عالم بکا یاغیدر
ای بکذادم یاغیدر
کل ای‌واضم طولاشالم داغلری
وای اللری دوست بللری
سنك عشقك بنی حیران ایلدی

[1] بو مجموعه‌ده چوغی « هدائی » نك اولان الهیلر وار ، اکثریسی (مقام نوا عجم) (مقام حسینی) ... آراده بر (کفته‌روحی) عنوانیله « صانعه ای خواجه‌که ...» تمامی مندرج . سوکرا موسیقی مقاماتی اوزره تصنیف ایدیلمش برچوق پارچه‌لر . بسته‌کار اسملرندن : شیخ محمد ، علی آغا ، درویش عمر ؛ باقی ، ویسی ، یحیی ، عبدینك الخ غزللری .

ای بگندادم ایلدی
یقدی جگرمی بریان ایلدی
ای بگندادم ایلدی
کوکلمك شهرینی ویران ایلدی
می عیواضم ایلدی

بونلردن باشقه ینه پارس ملی کتبخانه‌سی یازمه‌لر قسمنده [SP 994] نومرو ایله فارسی لسانده یازیلی بر « کور اوغلی نامه » موجوددر [1] بو بیلدیکمز داستان شکلنده کور اوغلو حکایه‌سنك زنکین بر نسخه‌سیدر . کتبخانه‌یه لهلی آلکساندر شودزقو نام ذات طرفندن کلمشدر . بو ذات اوزون زمانلر روس ایمپراطورلغی قونسوللکی ایله ایران و آذربایجانده یاشامشدر . بو نسخه‌نك قافقاسیه‌دن کتیریلدیکی محتملدر . متن عجمجه اولوب یالکز قوشمالری تورکجه ایله‌در وفارسی ترجمه‌لری کلمه کلمه هرسطرك آلتنده قرمزی مرکبله‌یازیلی‌در. شودزقو، بونی 1848 ده انکلیزجه‌یه ترجمه‌ایله لوندره‌ده نشرایتمشدر.[2] کور اوغلو نامه‌دن آیریجه بحث ایدیله‌که ده کر .

آنادولوده منتشر داستانلرك منشألری حقنده تام بر مجهولیت واردر . بو خصوصده یازیلانلر پك آز ، هله هر داستان حقنده آیری آیری یاپلمش تدقیقلر هیچ یوقدر. کور اوغلی داستاننك‌ده بوقدار منتشر اولماسنه رغماً نه‌منشأ ئی ، نه‌ده‌یازیلدیغی‌زمانی‌بیلیورز.[3]

[1] قاتالوغده شوایضاحات واردر: کتاب ایکی قسمدر: 1 - 156 ورق. فارسی متن . 2 - لهجه اولسی محتمل بولنان ترجمه‌لر . بوده 44 ورق . یازی غایت فنا ، کوچ اوقونیور. 1750ده یازیلمش. مؤلفی « صادق‌بیك » ؛ یاپراقلرك طوللری متناوباً 16 و18 سم . کنیشلك $\frac{0}{10}$ 10 سم‌در. هرصحیفه‌ده وسطی اولارق 18 - 16 سطر وار .

[2] *Chadzko (Alexander) E. S. Q : Spécimens of uv popular* Poetry of persia. iu-8° اشبو انکلیزجه ترجمه‌نك نهایتنده علاوه اولارق کوراوغلونك قوشمالرینك نوطه‌یه آلنمش بسته‌سیله داها بر چوق تورکمن شرقیلرینك نوطه‌لری موجوددر .

[3] کور اوغلو حقنده شیمدی‌یه قادار جدی بر تدقیق نشر اولنمدیغنی سویله‌مشدك. کوپریلی زاده محمد فواد بکك تورك ادبیاتی تاریخی عنوانلی اثرینك ایلك جلدنده ذکی ولیدی بکك نقطهٔ نظرینك بلامناقشه قبول ایدلدیکی کوزوکیور. بوکا کوره کور اوغلو قبل‌الاسلام دوره‌ده ساسانیلر زمانه عائد برداستانك بقیه‌سیدر. بو برفرضیه‌در وناصل‌مدافعه‌اولندیغنی بیلمیورز. کرچه‌هنوز ذکی ولیدی بکك بوخصوصده‌کی‌تدقیقلری‌نشراولنمامش‌ایسه‌ده مسئله‌نك‌تنویرینی‌کندیلرندن‌بکله‌مك‌حقمزدر. کور اوغلی‌نك مؤخر دوره‌لره عائد اولدیغنی بیان ایدن لهلی عالم شودزقو بونك 17 نجی عصرك صوکلرینه قادار چیقابیله‌جکنی سویلیور . اوکا کوره بونامه‌ده‌کی شخص رومیه کولی ایله بحرخزر بیننده‌کی آذربایجان اراضیسنده خصوصیله سلماس حوالیسنده یاشایان تورکمن قبیله‌لرندن برینه منسوب و ایرانلیلرله دائمی جدالده بولنان بر حایدوددر. بوخصوصده دلیللرینك مفقودیتی بونك برروایتدن ایلری کچه‌مدیکی ظننی ویرمکده‌در .

عجبا عثمان پاشانك غزالریی ترنم ایدن بو کور اوغلو ایله مشهور کور اوغلو داستانی آراسنده بر مناسبت وارمیدر ؟ بو مناسبتی تأسیس ایده‌بیلدیکمز کون ادبیات تاریخی تدقیقلری ساحه‌سنده مهم بر ایز آچیلمش اولاجقدر. اوده ایلك دفعه اولارق بر داستانك تکاملنی تعقیب ایده‌بیلمك امکانی در. فقط شیمدیدن بونك بر چوق فرضیه‌لره یول ویره‌بیله‌جکنی قید ایتمکله اکتفا ایدییورز .

AHMET KUDSÎ

İKİ TURNA TÜRKÜSÜ [*]

I

ایکی طورنام کلیر ، آقلی قارالی
بریسنی شاهین اورمش ، بری یارالی
او یاورویه صوروك اصلی نه‌ره‌لی
قاتار قاتار اولمش کلیر طورنالر
أکریم أکریم نه‌خوش کلیر طورنالر.

اینه طورنام ، اینه سن بو پوکاره
آوجی دوزاق قورمش وار یولك آرا
جمله‌مزك ایشین مولام اوکاره
قاتار قاتار اولمش کلیر طورنالر
أکریم أکریم نه خوش کلیر طورنالر.

[*] طورنا قوشی ، تورك خلقی نظرنده - مملکتده پوسته‌جیلغك پك کیری بولوندیغی عصرلر دنبری - حسی وقلبی مناقله‌لرك واسطه‌جیسی صاییلیر. بوقوشك تورك خلق ادبیاتنده بویوك بر موقعی اولوب دشمنی (قوزغون) در، که « قارا قوش » ده دەنیر . طورنالر سورو حالنده صباح وآقشام وقتلرنده کچرلر. قوزغون ویا دیکر بر دشمن طرفندن یارالانوب یره دوشورولن طورنا ، اله کچرسه کوزلری یاشارارق آغلادیغی کورولور . تأثری انسان تأثرینه بکزه‌ر . صباح وآقشام وقتلرنده کچرلرکن کونشك میللی شعاعلری آلتنده قنادلری پارلادیغندن شرقیلرده صیق صیق:

قاناتلری تللی طورنا

سوزی کچر .

اینمه طورنام اینمه یولده قیش اولور
باصدیغك یرلر دونار ، طاش اولور
بویله قالماز ، ألبت صوکی خوش اولور
قاتار قاتار اولمش کلیر طورنالر
أکریم أکریم نه خوش کلیر طورنالر.

اینه‌ده طورنام اینمه خبر صورایم
قانادك آلتنه نامه صونایم
نازلی جانانمدن خبر آلایم
قاتار قاتار اولمش کلیر طورنالر
أکریم أکریم نه خوش کلیر طورنالر.

II

طورنام اوچامامش یولده یورولمش
آوجی وورمش قانادندن ، قیریلمش
اوده بنجله‌ین یاردن آیریلمش
اوتمه غریب غریب بن‌ده غریبم
اوتمه غریب غریب کوکل شن دکیل.

طورنام قاناد ووروب داغلر آشنجه
جکر کباب اولوب کوزده پیشنجه
هرکس سودیکندن آیری دوشنجه
اوتمه غریب غریب بن‌ده غریبم
اوتمه غریب غریب کوکل شن دکیل.

ایکی طورنا کوردم توکی یشیلدن
الامادم کیه‌زینی باشیندن
یاییلرکن آیری دشمش أشندن
اوتمه غریب غریب بن‌ده غریبم
اوتمه غریب غریب کوکل شن دکیل.

ایکی طورنا کوردم آقلی قارالی
آوجی وورمش صاغ بوکرندن یارالی
اوده بنجلەین بختی قارالی
اوتمه غریب غریب بنده غریبم
اوتمه غریب غریب کوکل شن دکیل.

EDİP ALP

« RUHSETÎ » NİN KOŞMALARI

عاشق رخصتی ، سیواس محیطنده یتشمش برخلق شاعریدر؛ اسمی واثرلری شیمدی‌یه قادار ادبیات عالمنه مجهول قالمشدی . ادبیاتمزك ماضیسنی آراشدیررکن طانیدیغمز بو اولغون (عاشق)ك حیات وشخصیتندن (دویغوودوشونجه) مجموعه‌سنك اوتجی، اوندنجی، اون ایکنجی صایلرنده ایلك دفعه بحث ایتمشدم . مملکتك أدبی اجتماعی تاریخنی یازاجقلر ایچین «وثیقه» حاضرلایان «خلق بیلکیسی مجموعه‌سی» نده بو ولود شخصیتك حیات وخاطره‌لرندن وقت وقت بحث ایده‌جکز. بونسخه‌ده (دیوان) حالنده طوپلادیغمز قوشمه‌لرندن دردینی نشر ایدییورز .

— 1 —

طوپلانوب طوپلانوب کلمه‌ك یانمه
ذاتی یوره‌ك یارالیجه کوزه‌للر
حق سه‌وه‌رسه کز کیرمه‌ك قانمه
غمم یوکومز کیرالیجه کوزه‌للر .

*

بر یانیق عاشقم ، کل خوجا صانما
کوکلمز آلچاقدر هیچ یوجه صانما
آدیمی دویوب‌ده یك (قوجا) صانما
داها کوزم چیرالیجه کوزه‌للر .

*

باق ینه آچیلمش یولی باغلرك
مسافر آلیبور باشی داغلرك
یکی کلمش صاریلاجق چاغلرك
اوپوله کز صیرالیجه کوزه‌للر.

نه یاپایم ، یشیلم یوق ، آلم یوق
سکا لایق شکرم یوق ، بالم یوق
(رخصتی) یم ، مانغرم یوق ، پولم یوق
آزارسکز پارالیجه کوزللر .

— 2 —

آیریلق باده‌سین طاتلی‌می صاندك
نه‌تەز تبدیل اولمش چمنك داغلر
بوکوزه‌للك کچر ، سکاده قالماز
داها نه‌یه باغلی کمانك داغلر .

*

نیجه کوزه‌للردن آلیرسك باجی
آل ، یشیل رنکلردن کییرسك تاجی
یاردن آیرلماسی زهردن آجی
بو یوزدن کیتمه‌یور دومانك داغلر .

کیجه ، کوندوز یالوارمشدم سبحانه
یردم وصلت بولامادم صونامه
داها شیمدن کیرو بنی قینامه
سمایه ئه‌ریشمش فغانلك داغلر .

*

(رخصت) کبی قارالری باغلارسك
عشقك آتشیله یوره‌ك داغلارسك
بنم احوالمه سن‌ده آغلارسك
وار ایسه ذره‌جه ایمانك داغلر .

— 3 —

کینه بهار کلدی بلبل سسندن
صدا ویروب سسلندکمی یایلالر
چوره‌یانك لاله ، سنبل بورومش
کلین اولوب سوسلندکمی یایلالر .

*

یدی ویره‌ن باغلر ناصیل دوزه‌نمش
داری ، چیچك الوان الوان به‌زه‌نمش
یوقدن وار ایله‌ین نه‌خوش اوزه‌نمش
بوینوك اکوب دوستلاندکمی یایلالر.

*

کوز یاشلرم سیل اولمش‌ده چاغلایور
کومور کوزلوم قارالری باغلایور
بلبل کلمش کل دالنده آغلایور
ده‌لی ایدك اوصلاندکمی یایلالر.

*

قیزیل کللر بوینن اکمش باقییور
شیدالانمش قوشلر سودا اوقویور
بنه بوحسرتلك بنی یاقییور
دردم چکوب یوصلاندکمی یایلالر .

بن‌ده سنك کبی ایرسه‌م مراده
نیله‌یم که الده یوق اراده
(رخصتی) یم ، غم یوکلرم کیراده
بنی کوروب یاسلاندکمی یایلالر .

— 4 —

بو وقته ایردی که بزم کونمز
یکیت بللی ده‌کیل ، مرد بللی ده‌کیل
هر کس یاراسنه درمان آرییور
دوا بللی ده‌کیل ، درد بللی ده‌کیل.

*

فرق ایله‌دك آخر وقتك یه‌تدیکن
مرحمت چکیلوب کوکه کیتدیکن
کوجی یه‌تن صویار کوجی یه‌تدیکن
پاپاق بللی ده‌کیل ، کورد بللی ده‌کیل.

*

عدالت قالمدی هپ ظلم دولدی
کچدی شو بهارك کللری صولدی
دنیانك کیدیشی عجایب اولدی
قویون بللی ده‌کیل ، قورد بللی ده‌کیل.

*

باشم آییق ده‌کیل ، کدردن ، یاسدن
آه ایتدکجه دومان چیقیور فسدن
خرابه یوز طوتدی بزم کلستان
یایلا بللی ده‌کیل ، یورد بللی ده‌کیل.

*

چرخ بوزولمش ، دنیا اصلاح اولمییور
اهل فقرانك یوزی کوله‌یور
(عاشق رخصت) دیدیکنی بیلمه‌یور
«یازی» بللی ده‌کیل ، «خط» بللی ده‌کیل.

EFLATUN CEM

ATA SÖZLERİ

« آلتای تورکلرینك آتا سوزلری »

قونوشك سكزنجی جلدینه بر بحث یازدیغی سكز جلدلك (تورك خلق ادبیاتی) نك آلتایلره عائد قسمنی، لسان دوقتوری و درنكمزك قیمتلی زكنی راغب خلوصی بك ترجمه ایتمشلردر. بوترجمه‌نك آتا سوزلرینه عائد فصلندن الای قادارینی اثرك كوچوك مقدمه‌سیله برابر مجموعه‌مزك بو جلدنده نشر ایدییورز. بو صورتله آنادولوده دیل ساحه‌سنده خلق بیلكسی طوپلایانلر، مختلف تورك لهجه‌لرینك مقایسه‌سی ایچون رادلوف كبی صلاحیتدار بر مستشرقك مالزمه‌سنی منبع اوله‌رق بولابیله‌جكلردر.

H . B . D

كره‌مز اوزرنده همان هیچ بر لسان عائله‌سی تورکجه نككی قادار عظیم بر ساحه‌ده انتشار ایتمه‌مشدر. آفریقانك واوروپائی تورکیانك شمال شرقیسندن طوتكزده روسیانك جنوب شرقی قسمی، آنادولو و توراندن سیبیریانك تا ایچریلرینه وغوبی قوم چوللرینه قادار اوزانان بو منطقه‌نك هر طرفنده تورك دیلیله قونوشان قبیله‌لر یاشامقده‌در. تورك قبیله‌لرینك بویوك بر قسمنك برچوق عصرلردن بری منسوب بولوندقلری اسلامیت، تورکلری، كندیلرندن دها یوكسك بر عرفان سویه‌سنه واصل، ادبی و صناعی جهتلردن كندیلرینه قات قات فائق بر طاقیم قوملرله صیقی بر تماسه كتیرمشدی. بناءً علیه بونلرك پك آز بر زمان صوكره دینداشلری اولان عرب و عجملره قارشی فكراً تام بر تابعیت آلتنده قالمش اولمه‌لری پك طبیعیدر. بوجهت بالخاصه ادبیاتده‌كی فكر محصوللرنده كورولمكده‌در. تورکلر یالكز كندی لسانلری ایچون قطعیاً اویغونسز اولان عرب الفباسنی آلمامشلر، بلكه تحریر لسانلرنده عرب وعجم نمونه‌لرینی‌ده تقلیده چالیشمشلردر. بوكا بناءً اسلوبك ظرافتنی تأمین مقصدیله بولسانلرك بیكلرجه كلمه‌لرینی استعمال ایتمشلر و كندیلری ایچون رنكارنك یامه‌لردن وجوده كتیرلمش آلاجه‌لی بر لباسه بكزه‌ین بر لسان میدانه كتیرمشلردر. بوتحریر لسانی طبیعی تورك خلقی ایچون آكلاشیلماز بر مخلوطه ایدی. خلقك عرفانی هیچ بر زمان یوكسه‌لته‌مزدی. نته‌كیم خلق روحنك تازه یشیللكیله باشلانوب قوت بولامادیغی ایچون كندی كندینه كمیكله‌شوب قالمشدی.

تحریر لسانی مختلف تورك قبیله‌لرنده همان تماميله عینیدر، آنجاق پك خفیف بعض

لهجه‌لرنڭ فرقلری تکلم لساندن یازی لسانه کیره‌بیلمشدر . اونك ایچون یازی لسانی بر یانه براقیلوب‌ده مختلف قبیله‌لرك قونوشمه لسانلری اساسلیجه تتبع ایدیله‌نجه تورك لهجه‌لرینڭ مقایسه‌لی تدقیقی ممکن اولامز .

سیبیریا‌ده‌کی بش سنه‌لك اقامتم اثناسنده تیان ـ شان (ایصیق کول) ایله ینیسه‌ی آره‌سنده‌کی بوتون تورك قبیله‌لرینڭ لهجه‌لرینی ممکن اولدیغی قادار صحتله تدقیق ایتدم واو قادار واسع مالزمه جمع ایتدم که بوسایه‌ده لهجه‌لره عائد واضح بر فکر ویره‌بیله‌جکمی امید ایدیورم. بوجنوبی سیبیریا وجونغاریا بوزقیرلری لهجه‌لری لسان علمی نقطهٔ نظرندن دها چوق مهمدر . چونکه بو قبیله‌لردن بر چوغی بوکون بیله اسکیدن بری اولان شامان عقیده‌لرینه مربوط بولونمقده‌درلر ومسلمانلرله هیچ برزمان صیقی تماسه کیرمه‌مش اولدقلری ایچون اسلامیتك اصلیتلری بوزان تأثیرندن مصون قالمشلردر .

مالزمه‌لرمك ایلك قسمی خلق ادبیاتندن نمونه‌لری حاویدر . بو اوچ جلدلك بر متن تشکیل ایده‌جکدر . دوغروجه آکلاشیلمه‌لرینی تأمیناً بونلرك ممکن اولدیغی قادار صادق ترجمه‌لرینی علاوه ایده‌جکم . ایکنجی قسم بوتون لهجه‌لری احتوا ایدن برقاموس اوله‌جق، اوچنجی قسمی‌ده، لهجه‌لری مقایسه‌لی بر صورتده تدقیق ایدن برصرف تشکیل ایده‌جکدر. خلق ادبیاتنه عائد اولان بو برنجی جلد اصل آلتای لهجه‌سندن ، تله‌ئوتلرله آلتاییلیلر قاتونیا ایله بییا آراسنده‌کی قارا اورمان تاتارلرینك ، لبه‌د تاتارلرینك و قارا کول شورلری ایله سویوتلرینك لسانلرندن متنلر احتوا ایتمکده‌در .

مندرجات فهرستنده کوروله‌جکی وجهله آلتاییلیلرله تله‌ئوتلرك لهجه‌سی دها زنکین بر نسبتده درج ایدیلمشدر . کذالك بونی اوته‌کی لهجه‌لر ایچونده مبدأ اتخاذ ایتمشدر. چونکه بو لهجه اصل تورکجه اوصافنی الڭ صاف برصورتده محافظه ایله‌مشدر .

آلتایجه و تله‌ئوتجه آراسنده‌کی فرقلر پك جزئی و اهمیتسزدر ؛ اونك ایچون بوایکی لهجه‌نڭ فرقلرینی آیری طوتمادم ، باخصوص که بونلر کیتدکجه بربرلرینه تداخل ایتمکده‌در وبکا برچوق مالزمه ویرمش اولان آلتای میسیونر هیئتلرنده‌کی تله‌ئوتلر آرتق تله‌ئوتجه ایله آلتایجه آراسنده متوسط برلهجه ایله قونوشمقده‌درلر. آلتایجه ـ تله‌ئوتجه متنلرك الڭ چوغنی یرلیلرك آغزندن ضبط ایتدم . یالکز ضرب مثللرك بر قسمی ، چیوالقوفك ترجمهٔ حالی ، بر منقبه ، روسجه‌دن ترجمه ایدیلمش افسانه‌لر و بعض ارتجالی سوزلرله تورکولر بکا چیوالقوف طرفندن یازیلمش اوله‌رق ویریلمشدر ؛ فقط بونلری یکیدن طرز تلفظلرینه کوره یازمغه مجبور اولدم. قیامت حقنده‌کی تواتری طومسق حکومت جریده‌سندن آلدم. فقط یرلیلره مراجعتله تصحیح ایتدم. دیکر لهجه‌لرك هپسنی کوستردیکم مختلف یرلرده خلق آغزندن ضبط ایتدم .

آلتاییلیلرله لبه‌د تاتارلری آراسنده متوسط بروضعیتده بولونان قره‌اورمان تاتارلرندن

ایلك اوغه لهجه‌لرینك دها قطعیتله تبارزایتدیکی له‌بده آغزنده اوزونجه متللر طوپلادم.
بوجلدك سوکنی تشکیل ایدن برقاچ سویونجه لسان نمونه‌لری قارا کولده‌کی درت کونلك اقامتم اثناسنده جمع ایتدم. چین طوپراغنده دها فضله اقامت ممکن اولامادیغی ایچون بومتللری قطعی برصورتده قونترول ایده‌مدم. ایشته بومتللر سویونجه‌یی او قادار ایی بیلمه‌دیکم ایچون هرحالده بعض خطا وسهولری حاوی اوله‌جقدرکه بونلری مع‌التأسف بوراده تمیزله‌یه‌میه‌جکم. بونکله برابر سویونجه‌یه عائد المزده بولونان بو یاکلشلی متللرده بویوك بر اهمیتی حائزدر. بومتللری الده ایتمك بم ایچون ایجه کوچ اولمشدر. چونکه بونك ایچون تنها اورمانلق داغلرده هفته‌لرجه جبری آتلی یورویشلر یاپمق مجبوریتنده قالمشمدر.

کوکك قوننی طوته‌یم دیه نه‌دوشونورسك * ده‌کیزك بالیغنی طوته‌یم دیه نه‌دوشونورسك.
تکه‌نك بوینوزی کوکه‌یتدیکنی کیم کورمش * ده‌وه‌نك قوپروغی یره‌دکدیکنی کیم کورمش.
چایلاغی اوچوشیله (بیلیرلر) * چویکی یورویوشیله (بیلیرلر)
یورومه بیلمه‌ین یولی بوزار * سویله‌مه بیلمه‌ین سوزی بوزار.
یولجی ایچون یولی یوق * قورناز ایچون سوزمی یوق.
آلا بالیغك چورباسی اولماز * آبدال آدامك دوشونجه‌سی اولماز.
قورباغه‌نك یورویشنی کوروب دورورکن * قوشمه‌سنی نه صورارسك.
اختیارك سوزنی طوربه‌یه صوق * بویوکك سوزنی جیبکه آت.
کورك ایچنده انسان یاشار اونی کیم بیلیر * حشا آلتنده حیوان یاشار، اونی کیم طانیر.
چوق اولوب چوپ اولاجغنه * آز اولوب اوز اولسون.
یکی‌یی یاپوب کی * اسکی‌یی تعمیر ایدوب کی.
روزکارلی کونده راحت یوق * قایغولی کونده اویقو یوق.
فناده اولسه اوك اولسون * اوروجلق نیله اولسه بولغورك اولسون.
آتمه بیلمه‌ینك قورشونی آلتی قولاچ (کیدر)
بکی صایغیلایان بك اولور * بایی صایغیلایان بای اولور.
نه‌ییرسه‌ك (اونی) یی، دیشك طاشه‌دکمه‌سین * نه کیررسك (اونی) کی، آرقه‌ك کونشده یانماسین * نه‌یه بینرسه‌ك (اوکا) بین، آیاغك یره دکمه‌سین.
ات قایناتـه‌م سکا چورباسی یتمز * ایکی سوزدن سکا بریسی یتمز.
آتك اختیاری قصابلق * آدامك اختیاری مسخره‌لق.
قوروقاشیق آغیزه خوش کلمز * بویوك سویله‌ین آقشامه یتمز * کنیش آدیملایان أشیکه یتمز.
آلتین باشلی قادیندن * ضعیف باشلی ارکك دها ایی.
انسانك دیزکینی اوزون * آتك طیرناغی یاصی.

آتلر کیشنه‌شنجه طانیشیر (لر) * انسانلر شویله‌شنجه طانیشیر (لر)
ضعیف‌ده اولسه سمیز صای * آزده اولسه چوغه صای .
آشم آز (در) * باشم طاس (در)
ده‌وه کبی (ایری) قارا یوره‌کلیدن * قاو کبی (اوفاق) آق یوره‌کلی ایی .
قارغه قازه اوزه‌نوب آیاغی پرتیلدی .
یکی‌یی کوروب سوینمه * اسکی‌یی کوروب یرنمه * یارینکی ایچ یاغ ایله بومباردن ،
بوکونکی آق جکرله قره جکریك .
بکارك بوینی بیت ییر * طوتوب بریکدیکنی ایت ییر .
کسمه‌یه‌جکی بیله‌مه * سسله‌مه‌یه‌جکه اوکره‌تمه .
اوله‌جکم دیوب‌ده اککینی آتمه * قاچوب براقدیغك اکوب براق .
یوزوك کوزللکنی کورب آلاجغکه * کوکلك کوزللکنی صوروب آل .
بهادر باطار * یاووز بلاسنی بولور .
صوغوق ایله‌دوکوشنك قولاغی یوق اولور * بك ایله جنکله‌شنك باشی یوق اولور .
عقللی آلتی کونده یاپار * قورنازبتس کونده یاپار .
یاواش باشی قلیچ کسمز .
دوشون عقل ایله ایش اولماز * بویوران الله ایله (ایش) اولور .
یاووز کوپك سمیرسه * یانده آدام صوقلاشماز ، یامان کیشی زنکین اولسه *
یانده آدم صوقلاشماز .
خاتون کیشینك ایچنده (کوکلنده) * زرهلی ، ایشیقلی آز یاشار ، ار کیشینك
ایچنده (کوکلنده) * اکرلی ، آتشلی آت یاشار .
اسکی کورکك یاقاسی * کچمشدن قلمش خاطره * یکی کورکك یاقاسی ، سعادتدن قالمه یادکار .
خلقك آراجیسی * کورکك قوپچه‌سی .
یالکیز آتلی یاریشجی * یالین کورکلو کوره‌شجی .
چچاق طوتارکن قاوغایه چیقمه ، بوقاغی طوتارکن یوقوشه چیقمه .
دوکوشن یورولور * ایدیشن بونالیر .
اویناغی باشقه اولانله آو آولاما * آناسی باشقه اولانله معامله ایله‌مه .
صویی کورمه‌نجه چیزمه‌کی چکمه .
دمیر طونلو اولوب کیدر * دری طونلو قالوب یاشار .
آش یه‌نجه آشوقلاما * آته بینجه دوراقلاما .

ترجمه ایده‌ن: DR : RAGIP HULUSÎ

یازان : RADLOF

«CEZAİR» TÜRK HALK ŞAİRLERİNİN ŞİİRLERİ

پارس السنهٔ شرقیه مکتبی تورکجه مدرسی موسیو «ژان دونی» 1925 ده «جزایر تورك یکیچریلرینك تورکولری» عنوانلی اثرنده 18نجی عصرك صوکلرینه عائد وثیقه‌لر نشر ایتدی. بوتدقیق «تورکیات مجموعه‌سی» نك ایکنجی جلدنده کوپریلی زاده فؤادبك طرفندن تحلیل ایدیلمشدر.

ینه محمد فؤاد بکك خلق شاعرلرینه دائر نشر ایتدیکی متفرق نوطلردن برنده [1] غرب اوجاقلرینه منسوب «بنلی علی» نامنده برجزایر تورك شاعرینك اولکیلردن داها مقدم اولدیغنی اوکرهنیورز. «بنلی علی» نك 1075 ده فرانسزلرك جزایره بحراً واقع اولان بر هجومنی تصویر ایدن بر منظومه‌سی بولندیغندن فؤاد بکه نظراً بو ذاتك تخمیناً (1050 - 1100) آراسنده موجود اولدیغی آکلاشیلیور.

فؤاد بك «مغربلی اوغلی»، «قارا حمزه» کبی بر قاچ ساز شاعرینك اسملرینی‌ده ذکر ایدییورسه‌ده بونلرك یاشادقلری زمان حقنده بر قید یوقدر.

فؤاد بکك سویله‌دیکی کبی «جزایر اوجاقلرنده، سائر سرحدلرده اولدیغی کبی، تورك ساز شاعرلرینك بویوك برفعالیت کوستردکلری» بووثیقه‌لرك تدقیقندن آکلاشیلیر. بونلرك بر دیکر اهمیتی‌ده موسیو «ژان دونی» نك دیدیکی کبی «جزایر یکیچریلرینك آنا وطنلرینك عادتلرینی نصل محافظه ایتدکلرینی» بزه کوسترمه‌سیدر.

عصرلرجه آق دکزك اوزاق صولرنده دالغالانان تورك بایراغنك کولکه‌سنده آنا وطنك خاطره‌سیله یاشایان تورکلردن قالان بو وثیقه‌لرله اوغراشمق باشلی باشنه مهم بر موضوع تشکیل ایدر فکرنده‌یز. صرف ادبیات تاریخی نقطهٔ نظردن بو وثیقه‌لر لسان وادبیاتمزك انکشافی تاریخنه نه کبی برآیدینلق کتیره‌جکنی تخمین ایده‌مه‌یز. بونکله برابر چوغنك دکیز قهرمانلقلرینی آکلاتان موضوعلر اولدیغی ایچین مستقل بر صحیفه تشکیل ایده‌جکلری شبهه‌سزدر.

ینه شبهه‌سزدرکه، بو خصوصه دائر الده موجود وثیقه‌لر پك آزدر. فقط آزلقلری اهمیتلرینی، قیمتلرینی آزالتان بر شی دکلدر. دیکر طرفدن فؤاد بکك سویله‌دیکی کبی «جزایره عائد خاطره‌لر، آنادولو و روم ایلی تورکلری آراسنده عصرلرجه یاشامش،

---

[1] حیات مجموعه‌سی، صایی 61، 26 کانون ثانی 1928

بالخاصه جزائر اوجاغنه دائما یکیتلر ویرمش اولان «ازمیر» ساحللرنده جزایره عائد تورکولر صوك زمانلره قادار اونوتولمامشدر. «پروفسور کیزه» نك 1907 ده نشر ایتدیکی آنادولو تورکولری آراسنده ایکی دانه‌ده جزایر تورکوسی واردر. » بوندن باشقه داها پك چوق شیلرك زمانله اله کچه‌جکی امید ایدیله‌بیلیر.

بو مخطره‌مزده پارس ملی کتبخاسنده الیمزه کچن جزایر تورك شاعرلرینه عائد موجود دیکر بوتون وثیقه‌لردن اسکی برطاقم اثرلردن بحث ایده‌جکز.

*

پارس ملی کتبخانه‌سی یازمه‌لر قسمنده (Fond turc 126) نومروده مقید بر مجموعه‌ده نهایتده 43نجی یاپراقدن اعتباراً 14 پارچه منظومه واردر. مجموعه‌نك باش طرفی اکثریسی آدالره متعلق فرمانلردن عبارتدر.

بو منظومه‌لردن ایللك دردینك ایچنده شاعرینك اسمی ذکر ایدیلمه‌مشدر. بشنجیسی قاراجا اوغلانك بر قوشماسی‌در. دیکر دوقوز دانه ایچندن دردی «چیرپانلی» نك، بری «ارمودلی» نك، ایکیسی «قول چولخه» نك وایکیسی‌ده «کدامصلی» نك در.

بر داها عودت ایتمه‌مك اوزره باشدن اسمسز درت قوشمه ایله قاراجا اوغلانك قوشمه‌سنی درج ایدییورز. بونلرده بارز اولارق کورونن شی، لسانده‌کی حرارت وطاتلیلقدر. خلق شعرینك فیضلی بردوری اولان اونجی هجرت عصرینك واون برنجینك وصف ممیزلرندن بری بو اولسه کرکدر.

I

به یارنلر به قارداشلر — اللر بکا دوشمان اولدی [1]
کیجه کوندوز یاحتندوغمم — قوللر بکا دوشمان اولدی
سنك اوستنکه سودوکم — پروانه اولوب دوندوکم
اغزومه آلوب اومدوکم — دیللر بکا دوشمان اولدی
بلی انجه بویی اوزون — ار زمان اتمشم انجه
سحردن دردوکم غنجه — کللر بکا دوشمان اولدی
یاریله ییوب ایچدوکم — مست ایدوب سردن کچدوکم
شول دونه دونه قوجدوکم — بللر بکا دوشمان اولدی
سحرالرده دوتم طوراق — یاقدی یوره‌جکم فراق
یاریمدن دوشمشم ایراق — یوللر بکا دوشمان اولدی

[1] املالر عیناً محافظه اولونمشدر.

II

کمسه‌دن بلمزم بو حاللری	هر نه اولدیسه یاریمدن اولدی
کوزومه خیالر یارك ایللری	بو محبت بکا یاریمدن اولدی
لاله‌نك داغ ایچره بغری دولو قان	کولشنده فریاد ایدر نجه مرغان
بلبله دیدوم ندر بو افغان	اغلیوب دیدی کولدن اولدی
باد صبا یاره اوغرسه یولك	یانه یوزك سوراول یوزی کولك
ایله پریشان حال اولدوغی دیلم	نم اول صاچی سنبلمدن اولدی
بو عشق باشه یازی ایمش ازلدن	چکرم محنتی نه کلور الدن
هر کسك شکواسی بر کوزلدن	بکاده بر قانلی ظالمدن اولدی

III

شول نم قرا کوزلومه	وارمغه بر درمان اولسه
اق کوکسنی سیاه بغرومه	صارمغه بر درمان اولسه
صحرالرده طوتمش طوراق	یاقدی جانمی فراق
دوشمش یاریمدن ایراق	وارمغه بر درمان اولسه
ندین یار بندن نجار	قورقارمکه یادلر قوچار
حیالی کوزمدن اوچار	کورمکه بر درمان اولسه
هیچ اولم کلمز اپیننه	اولورسم قانسم بوینه
عریانله یارك قوینه	کیرمکه بر درمان اولسه

IV

تکری غربته صالمسون	حسرت جکرین دلمسون
قوللر باشنه کلمسون	ایراق کبی درد اولمز
کم دیر قاشك کمان دکل	ذل کن اخر زمان دکل
بره والله یالان دکل	ایراق کبی درد اولمز
بکا اتمایی وارسون	اشته یوره‌کمی دلسون
نلر چکدوکمی کورسون	ایراق کبی درد اولمز

V

شول درکاهدن دونسون یوزم	اولنجه سومزسه‌م سنی
قان اغلسون ایکی کوزم	اولنجه سومزسه‌م سنی
صادیمه ایرمیه‌یم	حق دیدارین کورمیه‌یم
غنجه کولك ویرمیه‌یم	اولنجه سومزسه‌م سنی
اولسون همی افندم اولسون	هر کشی اتدکن بولسون
کوزلرم قانلی یاش دوکسون	اولنجه سومزسه‌م سنی
سرم عالمه فاش اولسون	بغرمده بنی طاش اولسون
کوزلرم قانلی یاش اولسون	اولنجه سومزسه‌م سنی
قاراجا اوغلان اولور مرده	سن دوشردك بنی درده
محتاج اولین نامرده	اولنجه سومزسه‌م سنی

اصل بوندن صوكراكی دوقوز دانه‌سی نقل ایتمكده اولدیغمز الك مهم قسمدر. بونلری عیناً مجموعه‌ده‌كی صیرا اوزره واملالرینی محافظه ایدرك نقل ایدیيورز. بونلردن بالخاصه یدی دانه‌سی موضوعلری جزایر وتاریخده معروف دكزحربلری اولمق اعتباریله قیمتداردر. بونلردن اوچ دانه‌سی مشهور قورصان «مراد رئیس» ك قهرمانلقلرینی وكرامتنی آكلاتیور. [VI ، V ، III] مراد رئیس كاتب چلبی‌نك افاده‌سنه كوره [1] 1018 ده سكسان یاشنی متجاوز اولارق وفات ایتدیكنه نظراً تقریبی برحسابله (938 - 1018) سنه‌لرنده یاشامش اولیور. مراد رئیسی مدح ایدن بو یازیلرك صاحبلرینك‌ده آشاغی یوقاری عینی زمانه عائد اولملری ایجاب ایدر.

بونلرك ایچنده «چیرپانلی»نك بردستانی واردركه (II) نقل وتصویر ایتدیكی وقوعاته نظراً 918 ده تونس، فاس وحوالیسنه واقع اولان هجوملری آكلاتیور. مع مافیه «كذا مصلی» بوندن داها صریح اولارق بر وقعهٔ تاریخیه‌یی نقل ایدیيور (IX، VIII) بووقعه «تحفة الكبار فی اسفار البحار - ص 101» ده شویله یازیلیدر:

« بیك اون سكزده قپودان خلیل پاشا دونانما ایله آق دكیزه چقوب سلوری‌یه واردقده جزایر قاپودانلرندن جنویز جعفر قالیته‌سی كلوب اسپانیا قرالی اقرباسندن چیچلیه حاكمی كندی اوغلنی قراله كوندرمك ایچین بشیوزقدر كافری انواع هدایا ایله بر قالیونه قویوب كیدركن جزایر كمیلری راست كلوب حرب عظیمدن صوكرا قالیونی آلمشلر مالی آرالرنده اولشوب اوغلانی طرف سلطنته پیشكش كوندرمشلر ... »

بوندن آكلیورزكه اثرلرینی نقل ایتمكده اولدیغمز درت جزایر تورك شاعری تاریخاً معلوم اولانلرك الك اسكیلریدر. اونجی عصرك نهایتنه عائد اولدقلری شبهه كوتورمز. بواعتبارله عرض ایتدیكمز اثرلرك قیمتی برقات داها آرتمقده‌در.

VI

جزایره حقدن نظر اولمشدر هر بریمز براقلیمدن كلوریز [2]
بزی محمد ...... قالمشدر بزده انك یولنده قربان اولورز

[1] تحفة الكبار فی اسفار البحار (مطبعهٔ بحریه - 1329) ص 102

[2] مخطره‌مزه « جزایر تورك خلق شاعرلری» نامنی ویریركن اثرلرینی نقل ایتدیكمز شخصیتلرك جزایرلی اولدقلرینی قبول ایتمش اولیورز. جزایرده كیلرده دیگر ممالك مفتوحه‌ده‌كی قلعه‌لر كبی محافظه‌سی خصوصنده برلشدیرلمش عسكرلردن عبارتدر. نته‌كیم یوقاریده‌كی قوشمه‌نك - هر بریمز برر اقلیمدن كلوریز - مصراعی‌ده بونی آكلاتمقده‌در. بالذات منظومه‌نك قائلی اولان « چیرپانلی » نك مخلصندن‌ده مملكتنك، قلبه جوارنده كائن برقصا اولدیغنی اوكره‌نیورز. بناءً علیه « جزایر تورك خلق شاعرلری » عنوانیله ساده‌جه جزایرده بولنان وجزایره دائر یازیلری اولان تورك خلق شاعرلرینی قصد ایدیيورز.

خسته اولوب اولمزیکن بریمز   کوك کردردوکی جنك... اولورز
باشه باشه دوشماندن دونمز   دین یولنده قریلر قومز
صواشرکن شهید دوشر کیمز   اول قرمزی قان ایچنده اولوروز
جزایرده قوچ ییکیدلر سجرز   دوشمانی آمان ویرمز بجارز
فورصا کمیلریله کجرز   اصپانیدن شکاریمز الوروز
چیرپانلی ایدر بلمزلریمز   سلطان حاجی بکداش ولی پیریمز
قنده وارصق اول اوستدر پریمز   بکار نظرنده عزت بولورز

VII

تا اولدن قلیج صاله کلدی بونلر دوشمانه   بوجزایر عسکریله کمسه باشه چقاماز
هرکم دوشمن اولورسه کندی کلور پشمانه   » »
کورمزسین قبایلی هپ کافره طاتدیلر چبوب
کیدریکن پاپاز شاهین کبی قپدیلر
جنك ایله تمقوطی آلوب برمحکم برج یاپدیلر   » »
چقامامش هربرندن یوللارنی کسمشلر
یقوب بونجه بورجلری باصمشلر
کورمزسین نجیبه ناصل طوپلر باصمشلر   » »
یتمش سکسان بیك اتلوسین
بلوك بلوك بولمشلر
واروب فسی ایکی کز الوب کنه کلمشلر
برکمسه‌دن فایده یوقدر حقدن غیری کوردیلر   » »
طاپانونن طفلر کبی یرلرندن طوردیلر
فسده سکسان بیك کافری درت یوز ییکد قردیلر
نجه کره دشمان کلدی قوب‌مامشدر برطاشی
پاره‌لاندی کمیلر هلاك اولدی هپ یاغی   » »
اغر طوناغالر کلوب کلدی اصپانیا بکی
باشلرنی اتکنه صاررلرده کیدرلر
طوزلو صودر اجدیکاری صانکی زهر یوطرلر
که کوزدی ورکای واروب خلاص ایدرلر   » »
طربلوسه دوشمان دوشدی فتح اتدیلر واردیلر
خلق الوادی بله الوب نجه کافر قردیلر
تنوسی دوشمان الندن الوب فتح کره الوب‌ویردیلر   » »
بونجه محله‌لر واردی اصلا بلی دیمدی
طربلوس عسکرین قردی یارسین قومدی
بشیوز یلدر تجرنك طاسین قیمسه صیادی
چیرپانلی ایدر کرجك جمله اول خدانك قولیدر   » »
هربرسی جنك یوزنده حضرت علیدر
سعدتلو پادشاهی قنادی قولیدر

VIII

غازی مراد رئیسی صورانلر   واردر بهادیری یارار دلیسی
هرقنده هودسك کاور یتشور   . . . . . [1]
کمیلری وار یتر اوزاغه تزیه   دایم بش وقتین قیلور خدایه
پادشاه اوغرنه چقار غزایه   ارصلانی تنکرینك حضرت علیسی
بلن غازی مراد رئیس دربق   رسول‌الله سنجاغنی چکر اق
دکزده قرهده یاردمجی حق   کرچك مغرب اولرینك ولیسی
باش ماشه جاتارز کاور دم اولور   صواشنده دریانك یوزی قان اولور
غزیلر یوزینی کورر شر اولور   کالدی دیرلر جزایرك اولوسی
چیرپانلی ایدر هله سلطانم کوره   بهادر ای اولدر یرنده طوره
هرچین اسکله اورصاق بریره   اول کون اق دکیزك یالیسی

IX

بهاریدر غنج عاشر یالنك   تازه آچیلمش سنده کوللری
بلبلری فغان ایدوب چاغرشر   ایرالنور سرویلری طاللری
عاشقلر یولنده نیاز یاقیلر   آهیله واهیله بلی بوکولور
سویلدکجه ایتز ایتز اولور دوکولور   طوطاغنك اول سکرلی باللری
بن کورمدم ایلدن اشتدم همان   کوزلدر قالمدی کوکلمده کمان
اول قوشدی دیوان طورر هرزمان   نظرندن بنو بغلو قوللری
وارسم جمالینه قلسم بر نظر   عاشقك اهندن ایلسون هزر
عاشقلر دردندن اغلیوب کزر   اب روان اولمش جسمی سیللری
چیرپانلی ایدر عاشق اغلتمق حقمی   بلمزین یورکی دمردن بکمی
الله‌دن قورقمزمی انصافی یوقمی   نجه براغلیوب یورر بوایللری

X

مراد رئیس کلبنك جکدردی   دین‌السلام سنجاغنی دکتدکی وقتین
پادشاه اوغرینه نیت ایلدی   چقوب جزایردن کتدوکی وقتین
غازیلر جنك ایچون کوردی پراغنی   دویز محانه‌دك بوکه‌یورغی
هب کافر قیویردی کورکی   یزیدلرکاوب قجدن چاتدوغی وقتین
بیکدیکلر هپ کورکه یاپشدی   قجدن طوب اوتینه اوددیدکی وقتین
محمدك شفاعتی یتشدی   کمی یاندی دیوب کردوکی وقتین
مراد رئیس ایدر ظهر باطنده   یارب حاجتم قبول ایله قتیکده
کوك طمان ایچنده قلدوق توتونده   کافر باش طبون اتدوغی وقتین
ارمودلی ایدر به سلطانم حقله   همان یزیدلرك فندی طوب ایله
الرغه اتدردك توفنك ایله وقیله   بش باره قدرغا چاتدوغی وقتین

---

[1] اوقونمایان یرلر نقطه ایله دولدیریلمشدر .

XI

دوقه اصپانیا خبر کوندرمش / بن بنم شمدیکی حالمی دیمش
یاردم ویرسون بکا سوق استرم / مراد رئیس المی دیمش
بودجاده قندولغم بلدیلر / چامدم بر طار یرده بولدیلر
دوکه دوکه ایکی کمم الدیلر / قردیلر قنادمی قولومی دیمش
برسحرین قارقنهٔ بصدیلر / بوتونی قیردیلر حاجلری کسدیلر
سنجوانم ایاغندن اصدیلر / بوکدیلر قدی بلی دیمش
نه کمسدن قورقردم نه یاشردم / انصاف سزلك ایدوب حدن اشردم
ایسرلرم عره‌بیه قوشاردم / بولدم بزده اندوکم ظلومی دیمش
قول چولحه ایدر حضرایلر کوره‌یوز / امیزدر چوق مراده ایره‌یوز
طاطانمشدر بزه مراد رئیس / قورقارم اشلتمز یولومی دیمش

XII

اوش غافل چقدوك کتدوك المدن / اه یکتلك یاوی [1] قلدوم بن سنی
عندلیبم ایری دوشدم کولمدن / واه یکتلك یاوی قلدوم بن سنی
دخی بویله اولامشدر صنروم / بر کورمش یوق بولدو غمه صوراروم
انك ایچون بلم بکوب ارارم / اه یکتلك یاوی قلدوم بن سنی
مولا بردور یوقدر قلبمده حیلم / نبیم محمددر دیمزوم یلان
الله ویره شاله جنت بولم / اه یکتلك یاوی قلدوم بن سنی
مرادوم قلدی ایرمدم قصدیمه / بوحالده شکر اولسون دوستومه
بوقوش کاسه چقامازم اوستونه / اه یکتلك یاوی قلدوم بن سنی
فرق ایده‌مز اولدم کونمی ایی / بزه قسمت اولدی پیرلك پایی
کله کور نه حالده قول چولحهٔ / واه یکتلك یاوی قلدوم بن سنی

XIII

اصپانیه جزایره خبر کوندرمش / قومازم اوغلومی الورم دیمش
اکر ویرمزلرسه قیامته داك / بن بودردیله اولورم دیمش
قائلمبش بیله اتسلر وعده / جمله املاکمی ویریرم یاده
پشکش ویررلرسه سلطان احمده / مسلمان ایدرلر بلورم دیمش
بیك یاصرایله یوز بیك آلتون ویره‌یم / تك همان برکز یوزی کوره‌یم
بوقره باشمه درمان آرایم / اولنجه جالشر بولورم دیمش
بوغاز حصاره ایرنجه مله‌سن / یرار بکلرمی صلارم دیمش
کدامصلی ایدر کورك حاجتنی / اند اجدی انجیله دوتدی یوزونی
بیلرم شمدن کرو تختمی / واروب برکلیساده قالورم دیمش

XIV

کور امدی نه دیمش جزایرلیده — ویرمنزا اوغلوکی بلمش اول سنك
بز آنی کوندردك سلطان احمده — قره خبرلرین المش اول سنك
یورتمزوز اق دکزده کمیکی — حتی قیوب پوته طپتوك یوزوکی
جویر اسلامه شول کافر دینکی — کل یزید مسلمان اولمش اول سنك
یینه بوکدوك اسپانیانك بلنی — اون درت بکزاده ایله الدق مالنی
خوش اکیلنه‌ردك مصر یولنی — هله اتدکارین بولمش اول سنك
کدامصلی ایدر کوردم خوشکی — کیجه کوندوز اغله ساللا یاشکی
کایسانك تاشلرینه صور باشکی — یوری وار برزمان جلمش اول سنك

یوقاری‌ده نقل ایتدیکمز یازیلرك صاحبلرندن هانکیسنك داها اول اولدیغنی، ترجمهٔ حاللرینی تنویره خدمت ایدن خصوصی هیچ براشارت بولنمدیغندن تعیین ایده‌میز. آنجق کدامصلی‌نك یوقاریده قیدایله‌دیکمز تاریخی وقعه‌دن داهامقدم اولدیغی، بلکه مرادرئیسدن اولکی وقوعاته دائر بولندیغی، بناءً علیه ایچلرندن الك اسکیسنك او اوله‌بیله‌جکی احتمالی موجوددر .

AHMET KUDSÎ

KARACA OĞLANA DAİR

« خلق شاعرلری » سه‌ریسنك ایکنجی کتابنی تشکیل ایدن « قره‌جه اوغلان » آدلی اثرمزك مقدمه‌سنده بو قیمتلی خلق شاعرینك یاشادیغی دوری قطعی بر صورتده تعیین ایده‌میه‌جکمزی سویله‌مش و « قره‌جه اوغلان » لك « قانونی » دورنده یتیشن « قره اوغلان» اولماسی احتمالنی ایلری سورمشدم .

محترم فاضل « کوپرولی زاده محمد فؤادبك » اولا « حیات مجموعه‌سی » نده (صایی 41) و بالآخره بعض علاوه‌لرله « تورکیات مجموعه‌سی » نده (صایی 2 ،ص 502) بو نقطهٔ نظریمزی حقلی اوله‌رق تنقیدایتدیلر . محترم مدرس ، بونکله برابر، وقتیله کندیلرینك‌ده بویله برفکره ذاهب اولدقلرینی سویله‌مکده‌درلر. صوك‌الده ایتدکاری وثیقه‌لر ، «قره‌جه اوغلان » لك عثمانلی اردوسنه منسوب اولدیغنی وهجری اون برنجی عصرك ایکنجی نصفنده یاشادیغنی اثبات ایتمکده‌در .

اخیراً قیصری مدعی عمومی معاونی احمدبك ، بکا کوندردکاری برمکتوبده «قیصریده

راشد افندی کتبخانه‌سی » نده‌کی دیواندن استنساخ ایده‌رك « کانی » نك بر منظومه‌سنی یازمشلردر؛ مذکور منظومه‌یی عیناً نقل ایدییورم :

مقصد حرکتدن هله سور صال دکلمی — ای چاوش بی نور
سورمکلکه نعلجه‌وش دال دکلمی — اوکچه‌کده کبی چامور
هر قهوه‌ده بوزخانه‌ده شاعر کچینورسك — ای قاره‌جه اوغلان
یوزك آق ایدن ترکیٔ قونغال دکلمی — چون زاده‌ٔ غورغور
یوق یره هپ غیرتی دییه سن آنك (؟) — بیهوده‌می صاندك
قورمولیٔ کذابده رمال دکلمی — کسر ایله طنبور

بو منظومه‌ده اسمی کچن «قره‌جه اوغلان»، مطلقا آرادیغمز «قره‌جه‌اوغلان» میدر، دکیلمی‌در، بزجه مجهولدر؛ فقط، هر حالده، کوپرولی زاده محمد فوأد بکك نقطهٔ نظر-لرنی تأیید ایتدیکی کبی (615، 616، 644) نومرولو « طرسوس » غزته‌سنده علی رضا بك طرفندن نشر ایدیلن مقاله‌لرده‌کی نقطهٔ نظری‌ده تأیید ایتمکده اولدیغندن « 1206»ده ئولن«کانی»نك بزم آرادیغمز «قره‌جه اوغلان»ی مخاطب اتخاذ ایتدیکی تخمین اولونابیلیر.

علی رضا بك یازدیغی مختلف مقاله‌لرده، منقبه ایله تاریخی بربرینه قاریشدیرمشـدر. کندیلرینك تاریخی برشخصیت اولان «قره‌جه اوغلان » ی « کوجه‌لی»لی اوله‌رق قبول ایتمه‌سی‌ووفاتی «1090 » اولارق تثبیت ایتمه‌سی تاریخی بروثیقه‌یه‌مستند دکیلدر. علی‌رضابك بعض اختیارلرك روایتلرینی عیناً قبول ایتمکده‌در؛ حالبوکه، «کلیس»غزته‌سنك (21 کانون ثانی 928) تاریخلی نسخه‌سنده نشر ایتدیکی بر مقاله‌ده محمود راغب بك‌ده شبهه‌سزخلقك روایتلرینه عطفاً «قره‌جه اوغلان»ك « کوجه‌لی» لی اولدیغنی وهجری دوقوزنجی عصرده یاشادیغنی‌سویله‌مکده‌در. «دارکلی» قائممقامی فوأد بك ایسه «قره‌جه اوغلان»ك «قوزان»ده دوغدیغنی وبر مدت « قوزانلی احمد پاشا » نك ندیملکنده بولوندیغنی قوزانلیلردن نقلاً سویله‌مشدی. [قره‌جه اوغلانك لغتجه‌سنه باقیکز] بو قبیل روایتلردن باشقا « قره‌جه اوغلان»ه عائد آناد‌ولوده افسانوی بر طاقم منقبه‌لرده شایعدر، حتی « جبل برکت » و جوارنده‌کی خلق، اونی ، عباسیلر دورینه بیله ارجاع ایده‌رك حقنده تورلو تورلو کرامتلر نقل ایتمکده‌درلر. بوتون بو مختلف روایتلر کوستریبورکه « قره‌جه اوغلان » نامنی طاشیان بر چوق خلق شاعرلری موجوددر . تاریخی شخصیت اولان « قره‌جه اوغلان» ایسه آنادولونك مختلف شهرلرنجه تمسه‌نمشدر؛ بناءً علیه، الٔمزده موجود اولان شعرلرك بر آدامك اولماماسی، مشهور ویا غیر مشهور متعدد « قره‌جه اوغلان » مخلصلی شاعرلره عائد اولماسی احتمال داخلنده‌در .

SADETTİN NÜZHET

EMRAHIN KİTABESİ VE YAŞAYAN HALK ŞAİRLERİNDEN

امراهك كتابه‌سی — ضیاءالدین فخری بك آرقداشمز ، « ارضروم شاعرلری » اسملی كتابنده ارضروملی شاعر امراهك مرقدینی شبهه‌لی اوله‌رق قید ایدیور. [ص : 73] بودفعه اعضادن سیواس لیسه‌سی ادبیات معلمی افلاطون جم بكك برمكتوبنی آلدق. مومی‌الیه مكتوبنده شاعرك ارشاد سیاحتی اثناسنده نیكسارده ئولدیكنی ، مرقدینك اوراده اولدیغنی ، بر كتابه‌سی دخی بولندیغنی مژده‌له‌یور . كتابه‌یی اولدیغی كبی ، مكتوبدن استنساخ ایدیورز :

احسن‌الله شمه‌الوری	راه عشقده ایله‌مش جان فدا
فقر فخریدن كینمش خرقه‌یی	هم محبت زمرهٔ اهل عبا
لوحهٔ قلبنده حكمت چشمه‌سی	نبع ایدوب دل تشنه ایلر اسقا
عالم غیب‌الغیبو نن نغمه‌سن	روح اقدسدن اوقور داود ادا
شاعر روم ایدی كرچه اول ادیب	شرق ایله غربه اوقوردی العلا
كل طواف ایت «حفظی» روح كعبه‌یی	ایشته قبر حضرت امراه بابا

افلاطون بكك ویردیكی تفصیلاته كوره كتابه‌یی علمادن توقادلی حفظی افندی یازمشدر. ذاتاً صوك بیتك ایلك مصراعنده‌كی قید بونی كوستردیكی كبی كتابه‌نك لسانی‌ده یازانك علمی هویتنی ارائه ایدیور. شاعرك مرقدی نیكسارده قارشی باغ محله‌سی جوارنده تكیه بایرنده آجی پهلوان تربه‌سی یاقیننده‌كی مزارلقده‌در . آرقداشمز ، بزه كتابه‌نك فطوغرافیسنی‌ده كوندره‌جكنی وعد ایتمكده‌در .

A . H

* *

یاشایان خلق شاعرلرندن . — درنك اعضاسندن آردانوش ناحیه‌سی مدیری عزیز آرقداشمز شهاب‌الدین بك « عاشق عمر » ه عائد اوله‌رق كوستریلن بر دستان ایله ، ارشاد آدلی بر ساز شاعرینك قوشمه‌سنی درنكه كوندرمشدر . دستان ، « عاشق عمر » ه دائر تدقیق وجوده كتیره‌ن درنكجیلردن سعدالدین نزهت بكه كوندرلدی . قوشمه ، خواص ادبیاتی ایله آز ، چوق علاقه‌سی اولدیغی كورونن بر حیات بر خلق شاعرینكدر .

عالمی یاندیرمش حسنك ضیاسی
او الوان یاناغه كول مناسبدر .
ماهك اون بشنه بكنزه‌ر جمالك
اوبللور یوقاغه‌خار مناسبدر .

سنی کوردن عاشق بویله‌جه ئوکر
تمام بر بوسه‌سی بیك آلتین ده‌کر
قرق ئوروك صاچلرك طوپوقلر دوکر
اوصیرما صاچلره دال مناسبدر .

چوق چکدیردك بكا آه‌ایله زاری
نه کوزل یاراتمش جناب باری
بیك بش یوز آلتنه الماس کمری
زرنشان کمره بل مناسبدر .

نه آرارسنز بیلمم یولجی یولنده
والا کیتدی باشدن کیملر بلنده
حایف قالمشسك قدرسنز النده
سکا آرشاد کبی قول مناسبدر .

آرقداشمز شاعرك آدینك « مصطفی ارشاد » اولدیغنی، آرتونیك وزیر کوپریسنده یاشادیغنی ، بو کون 70 یاشنده بولوندیغنی خبر ویریور . شهاب‌الدین بکه تشکر ایدرکن دیکر درنکجی آرقداشلرك آنادولو کویلرنده یاشایان خلق شاعرلرندن بزی خبردار ایلمه‌لرینی دیلرز . بو صورتله یاقین زمانده درنکك یاشایان ساز شاعرلرنده برقورولتای یاپمه خصوصنده بسلدیکی تصوره زمین حاضرلانمش اولاجقدر . H B . D

 ERZURUM ŞAİRLERİNE DAİR

کچن سنه نشر ایتدیکم « ارضروم شاعرلری » ، شیمدی‌یه قادار بر چوق تنقیدلره اوغرادی . باشده دارالفنون ادبیات فاکولته‌سنك رسمی راپوری اولدیغی حالده ابراهیم نجمی ، محمد خالد ، سعدالدین نزهت بكلرك تنقیدی یازیلری وار.

[حیات ، صایی 68 - ملیت ، صایی 763 - خلق بیلکیسی مجموعه‌سی ، جلد : 1] کرك راپوره ، کرك بو تنقیدلره قارشی - خلق بیلکیسی مجموعه‌سنده‌کی مستثنا - مقابل فکرلرمزی جواب اوله‌رق سرد ایتدك . [دیکر ایکی تنقید ایچون باقکز: حیات ، صایی 76] آنادولونك مختلف یرلرنده چیقان غزته‌لرده‌ده بعضی انتقادلرك یاپیلدیغنی خبر آلدق . فقط بونلری کوره‌مدك . بوراده بونلردن باشقه اولارق أثرك محتویاتنه وماهیتنه دائر آلدیغمز برچوق مکتوبه اشارت ایتمك ایسته‌یورز :

مکتوبلردن برقسمی کتابمزه اومحیطك بعضی شاعرشخصیتلرینك کیرمدیکندن دولایی بزی مؤاخذه ایدیور. قیمتلی آرقداشم معلم عبدالرحیم شریف بك «شادی» آدلی ارضروملی برشاعرك اون دوقوزنجی عصرك ایلك نصفنده یاشادیغنی،ارضرومده برمرقدی بولندیغنی بیلدیرمکده‌در. بز أثرمزك مالزمه‌سنی تأمین‌ایدرکن بویله براسم ایشتمدك. اکر بوشادی، قارص اشرافندن شاعر سلیمان شادی ایسه ، طبیعتی ایله أثرمزه کیره‌مز . بوذاتدن محترم مدرس فؤاد بك ، وقتیله اقدام غزته‌سنده بحث ایتمش ، کندیسنك بر شعر مجموعه‌سنی أله کچیردیکنی و 1280 ده ئولدیکنی قید ایلمش ایدی . ارضروم شاعرلرندن اولدیغنی سویله‌ین «شادی بك»ك بو«شادی» اولدیغنه قوتله احتمال ویریورم. عمرفاروق بك اسمنده برمخابرمز ارضروم‌شاعرلرندن بحث‌ایتدیکمز حالده حاجی عثمان وعلی رضا اسملی ایکی ارضروملی شاعردن خبردار اولمادیغمزی تنقیداً ایلری سوریور . مخابرك ویردیکی معلوماته کوره ، بری 1301 ، دیکری 1329 سنه‌لرنده ئولن بوایکی ذاتدن ، فی الحقیقه خبردار دکلدك . شو قادارکه موجود شعرلرینه باقیلیرسه شاعر اولمقدن زیاده متشاعر اولان حاجی عثمان وعلی رضا افندیلر اوزرنده توقفه چوقده لزوم یوقدر . محمد کامل امضالی بر مکتوب صاحبی‌ده «صدقی ارضرومی» دیه‌اشتهارایتمش برقلاسیك شاعردن‌نصلسه غفلت ایتدیکمزی یازیور . بز ، ارضروم محیطنده بویله براسم دویمادق.یالکز ذهنینك «صدقی ارضرومی»یه یازدیغی نظیره‌یی کوردیکمز زمان بو آدده بر شاعرك موجود اولدیغنی آکلامش ، فقط حیاتنه دائر معلومات ، أثرلرندن ولو بر شعر أله ایده‌مدیکمز ایچون سکوت ایتمش ایدك . دیکر بر ایکی مکتوب ارضرومك خلق شاعرلری حقنده سطحی داوراندیغمز مطالعه‌سنی سرد ایدیور . مثلا « ثمانی » کبی آد براقمش بر خلق شاعرینه نیچین بر بحث حصر ایتمدیکمزی صوریور. بومخابرلرك أثرك اون‌اوچنجی صحیفه‌سنده‌کی حاشیه‌یی کورمدکلرینی ظن ایدیورم . بز او حاشیه‌ده بوشاعرك اسمنی واهمیتنی قید ایتدکدن صوکرا حقنده کافی معلومات أله ایدیله‌مدیکی ایچون اونی آیریجه صاف بر خلق شعری اولارق

«ارضروم خلقیاتی» نه عائد أثرمزده یازه‌جغمزی سویلمشدك أثرینی هنوز اکمال ایتمه‌مش شخصیتلرك ادبیات تاریخلرینه کیرمسنه علمدار اولان ایکی قارءده «مشتاق صدقی» ایله «کمال الدین کامی»یی نیچین موضوع بحث ایتدیکمزی استیضاح ایتمکده‌در . استناد کاهی اعتباریله حقلی اولان بو قارء ، بزم ملی جدال تاریخنده مصراعلریله تأثیر یاپمش اولان بوایکی کنجه ساده‌جه برایکی سطر حصرایتمکلکمزی لزوملی بولمالیدر. نهایت «امراه»ك مزاری حقنده ایلری سوردیکمز تخمینی قبول ایتمه‌یه‌رك شاعرك نیکسارده اولدیغنی و بر کتابه‌سی بولندیغنی بیلدیره‌ن افلاطون جم و استانبولده « عثمان کمال الدین » اسمنده یاشایان ارضروملی برخلق شاعرینك موجودیتندن بزی خبردار ایدن سعدالدین نزهت بکك آرقداشلرمك قیمتلی تنویرلرینی ومحترم ابراهیم نجمی بکك، یونس امره‌نك ـ ولومرقدی ارضرومده اولسه بیله ـ ارضرومه مال ایدلمسنك علماً اوقادار اساسلی برشی اوله‌میه‌جغی حقنده‌کی اشارتلرینی قید ایده‌لم .

مکتوبلردن برقسمی‌ده أثرك یارلدیغی اصوله اعتراض ایده‌رك مقدمه ایله نتیجه‌ده‌کی مطالعه‌لرك سطحی حکملردن عبارت اولدیغنی سویله‌یورلر . ادبیات فاکولته‌سنك رسمی راپوری‌ده « ارضروم شاعرلری » نی بوباقیمدن تنقید ایتمش ایدی. بز اویله ظن ایدیورزکه ادبیات تاریخی قوری برتجرك ، مجرد برتدقیقك واسطه‌سی اولمقدن اوزاقدر . قبوللری وتأییدلری مؤخر تدقیقلره براقیلان حکملرمز، اجتماعی اصولك ادبیات تاریخنه تطبیقندن متولد دوشونجه‌لردر . ترکیب علمدارلغی یاپمقدن زیاده ، ترکیب شکللرینی تنقید ایتمك علمی وفلسفی فعالیتك حرارتلنمسی اعتباریله ، دها فایدالی اولاجقدر .

« ارضروم شاعرلری » حقنده موضوع بحث ایتدیکمز بو تنقیدلر بزجه بویوك بر قیمتی حائزدر . بو صورتله یورودیکمز یولده یاردیمه محتاج اولدیغمزی آکلایورز . تك آدام ، مملکتك أدبی وارلغنی، ولو بر کوشه‌سنده اولسون، یوقلامغه کافی دکلدر . بونلردن بشقه آدلری تثبیت ایدلمکه ده کر دها بر چوق ذواتك بولنه‌جقلری شبهه‌سزدر ، آراشدیرمق لازمدر . نته‌کیم فطین تذکره‌سی ادهم پرتو پاشانك پدری تیمور فنی ایله قرده‌شی علی کمالك‌ده شاعرلکلرندن بحث ایدیور. مزاحی، دینی قصیده‌لریله یاقین زمانلره قادار یاشامش «کیتجی زاده» دن و «رشید افندی» دن خبرمز یوق دکلدر. بوتون بو تنقیدلرله بز علمی چالیشمه‌نك معشری بر تشکله قاووشمق ایله موفقیت تأمین ایده‌جکنه بردها قانع اولیورز .

ZİYAETTİN FAHRİ

تربیوی مقاله‌لر

HALK BİLGİSİ VE IÇTİMGÎ TERBİYE

تورك منورلری ، هرملتدن زیاده خلقی سه‌ومك مجبوریتنده‌در . بو ، هرشیدن اول بر ناموس بورجی‌در . قانونی دورندن بری ، تورك منورلری و اداره‌جیلری ؛ مملکتی تخریب ایتمك ایچون بوتون ذکا و شیطنتلرینی قوللاندقلری حالده تورك خلقنك بیتمز توكنمز عزمی ، جسارتی و ایلیکی تورك وطنی قورتارمشدر . تورك پادشاهلرینك ومنورلرینك خلق ایله صمیمی یشادقلری دورلر، تورك وطننك کیفیت اعتباریله اك پارلاق دورلرینی تشکیل ایدر. تاریخمزده‌کی بویوکلکلری، ایشته بو، کیفیت کوزه‌للکنه وقوتنه بورجلی‌یز ، اوچ یوز سنه‌دن بری تورك منورلری، اداره‌جیلری و دیندارلری؛ بر ملتك بقا ودوام مفهومیله تألیفی قابل اولمیان نه قدر فنالقلر وارسه هپسنی ایشله‌مشلردر. تورك خلقی ایسه منحصراً اخلاقنك تمیزلکندن وسجیه‌سنك متانت و قدرتندن قوت آلارق بوفنالقلری تعمیر ایتمش وجبهه، جبهه دولاشه‌رق سیل کبی تمیزقانلرینی آقیتمشدر. بونکله برابر منور طبقه ، صوك بویوك انقلابه قدر تورك کویلیسنی وتورك خلقنی سه‌ومه‌مش وحتی سه‌ومك لزومنی بیله حس ایتمه‌مشدی .

یکی انقلابده وضعیت تماماً ده‌کیشمش‌در . «مملکتك افندیسی ، کویلی‌در» شعاری ، بزه یپ‌یکی بریول آچمشدر . بویول، بزه فانیلکی ده‌کیل، ابدیلکی وسعادتی کوستریپور.

خلقجی اولمق ، خلقی سه‌ومك‌در . خلقی سه‌ومك ، خلقی آکلامقله اولور . ماهیتی بیلنمین شی ، آنجق غیر شعوری و نظری بر صورتده سه‌ویله‌بیلیر . بناءً علیه بزه ترتب ایدن وظیفه، خلقی، سوزله ده‌کیل، خلقه هرتورلو یاردیمده بولنه‌رق ، اونی یوکسلته‌رك سه‌وديکمزی بالفعل کوسترمك‌در .

خلقی یوکسلتمك ایچون باشلیجه واسطه‌لر؛ خلقك احتیاجلرینی کیده‌رمك، استحصال قدرتنی چوغالتمق و اجتماعی تربیه‌سنی ایلشدیرمك ، بالخاصه خلقی و خلقك یاورولرینی یشاته‌جق تدبیرلر آلمق ونهایت خلقی،استعدادلری درجه‌سنده یوکسکلره چیقارتمقدر . مملکتمزده هیچ بر استعداد ، باقیمسز قالمه‌ملی‌در . هراستعداده ؛ أوك اك اوست قاتنه طیرمانه‌جق مردیوه‌نلر قورملی‌یز. فردلرك استعدادلرینه اك موافق فعالیت ساحه‌سی ویرن ملتلر ، ملتك قوتلرینی اك ایی برطرزده ایشلده‌نلردر . ایشته بویول ، حقیقی خلقجیلغه دوغرو کیده‌ن یولدر .

تربیه علمی بزه شونی او کره‌تیور : چوجوقلرك روحلرینه وطبیعتلرینه اویغون کلن تربیه الك ایی تربیه‌در . انسانلر ، الك ایی اولارق ، روحی تکامل و استعدادلرینه کوره یتشدیریله‌بیلیر . خلق تربیه‌سنده‌ده بوقاعده‌یی تطبیق ایتمك ضروری‌در. خلقه تأثیر ایتمك ایچون، خلقك استعدادلرینی، تمایللرینی بیلملی‌در. خلق ، یالکز چالیشان وچالشدیریلان بر کتله ده کیلدر . اونك‌ده کندینه کوره حظ واملری ، اونك‌ده ایلکه وحیاته عائد فلسفی تلقیلری واردر. چوق دفعه خلقك حظ و املری ، بز شهرلیلردن دها اینجه ودها چوق صمیمی‌در. مثلا :

آتش اولدم کوم یوق
کوك یوزی ماوی قالدی
بلبل اولدم کلم یوق .
قوش اوچدی یاورو قالدی
بن یاردن دور اولالی
آناختار یار قوینونده
آه ایتمه‌دك کونم یوق
کوکام کلیدلی قالدی

شعری ، ساخته‌لکی اولمیان نه کوزل وصمیمی بر املك ترجمانی‌در .

کویلو ، عمومیتله ، جعلی حرکتلردن وغیرصمیمی شعرلردن خوشلانماز. هرشیئك وحتی شخصلرك‌ده صمیمیسی، کویلوده وخلقده مؤثردر. کویلو، خاطرایچون کندیسیله اوغراشانی ، جاندن اوغراشاندن قولایلقله تفریق ایدر . کویلویه کندینی سه‌ودیرن بر شخصیت ، کویه و خلقه هرشیئی یاپدیره‌بیلیر. ایی انسانلره قارشی قوزو کبی مطیع اولان خلق، فنا آدملره قارشی صیراسنده نامغلوب برقهرمان کسیلیر. «فرمان پادشاهك، داغلر بزم‌در » سوزینی صرف ایدن برخلق ، هم جسور وهم‌ده فنالقلره کور کورینه مغلوب اولمیه‌جق درجه‌ده بسجیه‌لی‌در .

بویله بر خلق ایله هرشی یاپمق ممکندر . نته کیم هر شی یاپیلدیغنی استقلال حربی بوتون وضوح وصراحتیله اثبات ایتمشدر. یترکه استقلال حربنده جانلانان و یشایان روح تمادی ایتدیرلمش بولونسون . استقلال مجادله‌سنده منور طبقه ایله خلق و کویلی طبقه‌سی تاریخی صمیمیتی نهایت بوله‌بیلمشدی . منورلر ، کویلویه خطاب ایدرکن جاندن خطاب ایدییورلردی . قلبدن کلن سسلرك تأثیر ساحه‌سی دماغ ده کیل ، ینه قلب‌در . کویلو قادینلرینه اوموزلرنده کولله طاشیرتان سائق؛ ایشته بوتورك وطنداشلرینك تورك وطنی قورتارمق مفکوره‌سنه تك بر قلب ایله باغلی اولملری ایدی .

خلق بیلگیسی درنکی، کنیش بر وغرامیله، خلقی او کره‌نمك و بزه او کره‌تمك غایه‌سنی استهداف ایدییور. خلق بیلگیسی درنکنك طبیعی عضولری، بالخاصه معلملردر. معلملر، بولوندقلری

یرلرك و برابر یشادقلری خلقك خصوصیتلرینی تدقیق ایدرلرسه، درنکك چوق شموللی و کوچ اولان وظیفه‌سی ، بش اون سنه ظرفنده ایجه قولایلاشیر .

اساساً یکی تورکیاده ، اجتماعی انقلابمزك الك طبیعی مرشدلری معلملر اولاجقدر . معلملر، یالکز بولوندقلری یرك چوجوقلرینی یتشدیرمك دکیل، خلقك روحنی ده مناسب وسیله‌لرله ایشله‌مك وظیفه‌سیله مکلف درلر. خلق ایله یقندن تماس ایتمك و خلق اوزرنده مؤثر اولمق اوزره دها کنیش وبارز بر پروغرامله صحنه‌یه آتیلمسی ایجاب ایدن تشکیلاتلردن بری ، تورك اوجاقلری در . مملکتك هر طرفنه یاییلمش بولونان تورك اوجاقلرینك الك مهم وظیفه‌لرندن برینی خلقجیلغك ایشته بو عملی قسمی تشکیل ایتملی در .

صوکرا بلدیه‌لرك و شهر امینلکلرینك، خلق تربیه‌سی نقطهٔ نظرندن یاپه‌جق پك چوق ایشلری واردر . ایشته ، بر طرفدن دولت و دیکر طرفدن خصوصی تشکیلاتلر مختلف نقطه‌لردن چالیشه‌رق خلق اوزرنده مؤثر اولمغه و خلقی اویاندیرمغه چالیشیرلرسه آنجق اوزمان اجتماعی انقلاب ، تام معناسیله ، کوکلرینی طوپراغه صالمش صاییلیر.

باش انقلابجیلر مز ، یارینك آدملری در . بز ، دونك انسانلری اولمقدن بر تورلو قورتولامیورز . حالبوکه انقلاب منور کتله‌دن ــ حقلی اولارق ــ یارینك آدملری اولمغی طلب ایدییور . بو کونکی پروغرامسز بوجالامه‌لر ، و « سوزده خلقجیلق » لر ایشته هپ بو « دونك آدمی اولمقدن قورتولامه‌مق » بلاسی در .

D. R. HALİL FİKRET

HALK BİLGİSİ VE MİLLÎ BİRLİK

عصرك بشری مفکوره‌لری آراسنده ملی وانسانی اولانلرك بر برینه نه‌قادار صیقی بر صورتده باغلی اولدیغی آشکاردر. برزمانلر ایچون خیال اولان انسانیت ، بوکون مختلف تظاهرلریله کندیسنی کوستره‌ن و آدیم آدیم یورویه‌ن بر دوشونجه‌در . جامعه حیاتنك الك کنیش وقاریشیق شکلی اولان ملیت ، عصرمزده ، بو دوشونجه‌یه کیدن یولك کچیلمسی لازم بر کچیددر . بو کچیدده‌در که جمعیتلر ، بنلکلرینی بولویورلر و ملیتك عدسه‌سی ایچندن انسانیتی ایجه کورمکه آلیشیورلر . برقسم ملتلر بر ایکی عصردن بری بو کچید اوزرنده‌درلر . بوتون کوجلرینی ، ملی وارلقلرینی بوغورمغه چالیشمقده‌درلر . عادتا

انسانیت دینن عضویت ایچنده کوجلی ، قوتلی ، صاغلام ، بنلکلرینی سزوب دویمش برملی مجبره اولمنی أمل ایدینمشلردر . بوأمل ، برقسم ملتلر ایچون آز وچوق حاصل اولمشدر دینه‌بیلیر . برقسملری بوغایه‌یه طوغرو گیدییورلر . گنج تورکیاده بونلرك ایچنده ، عصرلرك اهماللریله دولو تاریخی قپادقدن صوکرا ، مدنی عالم داخلنده کندیسنه مخصوص ال یوکسك وأصیل موقعی ألده ایتمك ایچون بوتون وارلغی ایله چالیشمقده‌در. ملی مفکوره‌یه دوغرو اولان بوچالیشمه ایشنده « خلق بیلگیسی » اوکا نصل بر یاردیم یاپابیلیر ؟ بوصورغویه ، بویازیمزده جواب ویرمکه چالیشه‌جغز .

ایلکن موضوعمزك مفهوملرینی بربرندن آییره‌رق برر برر آیدینلاته‌لم :

I . — خلق بیلگیسی ؛ خلقك ماده و معناسنی بوتون گنیشلك و ده‌رینلکی ایله بیلدیره‌ن برآراشدیرمه ساحه‌سیدر . بوماهیتی ایله اوکا بیلگیلرك قانوزی دیمك قابلدر . عامی و ابتدائی اولان ، بوکونه قادار کندیلرینی محافظه ایدن بوتون بیلگیلر اونك دائره‌سنده‌در . او، بزه ، عصرلرك گتیردیکی ابتدائی مدنیت انقاضنی، جانلی برصورتده کوستریور . اونی بیلمك ، تاریخی اولدیغی قادار ، دها زیاده یاشایان و دوزه‌لتیلمه‌سی دیله‌نن حالی آکلاته‌جقدر .

II . — ملی برلك ؛ معین جغرافی حدود داخلنده ، معین تاریخی شأنیت ایچنده یاشایان بر ملتك ملی مسأله‌لره عائد دوشونجه ودویغولرده کوستردیکی برلك ، باغلیلقدر . اورته زمانك دینی باشقه ، دیلی باشقه ، حرثی باشقه جامعه‌لرندن قورولمش ملز دولتلری یرینه ، شمدیکی زمانك دیلی وحرثی بوتون ملی دولتلرینی کورویورز. بوراده اساس، ملی برلکدر . قومی ، عرقی . . . تمللردن واز کچیکز ، بوتمللرك اوزرینه قورولان ، سودیریجی وقاییناشدیریجی قدرتیله فردلر آراسنده‌کی قوم ، عرق ، دیل ... آیقریلقلرینی ازاله ایدن ملی حرث ، بو برلکك أوزیدر . ملیت بو أوز ایله یاشایه‌جقدر . بربرندن آییره‌رق تعریف ایتدیکمز بو ایکی مفهوم ، بربرینه باغلاندیغی زمان آرالرنده برسبب ونتیجه مناسبتنك تحدث ایتدیکی کورولور. هله مملکتمزی أله آله‌رق، اونك قارشیسنده باغلامه‌یی یاپارسه‌کز ، ایکی مفهومك یکدیکریله اولان باغلیلغی دها لزوملی برصورتده کندیسنی کوستریر . اوزاقلره گیتمکه لزوم قالمادن ، کوزلرمزی آنادولونك اوج طرفلرینه چویرمه‌دن اول تورکلکك اك قوتلی منطقه‌سی اوله‌رق بیلدیکمز (آنقره) نك شو یاقیننده‌کی (حایمانا) یی دوشونکز ، اورادن کلن بعض کویلیلر و عشیرت زمره‌لری اوزرنده برآن قفاکزی اشغال ایدیکز . اوزرنده سوز سویلمك ایستدیکمز

موضوعك اهمیتی ودرینلكی همان آكلاشیلیر. مملكتك اك مهم دردلرندن برینك، آنادولوده دیلی، دوشونجه‌سی و دویغوسی بر اولان بر ملی كتله كورمك اولدیغی شبهه‌سزدر. جمهوریتك سیاسی و اداری تشكیلاتی، بو ایشی لایق اولدیغی درجه‌ده نمسه‌مش، مهمسه‌مش ویوللرینی آرامغه قویولمشدر. شوقادار كه او، بو ایشده یالكز قالاملی، مملكتك عام و حرث تشكللری، منورلری كندیسنه یاردیمجی اولمالیدر.

هر هانكی بر مسأله‌نك دوشونولوشی، بر تأثیر یاپمق، اونك صلاحنی الده ایتمك دوشونجه‌سندن متولد ایسه، بونك ایچون ایلكین شوكادقت ایتملی یز: تأثیر یاپمق ایستدیكمز ساحه‌یی، علمك اصولی ایله كورمك، اونی كندی سزیش و دویوشلرمزدن اوزاق، اولدیغی كبی كورمكه چالیشمق. خلق بیلكیسی، بو اصول ایله یورودكجه، مقصدینی تأمینه موفق اولاجقدر. خلق بیلكیجنك یاپه‌جغی بو نفوذلی مشاهده‌لری تثبیت ایچون، جغرافیادن وقارتوغرافیدن استفاده ایتمك ممكندر. بیلكیج، كزدیكی و كوردیكی منطقه‌لری آرامش، دارامش دینی یاشاییشی، لهجه‌لری، ماصاللری، دستانلری، اقتصادی چالیشمه عنعنه‌لرینی وشكللرینی، حقوقی واخلاقی عادتلری .... كوی كوی یوقلامش، غرافیكلرله، اشارتلر و شخصی رمزلرله، كزدیكی ساحه‌نك مفصل خریطه‌سی اوزرنده تثبیت ایتمش. اكر تدقیق علاقه‌سی، یالكزجه نظری و حسی قالمیه‌جق، بوعلمی یوقلامه‌نك صوكنده ملی تربیه، خلق برلكی نامنه حركته كچمك ایسته‌یه‌جك ایسه بو ایش، آرتق كوچ دكلدر. زیرا طبقی، دشمن جبهه‌سنی خریطه‌سی واسطه‌سیله آدیم آدیم نقطه نقطه بیلن بر اركان حربیه وضعیتنده‌در. ألنده‌كی فولقلور خریطه‌سنه باقوب باقماز، هانكی كویك، هانكی قبیله و عشیرتك .... دها چوق حرثی تمثیله محتاج اولدیغی، ألده‌كی ملی تمثیل عنصرلرینك و واسطه‌لرینك هانكی نقطه‌لره و كوشه‌لره تكثیف ایدیله‌جكنی آكلار. ملی تربیه‌یه ضد عنعنه‌لرك و خرافه‌لرك، ملی دیله آیقیری شكلده تظاهر ایتمش أدبی وبدیعی شكللرك .... نره‌لرده بولندیغنی كوردكدن صوكرا ألنده‌كی تربیه قدرتنی طارتار و اوكا كوره حركت ایدر. مختلف وضعیتلره كوره مختلف روللر طاقنمق كركدر. مثلا دیاربكر محیطنی دارامش بر خلق بیلكیجی، طبیعی، ازمیر وحوالیسنی آراشدیران بر خلق بیلكیجی دكلدر. اولكیسی دها باشقا منظره‌لر قارشوسنده‌در. بو منظره‌لرك رنكلرینی وچیزكیلرینی دكیشدیرمك احتیاجنده‌در. ایكنجیسی ساده‌جه، زمینی حاضر بولاجقدر. «خلق بیلكیسی درنكی»؛ دوشونجه‌مه كوره، بویوك بر مملكت ایشی اولان ملی تمثیل مسأله‌سنده حكومته قوتلی بر یاردیمجی اولابیلیر. حكومتك داخلیه و معارف شبكه‌لرینه أتنولوژیك

و فولقلوریك خریطه‌لر ویره‌بیلیر، یاپیلاجق تمثیل ایشلرینه عائد علمی اساسلری ویوللری کوستره‌ن راپورلر، مخطره‌لر تقدیم ایده‌بیلیر. بو مقصد ایچین درنك؛ بر حرث ارکان حربیه‌سی رولنی اوینایه‌رق تورکیه‌نك معنوی منظره‌سنی، معین بر زمان ایچنده و معین پروغراملرله طارایه‌رق اجتماعی وضعیتی کوسترر خریطه‌یی بر آن اول الده ایتمکه چالیشمالیدر.

بوچشید بر چالیشمه، طبیعی قولای برشی دکلدر. هرشیدن اول برزمان مسئله‌سی، بر تکنیك واختصاص مسئله‌سی ونهایت پارا مسئله‌سیدر. فقط بونلرك هپسنك باشنده، ایشك معنا وهیجانسنده‌کی قدسیلکی قاورامق فلسفه‌سی کلیر. بوفلسفه ایله اداره ایدیله‌جك درنك فعالیتلرینه جانلی بر نمونه اولمق اوزره مثلا آنقره اوزرنده بر چالیشمه تشبثی چیزه‌لم:

خلق بیلگیسی آنقره ومحیطی اوزرنده چالیشمق ایچون ایلکین؛

A — جغرافیایه، خریطه‌یه، تاریخه باش وورمالیدر. آنقره‌نك ماده وطبیعتی کوستره‌ن برخریطه بولورز. بوخریطه اولدقجه مفصلدر. خلق بیلگیسنك یووالری اولان کویلری آچیقجه کوسترملیدر. صوکرا:

B — بوخریطه اوزرنده عرقی، قومی، عشیری ... یاشایشی تثبیت ایتملی یز. آنقره ومحیطنك فلان منطقه‌سنده فلان عرقه، قومه منسوب عشیرتلر، قبیله‌لر کوریورز. فلان طرفده‌کی قبیله‌لر نیم کوچبه‌در، تورك اولانلرینك بویلری، اویماقلری وآدلری شونلردر ... حاصلی قانه، صویه، صوبه، بویه ... عائد بیلگیلر امکان نسبتنده، بردن کوزه چارپه‌جق اشارتلر ورمزلرله، آکلاشیلمالیدر. نهایت:

C — بومنطقه اوزرنده ملی حرثك بوتون داللرینه مخصوص بیلگیلر آراشدیریلیر، تورك دیلنك یاشادیغی یرلر، باشقه دیللرله برابر یاشادیغی یرلر، هیچ یاشامادیغی یرلر، مثلا آیاشده، حایمانادە، قلعه‌جکده ... اسکی ملی دستانلرك ایزلرینی صاقلایان ماصاللر، تاریخی معلومات ویره‌ن وملی روحی،شکلی وموضوعی ایله یاشاتمغه خدمت ایدن تورکولر وشعرلر... الخ یوقلانمالی، خریطه‌نك بیان چرچیوه‌لری ایچنده قیصه نوطلرله کوسترلملی؛ تورکو، بسته، شاعر، رقص... آدلری، عرقی، قومی، قبیله‌وی وعائلوی نسبتلریله قیداولونمالیدر. (بونلرحقنده‌فضله معلومات، خریطه تثبیتی خارجنده‌کی مساعی‌یه براقیلیر.)

خلق بیلگیسندن بکله‌نن تربیوی ایشلره یول کوستره‌جك، نره‌لرده، نه نوعدن اجتماعی وروحی حاللرك بولندیغی، نره‌لرده تمثیل قوتنك تکثیف ایدیله‌جکنی بیلدیره‌جك اولان بویله برنمونه، موضوعلرك ده‌رینلشمه‌سی و آراشدیرمالرك بوللغی نسبتنده دها کوچوك ساحه‌لرده یاپیله‌بیلیر. بوچشید برچالیشمه سیاستی، اکر معین أمرلر وقرارلر

آلتنده ارادەلی برشکلده اداره ایدیلیرسه ، ملی برلك نامنه ، ملی نمسەمه نامنه کلەجکده چوق سویملی وخیرلی نتیجه اُلده ایدەجکمز محققدر. هله مملکتك شرق وبرقسم جنوب طرفلری ایچین بونتیجەلرك ویرەجکی فایدا ، ایکی قاتدر. زیرا ، یوقاریدەده سویلدیکمز کبی ، آنادولونك غربی ، شمالی ... ایچون ایستدیکمز ملی برلك وضعیتی ایله ، دیکر مملکت کوشەلری ایچین دیلەدیکمز وضعیت بردکلدر . اولکیسنی زمان کندیلکندن یاپابیلیر ، زمینك بعضی احترازی قیدلرله حاضر اولدیغی سویلەنەبیلیر . فقط ایکنجی ایچون ایش اویله دکلدر . بوراده فضله اولەرق حرثی تمثیله شدتله احتیاج واردر . بونلرك باشنده دیل برلکی ایشنی ، هیچ دکلسه تورك دیلنه اجتماعی قدرت وتضییقنی حس ایتدیرەجك برماهیت ویرمك مسئلەسنی کورورز. [1] حرف ده کیشیکلکی ، بو مسئلەنك برآن اول باشاریلماسنه یاردیم ایدەجك عواملی طاشیمقدەدر . بویلەجه بروسەده ، ماردینده ، ازمیرده ، استانبولده ، بتلیسده ... مملکتك مختلف نقطەلرنده مختلف شکللرده کندیسنی کوسترەن ومنورلری وقت وقت علاقەدار ایدن ملی دیل برلکی یوقلغی ، اورتەدن قالقار، قالقمغه طوغرو یوز طوتار. طبیعی بوایش کندیلکندن دکل ، فقط شعورلی بر ملی تربیه، ملی نمسەمه سیاستنك تطبیقات ساحەسنده یورومسیله حاصل اولابیلەجکدر . درنکجیلر وبوتون منورلر، اوموزلرینه یوکلنمش اولان اجتماعی وظیفەنك آغیرلغنی ولزومنی هرزمان دوشونملی ، قفالرنده طاشیدقلری مفکورەنی تورکلکك ، آنجق محیطلرینك حرثی تظاهرلرینه و بنیەسنه واقف اولمقله ، یعنی خلق بیلگیسنك مختلف وادیلرنده یوقلامەلر و طوپلامەلر یاپمقله شأنیته قلب ایدیلەبیلەجکنی دائما کوز اوکنده طوتمالیدرلر .

« خلق بیلگیسی درنکی » ؛ کورەجکی بویوك ایشلرك کوچوك فقط جانلی بر نمونەسنی بکلەینلره قارشی ، شمدیدن یوقاریده سویلدیکمز فعالیت طرزینی نمسەمه ایله ایشه باشلایەبیلیر . طبیعی بو ، ایلکین صانیلەجغی کبی قولای دکلدر . فقط بردفعه باشلانیرسه مختلف منبعلردن دولت وفرد قوتلرینك ، صرف ایدیلن مساعیه یاردیمه قوشەجغی محققدر . اُلویرکه ایشك فلسفەسنی و هیجاننی قاورایالم . بویله بر هیجانك ایلك تجربەسنی ، یوقاریده دیدیکمز کبی ، کوچوك بر محیط اوزرنده ، مثلا درنکك بولندیغی آنقرەده ، یاپمق قابلدر. تجربه، صوکرا، ایش ایله اوغراشانلرك تصحیحلرندن ،

[1] بو نوعدن اجتماعی برقدرتك موجودیتندەکی لزوم وضرورتی آکلامق ایچین استانبول جغرافیا انجمننك نشر ایتدیکی « بروسه جغرافیاسی »نك 133 نجی صحیفەسنی ملی برعلاقه ایله اوقویکز.

اصلاحلرندن کچر ، بوتون تورکیا شهرلرینك و قصبه‌لرینك ، کویلرینك فولقلوریك تدقیقلری ایچون ایی برنمونه اولور . درنکلك بو بویوك ومهم مملکت ایشنی یاپه‌جق قادار تعضو و تشکلنی اکمال ایدنجه‌یه قادار ، عرض ایتدیکمز نمونه‌یی حاضرلامق خصوصنده یاقین بر زمان ایچون الده ایدلمسی قابل کوچوك بر تجربه شکلی دها دوشونویورز : ایلك واورته مکتبلرك معلملری آراسنده ایلکین برفکر برلکی‌ایله برابر برایش بولومی کورونملی ، صوکرا بونك تحققنه چالیشمالیدر . بو تقدیرده ایکی ، اوچ سنه‌لك تدریجی و ذوقلی بر چالیشمه ، معلملرك یاشادقلری محیطك جانلی و جانسز وارلغنی ، بو وارلغك بوتون تشریح وفیزیولوژیسنی کوستره‌ن اجتماعی بر تدقیق خریطه‌سی یاراته‌جقدر . عینی زمانده خلق بیلکیسی فعالیتلرینی مرکزدن محیطه دوغرو کوتوره‌جك اولان بوچشید چالیشمه ، درنك غایه‌سی ایچون اك مثبت و وعدکار بر پروغرام اولاجقدر .

ZİYAETTİN FAHRİ

İKTİSADÎ TERBIYEMİZIN ESASI

اقتصادی خلق بیلکیسی ایله اقتصادی تربیه‌نك مناسبتنه دائر

کنیش معناده بوتون جمعیتی ، یاشایان ماضیسی ایله برابر قاورایان خلق بیلکیسنك موضوعی غایت واسعدر وبربرندن چوق فرقلی مسئله‌لری احتوا ایدر . هرهانکی بر علم شعبه‌سی کبی مستقل بر ساحه‌یی قوجاقلاماز . خلق بیلکیسی اختصاصلشمش برعلم دکلدر . دها زیاده خلقه عائد مختلف جنس حادثه‌لری طوپلایان بر دیوشیریجی‌یه ؛ اوت بر تشبیه ایله ، اجتماعی علملره مالزمه توزیع ایدن بویوك و زنکین بر مالزمه ده‌پوسنه بکزه‌ر . خلق بیلکیجیلری ده بو معظم ده‌پونك تسلم ، تصنیف و توزیع مأمورلری صاییلیرلر .

مملکتك استحصال و مبادله ساحه‌سنده خلقك تماماً ملی‌دامغاسنی طاشیان فعالیتلری و بوفعالیتلرك تاریخی شکللرینی ، مختلف منطقه‌لرده‌کی تظاهرلرینی تدقیق و مطالعه ایتمك ایسته‌ین بر اقتصادجی ، بویله بر مالزمه ده‌پوسنه شدتله محتاجدر . خلقك اقتصادی فعالیتلرنده استاستیکه داخل اولمایان خصوصیتلر واردر . بونلر رقملرله کوستریله‌مزلر .

تماميله كيفی ماهيتده‌درلر . مثلا بر كويه كيديورز ، اوراده اقتصادی فعاليتك شكلی و طرز جريانی ايله علاقه‌دار اوليورز. أكينك بر كتی ، حيوانلرك مقداری و سنه‌لك آرپه نسبتی... الخ كبی معلومات بزی اقتصادی حياتك شكلی حقنده آدام‌عقللی تنوير ايده‌مز . بزه داها باشقه معلومات لازمدر. بونك ايچون‌ده ، كويلولرله قونوشمالی يز ، هر كويلونك أوينی ، كيلارينی ، آولوسنی كزوب كورملی يز .

بر كويلويه مسافر اولالم . كنديسيله قونوشالم . يه‌جكنی ، ايچه‌جكنی ، كيه‌جكنی نه‌صورتله تدارك ايتديكنی ، بغدايی نه‌صورتله استحصال ايله‌ديكنی و ناصل اوكوتديكنی ، اوطورديغی أوی، ياخود حيوانلرينك آخيرينی ناصل انشا ايتديكنی ، مالزمه‌سنی نه‌ره‌دن آلديغنی، احتياجلرينك تطمينی ايچون پازارله مناسبتی اولوب اولماديغنی صورالم . آلاجغمز جوابلری تثبيت ايده‌لم . فرض ايله‌يه‌لم كه ، يه‌جك ، ايچه‌جك ، كيه‌جك بوتون عائله افرادی طرفندن عائله‌نك مالی اولان حيوانلردن و اشيادن تدارك اولنيور . بغدای عائله تارلاسنده عائله افرادی طرفندن اكيلوب بيچيليور و كويك دكرمننده بر مقدار بغدای مقابلنده اوكوتيليور : أو ويا آخير، عائله طرفندن عائله‌نك طوپراقلری داخلنده‌كی مالزمه ايله انشا اولونيور . پازارله اولان مناسبت طوز ويا دمير صاپان ... كبی اشيا اشتراسنه انحصار ايديور .

كويلو عائله‌سنك معيشت شكلنی كوستره‌ن بو برقاچ بسيط واقعه، بزه آنادولو كويلرنده پازارلرك دائرلری اولان يوللردن اوزاق محللرده چوق انتشار ايتمش بولنان بر اقتصاد طرزينی خاطرلاتير . بوطرزه ، اقتصاد لساننده « طبيعی اقتصاد سيستمی » ديرلر. قرون وسطائی نظام اولان بو سيستمده بوتون فعاليتلرك غايه‌سی ، طبيعی احتياجلرك تطمينه معطوفدر . يعنی نه‌قدر استهلاك اولنيورسه او قادار استحصال ايديلير . ابتدائی كويلونك بوشكلده‌كی اقتصادی فعاليتی، شهرلرده ياخود مبادله طرزينه كيرمش كويلرده پازار ايچون چاليشان اصناف و كويلونك ياشايش شكلنه بكزه‌مز . ايشته اقتصادی فعاليتلری بربرندن آييران بواشكاله كيفی Qualitatif اشكال ديرز . اقتصادی خلق بيلكيسی ، بو اشكالك اك اينجه تفرعاتنه قادار بوتون خصوصيتلرينی تثبيت و جمع ايده‌ر . مثلا « طبيعی اقتصاد سيستمی » نده تورك كويلوسنك ياشايش طرزينی تدقيق ايتمك ايسته‌ين بر اقتصادجی ؛ خلق بيلكيسی مالزمه ده‌پوسنه مراجعت ايدنجه ، كنديسنه لازم اولان وثائقی تصنيف ايدلمش برحالده بولور واثرينی ميدانه كتيرر . مشخص وثيقه‌لر نه قادار چوق اولورسه بر تدقيق‌ده او قادار قوتلی اولور. بو كون روسياده، خلقك اقتصادی حياتی حقنده يازيلان چوق

قیمتلی اثرلرده ، اقتصادی خلق بیلگیسنك زنگین مالزمه‌سندن استفاده ایدلمکده و بو مالزمه‌یه الك شایان اعتماد وثائق نظریله باقیلمقده‌در . [1]

اقتصادی حیاتك اشکالی حقنده معلومات طوپلامق ایچون برچوق اصوللره مراجعت اولنور . آنکه‌تلر ترتیب ایدیلیر . حلقله ملاقاتلر یاپیلیر . مملکتده موجود اقتصادی مسلکلرك خصوصیتلری اطرافلیجه تصویر ایدیلیر . خاطره‌لر وتاریخی وثیقه‌لر طوپلانیر. درنك کتبخانه‌سنه آلنه‌مایان اثرلرك ، وثائقك بولندیغی یرلر تثبیت اولنور . مطبوعاتده اقتصادیات حقنده انتشار ایده‌ن یازیلر بیریکدیریلیر ... الخ . درنکده تشکیل ایدیلان بر «اقتصادی خلق بیلگیسی قومیسیونی» کلن معلوماتی تصنیف وتنسیق ایده‌ر. قابل استفاده بر حاله گتیریر . درنکمزده هنوز بویله بر قومیسیون موجود دکلسه‌ده شبهه‌سز ایلریده بو احتیاج حس ایدیله‌جك ویاپیلاجقدر. اقتصادی خلق بیلگیسنه عائد مالزمه ، طبیعی اولدیغی کبی قالاماز. بونلر اقتصاد علمنك اصول ونظریه‌لری ایله ایضاح ایدیلیر. آنادولونك اقتصادی تربیه‌سنی قوتلندیرمك ایچون اقتصادی شأیتك یقیندن تدقیقی لزومی قارشوسنده بیلماز بر اراده و مقدس بر علم هیجانی ایله چالیشه‌جق بر اقتصاد قومیسیونی ، نجه ، درنکمزك فعالیت پروغرامنده الك مهم موقعی اشغال ایتملیدر . [2]

اقتصادی خلق بیلگیسی، اقتصادی مالزمه‌یی طوپلارکن ، خلق تشکیل ایدن اجتماعی زمره‌لرك احتیاجلرینی چوق یاقیندن کوره‌رك تثبیت و قید ایتمش اولور . شویله بر مثال آلالم: برخلق بیلگیجی، مملکتمزك بعض منطقه‌لرنده چوق منتشر اولان آل‌دوقوماجیلغی حقنده معلومات طوپلامق ایستیور . بومقصدله دوقوماجیلر آراسنده کزه‌رك تدقیقاتده بولنیور. تدقیقات اثناسنده کوریورکه ، دوقوماجیلر اکثریتله خام مواد صاتان، یاخود سپارش ویره‌ن تجارلرك استثمارندن ، یاخودده آوروپا امتعه‌سنك رقابتندن مشتکیدرلر . سرمایه جهتندن فقیر اولانلر ، یامتوسط تجارك حسابنه چالیشان أو عمله‌سی حالنه کلمکده یاخودده آوروپانك رقابتی قارشیسنده افلاس ایده‌رك سفالته یووارلانمقده‌درلر. دوقوماجیلر استثمار و سفالتدن قورتولمق ایچون سرمایه‌یه محتاجدرلر . فقط سرمایه اقراض ایدن

---

[1] درنکك اولجه نشر ایتدیکی «خلق بیلگیسی طوپلایجیلرینه‌رهبر»، بو خصوصده لازم کلن قادرولره و مادەلره اشارت ایتمکده‌در . اورایه باقیکز .

[2] درنکك بو پروغرامنه، مملکتك اقتصادی فعالیتنی چویرمك ایله مکلف دولت تشکللرینه ، دولت دائره‌لرینه وقت وقت راپورلر ، مخطره‌لر ویرمکده علاوه ایدرسه‌ك ایشك بویوکلکی ، اهمیتی دها بارز وجانلی اولور .

مرابحه‌جیلر ، یوکسلك فائض طلب ایتمکده وبانقه‌لرده اقتصادی وارلقدری مستقر اولمایان بو نوع اجتماعی زمره‌لره قره‌دی آچامقده‌درلر .

خلق بیلکیجینك تثبیت ایتدیکی بو معلومات ، بزه خلق آراسنده‌کی بر مسلککی زمره‌نك اقتصادی احتیاجلرینی کوسترر . طبیعی بو احتیاجلره قارشی منفعل قالینامز . اقتصادی حیاتك شکللری حقنده یالکز معلومات طوپلامق ، یعنی فکر تجسسی دویورمق کافی دکلدر . اقتصادی حیاتك احتیاجلرینی تأمین ایتمك ایچون فعال بر علاقه کوسترمك ، علمی یوللر بولمق لازمدر . بو مهم وظیفه ایسه ، اقتصادجیلره ترتب ایدر . یوقاریکی مثالمزده دوقوماجیلرك سرمایه‌یه محتاج اولدقلرینی ، فقط سرمایه بولامدقلرینی کوردك . بو حال ، اونلرك مطلق صورتده سرمایه‌دن محرومیتارینی افاده ایتمز . بو کبی اصنافك‌ده احتیاجارینه جواب ویره‌جك مؤسسه‌لر واردر . بونلر کوچوك مستحصللره اوجوز قره‌دی تأمین ایدرلر . ایی جنسدن و اوجوز خام ماده بولورلر . یاخود بو مستحصللرك ماللرینی صاتارلر . قره‌دی اشترا ، صاتیش قوئوپراتیفی نامنی طاشیان بو مختلف مؤسسه‌لر ، بو کبی مستحصللرك احتیاجارینی تطمین ایده‌ن و متوسطلرك استثمارینی ، خارجك رقابتنی قیران الك ایی مجادله واسطه‌لریدر . ایشته بر اقتصادجی ، اقتصادی خلق بیلکیسی واسطه‌سیله الده ایتدیکی معلوماته استناداً خلقك اقتصادی احتیاجلرینك تطمینی ایچون بو کبی تدبیرلر کوسترر ، علمی یوللر بولور . بو اعتبارله ، اقتصادی خلق بیلکیسنك عملی بر قیمتی‌ده واردر . یعنی اقتصادی خلق بیلکیسی ، خلقك احتیاجلرینی ، اقتصادجی‌یه کوستره‌رك اونك بونلره تدبیرلر بولماسنی تأمین ایتمش اولور .

شو حالده اقتصادی خلق بیلکیسی ، مملکتك مختلف اجتماعی صنفلرینك محتاج اولدیغی اقتصادی تربیه‌لره یول کوستره‌جکدر . « مؤثر اولمق ایچون بیلمك لازمدر » دستورینك ، بدیهیلکنی الك چوق بو نقطه اثبات ایدر . یشیل ماصه‌لر باشنده ویریلن مجرد قرارلر یرینه ، تله‌نك محیطندن الده ایدیلن خلق بیلکیلرینه مستند مشخص وشفا ویره‌جکی مؤمن قرارلره محتاجز . بو احتیاجمزی ، خلق بیلکیسی درنکنك اقتصادی خلق بیلکیسنه اهمیت ویرن اعضالری تطمین ایده‌جکدر . هر درنکجینك طبیعی فعالیت مرکزی کوی وقصبه محیطیدر . بن بو فعالیتك ؛ خلقك مساوی یاشامه‌سی واقتصادی چالیشمه‌سی محورلری اوزرنده دونمسنی ایسته‌یورم : درنك ، اکر خلق بیلکیسندن مجرد بر علم تجسسنی تطمین ایتمکدن زیاده حیاته تأثیر یاپمق ، حیاتی کوزه‌للشدیرمك وایلشدیرمك غایه‌سنی

قصد ایدیورسه، عضولرینڭ نظرلرینی خلق اقتصادیاتنه چکملی، بدیعی، اخلاقی، معنوی ... هر انکشافڭ قوتلی بر اقتصادی بنیه اوزرینه قورولاجغنی دوشوندورملی، بودوشونجه ایله اونلری «خلقه دوغرو» سوق ایتملیدر.

İSMAİL HUSREV

TÜRKÜLER VE MUSİKİMİZ

ایکی آنادولو تورکوسی و بدیعی تربیه دائر دوشوندوردکلری

آنادولونڭ نه «طبیعت»نی، نه‌ده «جمعیت»نی بیلیورز. طاغنی، طاشنی، صوینی، اقلیمنی تدقیق ایتمدیکمز کبی اونلرڭ آراسنده یاشایان خلقڭ روحنه‌ده یاقلاشمامشز. بو حالڭ، مشروع سببلری یوق ده‌کیلدر. غربڭ اوچ دورت عصر اول ایچندن چیقدیغی، چیقمغه موفق اولدیغی قرون وسطی چوقورنده بز مع الاسف قالمش بولنیوردق. سیلکینوب صیریلالی هنوز آز اولدی. بو آز زمان ظرفنده اطرافمزه اولدقجه باقه‌بیلدك، مملکتمزڭ ماده و طبیعتنه نظرلریمزی چویردك، روحنه و اجتماعی هواسنه یاقلاشمق ایستیورز. سقاریاده دوغان ظفر کونشندن صوکرا اطرافمزی کیتدکجه آیدین کورمکده، ایچنده یاشادیغمز دیارڭ حیاتنی تمسه‌مك، مهمسه‌مك صورتیله اوزرمزه دوشن اجتماعی وظیفه‌یی یاپمقده‌یز.

*
* *

بو برقاچ سوز، آنادولونڭ ادبی و بدیعی خلق بیلگیسی ساحه‌سنڭ ساده، بسیط، بونکله برابر مهم و زنکین مالزمه‌سنی تشکیل ایدن «آنادولو تورکولری» نی بیلمك وتدقیق ایتمك لزومنی کوسترمك ایچون بر مقدمه‌در. ابتدائی جمعیتلرڭ کندیلرینه مخصوص ابتدائی مؤسسه‌لری واردر. جمعیت نه ایسه، اونڭ مولودی اولان مؤسسه‌لر، اثرلرده عینی‌در. صوکرادن وقوعه‌کلن اجتماعی ترقیلر و تکامللر، او مؤسسه‌یی و اثری‌ده برلکده

[1] بو فکری کندیشله‌تەرك اجتماعیات علمنڭ بوتون شعبه‌لرینه تشمیل ایتمك، عمومیتله خلق بیلگیلرینڭ اجتماعیاته یاپه‌جغی وثیقه و مالزمه یاردیمنی دوشونمك دها طوغرو اولاجقدر. عکسی تقدیرده مملکتمزده «اجتماعیات بحثلری» نڭ ایچنده بولندیغی بوش معاقله و وسطائی نظریاتجیلق اسکی وضعیتنی محافظه ایده‌جك، خلق و مملکت بیلگیلرینه مستند حقیقی اجتماعیات دوشونجه‌سی کندیسنی کوستره‌مه‌یه‌جکدر.

یوکسلتیر، برابرجه یورورلر. فرانسه‌ده اون دوردنجی، اون بشنجی عصرلرده ملی ـ خلقی بر ادبیات واردی. خلق شرقیلری، خلق تورکولری « تروبادوورلر » ایله «تروه‌ور» لرك آغزنده بوتون فرانسه‌یی تسخیر ایدیوردی. اون آلتنجی عصرده اسکی یونان تدقیقلرینك تأثیری، اون یدنجی عصرده بو تأثیردن دوغان قلاسیق فرانسز ادبیاتی، اورته‌یه یپ یکی بر فرانسز ادبیاتی چیقاردی. اون سکزنجی، اون دوقوزنجی عصرلرده مختلف جریانلر وشکللر آلتنده بو ادبیات انکشاف ایده‌رك تکاملنی بولدی.

بزه کلنجه: اورته آسیادن کوچوك آسیایه کلن تورکلر، اورادن و کچدکلری یردن ایران تأثیری کتیردیلر، آنادولوده لساناً، روحاً ایرانی اولان ادبیات کورولدی. بالاخره قره‌مان و عثمان اوغللرینك دوامی اثناسنده لسان ده کیشدی، ابتدائی تورکجه ادبیاته کیردی. فقط روح و فلسفه اسکی ماهیتنی محافظه ایتدی و بو، تا اون طوقوزنجی عصر بدایتلرینه قدر سوردی. بو مدت ظرفنده « منور ـ خواص » کچینن صنف، کتله‌نك، خلقك محیطندن اوزاقلاشدی. حالبوکه ادبی حیات، شعر؛ بر جمعیت ایچون الزم بر احتیاجدر. شهر ایچین، خواص ایچین کوینده، چیفتی و چوبوغی باشنده اوغراشان و اوکا غدا یاپان خلق، عینی زمانده آواز، نغمه و بونك ایچون ترنمه محتاجدر. بو اعتبارله حیاتی بر احتیاجك سوقیله غایت طبیعی اوله‌رق کندی کندیسنه مانی، قوشمه، تورکو، وارساغی دستان ... الخ کبی شکللرله یاد ایدیلن خلق شعرلرینی وجوده کتیرمشدر.

*
* *

صنعت حیاتنك تحلیلرنده بعض اسملرك معشری بر اهمیتی حائز اولدیغی کورولور. بو اسملر ساده‌جه اسم ده کیل، عائد اولدیغی ساحه ایچون بویوك بر معنا افاده ایدن بر سه‌مبولدر. آنادولو خلق ادبیاتنده عشق موضوعی اوزرنده یازیلمش اثرلرده کورولن «امینه»، «زینب» «عائشه» کبی آدلر ایشته بو نوعدن بر رمزی افاده ایتمکده‌دولر. بونلر شیرین، لیلا... کبی تصوفی و رومانتیك تمثاللردن داها شائی، داها چوق واقعه‌لره یاقیندرلر.

فی الحقیقه آنادولوده‌کی خلق شعرلری ایچنده عشقه و سودایه تعلق ایدن و بو کبی بشری، انسانی حسلرك افهامی ایچون یازیلان اثرلرده معشوقه تمثاللرینی علی الاکثر بو آدلرله افاده ایدلمش کوریورز: امینه، زینب، عائشه. تورك، عربدن آلدیغی بو کلمه‌لری عینی شکلده محافظه ایتمیه‌رك اونلره کندی لسانی عضویتنك قانونلرینه تبعاً معین بر شکل ویرر: ئه‌منه، ئیمنه، زه‌نب، زینو، عایشه، عانشه . . . الخ. بو اسملر آنادولوده خاصةً تورکولرده یاشایان شائی عشق حادثه‌لرینك تمثاللریدر.

صوك سنه‌لرده کوی محیطلرندن شهر محیطلرینه هجرت ایتدیکنی کوردیکمز ادبی

جریان بو ایکی اسمله یاد ایدیلن مشهور «امینه»، «زینب» تورکولرینه شهری آز چوق آشنا ایتدی. بونلرك هر ایکیسی پلاقلره کچه‌جك قادار تعمم ایتمش ایسه‌ده مع الاسف بونلرك متنلرنده وهوالرنده بویوك یا کلشلقلر و نقصانلقلر کورلمکده‌در.

I

«زینب تورکوسی» ویاخود تعمم ایدن تعبیری ایله «زینبم»، اك زیاده ازمیر زیبکلرینه مال ایدیلیر. بر آز صوکرا قید ایدیله‌جکی وجهله بر مصراعده کورولن «ازمیر» قیدی‌ده بونی تأیید ایده‌جك بر دلیل کبی کوستریلیر. فقط بالعموم تورکولر کبی زینبم تورکوسی‌ده بوتون آنادولویه عائددر.

ابتدائی جمعیتلرده شعر، جمعیتك هر طرفنده تعمم ایده‌جك بر انتشار قوتنی حائزدر. عشیرتك بر فردینك سویله‌دیکی بر مصراع، صانکه بوتون عشیرتك مشترك لساندن چیقمشدر. فلان کویده وشهرده چیقان بر تورکو، بردستان، بوتون کوی وشهرلرده همان داغیلیر، معشرتی و اجتماعی بر هویت کسب ایدر. زینبم تورکوسی‌ده عینی اجتماعی قانونك تأثیری آلتنده‌در. بناءً علیه منحصراً ازمیر طرفلرینه، زیبکلره مال ایتمکه بر لزوم یوقدر.

او، ازمیر زیبکنك اولدیغی قادار، انطالیه یوروکنك‌در، آطنه‌ده‌کی وارصاغلینك اولدیغی قادار، ارضروم داداشنك، ارضروم داداشنك اولدیغی قادار طربزون اوشاغنك مالیدر. الحاصل بر تورکو، بوتون بر مملکت، بوتون بر آنادولو دیمکدر.

ازمیرك یوللری داردر کچیلمز

مصراعنه کلنجه، کرك تورکولر اولسون، کرك مانیلر اولسون، بونلرده‌کی مملکت اسملری، سویلاندکاری منطقه خلقی طرفندن درحال دکیشدیریلیر. هیچ شبهه‌سز تورکو، بر مملکت کوشه‌سنده سویلانمشدر، اونی هرهانکی بر شاعر وجوده کتیرمشدر، هرحالده عاشقانه بر وقعه‌نك محصولی، زاده‌سی اولاجق، بناءً علیه شاعری طرفندن عائد اولدیغی شهر ویا کوی اسمی تورکویه کچیرلمش بولونه‌جق. فقط تورکو، یوقاریده آکلاتدیغمز اجتماعی قانونه تابع اولارق، درحال بوتون خلق طبقه‌سی محیطنده انتشار ایدر، دیدیکمز کبی، سویلاندکاری محلك اسمنی آلیر. بوخصوصیته مانیلرده صیق صیق تصادف ایتمك ممکندر.

*
* *

بومطالعه‌لردن صوکرا آصل تورکولرك متنلرینه کچه‌بیلیرز. ایلکین «زینبم» دن باشلایورز:

I

زینب بو کوزه‌للك واری صویکده
الوان الوان کللر قوقار قوینوکده
رمضان آینده بایرام کوننده
زینبم زینبم آللی زینبم
اوچ کویك ایچنده شانلی زینبم

II

سکودك یاپراغی نارینده نارین
ایچرم یانیور طیشاریم سرین
زینبی ایتدیلر بو هفته کابین
زینبم زینبم آللی زینبم
اوچ کویك ایچنده شانلی زینبم

III

زینبه یاپدیردم آلتوندن داراق
دارادە زلفکی اوموزکه براق
کوروشمك ایسته‌رم یوللارم ایراق
زینبم زینبم آللی زینبم
اوچ کویك ایچنده شانلی زینبم

VI

زینبه یاپدیردم بر کوموش نالین
کییك زینب اونی قارشیمده صالین
بیك بشیوز آلتوندر زینبه قالین
زینبم زینبم آللی زینبم
اوچ کویك ایچنده شانلی زینبم

V

زینبك آلی وار آلی نیله‌سین
آل یاناق اوستنه شالی نیله‌سین
بو یوصمالق دوروركن مالی نیله‌سین
زینبم زینبم آللی زینبم
اوچ کویك ایچنده شانلی زینبم

VI

. . . . ك یوللری داردر کچیلمز
صوئوقدر صولری بر طاس ایچیلمز
آنادن کچیلیر یاردن کچیلمز .
زینبم زینبم آللی زینبم
اوچ کویك ایچنده شانلی زینبم [1]

تورکولرده « خانه » لر ـ که خلق تعبیرنجه تورکو قطعه‌لرینه دینیر ـ آراسنده معنا اتصالی آرامایه لزوم یوقدر. هرپارچانك مستقل معنالر طاشیمسی ابتدائی شعرك سجیه‌سی ایجابی‌در . شکل اعتباریله هرخانه بش مصراعلی‌در . بونلردن ایکیسی تکرر ایدر . کرك بوشکل ، کرك وزنلری همن همن عمومیتله بوتون تورکولرده کورولمکده‌در .

[1] تورکونك نقراتنی بز ، دیکله‌دیکمز یرلرده، بو شکلده تثبیت ایتدك. درنك رئیسی اسحق رأفت بك، بو نقراتك:

زینب زینبم بالا زینبم
قاشی قاره کوزی آلا زینبم

شکلنده اولدیغنی سویله‌یورکه اسانناك طرزی، دها اسکی، دها اوریژینالدر. صوك پارچه‌ده‌کی نقطه‌لرك محلی ، سویلندیکی یره کوره ، شهر و کوی اسمی قویمق ایچیندر . بعضی کلمه‌لره اشارت ایتمك ایسته‌یورز :

صوی ، نسل ، نسب — قالین : نکاح هدیه‌سی — بالا : یاورو ، سویملی — اوموزکه ، یاپراغی ، آلا ... کبی بعضی کلمه‌لری اوموزکه ، یارپاغی، آلا ... کبی اوقورسه‌ق تورکونك خلقی هوینی محافظه ایتمش اولورز .

II

آنادولو تورکولری ایچنده بوتون مملکته تعمم ایتمش ، معشرك أدبی وجداننده پارلاق بر موقع قازانمش اولمق اعتباریله « امینه تورکوسی » ویا قیصه‌جه « امینه‌م » ؛ « زینبم » دن کیری قالماز . فی‌الحقیقه بو تورکویه بالیکسر کویلرنده اولدوغی قادار ، قارص کویلرنده‌ده تصادف ایده‌رسکز . سازلر بونی ترنم ایده‌ر ، دیللر اونی سویلر . کرك صوتی ، کرك آلی موسیقی؛ ایجاب ایتدکجه مشترکاً ویا منفرداً بو تورکونك نقراتی اوزه‌رنده اطمئنانی بولور . آنادولو طبیعتنك کوزللکنی ، بوطبیعت اوزرنده یاشایان خلقك سلیم ذوقنی وابتدائی شعرینی، اك زیاده ، بو تورکونك ترنمی ایچنده حس ایتمه‌مك امکانسزدر .

« امینه‌م » ؛ یوقاریده سویلدیکمز کبی ، بوتون آنادولو کویلرنده ، جزئی کلمه ولهجه فرقلریله ، یاشار . بز بونی ارضرومده مختلف محللرده دیکله‌دك وضبط ایتدك . بزده موجود اولان پارچالرك عددی یدیدر . تورکونك محتواسنه بوعددك کافی اولدوغی بیلمکله برابر داها باشقه پارچالرك بولونمسی محتملدر . بز ؛ ألمزده‌کیلرینی قید ایدییورز :

I

امینه‌م اوطورمش طاشك اوستنه
طارامش زلفنی قاشك اوستنه
سلامك کلیرسه باشم اوستنه
امینه‌م امینه‌م آرسلان امینه‌م
کل اوطور یانمه یاصلان امینه‌م

II

امینه‌م کیدییور صباح صوینه
آل فستان کسدیردم اینجه بوینه
اولام امینه‌نك قوربان خوینه
امینه‌م امینه‌م نه‌مسك امینه‌م
کوزمك ایچنده عسك امینه‌م

III

امینه‌م اوطورمش آینا دیزنده
دستانلر اوقونور ألا کوزنده
ایشکیلم أریرکن بیاض یوزنده
امینه‌م امینه‌م کوزه‌ل امینه‌م
کوزه‌ل کوزلرینی سوزه‌ن امینه‌م

IV

امینه‌م اوطورمش کل ایله اوینار
طارامش زلفنی تل ایله اوینار
سحر سرینده یل ایله اوینار
امینه‌م امینه‌م خانم امینه‌م
کل اوطور یانمه جانم امینه‌م

V

قارشی طاغه یشیل بوغدای اکیلی
امینه‌مك طوپ طوپ اولمش کاکلی
امینه‌م اولمشدر قیزلر وکیلی
امینه‌م امینه‌م کوزه‌ل امینه‌م
کوزه‌ل کوزلرینی سوزه‌ن امینه‌م

VI

امینه‌م اوطورمش کندینی اوکر
آلتون صاچ باغلری طوپوغی دوکر
بیك آلتون ویرمشم بیك داخی ده‌کر
امینه‌م امینه‌م کوزه‌ل امینه‌م
کوزه‌ل کوزلرینی سوزه‌ن امینه‌م

VII

جامعنك دیواری بری بن اولام
امینه کاینك اری بن اولام
ایللر چیچك اولسوم کلی بن اولام
امینه‌م امینه‌م آرسلان امینه‌م
کل اوطور یانمه یاصلان امینه‌م

تورکو ، ابتدائی شعرك بوتون کوزه‌للکنی وطبیعیلکنی جانلاندیرییور . علی‌الاکثر تورکولرده نقرات ؛ مطرد بر طرزده کیده‌رکن بوراده تنوع کورویورز . تنوع ، ابتدائی شعردن زیاده متکامل شعرك سجیه‌سیدر . بواعتبارله تورکونك بدیعی درجه‌سی اولدقجه یوکسکدر. نقرات ایچنده جداً کوزه‌للری، مستثنالری وار. ایکنجی پارچه‌نککی نه اینجه وشعرلی برخیال ایله ئوروله‌شدر :

امینه‌م امینه‌م نه‌مسك امینه‌م
کوزمك ایچنده نمسك امینه‌م

مجهول آنادولو شـاعری ؛ بر « شه ـ بیت » اولان بوبیتنده ، عینی زمانده ، لفظی برمهارت‌ده کوستریبور : « نه‌یمسك » نك مخففی اولان «نه‌مسك» ه کوزده‌کی « نم » دن قافیه کتیرییور. شعر؛ ابتدائی شعرك اك متکامل شکلنه مخصوص برتکنیك طاشیمقده‌در. برنجی پارچه‌نك اوچنجی مصراعنده‌کی (باشم) اوچنجی پارچه‌نك نقراتنده‌کی (سوزه‌ن) کبی برقاچ یاریم قافیه‌دن باشقه برنقیصه‌سی یوقدر . لسانی تام دیله‌دیکمز تمیز تورکجه‌در ؛ آذری لهجه‌سیله ارتباطی اولان شرقی آنادولونك تلفظ خصوصیتلرینه شاهد اولویورز. الحاصل، خلق شعرینك انفس برنمونه‌سی اولان أثر، هرجهتجه نظردقتی جلب ایتمکدن خالی قالمامقده‌در .

*
* *

ابتدائی جمعیتلرده بدیعی افعوله برقیمت تخالفنه معروض قالمامشدر . اساساً منشأده بوتون اجتماعی قیمتلر مشترکدی. کوزللکه عائد قیمت وفعالیتلر ممزوج و مخلوط برحالده ایدی. تدریجی برتکامل ایله شعر، موسیقی، رقص، تماشا ... بوافعوله ایچنده استقلال پیدا ایتدیلر . « امینه‌م » لکده ، عینی زمانده آنادولو خلق موسـیقیسی ایله علاقه‌دار اولدوغی معلومدر . اوقادارکه اونی دیکله‌مك ایچون محقق ساز و ترنم لازمدر. معشری تلقی‌یه کوره بسته‌دن آیری برکفته‌نك معناسی یوقدر . بو تورکونك آنادولونك مختلف

یرلرنده یكدیكرندن « مایا » فرقلریله آیریلان ترنم طرزلری واردر. بو مسئله‌نك بو طرفنك تدقیقی، آنادولونك موسیقی‌یه عائد خلق بیلگیسیله اشتغال ایده‌ن صلاحیت اربابنه براقیورز شوقادار سویله‌یه‌لم كه هر ایكی توركونك طاشیدیغی ملی وابتدائی تمه‌لر، موسیقی تركیبجیلرمزك ألنده چوق فایدالی برر مالزمه اوله‌بیلیر . مملكتده اوزه‌رینه دوشن وظیفه‌یی قیمتلی عضولریله بحق ایفا ایده‌ن وخیرلی چالیشمه‌لرینك ویردیكی محصوللری غربك الڭ مشكلپسند صنعت مركزلرنده بكه‌ندیره‌ن استانبول قونسرواتوارمزدن بو ایشی بكله‌مك ، مملكت موسیقیسنك انكشاف وتكاملنی دوشونه‌نلر ایچین برحقدر . بدیعی تربیه‌مزك خلقدن و كتله‌دن آلنه‌جق أساسی، مالزمه‌سی ایله غربدن آلنه‌جق اصول وته كنیكی برله‌شدیره‌جكلر، شبهه‌سز آنجاق قوتلی تركیب قابلیتنی حائز موسیقی صنعتكارلرمز اولاجقدر . بدیعی تربیه‌مزله خلق بیلگیسنك مناسبتنی ، ایشته ، بز بو باقیمدن دوشونمكده‌یز . [1]

AHMET HALİL

---

[1] درنگیجی آرقداشلردن محمود راغب بكك صوڭ كونلرده نشر ایتدیكی « آنادولو توركولری و موسیقی استقبالمز » بزم بوراده مدافعه ایتدیكمز تزك اطرافلی بیلگیلرله بسلنمش، علمی شكلیدر. أثر، بر طرفدن عمومی باقیمدن موسیقی‌یه دائر خلق بیلگیسی حقنده معلومات ویررکن، دیگر طرفدن باش و صوڭ طرفلرنده بزده موسیقی فولقلوری حركتنك تاریخچه‌سنی یاپمشدر . تام وقتنده اجتماعی احتیاجه ترجمان اولان بو قیمتلی كتابك اشارت ایتدیكی استقبالی دوشوندیكمز زمان ، قونسرواتوار یاننده مملكتك ایكنجی موسیقی مؤسسه‌سی اولان « موسیقی معلم مكتبی » نی خاطرلامامقلغمز امكانسزدر. ایكی اوچ سنه‌دن بری مختلف وسیله‌لرله آنقره‌ده صنعت حیاتی یاراتمغه چالیشان ، ویردیكی قونسرلرله غرب موسیقیسنك ذوقنی محیطنه آشیلایان ، یتیشدیرمكده اولدیغی كنجلرله بوتون مملكته یكی بر صنعت افقی حاضرلایان بو مؤسسه ، بوتون معاصر ملتلرڭ یورودیكی بر یولی تعقیب ایده‌رڭ غرب تكنیكی آلتنده ایشله‌نه‌جك اثرلرڭ مالزمه‌سنده برآزده ملی حیاتدن ، كتله‌دن و خلقدن آلمغه دوغرو یورویه‌جك اولورسه ایكی قاتلی بر قیمت آلاجغنه شبهه یوقدر . بو تقدیرده بدیعی تربیه‌مزڭ موسیقی‌یه دوشن حصه‌سنی یاپه‌جق ایكی مؤسسه، قونسرواتوار وموسیقی معلم مكتبی ، جمهوریت توركیاسنك صنعت تاریخنده‌كی شرفلی موقعلرینی شیمدیدن آلمش اولاجقدر.

کتابیات تنقیدلری و خلوە بیلگیسی خبرلری

آنادولو تورکولری وموسیقی استقبالمز

محمود راغب - ص: 204 - بسته 24 - معرفت مطبعه‌سی: 1928

درنکجی رقداشلرمزدن محمود راغب بکك چوقدنبدر «حیات» مجموعه‌سنده و درنکك «رهبر» نده چیقاجغنی خبر آلدیغمز کتابی کچن هافتا ایچنده چیقدی: آنادولو تورکولری و موسیقی استقبالمز.. درنکك کتبخانه‌سنده مطالعه ایتمك فرصتنی آلده ایتدیکم اثر، هر شیدن اول اسمی‌ایله نظرلری زی چکییور. مؤلفك دوشونجه‌سنی و ایلری سوردیکی دعوایی بو آددن چیقارمق ایچون کلمه‌لرك تحلیلی کافیدر. اولاً اوکمزده آنادولو تورکولری وار. بونلری یوقلایورز. فقط غایه بو دکل. موسیقمزك استقبالنی دوشونیورز. عجبا تورکولرك تدقیق و تشریحی بواستقبال نامنه نه ویره‌بیلیر؟ محترم درنکجینك اثری هر حالده بو سؤاله جواب اولاجق. کتابك فصللرینی تدقیق ایده‌لم.

اثر التی‌فصلدن عبارتدر. برنجی‌فصلده (موسیقینك تکاملی تاریخنده خلق شرقیلری) یوقلانیور. ملتلرك موسیقیسنده منشأ وظیفه‌سنی کورن خلق شرقیلرینك آلمانیا، فلمنك، اسویچره، انکلتره، فرانسه، روس موسیقیشناسلری طرفندن بویوك بر فعالیتله طوپلانوب باصیلدیغنی و خلق نغمه‌لرینك علمی بر کوروشله محاکمه اولونجه ئه‌تنوغرافیایه، ادبیاته، صنعت تاریخلرینه‌ده یاردیملرده بولونماسنه رغماً اصل خدمتی ملی بسته مکتبلرینك انکشافنه یارامالری اولدیغی ایضاح ایدیلیور. بونی‌تعقیب ایدن بحثده خلق نغمه‌لری اوزرنده ناصیل چالیشیلاجغی آکلاتیلدقدن صوکره ملی‌بسته مکتبلرندن بحثله‌ده (خلق‌شرقیسی) نك موسیقی‌ده الکایلری کیدن ملتلرك یکی مکتبلرنده بر نوه وظیفه‌سی ایفا ایتدیکی قید ایدیلیور.

موسیقی تدقیق و ملیت قسمنده: بونی اقصای شرق، یاقین شرق و غرب تدقیقی دییه اوچه آییرارق خصوصیتلرینی وهر تەقنیکك کندینه مخصوص اوریژینالیته‌سنی اوقیورز. فصلك صوکنده آنادولونك یوره‌کدن کلن‌طاشقین دویغولرینی پارسه ودولاییسیله‌غرب موسیقی جمعیتلرینه طانتدیران جمال رشید بکك تحصیلنه، موفقیتلرینه حصر ایدلمش صحیفه‌لر وار. فصل، لوفیغارو منقدینك شو سوزلریله‌باغلانمشدر: «آنادولو تورکولری، اورکسترو اعتباریله غربلی وضعیتده ایسه‌لرده رنکلرنده، شعرلرنده، حرکتلرنده شرقك بوتون لذتلرینی صاقلییورلر. بو تورکولرك، او صمیمیتی؛ (آی ایشیغی) کوکل یاپیجی بر پارچه‌در...»

ایکنجی فصلك ایلك قسمی (شرق موسیقی تاریخنده تورك دهاسی) نه حصر ایدلمشدر: مؤلف تورکلرك آنادولویه کچمزدن اول موسیقی ایله اوغراشدقلرینی وحتی قوردلرك اولوماسنه مشابه‌تورکی سویله‌دکلرینی وباغلامالرك منشائی اولان، اون برنجی عصر هجریدن اعتباراً ماضی‌یه قاریشان(قوپوز)ك کنیش‌حدودینی آکلاتدقدن صوکرا عرب وعجم تأثیری آلتنده باشلایان قلاسیك موسیقمزله خادملرینه و (تورك بیزانس اصوللری) حقنده مختلف نقطهٔ نظرلره اشارت ایله‌مش و «آلاتورقا» نك عرب موسیقیسی اوزرنده‌کی تأثیرینك تاریخی چیزمشدر. متعاقباً مؤلف؛ کندی خوجاسی وصوربونك طلبه قورالی معلمی بوره‌لك آلاتورقا حقنده‌کی فکرلرینی نقل ایدییور: آلاتورقا تدریجاً تکامل ایده‌جك بولیغولی بولته صوقولمالیدر. تورك کمیلکنك بوراشی باباجوه ملی مکتبی بکلمکمه‌دن.

اوچونجی فصلك ایلك قسمی آنادولو خلق شرقیلرندن باحثدر. مؤلف بو قسمده ناکر و اوز دویغولی خلق شارقیلرینه مملکتمزك نره‌لرنده داها چوق تصادف ایدیله‌جکنی، آکلاتمش، تورك خلق شارقیلرینه تفوق ایده‌جك بر (کورد، روم، ارمنی) شارقیسی اولمادیغنه اهمیتله اشارت ایتمشدر. نوطه‌لرله وعلمی دلیللرله اشارت ایدیلن بو دعوانك تورك گنجلکنه تحمیل ایتدیکی وظیفه، خلق موسیقیسنك محصوللرینی حرارتله طوپلامقدر. فصلك ایکنجی قسمی آوروپالیلر طرفندن طوپلانان تورکولریمزدن وصوك زمانلره قادار اهمال ایدیلن آنادولو خلق موسیقیسنه عائد اولمق اوزره غربده موجود کتابلردن باحثدر.

دردنجی فصل اوچ قسمه آیرلمشدر: برنجی قسمده (موسیقی فولقلورنده اصول) دن بحث ایدلمش و بو وادیده چالیشانره بالخاصه غربك موسیقی فولقلورینه عائد اثرلرندن خیلی استفاده ایده‌جکلری آکلاتلمشدر. عینی زمانده مملکتمزك خلق شرقیلری جغرافی طبیعته مشابه بر چرچیوه ایچنه آلینارق، شمال، شرق، جنوب، اورتا آنادولو تورکولرینك خصوصیتلری قید ایدیلمشدر. ایکنجی قسم (خلق تورکولرینی نوطه‌یه آلمق) نامنی طاشیمقده‌در. خلق ازکیلرینك قلاسیق موسیقی نظریه‌لرندن متأثر اولماماسنه بناءً آنادولو ازکیلرینی مؤلف قلاسیق موسیقیلرك تأثیری آلتنده قالان وقالمایان دییه ایکی‌یه آیرمشدر. اوچونجی قسمده ریتم (کفته‌لر وکویلو لهجه‌لری، خلق سازلری) موضوع بحث ایدیلیور. صوك قسمنده محمود راغب بك تورك رقصلرینه تماس ایتمکده‌در: آنادولو رقصلرینی بزدن اول أجنبیلر بکنمدیلر. دوقتور (فرایلچ) ایله مهندس (رادلفك) آنادولو تورکمن عشیرتلرینك رقصلری حقنده ویردکلری ایضاحات بو یولده یاپیلمش ایلك ونمونه اولمغه لایق بر تدقیقدر. اثرك بو سطرلری صنعتك ابتدائی کوزللکنی طاشیان رقصلریمزه قارشی اولان لاقیدیمزی آجی برصورتده کوستریور. نهایت بشنجی فصل روسیه تورکلرینه عائددر روسیه تورکلری موسیقی تاریخی ألدن کلدیکی قادار مثبت دلائله استناداً ایدینلاتیلمغه چالیشلمشدر.

کتابك صوك فصلی بزده‌کی موسیقی فولقلورینك ناصل باشلادیغنی، شیمدی‌یه قادار نه‌لر یاپیلدیغنی آکلاتان بر تاریخچه ماهیتنده‌در. فصلك لاحقه‌سی، تورکولریمزك قیمت وخصوصیتلرینی آراشدیرمغه حصرایدلمش، الك صوکه موسیقیشناس فرح بکك ویرمش اولدیغی بش اون نوطه قونمشدر.

*

* *

اثرك یوقاریده خلاصه‌سنی چیزدکدن صوکرا صیرا بزم کندی فکرلریمزه کلدی. هر شیدن اول «آنادولو تورکولری»نی، خلق بیلگیسی طوپلاییجیلرینه یاپاجغی خدمتی دوشونه‌رك تدقیق ایتدیکمزی سویله‌یه‌لم. بناءً علیه علمی، فنی جهتنی متخصصلرینه براقارق کتابدن ایدیندیکم عمومی قناعتلری سویله‌یه‌جکم.

اویله ظن ایدییورم که کتابك اسمی، موضوعنك کنیشلکنی اشعار ایده‌مه‌یه‌جك قادار کوچوك آلنمشدر: (آنادولو تورکولری وموسیقی استقبالمز) دینسه‌یدی برابر محررك داها کنیش بر تورکلك محیطنه شامل بر موسیقی تاریخی میدانه کتیردیکنی سویله‌یه‌بیلیرز: فی الحقیقه کتابده یالکز آنادولو تورکولری موضوع بحث ایدلمش اولمایوب اورتا آسیادن اعتباراً مختلف تاریخ، مکان، تأثیرلر آلتنده یاشایان موسیقیمزك کچمشندنده واسع بر صورتده معلومات ویرلمشدر. طبیعی بو جهت قومی نقطهٔ نظردن مهمدر. تاریخی زمانلرك، جغرافی وضعیتلرك مخالفنه رغماً ابتدائی موسیقیمزده‌کی قومی اشتراکی کوسترمك عاماً بویوك بر قیمت طاشیمقده‌در.

اثرك ایكنجی بر قیمتی، فضله كتابیات معلوماتی احتوا ایتمسنده بولونیورز . اورته‌ده اهمال ایدلمش بر ملتك ملی بنلكنی تمثیل ایدن بر صنعت وار، اونی علمی بر شكلده تدقیق ایتمك، مختلف قابلره صوقمق، بدیعی تاریخی و فلسفه‌سنی وجوده كتیرمك بوكونكی و یارینكی نسلك وظیفه‌سیدر. بوكا چالیشانلركده موفق اولابیلمه‌لری ایچون مأخذ و منبع معلوماتی لازمدر. ایشته محترم آرقداشمز بو اهمیتلی نقطه‌یی دوشونه‌رك بو یولده چالیشانلره ممكن اولدیغی قادار فضله منبع ومأخذ كوسترمشدر. محررك استفاده‌سنی تأمین ایدن بومأخذلر بوایلك قیمتلی آدیم اوزرنده یورویه‌جك اولانلره‌ده اعظمی یاردیمی یاپاجقدر .

كتابك برخصوصیتی‌ده ـ كه بواساساً اونك تەزیدر ـ ملی‌موسیقی شعورینه مالكیت‌دعواسنده بولونیورز. اورته‌ده برمسئله واردر: ملی‌موسیقی هرحرثنك آرتیق تشكل ایتمه‌سی لازمدر دون صنعتده و ملیتده شرقك اسیری ایكن بو كونده غربك اسیری اولمق وضعیتنه تحمل ایده‌مه‌یز . بزی نه شرقك آلاتورقه‌سی ، نه‌ده غربك آلافرانغه‌سی تطمین ایده‌مه‌مكده‌در و ایده‌مه‌یه‌جكدرده . غربدن یاپاجغمز استفاده‌لر آنجق آلاجغمز علمی اصوللره، چالیشمایی، آهنكلشدیرن شكللره انحصار ایده‌جكدر. مؤلفك دیدیكی كیبی اكر بزمده موسیقی تاریخنده بر یریمز اولماسنی ایستیورسه‌ق هرشیدن اول خلق ازكیلریمزدن ایشه باشلامق مجبوریتنده‌یز . بو غایه‌یه قاووشمق ایچون یوقلامق ، طوپلامق و بیلمك ضروریدر. محمود راغب بك بو ضرورتی حقیله ادراك ایتمش و ایتدیرمكه چالیشمشدر .

كتابك مهم بر طرفی‌ده تربیوی تأثیرنده‌در. ذاتاً او ، بو هیجانله وجوده كلمشدر . هر بحثنه ملی موسیقینك تكاملی اندیشه‌سی حاكمدر . صیق صیق كنجلكه ملی نغمه‌لرك تثبیتی مفكوره‌سنی آشیلامقده‌در .

نهایت (آنادولو توركولری) نك ، مملكتمزده‌كی موسیقی فولقلوری تاریخچه‌سی اولمق اعتباریله اهمیتی واردر . علم مؤسسه‌لریمز ایچنده حیات ایله علاقه‌دار اولان ، علمی ایچون حیاتدن ملزمه طوپلایان قیمتلی قونسرواتوارك فعالیتنی یاقیندن طانیان بر منبعه احتیاجمز واردی . اثر بواحتیاجی جاذب برحكایه اسلوبی وتدقیق فعالیتنه عائد رسملرله ایفا ایدییور. بوتون بونقطه‌لر یاننده (آنادولو توركولری) ایچون یاپاجغمز برتنقید وارسه اوده اثرك تصنیف چرچیوه‌سنده‌كی قاریشیقلقدر. مثلا دردنجی فصلك موضوعی، ایكنجی و اوچنجی فصلدن اوكجه كله‌لی ، اوچنجی فصلك كتابیات قسمی صوكه براقلمالی ، بوتون نوطلر و رسملرك بر آراده بولونمالی ایدی . بو تقدیرده اثرداها طوپلو بر فهرسته ، اصولی بر مندرجات توزیعنه مالك اولاجقدی .

خلاصه : كتاب هر نقطهٔ نظردن تام زماننده حاضرلانمش بر اثردر. خلق بیلكیجلرینه نه اصل چالیشلاجغنك بالفعل نمونه‌سنی كوسترن و منورلره موسیقی استقباللرینی دوشوندیرن محمود راغب بكی تبریك ایدرم .

EDİP ALP .

عاشق دردلی، حیاتی ودیوانی: جامع و مصححی چانقیریلی احمد طلعت — بولی ولایت مطبعه‌سی 1928، کوچوك مجموعه 165 صحیفه.

«337» سنه‌سنده «بولی سالنامه‌سی»نك «حرثیات و ادبیات» قسمنی یازان چانقیریلی احمد طلعت بك بوکره‌ده «دردلی»نك شعرلرینی اولدقچه مفصل بر مقدمه ایله برابر نشر ایتدی.

محترم مؤلف، جداً یوروجی بر مساعی صرف ایده‌رك، «دردلی» حقنده الده ایدله‌سی ممکن اولان بوتون وثائقی طوپلامش و بو خصوصده وقوفی اولان ذواتدن، بالخاصه دردلی‌نك طورونی اللی یاشلرنده‌کی «اشرف آغا»دن استفاده ایتمه‌یی‌ده اونوتمامشدر.

کتابك «40» صحیفه‌دن عبارت اولان مقدمه‌سی، یوقاریده ذکر ایتدیکمز بولی سالنامه‌سنده [1338 - 1822] نشر اولوندیغی کبی، آنقره‌ده انتشار ایدن «اوکود» غزته‌سنده‌ده [1923 مارت] دورت مقاله حالنده نشر اولونمشدر. مقدمه، «دردلی کیمدر؟ (1) منقبوی حیاتی، (2) حقیقی حیاتی، (3) مسلك ادبیسی» بحثلرینی محتویدر. بوکا (4) صحیفه‌لك بر «لاحقه» علاوه ایدلمش‌در. لاحقه‌ده «دردلی دیوانی»نك نه صورتله تدوین ایدلدیکنه وناصیل طبع ایدلدیکنه دائر ایضاحات واردر؛ بو ایضاحات میاننده، شیمدی‌یه قادار طبع ایدیلن دردلی دیوانلرینه و اونلرده موجود اولان شعرلرك مقدارینه دائرده بر بحث آیریلمه‌یدی شبهه‌سز داها ایی اولوردی. اصل دردلی دیوانی، اثرك «45»نجی صحیفه‌سندن اعتباراً باشلامقده‌در. «58»نجی صحیفه‌یه قادار یازیلی اولان شعرلر، بر مدحیه اوچ مرثیه، ایکی مربع و بر سطرنجه‌دن عبارتدر. بونلری، صوك حرفلر نظر اعتباره آلنه‌رق، حروف هجا صره‌سیله ترتیب ایدیلن منظومه‌لر تعقیب ایتمکده‌در. قوشمه‌لر، نفسلر، دیوانلر، سماعیلر، قلندریلر آیری بر تصنیفه‌تابع طوتولمامشدر. مؤلفك، خلق‌ادبیاتنه عائد نظم شکللرینی آییرماسی و اولا هجا وزنیله یازیلانلری، اوندن صوکراده «دیوان، سماعی، قلندری» کبی عروضله یازیلانلری کتابنه درج ایتمه‌سی البته داها موافق اولوردی. «نفسلر» و «قوشمه‌لر» دیه آیریلان شعرلرك‌ده نیچین نفس ویا نیچین قوشمه سرلوحه‌سی آلتنده یازلدقلرینی آکلایابیلمك قابل اولامامقده‌در؛ نته‌کیم، «119»نجی صحیفه‌ده مقید اولان:

شراب لدندن ایچه‌لیدنبری آییلمادم کیتدی مستانه‌سی‌یم بن

مطلعیله باشلایان منظومه «نفس» اوله‌رق کوستریلدیکی حالده «149»نجی صحیفه‌ده‌کی:

ساقیا میکده نه‌در بو اسرار قیلدی بر قطره‌سی مستانه بنی

مطلعلی منظومه «قوشمه» اوله‌رق کوسترلمشدر.

رندانه وصوفیانه تلقیلری احتوا ایدن بوایکی منظومه‌نك، مضمون اعتباریله بربرلرینه مشابهتلری اولدیغی کبی شکل جهتیله‌ده آرالرنده هیچ بر فرق یوقدر. بناءً علیه، ایکیسنك دخی یا نفس ویا قوشمه اوله‌رق تثبیتی لازم کلیردی. کذلك «86» نجی صحیفه‌ده‌کی:

بر یره جمع اولمش بش اون عاشقلر بری برلریله میدان ایدرلر

مطلعلی مشهور «نفس» قوشمه‌لر میانه ادخال ایدلمشدر.

کتابك «29» نجی صحیفه‌سنده «قلندری» و «دیوان» حقنده ویریلن ایضاحات خلافنه اوله‌رق «134» نجی صحیفه‌ده‌کی

قاتلان دل دیوانه کوزه‌لر بلاسنه   خوبلرده جفا عادت ایمش مبتلاسنه

مطلعلی منظومه‌نك ، دیوانلر میانه و « 146 » نجی صحیفه‌ده « مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن » وزنیله یازلمش اولان :

برشمعه که یاقاجق پروانه‌سز قالیرمی ؟   غواص اولان بو بحره دردانه‌سز قالیرمی ؟

مطلعلی منظومه‌نك‌ده ، قلندریلر میانه نه سببله یازیلدیغنی آکلایامادق ، کورولویورکه ، مؤلف منظومه‌لرك تصنیفنه اهمیت ویرمه‌مشدر . کتابده قاچ منظومه‌نك بولوندیغنی دخی مصرح دکیلدر . بزم تثبیت ایتدیکمز یکونه کوره ، محترم جامع ، دردلی‌یه عائد « 122 » منظومه ایله « 9 » بیت طوپلایا بیلمشدر . بو شعرلری‌ده ، نوعلرینه کوره بر تصنیفه تابع طوتارسه‌ق مجموعنك ، «38» قوشمه ؛ «33» دیوان ، « 17 » نفس ، « 8 » سماعی ، « 8 » قلندری ، « 4 » مدحیه ، « 3 » دوریه ؛ «3» مرثیه ، «2» طاشلاما « 2 » تاریخ ، « 2 » مربع ، « 1 » سطرنج و « 1 » دستاندن عبارت اولدیغنی کورولور .

ذکر ایدیلن ایکی تاریخدن برینك « بیجان » اسمنده بر شاعره عائد بولونماسی محتمل اولدیغی کبی ، دیکرینك‌ده تاریخ اولمایوب دیوانلر میانه یازلماسی لازم کله‌جکی محققدر . [صحیفه 129]

احمد طلعت بك ، دردلی‌نك حیاتنی اطرافلی برصورتده تشریح ایتمشدر . بوشاعر حقنده بوندن داها مفصل برترجمهٔ حال یازمق ممکن دکلدر ؛ شوقادار وارکه ، دردلی‌نك «خلوتی» ویا « بکتاشی » طریقتلرینك هانکیسنه صادق قالدیغی کوستریله‌مه‌مش ؛ بناءً علیه ، اونك اصل صاحب اولدیغی عقیده حقیله آکلاتیلامامشدر . کتابك « 27 » نجی صحیفه‌سنده دردلی‌نك بکتاشیلغی موضوع بحث ایدلدیکی حالده «32» نجی صحیفه‌سنده خلوتیلکی تصریح اولونمقده‌در ؛ فی‌الحقیقه «66» نجی صحیفه‌ده‌کی برمنظومه «دردلی» نك بزه «خلوتی» ، «53» و «61» نجی صحیفه‌لرده‌کی ایکی منظومه‌ده بکتاشی اولدیغی احتمالنی ویردیرمکده‌در ؛ فقط ، بوقیمتلی عاشق «خلوتی» ایسه ، محقق «بکتاشی» دکیلدر . اکرصوکرادن « بکتاشی » اولمشسه «خلوتیلك» دن تجرد ایتمش دیمکدر ؛ زیرا ، بوایکی طریقت آراسنده «سنیلك - شیعیلك» « سنیلك . باطنیلك » کبی تضادلر واردر . برشاعر حقنده صریح حکملر ویره‌بیلمك ، اوشاعرك معنوی شخصیتنی قطعی صورتده تعیین ایتمکله قابلدر ؛ حالبوکه ، مؤلفك «27» نجی صحیفه‌نك حاشیه‌سنده سرد ایتدیکی نقطهٔ نظر ، دردلی حقنده صریح بر فکر ویرمکدن اوزاقدر ؛ احمد طلعت بك ، بو نقطهٔ نظرنده ، تاریخی اصوللردن تجرد ایده‌رك . « اهل سنت » عقائدینك ترجمانی اولمشدر . «قیزیلباشلق» ادعاسنده بولونانلر ، مؤلفه کوره ، حقیقی مسلمان دکیللردر ؛ او حالده ، « اسماعیل صفوی » وتابعلرینی حقیقی اسلامیتك خارجنه چیقارمق لازم کله‌جکدرکه ، بوبر طرفکیرلکدر .

مؤلف ، ینه عینی حاشیه‌ده ، دردلی‌یی ، بکتاشی اولارق قبول ایتدیکی حالده ، اونك اوغلنه « عمر » اسمنی ویردیکنی‌ده سویله‌مکده‌در ؛ حالبوکه ، بکتاشیلر علی‌العموم « سابه » دندرلر . «خلفای ثلاثه» یی سومزلر ؛ بناءً علیه ، سومه‌دکاری برکیمسه‌یی خاطرلاتمغه وسیله اولان براسملاده تسمیه اولونمغی آرزو ایتمزلر . اکر بواسم کیفیتی نظراعتباره آلنیرسه دردلی‌یی « خلوتی » اولارق قبول ایتمك دوغرو اولور ؛ فقط ، بزم قناعتمزه کوره ، دردلی ، خلوتی طریقتنه کنجلکنده انتساب ایتمشدر . کتابك « 24 » و « 32 » نجی صحیفه‌لرنده ویریلن ایضاحات ، دردلینك «خلوتی» اولدیغنی وخلوتی مشایخی‌ایله کوروشدیکنی اثبات ایتمکده‌در . اوغلنه « عمر » اسمی ویرمه‌سی ایشته

اوزمانلره عائددر . ساز شاعرلريله وبعضى بكتاشيلرله دوشوب قالقماسندن دولايى ياواش ياواش خلوتيلكدن واهل سنت عقائدندن صويونمش ، تام معناسيله «بكتاشى» اولمشدر؛ نته‌كيم ،

عيب كورمه‌ك دردلينك سزلر قيزيلباش اولديغن

مصرعى بونى اثبات ايتديكى كبى ، ديوانده « خلفاى ثلاثه » يه دائر اوفاق برقيد اولماماسى ، على و اولاد عليه افراط درجه‌ده محبت اظهار ايتمسى ، نفسلر سويله‌مه‌سى دخى بو قناعتى تأييد ايتمكده‌در . خصوصيله دردلى‌نك نچين بكتاشى ويا نچين خلوتى اولديغنى بيلميه‌جك قادار جاهل اولماماسى وصاحب اولديغى قناعتلرى بيله‌رك بنمسه‌مش بولونماسى‌ده بونى تأييد ايدر .

هرحالده ، دردلى‌نك اثرلرينى بويوك برهمت صرف ايده‌رك نشر ايدن محترم مؤلفى تبريك ايتمك وظيفه‌مزدر . دردلى‌نك مطبوع ديوانچه‌لرينك نه‌قادار خطالى اولديغى وألكچن جونكلرده‌كى منظومه‌لرك‌ده برچوق املا ياكلشلريله مالى بولونديغى نظر اعتباره آلنيرسه ، جامع ومصححك بوخصوصده اعظمى غيرت صرف ايتديكى درحال آكلاشيلير .

SADETTİN NÜZHET

لهجهٔ ارضروم : مؤلفى ؟ — دارالفنون كتبخانه‌سنده يازمه كتابلر آراسنده ، نومرو : 986

دارالفنون كتبخانه‌سنده تصادف ايتديكمز بو يازمه رساله ، غرب توركجه‌سنك شرقى آنادولو لهجه‌سى باقيمندن خصوصى برقيمت طاشيمقده‌در . رساله ناتمام كورونيور نه برمقدمه‌سى ، نه‌ده صوكى واردر . يازانى بللى دكلدر . كتبخانه‌يه نجيب عاصم بك طرفندن ويريلن اثر ، اوته‌دن برى برتعامل تشكيل ايدن منظوم لغت طرزنده يازلمشدر . شو قاداركه بو ، بر ديلك ديكر ديله نظراً ياپيلمش لغتچه‌سى اولمايوب عينى ديلك ايكى لهجه‌سنى نظم حالنده تثبيت ايدن بر وثيقه‌در .

ماهيتنه باقيلرسه منظومه صاحبى ، مزاح مقصديله حركت ايتمشدر . سكز نظمدن عبارت اولان رساله‌ده هر پارچه‌نك وزنى‌ده پارچه‌نك صوكنده كوسترلمكده‌در . درنكك نشر ايده‌جكى وثيقه‌لر آراسنده بولونان « لهجهٔ ارضروم » ه دائر شمديدن برفكر ويرمك ايسته‌يورز . ايللك پارچه شويله باشلايور :

قويونك آدى (طوار) مانده اينكى (مه‌ك)
قشلاغه هم (كوم) دينور ملاغه ديرلر (كدك)
(باجى) دى همشيره‌يه اولدى قرنداش (طاطاش)
(طام ديمك هم أو ايمش ديندى كيلاره (مرك)
طبراق اولمك) منقالك آدينه ديندى (طغار)
(كوز طاوه‌سى) دير ايسه آتش آلاجق كورك

يكرمى ايكى بيتدن عبارت بو ايللك نظمدن صوكرا ايكنجى منظومه :

(قاوورغه) اولدى قاوورولمش اولان بغداى اونى (قاووط)
يغوردى قوريدوب ديرلر آدينه (كش) دخى (قوروط)

بيتى ايله ، اوچنجى منظومه‌ده :

دینور چارداق اوطه آدینه (آیوان)
دخی شلمم اکیلی ترلا (بوستان)

ایله باشلایور . دیکر پارچه‌لرده هپ بو نوعدندر . بوراده تکراره لزوم کورمدیکمز منظومه‌لردن بعض کلمه‌لر آلیورز : هنك = جلوه ، دربدر آدام = ترماش ، ئووز = سیوری سینك ، تشت = لکن ، خارموط = ایلیق، غور = مزار ، سقاوول = بویوك سوپورکه ، أرتمك = تکبسل کوسترمك ، کوزه = صو چیقان یر ، دالدالامق = حفظ اولمق ، یوله‌وورمق = تشییع ایتمك .... الخ . کوریلیورکه « لهجهٔ ارضروم » ؛ مملکتك بر کوشه‌سنده یاشایان دیلك معکسیدر . اونی وجوده کتیره‌ن مزاحی بر هدف ایله حرکت ایتمش ، هر پارچه‌نك صوکنه :

فاعلاتن فاعلاتن فاعلات
ارضرومده توز و بوزدن خالی بر کون کورمدك
فاعلاتن فاعلاتن فاعلن
ارضرومك اوکسورتور ایچن صوین

کبی بیتلر علاوه ایدلمش. رساله صاحبنك مقصدی نه اولورسه اولسون، بوکونکی دیل دوزه‌مله‌سی حرکتلرنده اوندن بویوك استفاده‌لر تأمینی قابلدر .

« لهجهٔ ارضروم » ، شمدی‌یه قادار تدقیق ایدلمه‌مش دکلدر . محترم خلق بیلکیجیمز نجیب عاصم بك اونکله ایلك دفعه علاقه‌دار اولش ، هنوز تورك دیلنك کوزه‌للکندن کندی محیطنك خبردار اولمدیغی برزمانده اونی غرب عالمنه طانتمغه چالیشمشدر . کندیلری کچن ییل آنقره‌ده بر نسخه‌سی انتشار ایتمش اولان بر مجموعه‌ده کنجلکی اثناسنده‌کی تورکچیلك حرکتلرندن بحث ایدرکن آکلاتیور : « . . . . بو صوك زمانلرده استانبولده اقدام غزته‌سیله دیکرلرنده و مجموعه‌لرنده تورکجیلکه دائر زمانك مساعده‌سی اولدیغی درجه‌ده نشریاتده بولوندیغم کبی پشته‌ده « revue ourale altaiqure» مجموعه‌سنده (بالقان اوغلی) امضاسیله‌اوروپا علم عالمنه مجهول اولان غرب تورك لهجه‌لری حقنده صردسیله کایس ، بهسنی ، ارضروم لهجه‌لرینی و صوکرا استانبولده نشره موفق اولدیغم « هبة‌الحقایق » ك برقسمنی نشر ایلدیکم کبی پارسده ژورنال آزیاتیق مجموعه‌سنده (ملی تورك عروضی) نی نشر ایتدم. [1] » نجیب عاصم بك ، ارضروم لهجه‌سنه دائر ویردیکی بومعلوماتی « لهجهٔ ارضروم » دن آلمش، بوصورتله اونی اونوتولدیغی کوشه‌دن آیدینلغه چیقارمشدر. (ارضروم شاعرلری) نده بروسیله ایله « لهجهٔ ارضروم » دن بحث ایتمش ایدك . [2] اثردن بزی خبردار ایدن نجیب عاصم بك افندی اولمشلردر .

رساله‌ده یوز اللی بیت موجود اولوب ، احتوا ایتدیکی کلمه‌لر تقریباً اوچیوز اللی ، دردیوز قادار واردر . بونلرك شویله بویله یوز قاداری عمومی تورکجه‌ده‌کی کلمه‌لرك مردفلریدر. کیری قالان عربی وفارسینك کلمه‌لرینه قارشیلقدر . بونلرك جدی بر تدقیق یاپیلدقدن صوکرا لازم اولانلرك یازی وأدبیات حیاتنه آتیلماسی تورکجه‌یی بر اوقادار یابانجی کلمه‌دن قورتارمش اولاجقدر .

ZİYAETTİN FAHRİ

---

[1] جاك قایا مجموعه‌سی - 15 - مایس - 928 - نومرو : 1

[2] ارضروم شاعرلری - ص : 14 - 15 .

یورده‌مزك نغمه‌لری: مؤلفلری سیف‌الدین و سزائی بکلر، استانبول، ملی مطبعه.

بو اسم آلتنده، محترم مسلکداشلرم سیف‌الدین و سزائی بك قارده‌شلر، ملی مطبعه واسطه‌سیله 50 قادار صحیفه‌لك برخلق تورکولری دسته‌سی نشر ایتدیلر. تشبث پك مهمدی؛ چونکه برچوق علمی مسئله‌لرك تنوری وموسیقی استقبالمز بوکبی همتلره محتاجدی.

برمحلده خلقیات تدقیق یاپه‌بیلمك ایچون اك اول او محلك موسیقی ذوقلری حقنده عمومی واساسلی بر فکر ایدینه‌بیلمك لازم کله‌جکندن، پك قیصه بر سیاحت نتیجه‌سنده طوپلانان بو تورکولرك بوتون اینجه‌لکلریله نوطه‌یه چکیریلوب چکیریله‌مدکارینی بیله‌مه‌یز. باخصوص، برغراموفون تدارك ایده‌مدکاری‌ده آکلاشیلیور. ثانیاً قیمتلی موسیقیشناسلرك، شرق تونالیته اعتیادلرینه هیچ وقف اولمادقلری‌ده آکلاشیلیور؛ بیلسه‌یدیلر داها مهم تقریبلر یاپه‌بیلیرلردی.

تورکولرك مه‌ترونوم اشارتلرینی کوسترمکله، دیگر خلقیاتجیلریمزجه‌ده رعایتی تمنی‌یه شایان کوزه‌ل بریول طوتمشلر. آیریجه، مه‌زورلر ایچون، «بسیط» لرك خارجنه چیقمامق، حتی اقصاقلرده بیله آناختار یانته مثلا [۳/۲ ۳/٤] ویا [۳/۸ ۳/٤] الخ یازمق قولایلغنه‌ده رعایت ایتمشلر — که غربلی ئه‌تنوغراف بسته‌کارلرده شرق اقصاقلرینی بو شکلده کوسترمکده‌درلر: بو یول طوتولمقله اسکی اصول «تان‌فور» و «تان‌فه‌بل» مجبوریتلرینه بویون اکیلمش اوله‌جغی اعتقادندن آرتق وازکچمه‌لی‌یز. غربده بویله شیلره ایناننان آرتق کیمسه قالمامشدر؛ بویله شیلرك حسده وعملیاتده اساساًده یری یوقدی. خلاصه، سیفی و سزائی بکلرك نوطه‌نك عملی اینجه‌لکلرندن استفاده یولنده‌کی دقتلری نمونه اولمغه لایقدر؛ جمال رشید بك‌ده بوعالمانه یولی طوتمشدی.

دسته‌نك راپور قسمنی پك مختصر بولدق. علمی نقطه‌لرده داها متخصص برفولقلورجی افاده‌سی کورمك ایستردك. قوللاندقلری (اندرون موسیقیسی)، (سرای موسیقیسی) تعبیرلرینی علمی بولمادق. چونکه، آلاتورقا فی‌الحقیقه خلق تورکولرندن بوسبوتون آیری برشی ایسه‌ده [فناً و معناً]، یالکز سرایك یتشدیرمه‌سی‌ده دکلدر: تکیه‌لره مخصوصلری، وحتی (فنار) ه وسناغونلره عائد بکزه‌ر — عینی منشألردن — لری‌ده واردی: بونلر تورکیه‌نك «قلاسیق شهر موسیقیلری» درلر؛ قاتولیك مملکتلرینك (پله‌ن‌شان) کایسه موسیقیسنه بکزه‌رلر.

صدده کله‌لم: مجموعه‌یه حرث مدیریمزك یازدیغی، ملی مجار بسته مکتبنك بانیسی معروف بسته‌کار وخلقیاتجی «به‌یلابارتوق» ایله برملاقاتی تشکیل ایده‌ن مقدمه، پك مهمدر. بارتوق، تورکلره، — خلاصةً — کندیسنك مجارستانده طوتدیغی پروغرام داخلنده چالیشمنی توصیه ایدیور:

تورکولر منبعنده یکی بر ملی مکتب چیقارمه!

ایلك تشبثلرندن دولایی سیفی وسزائی بکلری تقدیر وتبریك ایده‌رز. M. R

آنادولو خلق شرقیلری: دارالالحان کلیاتندن — کفته‌لر ونوطه‌لر — دفتر: 5

مملکت موسیقیسنك انکشافنی دوشونورکن استانبولك وعدکار برمؤسسه‌سنی خاطرلامامق قابل دکلدر: قونسرواتوآر. مؤسسه، کندیسنی یاشاتان و اداره ایدن قیمتلی عضولرله وظیفه‌سی کوندن کونه‌قوتله‌نن بر شعورله قاورامقده، متواضع بر غیرتله غایه‌سنی ألده ایتمکه چالیشمقده‌در.

ملی موسیقیمزك انکشافنه عائد مباحثه ومناقشه‌لردن صوکرا آرتق شو فکر برحقیقت چهره‌سی ایله کندیسنی قوتلی بر صورتده کوستریور: بر طرفدن کتله‌نك ابتدائی اولان موسیقی حرثنی أشه‌جکز، آراشدیره‌جغز، ملی بنیه‌نك موسیقی خزینه‌سنده‌کی بو محتویاتی اورته‌یه آتدقدن صوکرا اونی مدنیتك تکنیکی ایله ایشله‌یه‌جکز. خلق بیلکیسنك أساسلی وظیفه و غایه‌سنی تشکیل ایدن بوشعاری، استانبول‌قونسرواتوآری، باشنده‌کی قیمتلی مدیری و کزیده‌معلملریله، پارلاق برصورتده قوه‌دن فعله ایصاله عزم ایتمشدر.

بوعزم. ساده‌جه نظری وانفسی قالمش دکلدر. قونسرواتوآرك شمدی‌یه قادار اولان نشریاتی آراسنده آرقداشمز محمود راغب بکك «آنادولو تورکولری»نده آکلاتدیغی قونسرواتوار فعالیتلرندن باشقه بش‌دفتروار که‌بونلر، اوعزمك‌دقته‌وتقدیره دکر نشانه‌لریدر. فی‌الحقیقه بودفترلر، بوقاریده‌عرض‌ایتدیکمز فلسفی دوشونوش ایله‌حرکت ایدن‌سچمه برعلم هیئتنك تصویبندن‌کچه‌رك نشر ایدلمش تدقیقلردر. بز اونلرده موسیقی فولقلورمزك قیمتلی‌محصوللرینی کوریورز. بومحصوللرك طاشیدیغی قیمت ایله متناسب اهمیت‌ده، دفترلرك مقدمه‌لرنده کوزه چارپمقده‌در. بومقدمه‌لرك احتوا ایتدیکی فکرلردن قیصه‌جه بحث ایتمك دفترلرك علمی و فلسفی قیمتی‌حقنده برفکر ویره‌جکدر.

برنجی دفترك مقدمه‌سنی رؤف یکتا بك‌یازیور. محرر، ایلکین عمومیتله خلق بیلکیسنك اهمیتنی آکلاتمقده‌در: « انکلیزجه‌ده (خلق‌بیلکیسی) معناسنه کلن (فولق-لور) کلمه‌سنه بر مدتدن بری مطبوعاتمزده تصادف اولونیور. طوپی یدی حرفدن تشکل ایدن بو کلمه‌نك مدلولی نه قدر متنوع موضوعلری بشامل اولدیغنی دوشونجه، حیرت ایتمه‌مك ممکن دکلدر. فی‌الحقیقه خلق شعرلری، عنعنه‌لر، روایتلر، حکایه‌لر، ماصاللر، اعتقادلر، اوهام وظنیات، عادات و مراسم، خلق شرقیلری .... کبی هر ملتك خصوصیت احوالنه، ماضیسنه، یاشاییشنه، طرز تفکرینه تعلق ایدن بر چوق موضوعلر بو کون (فولق-لور) ك دائرهٔ شمولنه داخل بولنمقده‌در. عصرمزك خلق بیلکیجلری اولان (فولق-لوریست)لر ایشته بودرجه واسع برتدقیق زمیننده چالیشمقده‌درلر. خلق‌بیلکیجلرینك جمع‌ایتدکاری وثائق‌ووجوده کتیردکاری قوللکسیونلرك تدقیقندن ایدیله‌جك‌استفاده‌نك خوش‌وأکلنجه‌لی‌صورتده وقت‌کچیرمکدن عبارت‌قاله‌جغی ظن‌ایدلمه‌ملیدر. بالعکس بووثیقه‌ومجموعه‌لردن بعضیلرینك جدی برقیمت ذاتیه‌یی حائز بولندیغی حالده بویوك برقسمنك منسوب‌اولدیغی ملتك صورت نشأت وطرزانکشافنی اورتن شبهه وتردد قاراکلقلرینی تمامیله تنویر وبوسبتون یکی برشکلده ارائه ایده‌جك ماهیتده مهم شیلر اولدیغی کورلمکده‌در. »

رؤف یکتابك، متعاقباً بلغارستان وروسیه‌ده‌کی فولقلور تدقیقاتی فعالیتنه دائر معلومات ویریور وقونسرواتوآرك یاپدیردیغی استمزاجلره گلن جوابلرك نوطه‌لریله نشرایدلمسندن متولد فایدایی تشریح ومنورلری بوخصوصده کندیلرینه یاردیمه دعوت ایدیور.
مقدمه‌یی قونیه، جانیك، قیصری، منتشا، آفیون، ارضرومده طوپلانمش قرق‌یدی خلق شرقیسینك گفته‌لری وبسته‌لری تعقیب ایتمکده‌در.

*
* *

ایکنجی دفترده‌ده رؤف یکتابکك برمقدمه‌سی وار. استمزاجلره گلن جوابلر آراسنده مغله‌ده موسیقی فولقلوری ایله مشتغل، درنك آرقداشلرمزدن صبری بکك جوابی اوزرنده توقف ایدیور. صبری‌بك مغله‌ده آتیلمقده اولان تورکولری نوطه‌لریله قونسرواتواره گوندرمشدر. مقدمه صاحبی اوزاقدن یاپیلان فولقلور تدقیقلرینك خطاسنه اشارت ایدرکن «ایشته بو نواقصك استکمالی فکریدرکه بزی بالذات سوکیلی‌یوردمزی دولاشمغه وآناطولونك مختلف یرلرنده تورك‌موسیقیسنك اصل روحنی تشکیل ایدن نغمه‌لری لطافت اصلیه‌لرینی محافظه ایده‌رك ضبطه سوق ایتدی» دیور. فی‌الحقیقه دیگر اوچ دفتر، قونسرواتوار مدققلرینك، ذاتی مساعی وفعالیتلریله الده‌ایدلمش محصوللاری احتوا ایتمکده‌در.

*
* *

اوچنجی ودردنجی دفترلرك مقدمه‌سنی جمال رشید بك قلمه آلمشدر. قونسرواتوارك آناطولو تورکولرینك عرض ایتدیکی ئه‌سته‌تیکی مدنی اولکه‌لرك اك مشکلپسند مرکزنده تقدیر ایتدیره‌ن بوگنج و وعدکار عضوی؛ مقدمه‌ده فولقلوریك تدقیقلرك فلسفه‌سنی تشریح ایتمکده‌در. جمال رشید بك، موسیقی أثرلری اوزرنده طبیعتك تأثیرینه قانعدر: «مثلا، دیور، قره‌دکز حوضه‌سندن گلن تورکولر کثیرالوقوع فورطنه‌لرك، شدتلی قیشلرك، صارپ طاغلرك عظمتلی و قاراکلق اورمانلرك تأثیری آلتنده علی‌العاده مغموم، آجیقلی وشدتلی اولور . . . الخ» بونی تعقیب ایدن سطرلر آراسنده، خلق تورکولری اوزرنده نصل چالیشمق ایجاب ایده‌جکنه عائد فکرلر، تلخیصاً قید اولونیور: بوتورکولر، یا ساده‌جه آرمونیزه ایدیلیر، یاخود برتمم کبی قوللانیله‌رق شرح وتوسیع اولونور ویاخود بوتون شخصی موتیفلرله قاریشدیریلیر. بو اوچ حالده‌ده شرقینك کندینه خاص اولان لونی وطبیعتنی محافظه ایتمك الزمدر.»

*
* *

قونیه و اورفاده قونسرواتوار تدقیق هیئتنك طوپلادیغی قرق خلق تورکوسی محتوی اولان بشنجی دفتر ایله، موسیقی فولقلورینه عائد بوعناصر نشریاتی فعالیتنك ایلك خطوه‌سی آتیلمشدر. ساده‌جه تقدیر حس ایتدیکمز بوأثرلر قارشوسنده بز، «درنك» ی یاراتان مملکت احتیاجنك برقوانه عائد تصورلرك کندی تشکلندن اول تحققنی کورمکله ممنونز. أساساً أله کچیردیکی وکچیره‌جکی موسیقی فولقلوری مالزمه‌سنك تدقیق صلاحیتنی محترم قونسرواتواره براقمش اولان «خلق بیلگیسی درنکی»، بوصورتله مؤسسه‌نك علمی واجتماعی فعالیتنه، آصیل غایه‌لرینك تحققنه بر پارچه یاردیم ایتمکله موفق اولورسه کندیسنی بختیار عد ایده‌جکدر.

H . B . D

ارضروم شاعرلری: ضیاءالدین فخری — استانبول صنایع نفیسه مطبعه‌سی، 1927 — بیوك حجمده 130 صحیفه — فیأتی 50 غروش

معلم ضیاءالدین فخری بك 924 - 925 سنه‌سنده ارضروم لیسه‌سنك فلسفه واجتماعیات معلمی ایکن بورانك حرثیاتی ایله علاقه‌دار « ارضروم شاعرلری » عنوانیله مهم بر اثر یازمشدر . اثر ، بر « مدخل » ایله برابر « ایکی قسم » دن، بر « نتیجه » دن و برده « ادبیاتمزده ده‌موقراسی » آدلی برمقاله‌دن عبارتدر . مدخل ، [ص3 - 16] « ادبیات تاریخمزه برنظر، محیطی ادبیات تاریخلری، بویوك بلده‌لرك اهمیتی ، ارضروم تاریخی ، ارضروم و محیطی شاعرلری ، ارضروم خلقیاتی » بحثلرینی احتوا ایتمکده‌در .

کتابك اصل موضوعنی تشکیل ایدن ایکی قسمدن برنجیسی ، اون دوردنجی عصردن ، اون دوقوزنجی عصره [ص18 - 56]، ایکنجیسی، اول‌دوقوزنجی عصردن، زمانمزه قادار ارضرومده یتیشن شاعرلرك تدقیقنه حصر ایدلمشدر. [ص58-115] برنجی قسمده ترجمهٔ حال وادبی مسلکلری تثبیت ایدیلان شاعرلر ، « یونس‌امره، مصطفی ضریر، نفعی، ملهمی، حاذق محمد، ابراهیم‌حقی»در. ایکنجی قسمده ذکر ایدیلن شاعرلر ، « ناطقی ، ذهنی ، امراه ، اربابی ، جلالی ، پرتو پاشا ، ضیا پاشا ، سراجی ، ارشادی ، شهواری » دن عبارتدر . بوبحثی « 10 » صحیفه‌دن عبارت اولان «نتیجه» [ص116 - 130] تعقیب ایتمکده‌در « ترکیبی مطالعه »لردن باشقا برشی‌اولمایان بونتیجه ، اون دوردنجی عصر ، اون بشنجی عصر واون آلتنجی عصرلر ، اون یدنجی عصر ، اون‌سکزنجی عصر واون دوقوزنجی عصرلره عائددر . کتابك نهایتنده ینه ارضروم شاعرلرینه عائداولمق‌اوزره «3» صحیفه‌لك « ادبیاتمزده ده‌موقراسی » آدلی برمقاله مندرجدر . [ص130 - 133]

مؤلف، شیمدی‌یه قدر «تذکره»لرده ویا «ادبیات تاریخلری» نده اسملری کچن یونس‌امره، مصطفی ضریر ، نفعی ، ملهمی ، حاذق محمد ، ابراهیم حقی ، ناطقی ، پرتو پاشا ، ضیا پاشا کبی شاعرلره دائر اعظمی درجه‌ده تفصیلات ویرمکدن صرف‌نظر ایتمش ومختلف یرلرنده بوذات‌حقنده حاضرلادیغی مونوغرافیلری نشر ایده‌جکنی سویله‌مشدر ؛ بناءً علیه ، بوشاعرلر حقنده « ارضروم شاعرلری » بزی تطمین ایده‌میور دیمکدر . اساساً محیطی شاعرلردن بحث ایدن بو اثرده طانمش شخصیتلر حقنده اوزون ایضاحات ویرمك لزومسزدر .

کتابك الك اهمیتلی جهتی، بوکونه‌قادار ادبیات تاریخلرنده تصادف ایدیله‌مه‌ین‌ارضروم شاعرلرینی احتوا ایتمش اولماسیدر . ذهنی ، امراه ، سراجی ، ارشادی ، شهواری کبی شاعرلر حقنده بیلدکلریمز پك سطحی بولونیوردی ؛ کرچه ، ضیاءالدین‌فخری‌بك‌ده ، بونلره دائر اعظمی‌معلومات الده ایده‌مه‌مشدر . بونی ، بالذات اعتراف ایتمکده‌در ؛ فقط ، بو شاعرلر حقنده همان هیچ تاریخی وثیقه موجود اولمادیغندن مؤلف ، معذوردر . شو قادار وارکه ، «امراه» کبی آز چوق حیاتی مضبوط اولان برسازشاعرینك «طاووق بازاری جمعیت عاشقانه‌سی» ریاستنده بولوندیغنی سویله‌مك، اونك عاشقلر آراسنده‌کی موقعنی کوسترمك اعتباریله ، اقتضا ایدردی .

مؤلفك متنلره فضله اهمیت ویرمه‌یه‌رك ، تاریخی و ادبی قیدلرله اکتفا ایتمه‌سی‌ده بزجه دوغرو دکیلدر . ذهنی ، امراه ، سراجی کبی شاعرلره عائد پك اعلا بر چوق شعرلر ، کتابه علاوه

ایدیله‌بیلیر وبزم‌ده بو قیمتلی عاشقلر حقنده‌کی وقوفمز آرتاردی. ؛ مع مافیه، مؤلف ، بونلر حقنده‌ده آیریجه اثرلر نشر ایده‌جکنی وعد ایتدیکی ایچین ، بو خصوصده‌ده برشی سویله‌یه بیلمک حقنی حائز دکیلز .

قناعتمزه کوره ، ضیاالدین فخری بکك اصل یا کیلدیغی نقطه ، « ارضروم شاعرلری » نی « محیطی ادبیات تاریخی » طرزنده یازمغه چالیشمش اولماسنده‌در؛ فی الحقیقه. « ارضروم شاعرلری» دنیلنجه یك نظرده خاطره ، ارضرومده دوغان شاعرلر کله‌بیلیر و اوزمان « دورینك یاشایشنه حاکم اولان شخصیت صاحبی ارضروملی شاعرلر» دخی بو زمره‌یه ادخال ایدیلیر ، نته‌کیم . علی امیری افندی مرحومك « دیاربکر شاعرلری » بو نقطهٔ نظره کوره یازلمش اثرلردن بریدر. حالبوکه کتاب « محیطی ادبیات تاریخی » طرزنده ترتیب ایدلدیکی ایچین ارضروم محیطندن اوزاقلاشمایان ویالکز ارضرومك عنعنات وعاداتیله مشبوع برذهنیتله یتیشه‌رك محلی، لسانی و لهجوی بر خصوصیت عرض ایدن شاعرلر خاطره کلیر ؛ ایشته ، بو جهتلر نظر اعتباره آلنه‌رق یازیلان اثره ، ادبیاتمزه انقلابلر یاپمغه موفق اولان و بوتون تورکیه‌نك اك قوتلی شاعرلرندن بری بولونان «نفعی » ادخال ایدیله‌مز. « پرتو » و « ضیا »پاشالرك‌ده محیطی ادبیات تاریخنده یری یوقدر؛ حتی ، « امراه » ی ده ارضروم شاعری اوله‌رق قبول ایتمه‌مزه امکان موجود دکیلدر ، او ، بوتون آناطولینك شن وشوخ برساز شاعریدر . کرچه ضیاالدین فخری بك ، بلده‌وی نسبتلرك عائلوی اساسلره کوره تنظیم ایدلدیکنی و مولد مسأله‌سنك اجتماعی بر ماهیتی حائز اولدیغنی سویله‌مکده و بوجهتله- یونس . نفعی ، ضیا پاشا- کیبی شاعرلری‌ده « محیطی ادبیات تاریخی » نه ادخال ایتمکدن چکینمه‌مکده‌در ؛ فقط ، بوکا مقابل ، شخصیت صاحبی ادیبلرك اثرنده محلیلکی اثبات ایدن بارزوصفلر کوسترمك لازمدر. مؤلفك ، - یونس امراه - و - قاضی ضریر - ایچین ایلری سوردیکی لهجوی خصوصیت ، قسماً آنادولو وقسماً آذری لهجه‌سیله اثرلروجوده کتیرن، اون دوردنجی و اون بشنجی عصرلرك بوتون شاعرلرنده موجوددر.

محیطی ادبیات تاریخی، خواص ادبیاتنی سینه‌سنه آلابیلمك شرفندن هرزمان ایچین محرومدر؛ او ، اولسه اولسه عوامی ادبیاتدن بحث ایده‌بیلیر . محلیلکی حقیله کوسترن وصفلر تماماً اونلرك آثارنده موجوددر؛ بناءً علیه ادبیات تاریخمزی، معین محیطلر وجغرافی منطقه‌لر باقیمندن، ارضروم شاعرلری مؤلفنك نقطهٔ نظرینه کوره ، تدقیق ایتمك قابل اولامامقده‌در .

ضیاالدین فخری بك ، اثرینه ، « محلی ادبیات تاریخی » رنکنی ویرمه‌یوب ، دوغرودن دوغرویه ارضروم شاعرلرینی، بالخاصه شعرلرینی یازسه‌وبزی اویولده تنویره چالیشسه‌یدی مساعیسی شبهه‌سز داها مثمر اولوردی .

مؤلفك « مدخل » ده اك اسکی تورك ادبیاتنی - مولانانك بش اون مصرع تورکجه شعریله، اوغلونك منظومه‌لرندن و داها صوکرا «یونس امره» نك قوشمه ومثنویلرندن عبارت‌عد ایتمه‌سی‌ده اسکی بر تلقی‌در ؛ آرتق ، « شیادحمزه » لره ، « احمدفقیه » لره ، « خواجه دهانی » لره عائد شعرلر و تاریخی وثیقه‌لر الده ایدلدکدن صوکرا ، ادبیات تاریخنك مجهول اولان بوقسملری ، تماماً دکیلسه‌ده قسماً تنویر ایتمش صاییلیر .

ذکر ایتدیکمز شواهمیتسز نقطه‌لر استثنا ایدیلیرسه ، ارضروم شاعرلرینك محتوی اولدیغی تاریخی معلومات اعتباریله اهمیتلی براثر اولدیغی کورولور .

SADETTİN NÜZHET

سینوب ولایتی ، تاریخی وجوغرافی تدقیقه : مؤلفی سینوب آثار عتیقه محبلری جمعیتی کاتب عمومیسی محمد شاکر بك ، برنجی کتاب

ایلك فورمه‌سی انتشار ایتمش اولان ومادی سببلردن طولایی متباقی قسملری غیرمطبوع قالان بو أثرك باش طرفنده شاکر بك مقصدینی آکلاتیور:

(سینوبك زنکین بر تتبع ساحه‌سی تشکیل ایدن «خلقیات-Folk-lore» نه دائر برطاسلاق وجوده کتیرمك مراقیله خیلی تدقیقاتده بولنمش وبو شعبهٔ معرفتك احتواسی آلتنه کیرن خصوصات حقنده اچه‌ده نوط طوپلامشدم. بالآخره ولایتك نصفندن فضله برقسمی اوزرنده یاپدیغم اوزونجه بر جولانك ویردیکی دها جدی بر تحقیق فرصتی اوزرینه اولجه طوپلادیغم معلوماتی یکیدن أله ایتدیکم تفصیلاتله قارشیلاشدیروب أله آلنمغه دکر براثرجکك الك اساسلی مالزمه‌سنی تلفیق ایتمش بولونمقدن متولد برشوق ایله مسوداتی تبییضه باشلامش واکمال ده ایتمشدم) برنجی کتابك برنجی قسمی قبل المیلاددن عثمانلیلره قادار سینوب تاریخنی احتوا ایدیور. بزی علاقه‌دار ایدن خلق بیلگی قسمی ، هنوز غیر مطبوعدر . بناءً علیه بزم، بو اثر حقنده بوراده سویلیه‌جك برفکرمز یوقدر. مؤلف أثرك متباقی اقسامنی درنکه کوندره‌جکنی بیلدیرمکده‌در. ممنونیت وشکرانله قارشیلانان بو اشعارك نتیجه‌سنده کوره‌جکمز سینوب خلقیاتی بحثنه عائد فکرلرمزی بالآخره قیدایده‌جکز وأثرك طبعی اسبابنی حاضرلامغه چالیشه‌جغز . قیمتلی آرقداشمزی تبریك ایدر، مساعیسنده موفقیت دیلرز.

A. H

بایبوردلی ذهنی : مؤلفی ، ضیاءالدین فخری ، برنجی کتاب ، استانبول 1928 الهامی وفوزی مطبعه‌سی ، ص 68

آرقاداشمز ضیاءالدین فخری بك ، مشهور شاعر بایبوردلی ذهنینك حیاتی ، اثری ، ادبی شخصیتی حقنده ، اوزون برمساعی نتیجه‌سنده حاضرلادیغی کتابك برنجی قسمنی اخیراً کوچوك برجلد حالنده نشر ایتدی . خلق وعینی زمانده قلاسیك ادبیاتمزك بللی باشلی برچهره‌سی اولدیغی حالده ، نه‌دنسه ، شیمدی‌یه قادار کثیف بر قاراکاق ایچنده براقیلان بایبوردلی ذهنی‌یی طانیمق ایچون ، اوته‌دنبری محتاج اولدیغمز بواثر ، قیمتلی شاعرك سیماسنی ، بوتون خطلری وتفرعاتیله اوکمزده جانلاندیرمقده‌در .

ألمزده بولونان برنجی کتابده ، قیصا بر باشلانغیجی متعاقب بایبوردلی ذهنینك حیاتی تدقیق اولونمقده ، اوندن صوکرا دیواننه کچیله‌رك قصیده‌لری ، غزللری ، داها صوکراده هجویه‌لریله مختلف پارچالری ودستانلری موضوع بحث ایدیلمکده‌در .

کتاب هنوز تماماً چیقمدیغی، بالخاصه شاعرك بزی علاقه‌دار ایدن قوشمه‌لری نشر ایدلمدیکی جهتله ، حقنده قطعی برمطالعه درمیانی امکانی موجود دکیلسه‌ده ، منتشر بولونان برنجی قسمه نظراً ، اثرك خلق بیلکیسی تدقیقاتی اعتباریله دقته شایان اولدیغنی قبول ایتمك ضروری،بوقسمده، دستانلرك خصوصی موقعی ، عرض ایتدیکی اهمیت دقته شایاندر . ایکنجی قسم چیقدیغی زمان ، ضیاءالدین فخری بکك محصولی یاقیندن تعقیب ایتمك اوزره شیمدیلك کتابك برنجی قسمنك انتشارندن ، ایکنجی قسمنك‌ده انتشار ایده‌جکندن قارئلرمزی خبردار ایله‌مکله اکتفا ایدییورز.

MEHMET HALİT

آتالر سوزی: هاشم ولی - استانبول، محمودبك مطبعه‌سی، 1928، کوچوك مجموعه 55 صحیفه

سابق سفارت امام‌لرندن هاشم ولی افندی ، شمال وجنوب تورکلرینك بعض مشهور ضرب مثللریله بیلمجه‌لرینی ، بر صحیفه‌لك برمقدمه علاوه ایده‌رك ، کوچوك برکتاب حالنده نشر ایتدی . کتابك مقدمه‌سی برطاقم ضرب مثللری برآرایه کتیرمك صورتیله یازلمشدر .

« 763 » ضرب مثل و « 23 » بیلمجه‌دن عبارت اولان بو اثرده علمی بر تصنیف یوقدر . مؤلف ، کتابك ایلك « 12 » صحیفه‌سنده اکمکه دائر « 6 » ، آچلغه دائر « 13 » ، آته دائر « 17 » ، ایته دائر « 19 » ، قورده دائر « 11 » ، انسانه دائر « 10 » دوه‌یه دائر « 11 » ، صویه دائر « 28 » ، آتشه دائر « 17 » ، ضرب مثل یازمش ، فقط ، صوکرا هرنه‌دنسه بودوغرو تصنیفدن صرف نظر ایده‌رك ضرب مثللری ، حروف هجا صره‌سیله ترتیبه باشلامشدر .

هاشم ولی افندی، دیوان شاعرلریمزك ایراد ایتدکلری بعض مثللری‌ده کتابنه درج ایتمکده‌در؛ لکن ، بونلرك آراسنده یاکلش یازیلانلرده واردر ؛ مثلا ، کتابده « الده استعداد اولونجه کار کندین کوسترر » مصراعی « ألده استعداد اولونجه ایش کندین کوسترر » شکلنده کورولمکده‌در. مؤلف ، یازدیغی بیلمجه‌لرك جوابلرینی‌ده ایلك حرفلریله کوسترمش وبوصورتله حل ایتمك ایسته‌ینلر ایچین برقولایلق تأمین ایتمشدر .

هاشم ولی افندی . شیمدی‌یه قدار لسانمزده یازیلان مطبوع و غیر مطبوع « ضرب مثل » کتابلرینی تدقیق ایتسه واوندن صوکرا طوپلادقلرینی نشر ایتسه‌یدی شبهه‌سز داها فائده‌لی بر اثر وجوده کتیرمش اولوردی . مع‌مافیه نه‌ده اولسه مؤلفی تبریك وظیفه‌دردر .

SADETTİN NÜZHET

جغرافیا تدریس اصولی: دوقتور خلیل فکرت - استانبول، اقبال کتبخانه‌سی 1927 ؛ ص 128

درنکمزك ارشاد انجمنی رئیسی خلیل فکرت بکك کچن سنه ایلك معلملره مخصوص « جغرافیا تدریس اصولی » آدلی بر اثری چیقدی. اثر ، بزده جغرافیایی اوقوتمه طرزنده جذری دکیشکلکلر یاپه‌جق براهمیتی حائزدر . عمومی هیئتی اعتباریله درنکجیلرك محیطی وجغرافی تدقیقلرینك ماهیتنی‌ده کوستریور . بونقطه‌دن بزی نه‌قادار علاقه‌دار ایتسه آزدر. خلق بیلگیسی ایله صمیمی تماسی صورتنده اولان بحثلر ، دها زیاده « یوردجیلق » عنوانی آلتنده‌کی صحیفه‌لردر .

فرانسزلر « فولقلور » ه عمومیتله ظری وعلمی معنا ویریورلر واوصورتله حرکت ایدیورلر، آلمانلر حسی علم شوقیله یاپیلمسی لازم نظری طرفلرینی‌ده کوزدن اوزاق طوتمامق ایله برابر دها زیاده « فولقلور » ك علمی وحیاتی نتیجه‌لرینی آراشدیریورلر . محترم خلیل فکرت بك ، مملکتده بو نوعدن بر جغرافی تدقیق علاقه‌سی اویاندیرمغه چالیشیور : « یوردجیلق بحثنك خصوصی وظیفه‌سی ، وطن و مملکت فکری ایله مملکت محبتنی چوجقلرده معقول بر طرزده جانلاندیرمقدر . » بونك ایچون جغرافیا تدریساتنده مالزمه‌نك اهمیتی بویوکدر . درنکجیلر بومالزمه‌یی طوپلارکن (ص : 38) ده کندیلرینه رهبرلك یاپه‌جق سؤاللری، فهرست ایچنده‌ده 4 ، 5 ، 6 ، 7 ، 11 نجی بحثلری محقق کورملی واوقومالیدر. آنادولو چوجقلرینه مملکت عشقی وملتسوکیسی ویرمك خصوصنده جغرافیادن نصل استفاده ایدیلدیکنی ، درنکك طبیعی عضوی اولان ایلك مکتب معلملرینه « جغرافیا تدریس اصولی » کتابی آچیق برصورتده کوسترمکده‌در .

Z. F

فولقلور و ماهيتى : رائفه حقى - 924 ييلنده دارالفنونده ادبيات فاكولته‌سنده ويريلن طلبه نزلرنده ، ص : 120

صوك ييللر اثناسنده ادبيات فاكولته‌سنك طلبه‌لرى ، مأذونيت تزى موضوعلرينى مملكت فولقلوروندن آلمغه چاليشيورلر . بونلرك آراسنده فولقلورك ماهيت وتاريخچه‌سنى آراشديران رائفه خانمك تزى دقته ده‌كر براهميتى حائزدر. تز بش قسمدن عبارتدر. ايلك قسمده خلق بيلكيسنك ماهيتى، ايكنجى قسمده خلق بيلكيسنك تاريخچه‌سى، اوچنجى قسمده‌خلق بيلكيسنك بوكونكى اهميتى و علم عالمنده‌كى موقعى ، دردنجى قسمده تورك خلق بيلكيسى حقنده بر قاچ سوز ، صوك قسمده‌ده خلق بيلكيسى كتابياتى واردر . هر قسم ، كنديسنه مخصوص بر اهميت و قيمتده‌در . تز صاحبى خلق بيلكيسنك ماهيتى وتاريخچه‌سى قسملرنده، مدنى دنياده‌يازلمش اولان بوتون فولقلوريك اثرلردن وتدقيقلردن استفاده ايتمش، چوق كنيش بر معلومات ويرمشدر رائفه خانم تزينك موضوعنى انتخاب ايدركن ، آكلاشيليوركه ، مملكتمزك بو بيلكى‌يه اولان احتياجنى بوتون درينلكى ايله حس ايتمشدر.

دردنجى قسمدن آلديغمز شو سطرلر بو شعورى كوستريور : « اطرافمزده‌كى ملتلره ومملكتلره بر كوز كزديره‌جك اولورسه‌ق ياپيلان انقلابلرده واحداث ايديلن يكيلكلرده ، وضع ايديلن قانونلرده خلقك خصوصى بنيه‌سنى تشكيل ايدن اجتماعى تظاهرلرك نظر اعتباره آلنديغنى كوريورز. اكر بو نقطه نظر اعتباره آلنماياجق اولورسه وخلقك عصرلرجه انسياقى برصورتده تابع اولديغى تعامللر، عنعنه‌لر نظر دقتدن دورطوتيلورسه ياپيلان بوتون يكيلك درمه چاتمه‌وبوش اولديغى كبى صو اوزرينه‌قورولان بنالر قادار تملسز اولور .

اجتماعى بنيه‌مزى، ماهيتمزى، اوكرنمك ايچون بوكونه قادار مملكتمزك كنديمز طرفندن هيچ أل دوقونديرلمامش وعصرك تحولات اجتماعيه‌سنك تأثيريله غائب اولمق اوزره بولونان معنوى خزينه‌لرمزى ميدانه چيقارمق ، دها دوغريسى اونلرى ضبط وقيد ايتمك بورجمزدر . [ص : 52]

برايكى صحيفه صوكرده : « آتنوغرافيا وفولقلورمزى اوكرنمكله بين‌الملل علمه خدمت ايتديكمز كبى ملى وحدتمزه ، ملى شعورمزك انكشافنه‌ده خدمت ايتمش اولاجغز» [ص 55] ديلمكده‌در.

بشنجى قسمده مختلف لسانلرده يازلمش وخلق بيلكيسنه عائد غزته، مجموعه، كتابلرك برليسته‌سى واردر . خلق بيلكيسنى واديسنده چاليشمق ايسته‌ينلره 300 ى متجاوز منبع كوسترن بو ليسته‌نك ايفا ايده‌جكى رهبرلك چوق بويوك برقيمتده‌در. ادبيات فاكولته‌سنك بوقيمتلى مأذوننى تبريك ايدركن آرقاداشلرمزك نظرلرينى بوشايان دقت تزه جلب ايتمك ايسته‌يورز . — Z. F

شورا جمهوریتلری اتحادی ملتلرنده خلق بیلگیسی تدقیقلری

روسیه تورکلرینك موسیقی خلقیاتنده اختصاصی ایله مشهور (ریباقوف) ك ، « اورال مسلمانلرینك موسیقی وشارقیلری » اسمیله 1897 ده نشر ایتدیکی کتابنده‌کی کتابیاتك تدقیقندن یالکز او تاریخه قدر روسیه تورکلری موسیقی خلقیاتی حقنده اللی‌یه یاقین یازی یازیلدیغنی آکلادق. حرب عمومی دولاییسیله بو یولده‌کی نشریات برمدت ایچون آزالدیسه‌ده ، کرك روسیه‌ده وکرك دیکر آوروپا مملکتلرنده روسیه تورکلری ایله علاقه‌دار متعدد یازیلر بوسبوتون چیقمامازلقده ایتمه‌دی . ازجمله آوستریالی پروفسور (روبه‌رلاخ) ، روس اردوسندن آلنان تورك اسیرلر آراسنده تدقیقاتده بولونه‌رق، نتیجه‌ده ، بیلدیکمزه کوره اوچ مختلف کتاب باصدیردی: برچوق نوطه‌لری محتویدر . فقط داها جدی تدقیقلرك روسیه‌ده چیقاجغی بك طبیعی ایدی . برطرفدن مختلف تورك قوملری نزدنده تورك کنجلرندن مرکب موسیقی تدقیق هیئتلری طوپلانیرکن ، [1] برطرفدنده روسلر تورك موسیقیلرینی بویوك برعلاقه ایله جمع وآرمونیزه ایدییورلر . ازجمله ، موسقووا حکومت مطبعه‌سنك موسیقی شعبه‌سنك [2] آلمانجه قاتالوغنده بالخاصه شو مهم اثرلری کوردك :

§ « قریم تورکولری » ، موسقووا 1924 .

« Lieder aus der krim . » gesammelt und nieder geschrieben von sânger U etnographen T. konts s'cheWsky , harmonisiert von M. staWitsky und W. pas s'chaloW moskau 1924 .

§ « شرق تورکولری » ، موسقوا 1927 .

« Lieder des orients » .

[طوپلایوب آرمونیزه ایده‌نلر اولکی مجموعه‌ده‌کی موسیقیشناسلردر . بومجموعه‌ده بش تانه‌ده تورکیه تورکلری شارقیسی واردر .]

§ آ. زاتایه‌ویچ — « قیرغیز قوملرینه عائد 1,000 تورکو » ، اوره‌نبورغ ، 1924 .

A. satajeWitsch . - 1000 lieder des kirgisenvolkes . 1924 .

الك مهملری بوصوك مجموعه اولوب قازاقستانده بویوك تقدیرات قازاندی . بومجموعه‌ده‌کی تورکولر آراسنده ، عمومی قاراقته‌ری ، صیباقلغی ، یانیقلغی ، طورلری ، قادانسلری ایله آنادولو تورکولرینك اوز قارده‌شی نفیس پارچالر واردرکه - قریم خارج اولمق اوزره - روسیه‌نك تورك و تاتار قوملری ایچنده بزلرك ذوقمزه الك یاقین موسیقیلر ایشته بونلردر :

مثلا ، « ایلمهی !. » ، « جمال » ، « جیرمابس ! » [یکرمی بش] ، « بال خدیجه » تورکولری ، تورك صنعت دهاسنه لایق برر شاه اثردرلر .

روسلر، تورکولری عصری فنی ایله یازمق صورتیله‌ده تورك کنجلرینه معارف یولنده رهبرلك ایدییورلر .

M . R

[1] احمد ذکی ولیدی بکك « شورا جمهوریتلری اتحادنده تورکیات خبرلری » تدقیقنه باقیکز : (تورکیات مجموعه‌سی ، جلد 2 ، 1926 ، متعدد فقره‌لر)

[2] Musiktion dss staatsverlages . moskau .

آذربایجانده برقورولتای . — آذری غزته‌لرندن اوکرندیکمزه کوره باکوده یاشایان ساز شاعرلرندن مرکب برقورولتای عقد ایدلمشدر . آذربایجان معارف قومیسرلکنک تشبثی ایله دعوت ایدیلن برقورولتایه قازاخ ، کنجه ، زاقاتال ، سلیان ، لنکران ، شماخی وسائر قضالرده اولان ساز عاشقلری طوپلانمش ، معروف «اسماعیلیه» صالوننده کونلرله کندی صنعتلرینی نمایش ایتدیرمشلردر . عاشقلرك سویله‌دکاری واوقودقلری شرقیلر ، تورکیلر وشعرلر قیدایدلمش اولوب بوکونلرده برکتاب حالنده نشر ایدیله‌جکدر . عینی زمانده ساز عاشقلرینك بریرده اولماسی و بوتون خلق موسیقیلرینی کوسترمه‌لری سایه‌سنده آذربایجان خلق موسیقیسی وموسیقی آلتلرینی تدقیق ایتمك هوسی اویانمشدر .

تورك أتنوغرافیا و فولقلورینه متعلق نشریات . — تورك عرقنك مختلف شعبه‌لرینه عائد أتنوغرافیك و فولقلوریك تدقیقلرك نشریاتی غربده حرارتله یاپیلمقده‌در . الك زیاده روسیه‌ده‌کی چالیشمه‌لر نظرلرمزی جلب ایدیور . بونلردن بعضیلرینه بوراده اشارت ایتمکی فایدالی بولویورز .

§ « ـ شورالر اتحادی جمهوریتی اهالیسنك قومی هیئتلرینی اوکرنمه قومیسیوننك مساعیلری ـ Trudy komiz. po izutsch plemennogo sostaWa S S SR i sopredel stran عنوانیله لەنینغراد روس آقاده‌میسی طرفندن نشر اولونان مجموعه‌لر سه‌ریسنده تورك قوملرینه عائد مهم معلومات واردر .

بوسه‌رینك 3 ، 5 ، 7 ، 9 ، 10 ، 11 و 13نجی جزئلرنده روسیه‌ده بولونان بوتون تورك قوملرینه عائد استاتیستیق واتنوغرافی معلومات چوقدر .

§ « آذربایجانی تدقیق و تتبع جمعیتی‌نك اخباری »
آذربایجان معارف‌قومیسرلکی تحت‌حمایه‌سنده بولونان علمی‌جمعیتك نشریاتندن‌اولوب آذربایجان تورکارینی اوکرنمك ایچون پك مهم مجموعه‌در . روسجه وتورکجه لسانلرده نشر اولونور .

§ « شرقیات Wostokovedenue » مجموعه‌سی . باکو .
آذربایجان دولت دارالفنونی شرق فاکولته‌سنك نشریاتندن اولوب « دارالفنون اخباری » سه‌ریسنه داخلدر . بوتون تورك قوملرینك تاریخ واتنوغرافیاسنه عائد مهم مقاله‌لری احتوا ایدر .

§ « فین‌اوغور مجموعه‌سی « Finno-ugorskii Sfornik » لەنینغراد 1928 . 548صحیفه بو سنه توران اقوامندن « فین ـ اوغور » شعبه‌سنی اوکرنمه ساحه‌سنده پك مهم خطوه‌لر آتیلمشدر .

روس آقاده‌میسنك « سوویەت شورالر اتحادی جمهوریتی اهالیسنك قومی هیئتلرینی اوکرنمه قومیسیونی » نك « مساعیلری »ندن 15 نجی جلدی « فین ـ اوغور »لره تخصیص ایدیلمشدر .

پروفسور « س . ف اولده‌نبورغ » ك مقدمه‌سنی ، زالاتاره‌ف ، پوپه ، بوریخ ، شمیدت ، آندریه‌ف کبی عالملرك مقاله‌لرینی احتوا ایدن بو مجموعه غایت قیمتلی اثردر .

فین اوغور قوملرینی اوکرنمه تاریخی تورك تاریخی وتوران نظریاتیله صیق مربوط اولدیغندن بواثر تورك اتنوغرافیسی وانتروپولوژیسیله مشغول اولان ذوات ایچون مهم بر مأخذ تشکیل ایدر . بالخاصه کتابیات قسمی غایت مهمدر .

§ « اتنوغرافیایه عائد مواد «Materialy po Etnographii» له‌نینغراد. روس دولت موزه‌سنك نشریاتندن .

بومجموعه‌ده تورك قوملرینك أتنوغرافیاسنه عائد مهم مقاله‌لر درج اولونمقده‌در. I نجی جلدنده د . اوخومسكی‌نك « چواش مزار آبده‌لری » ؛ قله‌مانس و خانغالوفلرك « یاقوت شامانك جبه وداولی » مقاله‌لری ؛ III نجی جلدده غلوخوفك « تایلغا » ، غ. آ . بونچ - اوسمولووسكی‌نك « تورك اقوامنده دوكون چادیرلری » و دیگر مقاله‌لری مهمدر .

§ «شورالراتحادی علوم‌آقاده‌میسی خبرلری Bulletin de Academie des sciences de l'union repub .sov (روسجه) له‌نینغراد شو عنوانله نشر اولونان مجموعه‌لر سه‌ریسنده تورك اقوامنه عائد مهم مقاله‌لر موجوددر. صوك نسخه‌سنده پروفسور «غوردلیوسكی»نك « قیرشهر اخی بابا درویشلری و تورك لونجه‌لری » حقنده یازدیغی مقاله چوق مهمدر .

§«شورالر اتحادنده‌كی جمهوریتلری اوكره‌نمه خصوصی قومیسیونك ماتیریاللری» . له‌نینغراد . شو عنوانله نشر اولونان سه‌رینك 11 نجی جلدی تورك قوملرندن قازاق قیرغیزلره عائددر . 258 صحیفه 2خریطه ، 46 رسم ، 23 تابلودن عبارتدر.

§ «تاتارنی ئویره‌نو علمی‌جمعیتنك خبرجیسی. Westnik nautch ob. tatarovedene (قازان) تاتارستان معارف قومیسرلكی حمایه‌سنده بولونان علمی جمعیت طرفندن نشر اولونور . 11 نجی جلدی انتشار ایتمشدر . 1925 نجی سنه‌دن اعتباراً نشر اولونمقده‌در . لسانی روسجه و تاتارجه‌در . تاتارستان تاریخ ، ادبیات و اتنوغرافیاسنه عائد مهم مقاله‌لری موجوددر .

§ « باشقورت آلمانی »(اوفا) باشقور دستانی اوكره‌نمه جمعیتنك اورغانیدر. 9نجی‌نومروسی انتشار ایتمشدر . باشقورد اتنوغرافیا، تاریخ و خلق ادبیاتنه و دیگر توركلرله باشقورد توركلرینك حرثی و تاریخی مناسبتلرینه عائد مقاله‌لری واردر .

§ « اوزبیك قله‌سیق موسیقیسی تاریخی » فطرت اثری . طاشكند 1928. اوزبیك و عموماً اورتا آسیا قله‌سیق موسیقی تاریخنه عائد اثردر.

§ « میرعلیشیرنوای Mir Ali chir » له‌نینغراد 1628 ، ص 174 « میرعلیشیرنوایی»نك ولادتنك 500 سنهٔ دوریه‌سیٔ مناسبتیله روس آقاده‌میسنه منسوب مستشرق پروفسورلر و دیگر عالملر طرفندن نشر اولونمش مقاله‌لر مجموعه‌سیدر .

بارتولد ، سامایلوویچ ، به‌رته‌لس ، روماسقوویچ مقاله‌لرینی و كتابیات قسمنده بر چوق مهم تنقیدلری حاویدر .

استانبول توركیات انستیتوسی. ــ توركیه‌ده تشكلندنبری بویوك بروفوف وغیرتله چالیشان توركیات انستیتوسی ، استانبول دارالفنونی ادبیات فاكولته‌سی رئیسی مدرس كوپریلی زاده فؤاد بك اداره‌سی آلتنده چوق قیمتلی نشریاتده بولونمقده‌در. توركیه‌ده توركیات‌تدقیقلرینه معین وسالم بر مجرا ویرمكه موفق اولان انستیتونك انتظام وفعالیتنك مسند و مركزینی تشكیلی ایدەن مدرس فؤاد بك ، بوتون استشراق عالمنده طانمش برسیما اولماسی وشیمدی‌یه قادار چیقان اثرلریله حقیق

بر علم آدامی اولدیغی تسلیم ایتدیرمه‌سی اعتباریله ، باشنده بولوندیغی مؤسسه‌نك بین‌الملل بر قیمت قازاناجغی شبهه‌سزدر . بونی قید ایده‌رکن انستیتونك نشرایتدیکی تورکیات مجموعه‌سنده خلق بیلگیسنه تماس ایده‌ن موادی اشارت ایتمکده ضروری بولویورز . [جلد 1 ، 1925] کوپریلی زاده محمدفؤاد : مداحلر؛ تورکلرده خلق حکایه‌جیلکی تاریخنه عائدبعض ماده‌لر، ص 1 - اوغوزاتنولوژیسنه دائر تاریخی نوطلر . [جلد 2 ، 1926] کوپریلی زاده محمد فؤاد : مداحلر مقاله‌سنه عائد ، ص 340 - قره‌جه اوغلان (تنقید) - اون‌سکزنجی عصرده جزایر ینکیچریلرینك تورکولری (تنقید)

استانبول قونسرواتواری — 926 سنه‌سی آغستوسنده باشلایان ایلك آنادولو هوالری تدقیقاتی صره ایله اوچ سنه دوام ایتدی . ایلك سیاحتده آطنه، عینتاب، اورفه، نیکده ، قیصری سیواس ولایتلرنده تدقیقات یاپلدی . جنوب ولایتلرینك بر قسمی ایله اورتا آنادولونك باشلیجه مرکزلرنده‌کی بوتثبیت حرکتی مملکته تمیز ، صمیمی وملی روحی افاده ایده‌ن ایکیوزدن فضله‌پارچه قازاندیردی . آطنه‌نك قوزان اوغلو ، عینتابك چادیر قوردم ، اورفه‌نك یارم صیزلار ، نیکده‌نك بیك ، قیصرینك کوکل یرینیور ، سیواسك قیزیل ایرماق تورکولری بونلرك الك قیمتلیلرندندر . بوولایتلرك ایچنده اورفا، نیکده، سیواس شهرلری خلق تورکولری اعتباریله چوق زنکین برر مرکزلردر. سیاحت اثناسنده بورالرك اصیل ومسافر پرور خلقندن هروقت شکرانله بحث ایدیله‌جك درجه‌ده قونسرواتوار هیئتی یاردیم کورمشدر .

927 سنه‌سنده یاپیلان ایکنجی تدقیق سیاحتی قونیه‌دن باشلادی. قونیه وجواری‌ده اولدقجه زنکین بر موسیقی محیطیدر . بوراده اسکی ساز چالانلردن چوپور اسماعیل وابراهیم آغالرله قونیه حبسخانه‌سنده‌کی محبوسلردن چوق استفاده ایدیلدی. صوکرا جوار قصالرده کزیلدکدنصکره آلا شهره دوبولدی. بورا کویلولرندن اینه کوللی احمد آغا کندیسی کبی‌چوق اختیاراولان سازیله اسکی هوالری چالدی . ماکنه ونوط ایله ایکی کون متمادیاً دوام ایدن تثبیت فعالیتی چوق أیی‌نتیجه ویردی مشهور « کرعلی» تورکوسی بوراده تثبیت‌ایدلشدر. آلاشهری‌متعاقب‌مغنیسایه اوغرانلدی. اوراده‌ده ایچه اسکی و مهم تورکولرله بر چوق زیبك هوالری أله کچیریلدی ، بونلر آراسنده (دکرمن) تورکوسیله برقاچ مستثنا زیبك هواسی واردر .

بالاخره اوده‌مش طرفلرینه کچیله‌رك قایناقجی وکوبجك طرفلرنده برقاچ قیمتلی و اسکی تورکو آلندی.جزایر تورکوسی، بوغاز ایچی هواسی‌بونلرك الك مشهورلرندن‌در. اوده‌مشدن‌آیدینه کیدلدی. آیدین چوق اسکی تورکولره مرکز صاییله‌بیلیر . اوراده برهفته قادار قالنه‌رق قوچارلی طرفلرنده تدقیقاتده بولونلدی . وأیچه قیمتلی اسکی تورکولرك تثبیتی ممکن اولدی ، آقشام اولدی ، ایجه‌محمد دومان واردر ، بن‌برککلك ، یوروك قیزی بورانك باشلیجه مهم وکوزه‌ل تورکولرندبدر.

928 سنه‌سنده یاپیلان تدقیق سیاحتی اینه‌بولیدن باشلار . قسطمونی خلق تورکولرینی چوق أیی محافظه‌یه مقتدر اوله‌بیلمش‌در. بوراده کچیریلن بر هفته‌لق زمان ظرفنده قرقه یاقین أثر ألده ایدلشدر . برچوق دیدی قودی‌یی موجب اولان مشهور (سپتجی اوغلی هواسی) ده بومیانده هم نوطه وهمده پلاقله تثبیت ایدلدی . قسطمونی‌دن صوکره ایلغاز داغلرینی آشارق چانقیری‌یه واریلدی. چانقیری ، چوق باکر بر (فولقلور) مرکزیدر. چوق مبذول واهمیتلی‌اولان اسکی

تورکولر بوراده هیچ بر تأثیر آلتنده قالمش دکلدر . مملکتك کوستردیکی چوق قوتلی علاقه‌دن استفاده ایده‌رك آز مدت ظرفنده قرقی متجاوز خلق تورکوسی آلنه‌بیلمشدر . صاری ییلدیز، کاروان قیران، اوزون هواسی بوراده آلندی. چانقیریدن صوکره اسکیشهره واریلدی . اوراده‌ده آلنان پارچالر ایچنده (قره‌قویون قویونلرك بەنیدر) کبی مهم بر تورکو موجوددر . اورادن کوتاهیه‌یه کیدیله‌رك کوتاهیه‌لیلرك چوق محلی وقیمتلی تورکولری اولان (قارمی یاغمش کوتاهیه‌نك داغنه) هواسی آلندی عودتده بروسه‌یه اوغرانیله‌رق اورانك اسکی و بللی باشلی تورکولرندن اولان ای‌سره‌نلر ، مصطفام تورکولری آلندی. صوکرا مودانیه یولیله استانبوله دونولدی . صره ایله دوام ایده‌ن اوچ سنه‌لك سیاحت اثناسنده تثبیت ایدیلن تورکولرك هپسی آلتیوزی کچیور . بوعددك بیکی آشاجغی تخمین ایدلمکده‌در . خلق بیلگیسی درنکنك بوساحه‌ده‌کی فعالیتی‌ده نظردقته آلیرسه‌ق یکی تورك موسیقیسنه تمل اولاجق اولان بومالزمه‌نك چوق آرتاجغی شبهه‌سزدر.

آنقره اتنوغرافیا موزه‌سی . — معارف وکالتنك آنقره‌ده تأسیس ایلدیکی اتنوغرافیا موزه‌سنی ؛ متخصص مه‌ساروش بك ایله مدیر حامد زبیر بك اداره ایتمکده‌درلر . موزه‌ده هیتیتلره وابتدائی مدنیتلره عائد اثرلر استثنا ایدیلیرسه ، کری قالان اشیانك هپسی خلق بیلگیسنی علاقه‌دار ایده‌جك ماهیتده‌در . بونلر موزه‌نك ایکنجی ، اوچنجی ، دردنجی دائره‌لرینی اشغال ایدیورلر . خلق روحنك یاراتدیغی کوزه‌للك ، بالخاصه ایکنجی دائره جامکانلرنده‌کی ایشلمه‌لرده کورولویور . دردنجی قسمده مولویلکه ، رفاعیلکه بکتاشیلکه عائد تکیه اشیاسی ، موسیقی آلتلری، دوکمه‌لر ؛ هردرلو مزینات نمونه‌لری وار. ملی فولقلورمزی تدقیق ایده‌جکلر ایچون موزه‌نك بوقسملری ، هرحالده مراجعت ایدیله‌جك بر یردر .

بر قاچ آی اول مه‌ساروش و حامد زبیر بکلر ، غرب و شرقی آنادولوده تدقیق سیاحتنه چیقمشلر ، بر چوق خلق اشیاسی کتیرمشلردر . سیواس ، توقاد ، ملاطیه ، ارزنجان ، یوزغاد طرفلرینه کیدن مه‌ساروش بك بر چوق ایشلمه نمونه‌لری ، کموش طاقملری ، اسکیشهر ، آفیون دکزلی ، اوده‌مش ، عشاق طرفلرینی کزن حامد زبیر بك مختلف زیبك اشیاسی قوللکسیونلری کتیرمشلردر . بونلرك آراسنده ایکی باشلی قارتال، قوربغه رسملرینی طاشیان انفیه وجیغارا قوطولریله تورك کوچبه‌جیلکنه متعلق لوازم ، قادین قیافتلری ، زیبك ویوروك البسه‌لری ، سنت اولان چوجغك دایاندیغی ویکرمی ییل صوکرا کی جرید اویوننده قوللاندیغی (قنه‌لی دکنك) ... کبی اشیا ، خلق بیلگیسنك مدنیت تاریخی ایله مناسبتنی تأسیس ایچون چوق قیمتلی بر مالزمه ماهیتنی حائزدرلر. موزه‌یه باش ووره‌جق درنکجیلر، کندیلرینی علاقه‌دار ایدن برچوق اشیا وموضوعلر بولاجقلردر.

دیل انجمنی وسوز دەرلەمه هیئتی — یکی تورك آلفابه‌سنی وجوده کتیرمك ،تورکجه‌نك یکی حرفلرله لغتنی تنظیم ایتمك ایچون معارف وکالتی طرفندن آلتی آی اول بر - دیل انجمنی - تشکیل ایدلمشدر . انجمن ، آلفابه وغرامه‌ری وجوده کتیردکدن صوکرا ، تورکجه‌نك اصلاحی یوللرینی آراشدیرییور . بونك ایچون ، - دیل انجمنی - طبیعی بر روش ایله حرف ایشلرندن صوکرا دیل ایشلریله علاقه‌دار اولمغه باشلامش ، - بر سوز دەرلەمه هیئتی - تشکیل ایلمشدر .

هیئتك مرکزی آنقره‌در. ولایتلرده مرکز نامنه چالیشمق اوزره برر «دره‌لمه قومیسیونی» تشکیل ایدیلمکده‌در. هیئتك وجوده کتیردیکی 15 ماده‌لك تعلیماتنامه‌نك برنجی ماده‌سنه کوره «هر ولایت مرکزنده والیلرك ریاستی آلتنده اك یوکسك معارف مأموری ایله لیسه و معلم مکتبی اورتا مکتب تورکجه معلملرندن و اوته‌دنبری حرث و لسانی ایشلرله اوغراشانلردن مرکب اولمق وصایلری اون ایکی‌یی کچمه‌مك اوزره برر دره‌لمه قومیسیونی تشکیل ایده‌جکدر. «ایکنجی ماده قومیسیونلرك وظیفه‌سنی کوستریور: «قومیسیونلر شهرلرده، قصبه‌لرده، کویلرده خلق آغزنده یاشایان مانی، تورکو کبی منظوم، آتا سوزلری، بیلمجه‌لر، ماساللر، کبی منثور پارچه‌لری، زراعته، صنعتره، حیاته، طبیعته عائد سوزلری، تعبیرلری، خلقك بوکونکی حیاتلرینه کندی سرکذشتلرینه خاصة جنك منقبه‌لرینه دائر یاپاجقلری، یاپدیراجقلری تحکیه‌لری هیچ بر دکیشکلك و علاوه یاپمقسزین یکی یازیله و ایجاب ایدنلرك قاباطاسلاق رسملریله طوپلاتارق مرکزه کوندره‌جکلردر.

سوزده‌رله‌مه هیئتنك تشکلی، عمومی فولقلورایله علاقه‌دار اولمقدن زیاده دیل فولقلوریله مناسبتدادر. صوك ماده بونی سویله‌یور: «طوپلایجی مساعیسنك هدفنك أتنوغرافنك معلومات طوپلامقدن عبارت اولمادیغنی، دیلمزك تمیزلنمه‌سی، کنیشلمه‌سی کبی بویوك بر مقصد ایچون چالیشدیغنی دائما خاطرلایاجق او کرتدیکی ضبط ایتدیکی هر کلمه‌نك نه کبی فعللره و صفتلره مقارن اوله‌بیله‌جکنی تدقیق ایدرك مثاللریله ضبط و تثبیت ایدیله‌جکدر.

آنادولو غزته‌لری، ولایتلرده معارف وکالتی تعلیماتنامه‌سنه توقیفاً دیل دره‌لمه فعالیتلرینك باشلادیغنی یازیورلر. درنك، کندیسنك برسنه اول لزومنی ایلری سوردیکی و بالفعل یاپمه باشلادیغی خیرلی بر مملکت ایشنك ملی فولقلور تدقیقلرینك، ولو یالکز دیله عائد قسمنك اولسون، دولت طرفندن نمسه‌ندیکنی کورمکله ممنون و بختیاردر. بو فعالیتلر پك یاقین زمانده مسعود ثمره‌لرینی کوستره‌جك، بو صورتله کوزل تورکجه قونوشمه ساحه‌سنده حائز اولدیغی وسعت و قدرتی یازی، علم و ادبیات ساحه‌سنده‌ده آلمغه باشلایه‌جقدر. خلق بیلکیسی مجموعه‌سی، درنکده «رهبر» یله و بر قسم اداره هیئتی اعضالریله بالفعل اشتراك ایتدیکی درلمه هیئتنك مساعیسنه بویوك موفقیتلر دیلر.

معارف وکالتمز، بو نوع علمی فعالیتلر باشنده خلق تربیه‌سنه تعلق ایدن ایشلرده‌ده بویوك بر اهمیت ویرمکده‌در. صوك زمانلرده یکیدن فعالیته کتیریلن خلق تربیه‌سی ایشلری، درنکمز اعضاسندن معارف مفتش عمومیسی رشاد شمس‌الدین بك طرفندن اداره ایدلمکده‌در.

مطبوعاتمز و خلق بیلکیسی. — انقلابدن صوکرا مملکتك مختلف کوشه‌لرنده انتشار ایدن مجموعه و غزته‌لر، خلق بیلکیسنه قارشی ممنونیت ویریجی بر علاقه کوسترمکده‌درلر. همان هر غزته و مجموعه‌نك بر صحیفه‌سنده، بر کوشه‌سنده ملی حرثه عائد تدقیقلره، فکرلره، تجسسلره تصادف ایدیلیور. مجموعه‌مز، هر نسخه‌سنده، بر ولایتك مطبوعاتنی، خلق بیلکیسی علاقه‌سیله آراشدیره‌جقده‌در. ایلك اولارق آنقره مطبوعاتنی آلیورز. بونلرك آراسنده بللی باشلی اوله‌رق موضوع بحث ایده‌جکمز نشریات آلمانلری «حاکمیت ملیه» ایله «حیات» و «تورك یوردی» در.

حاکمیت ملیه . — قورولدیغی تاریخدن بوکونه قادار اولان بوتون نسخه‌لرنده « حاکمیت ملیه » نك حرثی وخلقی تدقیقلره اهمیتله‌یر ویردیکنی کورویورز. وقت وقت خلق بیلگیسنه عائد مناقشه‌لر مباحثه‌لر ، دوشونجه‌لر بربرینی تعقیب ایتمکده‌در . بونلرك آراسنده کچن ییل بسیم آتالای و سعدالدین نزهت بکلر آراسنده (قونیه خلقیاتی) مناسبتیله یاپیلان مناقشه‌لری ، ولد چلبی افندینك بو مناقشه‌لره مداخله‌سنی ع امضاسیله ملی حرثه دائر یازیلان ستونلری ، ضیاالدین فخری بکك خلق بیلگیسنه ، خلق شاعرلرینه و خلق شعرلرینه عائد مصاحبه‌لرینی ، مظلوم راسم بکك آنادولودن یازدیغی مکتوبلری قید ایده‌بیلیرز . درنگمزك تشکلی مناسبتیله‌ده امضالی ، امضاسز برچوق یازیلر وتنقیدلر نشر ایتمشدر. صوك زمانلرده حرف ودیل اصلاحاتنه عائد فکرلر آراسنده خالص تورکجه‌نك یازیسنی تجربه ایدن بر دنه‌مه ایله ، دیل دوزه‌له‌سنه عائد مقاله سلسله‌لری قیده شایاندر . (دنه‌مه) ده تورك دیلنك یبانجی عنصر قاتیلمامش شکلی تجربه ایدیلیور . مقاله‌ده قوللانیلان کلمه‌لر هپ تورکجه‌در . بو دنه‌مه ، بزه بویوك برامکانی کوستریور . دیل دوزه‌له‌سنه عائد اولان مقاله‌لرده ایسه اساس فکر شو اوچ نقطه‌ده طوپلانمقده‌در : 1) دیل دوزه‌له‌سی ایشنك الك برنجی صفحه‌سی ، یازی دیلنی قونوشمه دیلنه یاقلاشدیرمقدر . 2) ایکنجی صفحه کندی قونوشمه‌مزی خلقك قونوشمه‌سنه یاقلاشدیرمق ، اونك دیلنی تمسه‌مکدر . 3) اوچنجی صفحه لسان تاریخنك مالزمه‌سنی احتوا ایدن کتابلرده کورولن ساده ، صاف تورکجه کلمه‌لری قونوشمه ویازمه دیلنه صوقمق ، اونلری مأنوس برشکله کتیرمکدر .

کچن هافتاده اصطلاحلرك تورکجه‌لشمه‌سندن باحث بر یازیده‌دینیورکه : « بو ایشده بین‌الملك کوتمه‌نك علم محبتی اعتباریله هیچ بر فایداسی یوقدر . هر حالده اصطلاح مسأله‌سنده چوق دقتلی داورانمق ، بر دفعه دیلی بوتون اینجه‌لکلریله بیلمك لازمدر. چکینیله‌جك نقطه شودر : شیمدی‌یه قادار اصطلاح ایشنده بالخاصه عربك وعربجه‌نك اسیری اولدق . شیمدی فرانسزجه‌نك ولاتینجه‌نك اسیری اولمایالم (14 تشرین ثانی 928 تاریخلی نسخه ، محرر یازیسنك صوکنده آنقره‌ده حقوق و فلسفه ایله اوغراشانلری اصطلاح ایشی اوزرنده دوشونمکه دعوت ایدییور . ویریلن معلوماته کوره آنقره حقوق مدرسلرندن یوسف کمال بك قیمت مقابلنده (دگر) ی ، تمرکز مقابلنده (طوپلانمه) یی ، أنتاغراسیون مقابلنده (تاملانمه) یی ، تکامل مقابلنده (ایلرله‌ییش) ی و اصطفا مقابلنده (سچیلمه) یی درسلرنده قوللانمش و طلبه‌سنه قوللاندیرمش . بزده بو تجربه‌ده دوام وثباتك ، هرحالده ایی نتیجه‌لر ویره‌جکدر قناعتنی بسله‌یورز . الحاصل انقلاب مرکزینك تاریخی ایله دوغان و یاشایان (حاکمیت ملیه) نك بوتون قوللکسیونلری خلق بیلگیلری ایچون باش وورولاجق منبعلری طاشیمقده‌در .

حیات . — آنقره‌ده ایکی ییلدن بری منتظم صورتده چیقان وکچن هافتا بشنجی جلدینه باشلایان (حیات) صحیفه‌لرنده بزی علاقه‌دار ایدن پك چوق یازیلر واردر. ایللك صاییلرینك برنده ملی تعلیم و تربیه رئیسی و درنگمز اعضاسندن محمد امین بك طرفندن یازیلمش اولان مقاله‌ده (عرفان مؤسسه‌لرمز ، وظیفه‌لرینی آنجق کنجلرده اجتماعی غایه‌یه معطوف ، شدید فعالیت حرصی اویاندیرمقله ، مشاهده‌یه استناد ایدن و حیاتی قوتلندیره‌ن و زنگینلشدیره‌ن بر علم تأمین ایلمکله

ایفا ایله‌یه‌بیلیرلر) دیه‌ن برمجموعه‌نك مشاهده‌یه احتیاجی اولان مملکت فولقلورینه علاقه‌سز قالمیه‌جغی طبیعیدر . مجموعه‌نك دائمی محررلرندن مدرس فؤاد بك مملکت بیلکیسی اوزرنده صیق صیق نظرلری جلبه چالشمقده‌در . « مملکتك مختلف کوشه‌لرنده بعض همت صاحبلرینك ملی حرثی علاقه‌دار ایدن شیلرله اوغراشدقلرینی و بو جنس مساعینك کیت کیده چوغالدیغنی ممنونیتله کورویورز . لکن بو فروی مساعی ، منتظم بر علم تشکیلاتی داخلنده طوپلانه‌جق و معین براصول دائره‌سنده یاپیلاجق اولورسه ، شبهه‌سز دها بویوك نتیجه‌لر ألده ایدیلیر - صایی 15) درنکك تشکلندن بریل اول ، اونك تشکلی ضرورتنی احساس ایدن بو یازینك چیقدیغی نسخه‌یی تعقیب ایدن نسخه‌ده خلیل بدیع بك روس خلق موسیقیسی مناسبتیله شویله دیور : (بو قطعه‌ده فولقلور احتیاج شدیدیله قارشی قارشی‌یه بولنیورز . تورك اوریژینالیته‌سنی علم و تاریخه مال ایتمك زمانی چوقدن کلوب کچمشدر . ایش یاپمش اولمق ایچون دکل ، فقط حقیقت ایچون علمی وسائط وصاغلام رهبرلرله تورك فولقلوری آرتق یازلمالیدر : ص 16) انقلابك یاشاتدیغی بو قیمتلی فلسفه وصنعت مجموعه‌سنك خلق بیلکیسی احتیاجنی الك درین بر هیجان و قوتله افاده ایدن بلیغ برصحیفه‌سنه اشارت ایده‌لم : « تورك کنجلری ایچون اصل وطن تورك کویلریدر . اوراده تك برانسان دکل ، کتله‌لر ، داها دوغرو وداها کوزل برحیات اشتیاقیله ئولیورلر . اوراده عرقی ، قانی بزمنورلرله مشترك اولان انسانلر طبیعتك و وسطا ئیلکك اسیریدرلر . بزم حریتمزدن نصیب آلمق ایستیورلر ، بزدن انسانلق یاردیمی بکله‌یورلر . قارارمایه باشلایان اسکی مشعله‌یی یکیدن جانلاندیرمق لازمدر : کنجلر ، خلقه دوغرو وخلق ایچون - عونی : صایی 25 » درنکمزك تشکلی مناسبتیله فرالسز خلق بیلکیجیلرندن وانژه‌نه بك « فولقلور » اسملی اثرینی تلخیصاً درنکه طانیتمغه چالیشان احمدخلیل بك فولقلورك اصولی ، موضوعی و نه یاپمق ایستدیکی حقنده درت مقاله یازمشدر . [صایی 80 - 88] بونلردن باشقه اولارق فؤاد بکك قایقجی مصطفی [38] ، ملی حرثمزه عائد نوطلر [40] ، قره‌جه اوغلان [41] سعید امره [42] ، اوکسوز دده [46] ، قبا صقال محمد [48] قول نوه‌جی و ابراهیم [62] عاشق عمر [24] ، بر قزیلباش شاعری [64] ، محمد خالد بکك کمال امی [47] ، ارضروم شاعرلری [68] ، یوسف ضیا بکك آنادولوده علوی اعتقادلری ، [57 ، 58 ، 59 ، 60] ، علی جانب بکك خلقیاته عائد بر اثر [24] ، خلیل بدیع بکك آنادولو تورکولری پارسده [14] ، روس خلق شرقیسی [16] ، خلق موسیقیسی [18] ، ضیاالدین فخری بکك بایبوردلی ذهنی [15] ، حرثمزه عائدوثیقه‌لر [17] ، قونیه خلقیاتی [9] ، خلق شاعرلری [24] کبی غایه‌مزه تماس ایدن یازیلری احتوا ایتمکده‌در .

تورك یوردی . — مملکتده تورکجیلك و خلقجیلق جریانك حصولنده کندیسنه مخصوص بر رول وموقعی اولان بومجموعه ، صوك ییل ظرفنده انتشار مرکزینی استانبولدن آنقره‌یه نقل ایتدی . و اسکیسندن شکلاً باشقه بر سیستمده اوله‌رق چیقمغه باشلادی . شمدی‌یه قادار اون نسخه‌سی انتشار ایدن یکی (تورك یوردی) نسخه‌لرنده ، خلق بیلکیسنی اوقشایان بعض یازیلره تصادف ایدییورز . بونلر آراسنده بزی علاقه‌دار ایدن یازیلر نجیب عاصم بکك صاییلر اوزرینه بر دنه‌یشی (صایی 6) ، حامد زبیر بکك حرثه دائر برمطالعه (صایی 1) ، آوشار تورکی نزدنده (صایی 3)

ماجار موسیقیسی (صایی 4) ، آوشار تورك آغیتلرینه دائر (صایی 5) ، مملکت حربی و خلق ادبیاتی (صایی 6) ، آنادولوده خروس آغیتی (صایی 8)، اورته اویونه دائر (صایی 10) ضیاءالدین فخری بکك خلق ادبیاتنه عائد بر منقبه (صایی 1) ، حرث تدقیقنه منبعلر (صایی 3) آنادولو ادبیاتی (صایی 4) مقاله‌لریدر. پروفسور ماساروش بکك کچن ییل آنقره تورك اوجاغنده ویردیکی علاقه‌بخش بر قونفرانس‌ده (صایی 3) ده‌در. ماساروش بك بویازیسنده خلق بیلگیلری ایله غربجیلغك صمیمی مناسبتلرینه اهمیتله اشارت ایتمکده‌در. درنکمزك قیمتلی عضولرندن محمود راغب بکك تورك موسیقی فولقلورینه عائد بر تتبعی (صایی 8) ده‌در . بو تتبعی، آنادولو خلق بیلگیسنی ، عمومی تورك خلق بیلگیسی ایله اولان مناسبتی اعتباریله دقته ده‌کر بولویورز . « آنادولو تورکولری » نده تعقیب ایلدیکی بو دعوایی ، عزیز آرقداشمز ، وقت وقت استانبول غزته‌لرنده‌ده مدافعه و نشر ایتمکده‌در .

«فغانی» یه دائر. — قونیه ولایتی خلقیات وحرثیاتی عنوانلی اثرده ترجمهٔ حال‌وشعرلرینی یازدیغمز سیلله‌لی «فغانی» [قونیه خلقیات وحرثیاتی: ص 86] 1928 سنه‌سی کانون ثانیسنده « 63 » یاشنده اولدیغی حالده وفات ایتدی .

«فغانی» ، یاشادیغی مدتجه سفالتدن قورتولمامش زاواللی بر شاعردر. ارتجالاً شعر سویله‌مکده، «معما» حل ایتمکده ماهردی. اسکی شاز شاعرلری دورینك صوك معقبلرندن اولان بو عاشقك بعض شعرلرینی برکت ویرسون دفتردن استنساخ ایتمکه موفق اولمشدم؛ یوقسه، بونلرده تاریخك مجهول صحیفه‌لرینه قاریشه‌جقدی. بونلردن برینی قید ایدیورم:

دمبدم محنتم آرتار ا کسیلمز
فقرلق زخمنه اوغرادی سرم
دردی درد اوستنه قاتانلردنز
جهانده دربدر اولانلردنز
ذکرینی ترك ایدوب حقه کوسولمز
«فغانی»یم خواب غفلته دالدم
چوق شکر مولایی بولانلردنز.
یالکز بیچاره حیرتده قالدم
صورارسه‌ك وطنم سیلله‌در دیرم
صبر سفینه‌سن عمانه صالدم
نامزاج حالندن کسیلدی فرم
بو غم دریاسنه دالانلردنز.

«فغانی»

S. N

درنك خبرلری

خلق بیلگیسی درنگنك تشکلی . — مملکتده ایچین ایچین حس ایدیلن براحتیاجه جواب اولمق اوزره جمهوریت مرکزنده بر خلق بیلگیسی جمعیتی تشکیلی ، اوته‌دن بری حس ایدیلن بر احتیاج ایدی . برطرفدن داغنیق و فردی شکلده چالیشانلری بر آرایه طوپلامق ، دیگر طرفدن تدقیقلره علمی اصوللری رهبر ایتمك غایه‌سیله 1 تشرین ثانی 927_تاریخنده آنقره‌ده (خلق بیلگیسی درنکی) آدلی بر فولقلور جمعیتی تشکل ایتمشدر . اورغانلنی بو مجموعه طرفندن ایفا ایدیلن درنگك ایلك هیئتنی اسحق رأفت، ضیاءالدین فخری،احسان محوی بکلر تشکیل ایتمش، موقت اداره هیئتی صفتیله بو هیئت طرفندن درنگك رسمی مساعده‌سی استحصال اولنمشدر. بواعتبارله‌درنك، تورکیاده ایلك فولقلور جمعیتنی وجوده کتیرمکده‌در .

درنك و مطبوعاتمز . — درنگك تشکلندن بو کونه قادار درنگك فعالیتنه قارشی مملکتك مختلف کوشه‌لرنده ، انتشار ایدن غزته و مجموعه‌لر، چوق صمیمی و درین علاقه کوسترمشلردر . بالخاصه درنگك نشریات فعالیتنه‌اشتراك‌ایدن، درنك غایه‌سنه‌عائدفکرلریله بزه‌یاردیم ایدن‌بوغزته‌لردن مغله‌ده« خلق » ، طرسوسده « طرسوس »، آنقره‌ده « حاکمیت ملیه »، « حیات » ، چورومده « چوروم » ، بالیکسرده « ایرماق » ، « تورك دیلی » ، استانبولده « ملی‌مجموعه » ، « شهراماتی مجموعه‌سی»، آفیونده « صوك خبر » ، اسپارطه‌ده « اسپارطه » ، ازمیرده « خدمت » ، « یکی‌عصر » « آق دکز » ، ازمیتده « حرفکر » ، آطنه‌ده « معارف مجموعه‌سی » ، « یکی آطنه » . . . غزته ومجموعه‌لرینه تشکر ایدرز .

درنکجیلر آراسنده بر طوپلانتی . — درنك ، رسماً تأسسنی متعاقب 4 _ کانون ثانی _ 928 کیجه‌سی‌قیز لیسه‌سنده آنقره‌ده بولونان ملی حرث محبلری آراسنده بر چای ضیافتی ترتیب ایتدی . طوپلانتی‌ده درنك رئیسی اسحق رأفت بکك بر حسبحالیله آچیلدی . بو طوپلانتی اثناسنده کیچ وقته قادار صمیمی ساعتلر کچیریلدی . رئیس‌اسحق رأفت بکك حسبحالندن بعضی نقطه‌لری ، 5 کانون ثانی 928 تاریخلی حاکمیت ملیه‌دن اقتباس ایدییورز:

« . . . انقلاب ، مملکتده سرعتله برفکر و ادبیات انقلابی ایسته‌یور. بوکا زمین حاضرلامق لازمدر. اساساً معاصر ملتلرك فکر وحرث انقلابلری بوشکلده حاضرلانمشدر. بویول حاضرلاندقدن یعنی ملتك أدبی ، فلسفی ، بدیعی ، اخلاقی بوتون وارلنی اورته‌یه آتیلدقدن صوکره اونك تهذیبی ایجاب ایدر . ایشته خلق بیلگیسی درنکی بو مقصد ایچون تأسس ایتمکده‌در . اساساً مملکتده بو انقلابك لزومی حس ایدلمشدر . هر طرفده خلق ادبیاتنه ، خلقجیلغه ، خلق حرثنه عائد تدقیقلر وار . تأسس ایدن درنککز بو طاغینیق مساعی‌یی بر نقطه‌ده طوپلایه‌جقدر :

. . . . آرقداشلر ! مملکتده تورکجیلکك یاقین زمانده باشلادیغی سویله‌نیور . حالبوکه

آنادولو ، تا تورکاشدیکی دقیقه‌دن اعتباراً تورکدر و تورکجیدر . شو قادارکه او ، کندیسندن آیریلانلره (عثمانلی) اسمنی ویرمش و کندیسنه یابانجی عد ایتمشدر . تورکلەشنلر ، تورکجیلك یاپانلر ایشته بو « عثمانلی » زمره‌سیدر . بناءً علیه ازلدن تورك و تورکجی اولان آنادولونك بو ملی بنلـکنی اورته‌یه چیقارمق ، مختلف علم تدقیقلریله اونی مدنیت وعلم عالمنه اعلان ایلمك لازمدر ....»

درنکك برنجی قونغره‌سی . — رسمی تشکلدن و اعضا قیدی فعالیتلرندن درت آی صوکره برنجی درنك قونغره‌سی معلملر برلـکی صالوننده انعقاد ایتمش ، موقت اداره هیئتی قونغره‌یه آشاغیده‌کی راپورینی عرض ایلمشدر :

عزیز آرقداشلر ،

درت آی اول موقت اداره هیئتی صفتیله تأسیس مساعده‌سنی آلدیغمز (خلق بیلگیسی درنکی) ، بو کون ایلك عمومی اجتماعنی عقد ایدییور ، بو مناسبتله محترم هیئتکزه بو درت آیلق فعالیتك خلاصه‌سنی ویره‌جکدر .

درنك ، تأسسنی متعاقب ، حیاتیله علاقه‌دار ایکی مهم مسأله قارشوسنده قالمشدر . بونلردن بریسی ، مؤسسه‌نك علمی ومعنوی ، جبهه‌سنی تأسیس وتقویه ایده‌جك برمساعی رهبری ، دیکری فعالیتنه محل اوله‌جق بر بنا ایدی . ایلك ایش ایچون اداره هیئتی قرایله ملی تعلیم و تربیه رئیسی محمدامین ، ملی تعلیم و تربیه هیئتی اعضاسندن احسان ، رضوان نافذ ، عونی ، قیز لیسه‌سی مدیری اسماعیل‌حکمت ، اورته معلم مکتبی مدیری علی‌رضا ، کتبخانه‌لر مدیری‌حسن‌فهمی ، آتنوغرافیاموزه‌سی متخصصی مه‌ساروش ، مدیری حامد زبیر بك‌افندیلردن متشکل علمی برهیئتی اجتماعه دعوت ایتدی . درنکك دعوتنی قبول بویوروب ملی تعلیم وتربیه کتبخانه‌سنده‌کی هیئت اجتماعنه لطفاً اجابت ایدن علم هیئتی اعضاسی ، درنك مساعیسنه اساس اوله‌جق رهبرك ، اجتماعده حاضر بولونمایان متخصص مه‌ساروش‌بکدن تنظیمنی رجایه قرار ویردی . معارف‌وکالتنك حرثی واتنوغرافیك‌مساعیسنی تدویره مأمور و بو ایشده متخصص اولان مومی‌الیه ، انتظار ایتدیکمز رهبری حاضرلامق اوزره اولدیغنی سویلدیلر . بوکون‌حضورکزله یاپیلان بوعمومی اجتماعك سائقلرندن باشلیجه‌سنك بومسأله‌یی دوشونمك اولدیغی‌ده بووسیله ایله سویلمك ایسترز . [1]

درنکك قارشوسنده بولندیغی ایکنجی مسأله ، بنادر . بر قاچ هفته اولنه کلنجه‌یه قادار موقةً حیات مجموعه‌سی اداره خانه‌سنده چالیشان درنککز ، بعدما ، آنقره معلملر برلکی مرکزندن آلنان مساعده اوزرینه مستقلاً بو کون اجتماع ایتدیکمز مرکزده چالیشه‌جقدر . بوصورتله درنك فعالیتنك تدویری ایچون لازم بر عنصر اولان بنا ایشی‌ده حال ایدلمش دیمکدر .

اداره هیئتکز ، بو ایکی مسأله‌نك حلنه چالیشیرکن ، بر طرفدن‌ده احضار اولنه‌جق رهبرك محتواسنك تطبیقنه زمین تشکیل ایتمك اوزره ، مملکت داخلنده خلق بیلگیسی و خلق حرثی ایله علاقه‌دار ذوات آراسنده مسلکی برتساند وجوده کتیرلسنه ، معشری علم‌سعینك تشکلنه اهمیت‌ویردی بونك ایچون شمدی‌یه قادار فعلی اثرلریله بو غایه‌یه خدمت ایتدکلری آکلاشیلان ذواته ، نظامنامه ،

[1] قونغره‌دن صوکرا بوایشی تأخرینه بناءً ، اداره هیئتی اوزرینه آلمش ووجوده کتیردیکی رهبری نشر ایتمشدر .

موجبنجه ، اصل و مخابر اعضالق تکلیف ایدلدی . کلن جوابلرك؛ درنكك غایه و استقبالی ایچون صوك درجه وعدكار اولدیغنی سویله‌یه‌بیلیرز. طرسوسده، آفیونده، قونیه‌ده، مغله‌ده، سیواسده والحاصل فکر حیاتنك اویانمغه باشلادیغی بوتون یورد کوشه‌لرنده خلق حرثی ، خلق بیلکیسی دوشونجه‌سیله تشکل ایدن درنکمزه قارشی فوق‌العاده برعلاقه کوسترلمش، محلی مطبوعاتده درنك غایه‌سنك لزومندن باحث نشریات یاپیلمش، بالعموم مملکت مطبوعات ونشریاتنك درنك نامنه ورودی قسماً تأمین اولنمش ، بو صورتله خلق بیلکیسی درنکی کتبخانه‌سنك اساسلرینی قورمغه خادم مطبوعات قوللکسیونلرینك وأثرلرك احضارینه چالیشلمش، مطبوعات ونشریات اربابنجه کوستریله‌جك دیره کتیفلر داخلنده هرنوع حرثی مساعی‌یه حاضر وآماده بولوندیغی بیلدیرلمشدر. درنكك غایه‌سنده‌کی اهمیت و قازانه‌جغی موفقیت نامنه، بو حرکتلرك، بو تظاهرلرك عرض ایتدیکی یوکسك معنا ، درین اشتیاق و مربوطیت ، بالخاصه شایان قیددر .

مؤسس وموقت اداره هیئتکزك دورت آی ظرفنده‌کی مقررات وحساباتنه کلنجه:

شیمدی‌یه قادار یاپیلان اجتماعلرده بللی باشلی اوله‌رق اولاً درنکه عائد مقبوض ، تکلیف ورقه‌سی ، تعمیم کبی ... کبی اوراقك ملت مجلسی مطبعه‌سنده مجاناً طبعنك تأمیننه ، درنك حقنده مادی ومعنوی مظاهرتنی وعد بویوران معارف وکیل محترمی نجاتی بك افندی‌یه تشکرنامه یازلمسنه، ثانیاً خلق بیلکیسی ساحه‌سنده چالیشانلره مخصوص بر رهبر وپروغرام حاضرلامق ایچون علمی بر هیئتك اجتماعه دعوتنه ، حرثی مساعی ایله متوغل ذواته مخابر اعضالق تکلیفنه، درنك ایچون بنا تدارکنه ، نظامنامه‌نك دردنجی و اونجی ماده‌لرینك تعدیلی لزومنه ، علم وارشاد انجمنلری تشکیلنه ، معدل ماده موجبنجه یکی براداره هیئتی انتخابنه زمین حاضرلامق اوزره موقت ومؤسس اداره هیئتکزك استعفاسنه قرار ویرلمش وبوتون بومقررات بوکون اجرا ساحه‌سنه ایصال ایدلمشدر. شمدی‌یه قادار درنکه اللی قدر اعضا قید ایدلمش اولوب بونلردن قرق قادارینی اصلی ، اون قادارینی مخابر اعضا تشکیل ایتمکده‌در . بومقررات یاننده درنكك وضعیت مالیه‌سنی‌ده ذکر ایتمك لازمدر . کرك دخولیه و تبرع اوله‌رق ، کرك تعهدات اوله‌رق شیمدی‌یه قادار 59 لیرا 80 غروش واردات قید اولونمش ، بو آراده درنك اموری ایچون 29 لیرا بر غروش مصارف یاپیلمشدر. متباقی 30 لیرا 79 غروش ، درنکمزك متواضع قاصه‌سنك محتویاتنی تشکیل ایدییور .

اوچ آیلق فعالیتك راپورینی ویرن درنك، کندی استقبالی حقنده مهم قرارلر اتخاذ ایده‌جك اولان هیئت محترمه‌کزك اجتماعنه عائد روزنامه ماده‌لری حقنده‌ده برآز ایضاحات ویرمك مجبوریتنی حس ایتمکده‌در . مذاکرات روزنامه‌سنك برنجی ماده‌سنی اشغال ایدن ماده تعدیلی مسأله‌سی؛ تجربه‌نك کوستردیکی برنقصانی ازاله‌یه معطوفدر . موقت اداره هیئتکز بوماده‌ده مقید اداره هیئتی عددینی اوچ اوله‌رق تعیین ایتمش ایسه‌ده برطرفدن هیئت مذاکراتنده مختلف فکرلرك چارپیشماسنی تأمین ، دیکر طرفدن هیئت اعضاسی آراسنده بر ایش بولومنه ساحه احضار ایده‌بیلمك ایچون بونك یدی‌یه ابلاغنی درپیش وتذکر ایتمشدر . بونقطه‌یی محترم قونغره‌نك تصویبنه عرض ایدیورز.

روزنامه‌نك ایکنجی ماده‌سی ، تعدیلنی تکلیف ایتدیکمز ماده‌نك تطبیقنه دائردر . بو تطبیقی تأمین ایچون اداره هیئتنه درت اعضا دها علاوه ایتمکدنسه یکیدن یدی اعضانك انتخابنی مصیب بولویورز. بوصورتله موقت ومؤسس صفتنی حائز اولان بوکونکی اداره هیئتی، موقعنی صلاحیتدار

وقوتی دها زیاده عمومی هیئتدن آلان بر اداره هیئتنه ترك ایده‌جکدر .

روزنامه‌نك اوچنجی ماده‌سی، نظامنامه‌نك دردنجی ماده‌سنك صوك فقره‌سنده‌کی (... وانجمنلر تشکیل ایدر) عباره‌سنك (وممثلـکلروانجمنلر تشکیل ایدر)شکلنه‌افراغیدر. زیرابوصورتله‌آنادولوده‌کی آرقداشلرمزدن اداره هیئتنجه تثبیت ایدیله‌جك اولانلره درنك غایه‌سی اطرافنده مادةً و فعلاً چالیشمق صلاحیتی و درنك ممثللکی ویرلمسی قابل اولاجقدر .

روزنامه‌نك دردنجی ماده‌سی ؛ درنکك علمی مساعیسنی تدویر ایده‌جك برعلم انجمننك تشکیلی لزومنه دائردر . اداره هیئتی ، عمومیتله درنکه عائد اداری خصوصات ایله توغل ایده‌جکدر ، حالبوکه نظامنامه‌نك مادهٔ مخصوصه‌سی موجبنجه تشکیل ایدیله‌جك بش کیشیلك بر علم انجمنی ؛ درنك پروغرامنه توفیقاً وجوده کتیریله‌جك تدقیقاتی مستقلاً اداره ومقرراتندن علی‌الاصول اداره هیئتنی خبردار ایله‌مك ، ایجاب ایتدکجه مشترك اجتماعلر عقد ایتمك صورتیله دها مؤثر بر رول اوینایه‌جقدر .

صوك روزنامه ماده‌سی ؛ منحصراً مجرد و علمی اولان تدقیقات یاننده ، حیات وجمعیت ایله علاقه‌دار اجتماعی وخلقی مسائل اوزرنده‌ده درنکی مشغول ایتمك غایه‌سنه تعلق ایدیور . بوصورتله یالکز خلقدن آلمق دکل ، برآزده اوکا ویرمك شعارینی تأمین ایتمش اولاجغز . بووظیفه‌یی‌ده تکلیف ایتدیکمز بش کشیلك ارشاد انجمنی ایفا ایده‌جکدر .

موقت اداره هیئتی ، درت آیلق مساعی خلاصه‌سنی هیئتکزه بیلدیریرکن، کندیسندن بکله‌نن مساعی‌یی حقیله دکامه بیله قسماً ایفا واجرایه چالیشدیغنی ظن ایتدیکنی حضورکزده بیان ایدر ، یوقاریده عرض ایدلدیکی وجهله یکی اداره هیئتنك تشکلنه ساحه حاضرمق اوزره استعفاسنی عرض ایلر .

18 - مارت - 928 — درنك موقت اداره هیئتی

قونغره قرارلری . — ایلك قونغره 18 - مارت 928 تاریخنده طوپلانمش مذاکراتك تتمه‌سی اوزرینه ایکنجی اجتماع ٢٦ - نیسان - 928 تاریخنده یاپیلمشدر . موقت اداره‌هیئتی‌رئیسی اسحق رأفت بکك تکلیفی ایله جلسه رئیسلکنه درنك اعضاسندن حقی بها ، کاتبلکلرینه درنك اعضالرندن حسین عونی و نورالدین ابراهیم بکلر انتخاب ایدیله‌رك اجتماعه باشلانمش و آتیده‌کی قرارلر اتخاذ اولونمشدر :

1] اداره هیئتی راپورینك متفقاً تصویبی.

2] دردنجی و اوچنجی ماده‌لرك اداره هیئتی طرفندن تکلیف ایدیلن شکللرینك ، بالنتیجه اداره هیئتنك استعفاسنك قبولی .

3] تشکلی موافق کورولن علم و ارشاد انجمنلرندن بش کشیلك علم انجمنی اعضالقلرینه ملی تعلیم و تربیه اعضاسندن رضوان نافذ ، احسان ، بالیکسر مبعوثی اسماعیل‌حقی ، أتنوغرافیا موزه‌سی متخصصی مه‌ساروش، موزه مدیرلرندن حامد زبیر بکلرك، کذا بش کشیلك ارشاد انجمنی اعضالقلرینه

تربیه دوقتوری خلیل فکرت ، معلم سعید نظیف ، معارف وکالتی خلق تربیه‌سی مدیری فائق رشید ، معارف وکالتی نشریات مدیری یونس کاظم ، محررلردن اسماعیل خسرو بکلرك انتخابی .

4] عمومی مرکز اداره هیئتی اعضالرینه دیار بکر مبعوثی اسحق رأفت ، اورته معلم مکتبی مدیری علی رضا ، قیز لیسه‌سی مدیری اسماعیلی حکمت ، معارف وکالتی کتبخانه‌لر مدیری حسن فهمی ، آثار عتیقه موزه‌سی مدیری حق بها، قیز لیسه‌سی فلسفه و اجتماعیات معلمی ضیأالدین فخری، قیز لیسه‌سی تورکجه معلمی احسان محوی بکلرك انتخابی .

5] اعضادن رأفت بکك تکلیفی اوزرینه درنکك « آنادولو خلق بیلکیسی درنکی » آدینك دها شمولی بر معنا افاده ایتمسی اعتباریله « تورك خلق بیلکیسی درنکی » شکلنه چه‌ویرلمسی .

اداره هیئتی اعضالری آراسنده انتخابات . — قونفرونسك ختامنی متعاقب اداره هیئتی اعضالری کندی آرالرنده انتخاب یاپه‌رق رئیسلکه اسحق رافت ، کاتب عمومیلکه ضیأالدین فخری، محاسبلکه احسان محوی بکلری آیرمشدر .

درنکك فخری رئیسلکی . — انعقاد ایدن اداره هیئتنك ایلك قراری، معارف وکیلی مصطفی نجاتی بك افندی‌یی درنکك فخری ریاستنه انتخاب ایتمك اولمش ، بوقرار مشارالیه حضرتلرینه بر عریضه ایله بیلدیرلمشدر . مخابر بك افندینك جوابلریله ، درنکك عریضه‌سی صورتلرینی برلکده نشر ایدیورز :

تورکیه معارف وکالتی خصوصی ٢/٥٢٤

تورك خلق بیلکیسی درنکی اداره هیئتی ریاستنه

افندم ،

تذکره‌کزی آلدم . حقمده اظهار بویورولان صمیمی حسیاته تشکرلر ایدرم . تودیع ایتمك ایسته‌دیککز فخری ریاستی ممنونیتله قبول ایده‌جکمی وبو ملی، خیرلی تشکله اعظمی درجه‌ده مظاهرت ایله‌یه‌جکمی وعد ایلرم افندم

13 / مایس / 928

معارف وکیلی
مصطفی نجاتی

معارف وکیلی محترمی مصطفی نجاتی بك‌افندی‌یه

محترم افندم حضرتلری

بوکون ایلك اجتماعنی عقد ایده‌ن یکی اداره هیئتمزك ایلك قراری مملکتمزك هر دورلو علم وعرفان تشکللرینی بویوك بر تهالك و صمیمیتله حمایه‌دن حقیقی بر ذوق دویان سوکیلی‌معارف وکیلمز مصطفی نجاتی بك افندی‌یی جمعیتمزك فخری ریاستنده کورمك آرزوسی اولدوغنی کمال شوق ومفخرتله عرض ایده‌ر و تقدیم احترامات ایلرز افندم.

12 / مایس / 928

رئیس
اسحق رأفت

درنك رهبری . — آنادولونك هر طرفندن درنك غایه‌سنه قارشی کوستریلن علاقه‌لر و قوعبولان مراجعتلر آراسنده بر خلق بیلکیسی رهبری احتیاجنی یاقیندن کوره‌ن و دوشونن درنك ، همان بو ایشی باشارمنی دوشوندی و رهبری حاضرلایوب نشر ایتدی . رهبرك بیك بشیوز نسخه‌سی معارف وکالتنجه آلینه‌رق ولایتلرده تشکیل ایدیلن سوز ده‌رله‌مه یووالرینه کوندرلمشدر متباقی بیك رهبرده درنکجه ، خلق بیلکیسی علاقه‌دارلرینه و اعضالرینه ویرلمشدر . رهبرك نسخه‌سی قالمادیغندن یاقینده ایکنجی طبعی نشر ایدلمسی محتملدر .

درنکك استانبول ممثللکی . — درنك عمومی مرکزی ، درنك تشکیلاتنه ایلك آدیم اوزره اساس نظامنامه‌نك دردنجی ماده‌سی موجبنجه ، استانبولده بر ممثللك احداث و تعلیمنامه‌سی وجوده کتیریلن ممثلنکه استانبولده‌کی درنك اعضاسندن قونسرواتوار مدیری یوسف ضیا بکی تعیین ایتمشدر .

ارشاد انجمننك فعالیتلری . — درنك قونغره‌سنده تشکیل ایدیلن بش کشیلك ارشاد انجمنمز ، کندیسنی دوغوران احتیاجه جواب اولارق شمدی‌یه قادار بعضی ایشلر کورمکله غیرت ایتمشدر . درنکه کان مانی ، قوشمه ، آغیت ، دستان کبی خلق شعری شکللرندن بر نمونه طوپلایه‌رق بونلری (سچمه خلق شعرلری) آدی آلتنده یکی حرفلرله ترتیب ایتدی و بو اثر ، استانبول ممثللکی طرفندن نشر ایدلدی . بوندن صوکرا خلق بیلکیسنك تربیوی نتیجه‌لرینه دائر بو ییل بر قونفرانس سه‌ریسنك آچیلماسنه قرار ویردی . قونفرانسلر دوام ایتمکده‌در .

انجمنك کوردیکی ایشلردن اك مهمی و اك جانلیسی ، مشهور خلق شاعرلری ایچون ئولوم ییل دونوملری ترتیب ایلمکدر . ایلك اولمق اوزره یونس امره ایچون قبول ایدیلن 15 نیسان تاریخنده شاعرك 640 نجی ییل دونومی مراسمی یاپیلاجق و بوندن بویله هر ییل بو تاریخده عینی مراسم تکرر ایده‌جکدر ادبیات تاریخمزك حیاتنی ، طوغوش و ئولوم تاریخلرینی حقیله تنویر ایده‌مدیکی بو شاعرك خصوصی حیاتی حقنده اك مثبت قید ، معلوم اولدیغی اوزره ، کندی شعرلرنده‌کی « 707 هـ - 1289 م » تاریخیدر . درنك ، بونی نظر دقته آلمقده ، طوغوم ، ئولوم مسأله‌لری موضوع بحث اولمقسزین طوغریدن طوغری‌یه بونك یاشادیغی و بالذات تثبیت ایلدیکی بر زمانی دوشونه‌رك و مبدأدن بو کونه طوغرو حرکت ایلیه‌رك 640 تاریخنی بولمقده‌در . مرکز اداره هیئتی ، دوشونجه‌سنی بو شکلده انجمنه بیلدیرمش ، انجمنده مذکور تاریخی ییل دونومنه اساس عد ایلمشدر . ارشاد انجمنی ؛ بو ایکی ایشدن باشقه ، خلق شعرلرینه طوغرو حاصل اولان اجتماعی جریاندن ملهم و او تأثیر آلتنده یازلمش یکی شعرلردن ، یکی حکایه‌لردن و یکی بسته‌لردن مرکب اوچ کتاب دها حاضرلامقده‌در . اوکمزده‌کی سنه ایچنده آنادولو خلق بیلکیسی تدقیقلرینك و بوندن بکله‌نن علمی ، اجتماعی فایدالرك هیجانی یاراته‌جق تربیوی و ارشادی فعالیتلری محتوی بر پروغرام ایله حرکت ایده‌جکدر . یاشایان ساز شاعرلرندن مرکب بر قورولتای ، ملی فولقلوری

مشخصی صورتده یاشاتان بر مسامره بو پروغرامك باشلیجه ایکی ماده‌سنی تشکیل ایتمکده‌در . بو کبی تربیوی چالیشمه‌لر ، ایلك دفعه آنقره‌ده و استانبولده تطبیق ایدیله‌جك ، صوکرا درنك تعضو ایتدکجه یواش یواش بوتون آنادولو شهرلرینه تعمیم ایدیله‌جکدر :

درنکك ایلکنجی قونغره‌سی . — اداره هیئتنجه، ایلك قونغره‌نك عقد ایدلدیکی 18-مارت - 928 تاریخی هر ییل قونغره کونی اولارق قبول ایدلمشدر . اوکمزده‌کی مارتده ، عینی کونده درنك عمومی هیئتی طوپلانه‌رق ، اداره هیئتنك بر سنه‌لك فعالیتنی تدقیق ایده‌جك ویکی اداره هیئتنی انتخاب ایله‌یه‌جکدر . درنکجه قونغره حاضرلغنه شمدیدن باشلانمشدر . درنکه ، آنقره‌ده بولونان درنك اعضالریله ، استانبول ممثلی و ولایتلرده‌کی مخابر اعضالردن آرزو ایدن آرقداشلر اشتراك ایده‌جکلردر .

فیاتی 125 غروشدر.

بیجمه شعرلر

خلق بیلکیسی درنکی استانبول ممثللکنجه حاضرلانمشدر. یك یاقینده نشر ایدیله‌جکدر.

بیجمه حکایه‌لر

خلق بیلکیسی درنکی استانبول ممثللکی طرفندن حاضرلانمشدر. یك یاقینده نشر ایدیله‌جکدر.

دارالالحانك آنادولو تورکولری

دارالالحانك قولومبیا پلاقلرنده آنادولو تورکولرندن بودفعه‌ده قرق‌درت پارچه‌سی چیقه‌جقدر. طورنالر، قره‌جه اوغلان، کرم ایله اصلی، دومان‌واردر، نوروز، یاره صیزلار، کووه‌ندر، اینجه محمد، زیبك، ای سره‌نلر، آقشام اولور کاروان کلیر یوقوشه، نه‌اولدی بزه، آنادولو قادین اویون هواسی، آی‌قاراکلق، آته بینه‌سم کلدی، کوراوغلو، آتی باغلادم. اودونجیلر تورکولری بونلرك اك مهم‌لرندندر. بوپلاقلری لوندره‌دن کتیرمکده اولان واپور یولده‌در.

دارالالحان خلق‌شرقیلری مجموعه‌سنك یدنجیسی ده چیقمشدر. اوچونجی سیاحته عائد تورکولرده باصیلمق اوزره‌در.

آنادولو شهرلرینك

صحی ٔاجتماعی جغرافیاسی

صحیه وکالتی طرفندن نشر اولونمقده‌در. خلق بیلکیسنه متعلق معلوماتی احتوا ایتمسی اعتباریله درنك آرقاداشلرمزك کوره‌سی لازمدر. شیمدی‌یه قادار اون بر شهره عائد اولانی انتشار ایتمشدر. توصیه‌یی زائد بولورز.

حیات

هفته‌لق علم، فلسفه و صنعت مجموعه‌سی

تورکیانك آوروپائی برشکلده چیقاریلان اك منتظم و مکمل بر مجموعه‌سیدر.

هرحالده تعقیب ایدیکز

بروسه جغرافیاسی

جوغرافیا انجمنی نشر یاتنك ایلك صاییسنی تشکیل ایده‌ن بو اثر، خلق بیلکیسنی علاقه‌دار ایده‌ن معلوماتی ده احتوا ایله‌مسی اعتباریله درنکمز اعضاسنی جلب ایده‌جك برکتابدر. آرقاداشلرمزه برر دانه ایدینمه‌لرینی توصیه‌یی فضله تلقی ایدییورز.

1928 Birinci cilt

HALK BİLGİSİ MECMUASI

Halk bilgisi derneği umumî merkezince neşrolunur

Müdürü :
Ziyaettin Fahri

Ankara

1928